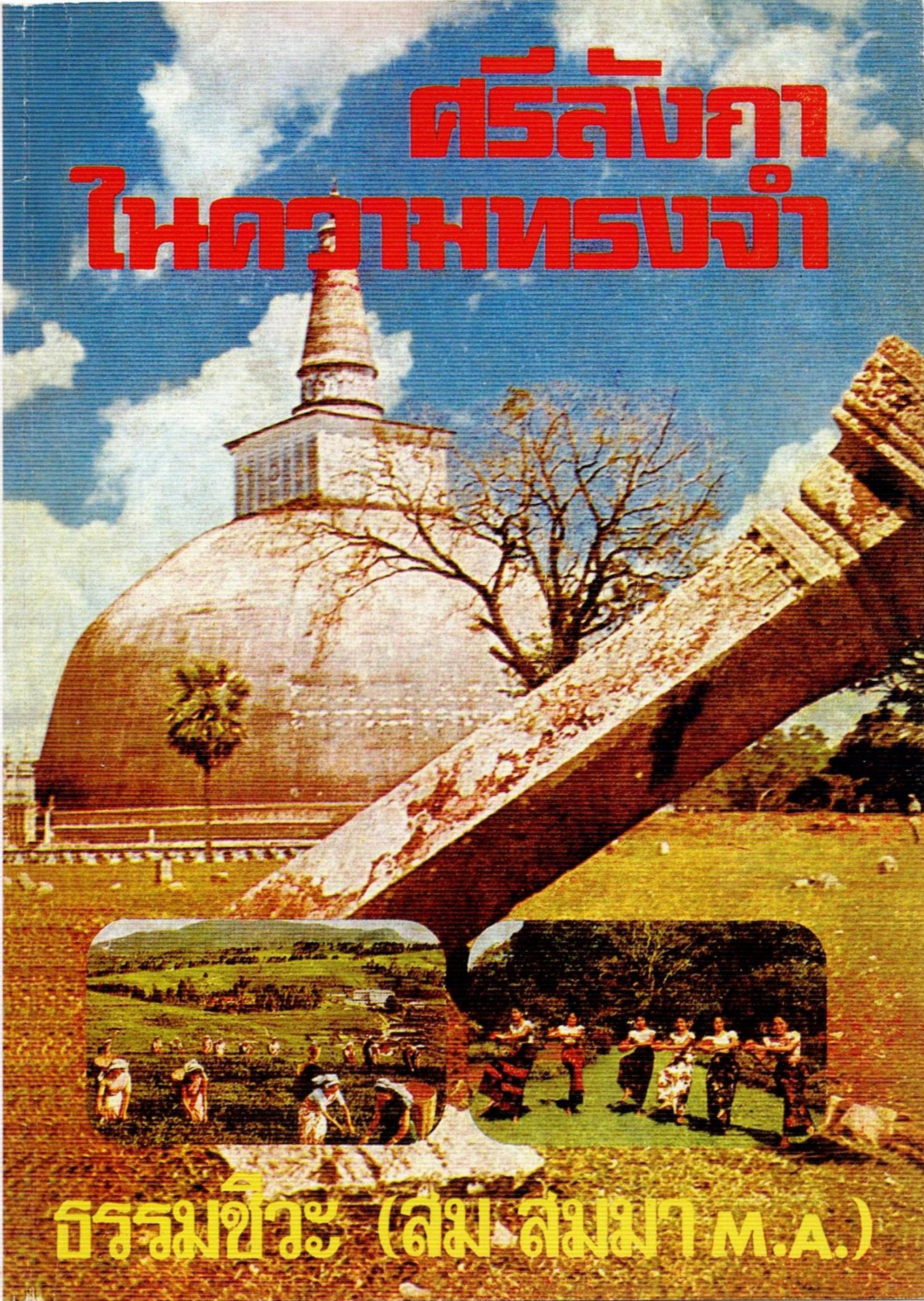
ศรีลังกา ในความทรงจำ

ธรรมชีวะ (สม สมมา M.A.)

ศรีลังกาในความทรงจำ • ธรรมชีวะ

ศรีลังกาในความทรงจำ

ธรรมชีวะ

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พระโสภณเจติยาภิบาล

(สม สุมโน ป.ธ.๔, น.ธ.เอก,M.A.,Ph.D.)

อดีตเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

ณ เมรุวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

วันอาทิตย์ที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๗

พระโสภณเจติยาภิบาล

ชาตะ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

มรณะ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๗

สารบาญ

คำนำ	(๓)
ชีวประวัติของพระโสภณเจติยาภิบาล	(๑๙)
ธรรมที่ฝรั่งสนใจ	๑
ทำไมข้าพเจ้าจึงไปลังกา	๑๙
ที่พักครั้งแรก	๓๙
ลังกาอยู่ที่ไหน ?	๔๘
ชนเผ่าต่าง ๆ ในลังกา	๕๐
กรุงโคลัมโบ	๕๕
ทำไมจึงเรียกเขาว่า สิงหล	๕๘
พระธรรมทูตของพระเจ้าอโศกมหาราช	๖๕
วัดทางพระพุทธศาสนาและความเป็นอยู่ของสงฆ์ในลังกา	๖๘
นิกายสงฆ์ในลังกาในปัจจุบัน	๗๕
ไปดูงานแห่พระเขี้ยวแก้วที่เมืองแกนดี้	๘๗
ประวัติของพระเขี้ยวแก้ว	๙๒
เมืองแกนดี้	๙๗

ไปดูเมืองอนุราธปุระ ๑๐๑
ประวัติเมืองอนุราธปุระ ๑๐๙
การต่อสู้แข่งขันกันระหว่างชาวพุทธกับพวกคริสเตียนใน
ลังกา ๑๑๖
พุทธศาสนาในลังกาหลังจากฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษแล้ว ๑๒๙
วิสาขบูชาในลังกา ๑๓๒
งานทำบุญในลังกา ๑๓๖
โฉมหน้าใหม่แห่งกิจการพระพุทธศาสนาในลังกา
ภายหลังกบฏ ๖ เมษายน ๒๕๑๔ ๑๔๐
เทพเจ้าแห่งคาตะระคาม ๑๔๗
บทส่งท้าย ๑๗๔
รายชื่อผู้บริจาค ๑๘๑
หมายเหตุ ๑๘๓

คำนำ

เรื่อง "ศรีลังกาในความทรงจำ" นี้ ข้าพเจ้าได้รวบรวมจากบันทึกประจำวัน ซึ่งได้ทำการบันทึกการเดินทางไว้ทุกวัน ตั้งแต่วันตัดสินใจไปลังกาจนกระทั่งออกจากประเทศลังกา ได้เขียนขึ้นในระหว่างที่พักอยู่ในประเทศลังกาใน พ.ศ. ๒๕๑๕ (๔ ปีล่วงแล้ว) ใช้เวลาเขียนอยู่ ๓ อาทิตย์จึงเสร็จ ครั้งแรกตั้งใจจะจัดพิมพ์แจกในงานฉลองโรงเรียนพระปริยัติธรรม ฉลองอุโบสถ วัดมรุกขาราม และฉลองสัญญาบัตรพัดยศของท่านเจ้าคุณพระพนมเจติยานุรักษ์ (จูม ชินปุตฺโต) รองเจ้าคณะจังหวัดนครพนม

เนื่องจากเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ข้าพเจ้าได้มีโอกาสเดินทางกลับจากประเทศลังกามาเยี่ยมบ้านในระหว่างปิดภาคเรียน เพื่อทำบุญอุทิศถึงคุณพ่อดวง สมมา ซึ่งได้ถึงแก่กรรมไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ พอกลับมาถึงกรุงเทพแล้ว ก็ได้พบท่านเจ้าคุณพระพนมเจติยานุรักษ์ ซึ่งขณะนั้นท่านกำลังเตรียมตัวไปรับพระราชทานสัญญาบัตรพัดยศที่พระราชวัง เลยมีโอกาสได้แสดงมุทิตาจิต และ

ถวายเครื่องสักการะแก่ท่าน ท่านปรารภว่า ต้องการพิมพ์หนังสือเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับประเทศลังกา เพื่อเป็นอนุสรณ์ในงานฉลองโรงเรียนพระปริยัติธรรม และงานฉลองอุโบสถพร้อมทั้งฉลองสัญญาบัตรพัดยศของท่านอีกด้วย ข้าพเจ้าได้กราบเรียนท่านว่า ได้พบหนังสือที่น่าสนใจอยู่สองเรื่อง พิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ และเห็นว่าจะมีประโยชน์แก่ผู้สนใจอ่านเป็นอย่างมาก และเป็นเรื่องที่หาได้ง่ายในเวลานั้นอีกด้วย คือ–

๑. *เรื่องพระพุทธศาสนาในลังกา เขียนโดยนักปราชญ์ลังกา*
๒. *เรื่องชีวประวัติของพระพุทธเจ้าสำหรับเยาวชน เขียนโดยนักปราชญ์ชาวเยอรมัน*

ท่านบอกว่าต้องการทั้งสองเรื่อง และข้าพเจ้ายินดีสละเวลาแปลเป็นไทยให้ตามที่ท่านต้องการ แต่เมื่อกลับไปลังกาแล้ว ได้ตรวจดูหนังสือดังกล่าวนั้น ปรากฏว่า เรื่องที่หนึ่ง มีอยู่สองเล่ม คือ อย่างย่อและอย่างพิสดาร สำหรับอย่างย่อก็สั้นเกินไป และเรื่องที่เราต้องการให้คนทางบ้านเรารู้ก็ไม่ค่อยมีมาก ส่วนอย่างพิสดารนั้นเล่า ก็ยาวเกินไป ต้องใช้เวลาแปลอย่างน้อย ๔–๕ เดือนจึงจะเสร็จบริบูรณ์และจะไม่ทันพิมพ์แจกในงานอีกด้วย อนึ่ง เรื่องราวภายในหนังสือเล่มนั้น ส่วนมากก็เกี่ยวกับประวัติศาสตร์

ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องในอดีตทั้งสิ้น

เรื่องที่สอง คือชีวประวัติของพระพุทธเจ้าสำหรับเยาวชน ก็ปรากฏว่า มีคนแปลเป็นไทยแล้ว สุดท้ายเลยไม่ได้แปลทั้งสองเรื่อง แต่เพื่อไม่ให้เสียความตั้งใจ ข้าพเจ้าจึงได้เขียนเรียบเรียงขึ้นใหม่ให้ชื่อว่า "ศรีลังกาในความทรงจำ" เป็นบันทึกจดหมายเหตุประจำวัน คล้าย ๆ กับนำเที่ยว และพร้อมกันนั้นก็ได้แทรกแนวความคิดเห็นของ ตัวเองบางอย่างลงไปด้วย

อนึ่ง เรื่องราวเกี่ยวกับประเทศลังกานี้ ได้มีคนไทยเราเขียนมากมายหลายเล่มเหมือนกัน บางรายก็เขียนในทำนองนำเที่ยว และบางรายก็เปิดเอาประวัติศาสตร์ของลังกามาเล่าจนตลอดเล่มก็มี แต่สำหรับหนังสือเรื่องนี้ จะว่าหนังสือนำเที่ยวลังกาโดยตรงก็ไม่ใช่ และจะว่าประวัติศาสตร์ของลังกาก็ไม่เชิงมันเป็นเพียงบันทึกเหตุการณ์ที่ประสบด้วยตนเอง พร้อมทั้งแสดงแนวความคิดเห็นตนเองบางอย่างเท่านั้น และบางตอนก็ได้เล่าประวัติย่อ ๆ เท่าที่เห็นว่าจำเป็นต้องรู้ไว้ ข้าพเจ้ามิได้มุ่งหมายให้เป็นตำราเรียน เพียงแต่ให้อ่านประดับความรู้เท่านั้น แต่ถ้าจะถือเอาเป็นหลักฐานอ้างอิงแล้ว ก็ย่อมทำได้ เพราะหนังสือเล่มนี้ได้อ้างหลักฐานจากหนังสือต่าง ๆ มากกว่า ๑๐ เล่ม รับรองว่ามีคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด เพราะได้ตรวจดูหนังสือตำราเหล่านั้นด้วยตนเองจำนวนหลายครั้ง

หลายหน จนเป็นที่แน่ใจแล้วจึงได้นำมาเขียนไว้

เนื่องจากหนังสือเรื่องนี้ ได้ส่งถึงมือท่านเจ้าคุณพระพนมเจติยานุรักษ์ช้าไปหน่อย คือจวนจะถึงวันเปิดงานแล้วจึงได้รับ เลยจัดพิมพ์ไม่ทัน ดังนั้น ต้นฉบับจึงได้ถูกเก็บไว้ที่วัดมรุกขาราม เป็นเวลานานถึง ๔ ปีเต็ม

เมื่อข้าพเจ้าได้กลับจากประเทศอินเดียแล้ว ได้พิจารณาเห็นว่า หนังสือเรื่องนี้ คงจะมีประโยชน์แก่ผู้สนใจอ่านอยู่บ้างตามสมควร อย่างน้อยก็ทำให้รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ตลอดถึงกิจการพระพุทธศาสนาในลังกาปัจจุบัน โดยไม่ต้องเสียเวลา เงินทองไปดูด้วยตนเอง จึงได้หาทุนจัดพิมพ์แจกเป็นธรรมวิทยาทานในงานฌาปนกิจศพของคุณแม่ดอก สมมา ซึ่งจะมีขึ้นในกลางเดือนเมษายนศกนี้

คุณแม่ดอกผู้นี้ ได้ป่วยเรื้อรังมานานด้วยโรคกะเพาะ โรคตับ และโรคชรา เป็นเวลาติดต่อกันถึง ๕–๖ ปี ได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๑๘ ซึ่งอยู่ในระหว่างที่ข้าพเจ้ากำลังศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยไมซอร์ อินเดียใต้ แต่ข้าพเจ้าไม่รู้เรื่องนี้ด้วย เพราะพวกญาติพี่น้องไม่ได้ส่งข่าวให้ทราบเพราะกลัวข้าพเจ้าจะเสียใจ และเสียการศึกษา ตอนกลับมาถึงเมืองไทยแล้วจึงได้รู้ ศพได้เก็บรักษาไว้อย่างดีที่สวนกล้วย อันเป็นสำนักวิปัสสนากรรม

ฐาน วัดพระธาตุพนม เพื่อรอให้ข้าพเจ้ากลับมาก่อน จึงจะได้ทำพิธีเผา และทำบุญอุทิศถึง ทั้งนี้โดยความเห็นดีเห็นชอบจากคณะครูบาอาจารย์ อันมีพระพนมเจติยานุรักษ์ และท่านพระครูใบฎีกาเต็น กตบุญโญ เป็นต้น โดยมีเหตุผลว่า ก่อนที่ข้าพเจ้าจะจากเมืองไทยไปศึกษาที่ประเทศลังกา และอินเดียนั้น ก็ได้ฝากพ่อแม่และพวกญาติพี่น้องไว้กับพวกเพื่อนๆ และครูบาอาจารย์เพื่อจะได้ช่วยเหลือดูแลในเวลามีอันเป็นอันตรายเกิดขึ้น ภายหลังปรากฏว่า ได้รับการช่วยเหลือเอาอกเอาใจใส่เป็นอย่างดี และเมื่อบิดาถึงแก่กรรมลงนั้น ก็ไม่มีโอกาสมาร่วมในงานฌาปนกิจศพด้วยตนเอง เพราะขณะนั้น กำลังศึกษาอยู่ในประเทศลังกา การไปมาก็ลำบาก ต้องใช้ทุนมาก ต่อมาได้ออกจากประเทศลังกาไปศึกษาต่อที่อินเดีย มารดาก็ได้ถึงแก่กรรมลงอีก สุดท้ายเลยไม่มีโอกาสเห็นใจก่อนตายทั้งสองคน ฉะนั้น คณะครูบาอาจารย์ จึงอยากให้ข้าพเจ้าได้กระทำหน้าที่ของบุตรโดยสมบูรณ์ตามธรรมเนียมประเพณี ซึ่งถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาแต่โบราณกาล เลยลงตกลงเก็บศพคุณแม่ดอกไว้ที่สวนกล้วย เพื่อให้ข้าพเจ้ามาทำพิธีฌาปนกิจด้วยตนเอง ดังกล่าวแล้ว

เหตุการณ์ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ทุกอย่าง กล่าวคือเมื่อข้าพเจ้าได้กลับจากประเทศอินเดียแล้วก็ได้มาจำพรรษาอยู่ที่วัดพระ

ธาตุพนม ประจำอยู่ที่สำนักวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งศพของคุณแม่ดอกก็ได้เก็บไว้ที่นั้นเหมือนกัน ได้จุดธูปเทียน บูชา และภาวนาแผ่ส่วนบุญกุศลให้ทุกวันมิได้ขาด

อนึ่ง ภายในพรรษาที่แล้วมานั้น ข้าพเจ้าได้เทศน์อบรมตามหลักวิปัสสนากรรมฐานแก่พวกญาติโยมชาวธาตุพนมดอกกลางสระพังทอง และบ้านธาตุเจริญทุกวันจนตลอดพรรษา โดยใช้ศาลาการเปรียญที่สวนกล้วยเป็นสถานที่อบรม ส่วนมากคนที่มารับฟังการอบรมเป็นคนอายุค่อนข้างแก่มากแล้ว พวกหนุ่ม ๆ สาว ๆ ไม่ค่อยมี นาน ๆ จึงจะมีเพียง ๒–๓ คน เรื่องทำนองนี้มีมานานแล้ว ซึ่งแตกต่างจากชาวพุทธในประเทศลังกาอย่างตรงกันข้ามทีเดียว และใช้เวลาที่เหลือจากนั้นอบรมพระนวกะ (พระบวชใหม่) สอนธรรมบท เขียนหนังสือ บทความธรรมะ และบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับพระธาตุพนม และยิ่งกว่านั้น ก็ได้ทำงานเกี่ยวกับการหักพังขององค์พระธาตุพนม คือเมื่อองค์พระธาตุพนมได้พังทลายลงใหม่ ๆ นั้น ดูเหมือนจะยุ่งยากวุ่นว่ายกันไปหมดทั้งทางวัดและทางบ้าน ภาระหน้าที่รับผิดชอบต่าง ๆ ของทางวัดก็มีมากขึ้นโดยลำดับ ได้ประชุมปรึกษาหารือกันแก้ไขปรับปรุงหลายครั้งหลายหนมากกว่า ๔๐ ครั้ง ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจที่ได้มีโอกาสทุ่มเทเวลาส่วนใหญ่ช่วยในกิจการนี้ ตั้งแต่วันพระธาตุพังจนกระทั่งบัดนี้

ตั้งแต่วันพระธาตุพังจนกระทั่งบัดนี้ โดยไม่คำนึงถึงความทุกข์ยากลำบากใด ๆ อันเป็นส่วนตัว โดยถือว่าตนมีบุญวาสนาได้ช่วยครูบาอาจารย์ในกิจการที่เป็นประโยชน์ส่วนรวม พวกพี่ ๆ น้อง ๆ ผู้ที่ส่งปิ่นโตจังหัน และเพลก็ยินดีและอนุโมทนาในการกระทำเช่นนี้เหมือนกัน ถึงจะเข้าทำนองที่ว่า "กินข้าวตัวเอง แต่ทำประโยชน์ให้แก่คนอื่น" ก็ตาม พวกเขาก็ยินดีสนับสนุนให้กำลังใจ ถึงจะยากจนแต่ก็ไม่ถึงกับอดตาย ข้าพเจ้าขออุทิศบุญกุศลส่วนนี้ให้แก่ดวงวิญญาณของคุณพ่อและคุณแม่ผู้ล่วงลับไปแล้วทั้งหมด ส่วนตนเองจะแสวงหาเอาใหม่.

โดยความเห็นส่วนตัวแล้ว คนที่คิดเก็บศพคุณแม่ดอกไว้หวังให้ข้าพเจ้ามาทำพิธีฌาปนกิจเองนั้น ได้เดาจิตใจของข้าพเจ้าถูกต้องที่สุด คือความจริงมีอยู่ว่า ถึงแม้ข้าพเจ้าจะออกเดินธุดงค์ไปอยู่ตามป่าตามภูเขาลำเนาไพร บำเพ็ญตนเป็นคนสันโดษเรื่อยมาก็ตาม และถึงจะอยู่ในต่างแดนซึ่งแวดล้อมด้วยคนต่างด้าวท้าวต่างแดน อันมีภาษา วัฒนธรรม อาหาร ดินฟ้าอากาศ และศาสนาต่างกันก็ตาม แต่ก็ยังเป็นห่วงพ่อแม่ผู้บังเกิดเกล้าอยู่เสมอคิดอยากให้ท่านทั้งสองได้สบายใจในบั้นปลายชีวิต

อีกประการหนึ่ง บุคคลที่ข้าพเจ้าเคารพนับถือเป็นพิเศษในชีวิตนั้นคือ บิดามารดา ครูบาอาจารย์และคนอื่น ๆ ที่มีอุปการ

คุณต่อตน บุคคลดังกล่าวนี้ ถึงจะตกอยู่ฐานะใด ๆ ก็ตาม ข้าพเจ้าก็ยินดีให้ความเคารพนับถืออยู่เสมอ เพราะถ้าไม่เคารพนับถือบุคคลดังกล่าวนี้แล้ว ก็ไม่รู้ว่าจะไปเคารพนับถือใครอีกในโลกนี้

ความจริง ในขณะที่อยู่ในอินเดียนั้น ถ้าได้ทราบข่าวว่าแม่ถึงแก่กรรมแล้ว และได้ทำฌาปนกิจศพเรียบร้อยแล้ว ป่านนี้ยังไม่กลับจากต่างประเทศ เพราะเคยคิดไว้ว่า เมื่อเรียนจบ M.A. หรือปริญญาโทแล้ว จะหาทางทำปริญญาเอกต่อไปอีก เพราะไหน ๆ ก็ได้ตัดสินใจเรียนแล้วต้องเรียนให้ถึงที่สุด สำหรับเรื่องทุนเรียนต่อนั้นถึงตนเองจะไม่มีก็ตาม แต่ก็พอมีทางหาได้อยู่โดยวิธีสอบชิงทุน หรือมิฉะนั้น ก็ละทิ้งความคิดที่วางไว้อย่างกว้าง ๆ แล้วจำกัดขอบเขตให้สั้นเข้า พร้อมทั้งยอมรับเงื่อนไขบางประการของผู้ที่จะให้ทุนเท่านั้นก็มีทางจะได้มาแล้ว โดยไม่ต้องยุ่งยากเหมือนที่แล้ว ๆ มา

ความรู้สึกในการสูญเสียบิดามารดา

ขอพูดอย่างเปิดเผยว่า ข่าวมรณะกรรมของบิดาและมารดาทั้งสองคนนี้ หาได้สร้างความตื่นตกใจ และความเศร้าโศกแก่ข้าพเจ้าไม่ เพียงแต่นึกสลดใจเท่านั้น จริงอยู่ถึงข้าพเจ้าจะไม่ใช่พระอรหันต์ ผู้วางเฉยในสังขารธรรมทั้งปวงแล้วก็ตาม แต่ก็พอ

บรรเทาได้ ด้วยการพิจารณารู้ล่วงหน้าก่อนว่า ทุกคนต้องประสบภาวะเช่นนั้นโดยไม่มีทางหลีกเว้นได้เลย บางคนอาจคิดว่า ข้าพเจ้าเป็นคนใจแข็ง และใจจืดใจดำอะไรทำนองนั้น คือพ่อแม่ตายทั้งคนก็ไม่เห็นเสียดาย ไม่ร้องไห้ และไม่แสดงความเศร้าโศกใด ๆ ให้ปรากฏแก่สายตาของคนอื่น ถึงอย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าขอยอมรับว่าในขณะนั้นรู้สึกสะดุดใจนิดหน่อย แล้วก็กลับเข้าสู่สภาพเดิม ทั้งนี้เพราะนอกจากจะพิจารณารู้ล่วงหน้าก่อนแล้ว ก็ยังถือความเห็นของตัวเองว่า

๑. ความตายเป็นภาพที่มีอยู่แล้วในโลกนี้ มันไม่ใช่ของใหม่มันเคยมีมาแล้ว กำลังมีอยู่และจะมีต่อไปอีก อนึ่งสิ่งที่เรียกว่าตายและเกิดนี้ มันเป็นเพียงปรากฏการณ์ หรือมายาชนิดหนึ่งของชีวิตเท่านั้น ไม่มีอะไรที่น่ากลัว ไม่มีอะไรที่น่ายินดีและน่าเศร้าโศกเลย

๒. ตัวเรากับพ่อแม่ก็เป็นอันเดียวกัน เบื้องแรกก็รวมกันอยู่ ต่อมาถึงจะแยกตัวออกไปทำมาหากินเป็นอิสระก็ตามแต่ก็ยังจัดว่า เป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นสาขาอันหนึ่งแห่งร่างกายของพ่อแม่ ถึงพ่อแม่จะตายไปแล้วก็ตาม แต่ถ้าเรายังมีชีวิตอยู่ก็ชื่อว่าพ่อแม่ยังมีอยู่นั้นคือตัวเราเอง โดยนัยนี้ การตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ก็ไม่มีอะไรดีไปกว่าการทำตนให้เป็นคนดี คือมีความรู้ดี มีความ

ประพฤติดี และมีความสามารถดี การปรนนิบัติและเลี้ยงดูพ่อแม่ในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ เพื่อให้ท่านได้สบายใจนั้น ก็รวมอยู่ในประเด็นที่ว่า การทำตนให้เป็นคนดีนั่นเอง อาศัยแนวความคิดเห็นดังกล่าวนี้ จึงทำให้ข้าพเจ้าเกิดความรู้สึกธรรมดา ๆ อยู่ในเวลาได้รับข่าวการถึงแก่กรรมของพ่อแม่ พ่อแม่ของข้าพเจ้ายังไม่ดับสูญเพราะตัวข้าพเจ้ายังอยู่ ครูบาอาจารย์ของข้าพเจ้าก็เหมือนกันท่านยังไม่ดับสูญ ตราบใดที่วิชาความรู้ยังมีอยู่ในมันสมองของข้าพเจ้า พูดอย่างตรงไปตรงมา วิชาความรู้และความดีที่มีอยู่ในเวลานี้ คือส่วนหนึ่งของครูบาอาจารย์ที่แบ่งภาคมาให้ ใช้จากนี้ไปจนถึงวันตายก็ไม่รู้จักหนดสิ้น สิ่งที่เราเรียกว่ารัตนตรัยนั้นเล่าก็ไม่นอกเหนือไปกว่าภาวะแห่งความบริสุทธิ์สะอาด และความสว่างสว่างไสวของจิต และสิ่งนี้ก็มีอยู่ในตัวเราแล้ว พร้อมที่จะให้ความสุขความสงบแก่เราทุกเมื่อ

เงินทุนไปศึกษาลังกา-อินเดีย

ข้าพเจ้าอยู่ในลังกา ๔ ปี ๑ เดือน ๔ วัน และอยู่ในอินเดีย ๒ ปี ๖ วัน รวมเป็นเวลา ๖ ปี ๑ เดือน ๑๐ วัน อาจมีผู้อยากทราบว่า ได้ทุนมาจากไหน เป็นค่าเดินทาง ค่าอยู่ ค่ากินค่าศึกษาเล่าเรียน และค่าเดินทางกลับ เพราะอยู่ในสภาพเช่นนั้น

คำว่าฟรีไม่มีเลย ไม่เหมือนอยู่ในเมืองไทย ส่วนตัวของข้าพเจ้าเองกล้าพูดได้ว่า แทบจะไม่มีเงินเลย เพราะไม่มีทางได้มานอกจากกัณเทศนฑ์สวดมนต์และบังสุกุลเท่านั้น และเงินส่วนนี้ส่วนมากเมื่อได้มาแล้ว ก็ไม่ค่อยจะเก็บสะสมเอาไว้ ได้นำเอาไปใช้ในส่วนที่ควรแก่สมณะบริโภค และบริจาคทำบุญทั้งหมด พวกญาติ ๆ ก็มีทุนพอแต่ได้ซื้อข้าวปลาอาหารถวายในตอนเช้าและเพลเท่านั้น ไม่มีทุนพอที่จะส่งเสียไปศึกษาเมืองนอกเมืองนา เหตุนี้จึงทำให้สงสัยว่าได้ทุนมาจากไหน บางรายถึงกับซุบซิบกันว่าคงได้มาจากพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายกระมัง หรือมิฉะนั้นก็เอาเงินวัดพระธาตุพนมไปศึกษา เปล่าเลย ไม่ใช่ทั้งสองอย่างนั้นแหละ เพื่อความเข้าใจดีและเพื่อความสบายใจทั้งสองฝ่าย จึงได้นำเรื่องที่ได้ทุนไปศึกษาลงไว้ในที่นี้ คือ

๑. ได้มาจากประชาชนผู้มีศรัทธาบริจาค โดยที่ตนเองไม่ได้ขอร้อง เพียงแต่เขาได้ทราบข่าว ว่าจะมีการเดินทางไปต่างประเทศเท่านั้น ก็พากันนำปัจจัยมาถวาย รายชื่อผู้บริจาคได้ลงบัญชีไว้ทุกคน

๒. ได้มาจากครูบาอาจารย์ และเพื่อนสหธรรมิกถวาย

อีกประการหนึ่ง การเดินทางไปลังกาและอินเดียครั้งนี้ จะถือว่าเป็นการไปแบบเสี่ยงโชควาสนาก็ถูก แต่มีความมั่นใจสาม

ประการเป็นทุนอยู่แล้ว การตัดสินใจจึงได้มีขึ้น คือ :–

๑. เชื่อว่าท่านพ่อธาตุพนม หรือท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนโมลี ท่านเจ้าคุณพระราชปรีชาญาณมุนี และท่านเจ้าคุณพระพนมเจติยานุรักษ์ พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือในคราวจำเป็นในเมื่อข้าพเจ้าขอร้องจากท่าน เพราะความเป็นศิษย์และอาจารย์ระหว่างข้าพเจ้ากับท่านเจ้าคุณทั้งสามรูปนี้ ได้มีอย่างสนิทชิดเชื้อมานาน และข้าพเจ้าก็ได้ช่วยแบ่งเบาภารกิจหน้าที่ของท่านในส่วนที่เป็นประโยชน์ส่วนรวมมามากพอสมควร จนไม่อาจละทิ้งซึ่งกันและกันได้ในคราวมีความจำเป็นมาถึง

๒. เชื่อว่าประชาชนคงให้การสนับสนุนอย่างแน่นอน เพราะตนเองก็เคยได้ทำประโยชน์ส่วนรวมมามากเหมือนกัน ทั้งทางด้านการสอน การเผยแผ่ การก่อสร้างสถานที่อันเป็นสาธารณกุศล พวกเขาคงมีดวงตาพอที่จะมองเห็นประโยชน์ที่ข้าพเจ้าได้กระทำมาแล้วอยู่บ้าง ไม่มากก็น้อย

๓. เชื่อในอานิสงส์ของการเจริญสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐานที่ตนเองเคยอุทิศชีวิตบำเพ็ญมาแล้ว และจิตที่ได้รับการอบรมแล้ว ย่อมจะรักษาตัวมันเองไม่ให้ได้รับความเดือดร้อน ถึงคนจะทอดทิ้งไม่เหลียวแล แต่เทวดาผู้เป็นสัมมาทิฏฐิคงจะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลืออย่างแน่นอน

ความมั่นใจทั้งสามประการนี้ ได้กลายเป็นความจริงอันมีค่าสูงในเวลาต่อมา จนกระทั่งเรียบจบตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในขั้นแรก แล้วได้กลับมาถึงบ้านด้วยความปลอดภัยในที่สุด

ได้บทเรียนอันมีค่าสูงยิ่ง

ในช่วงระยะที่อยู่ในลังกาและอินเดียนั้น ได้รับบทเรียนอันมีค่าสูงที่สุดในชีวิต จนไม่สามารถจะลืมได้ในชั่วชีวิตนี้ บทเรียนเหล่านั้นพอสรุปได้ดังนี้:—

๑. เห็นคุณและโทษของการตั้งจุดหมายไว้อย่างกว้างๆ หรือที่เรียกกันว่าใจใหญ่นั่นเอง วิ่งเต้นช่วยใครต่อใครไม่เลือกหน้า จนตนเองได้รับความเดือดร้อนภายหลัง

๒. เห็นโทษในการช่วยเหลือคนพาล หรือคนโง่ แต่สำคัญตนเป็นคนฉลาด เพราะในการช่วยเหลือคนประเภทนี้ นอกจากจะไม่เกิดประโยชน์อะไรแล้ว ยังได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำของเขาอีกด้วย เพราะเจตนาของคนพาลนั้น ถึงจะเป็นเจตนาดีสำหรับเขาก็ตาม แต่มันมีผลร้ายติดตามมา เหมือนนิทานที่เล่าสืบๆ กันมาว่า ลูกชายไล่แมลงวันซึ่งจับอยู่ที่ศีรษะของพ่อโดยเอาไม้ตะพดตีลงที่ศีรษะ ผลปรากฏว่า แมลงวันปลอดภัย บินหนีได้อย่างสบาย แต่ศีรษะของพ่อแตก

๓. เห็นคุณประโยชน์ในการช่วยเหลือ และการคบคนผู้เป็นบัณฑิต เพราะเหตุนี้กระมัง พระพุทธเจ้าจึงสั่งสอนไว้ว่า ไม่คบคนพาล คบแต่บัณฑิตชีวิตจะ "ค้ำคูน"

๔. เห็นธาตุแท้ของคนไทย และคนลาวในต่างประเทศมากขึ้น

๕. รู้สึกซาบซึ้งในพระพุทธวจนะที่ว่า ตนเป็นที่พึ่งของตน คืออยู่ในสถานที่เช่นนั้น เหตุการณ์บุคคล และสิ่งแวดล้อมทำให้เราคิดช่วยตนเอง จะหวังพึ่งคนอื่นนั้น ย่อมทำได้ยาก เพราะคนเหล่านั้นไม่ใช่ญาติพี่น้องของเรา ไม่ใช่คนคุ้นเคยกันอย่างสนิท และไม่ใช่คนชาติเดียวกันอีกด้วย

๖. มองเห็นทัศนคติ และการแสดงออกของแขกลังกาและอินเดียที่มีต่อคนไทยอย่างชัดแจ้ง เขามีแต่จะหาทางเอารัดเอาเปรียบเราทั้งสิ้น ทั้งผู้น้อยและผู้ใหญ่ สำหรับแขกลังกาค่อยยังชั่วหน่อย พอพูดกันรู้เรื่องบ้าง เห็นจะเป็นเพราะเป็นชาวพุทธเหมือนกันก็ได้ ส่วนแขกอินเดียนั้นแย่มากทีเดียว บางทีเขาอาจจะไม่คิดว่า แขกอินเดียที่ทำมาค้าขายอยู่ในเมืองไทยเวลานี้มีจำนวนเท่าไรและอยู่กินอย่างไร เขาอาศัยบารมีผืนแผ่นดินไทยเป็นอยู่อย่างสุขสบาย แต่เพื่อนร่วมชาติของเขาก็หาได้ตระหนักดีในเรื่องนี้ไม่ สำหรับผู้ที่เป็นครูบาอาจารย์อยู่ในวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยก็พอ

พูดกันรู้เรื่องบ้าง นอกนั้นไม่ได้ความเลย กิริยามารยาทหยาบคาย เห็นเราเดินตามถนนก็ให้เด็กร้องด่า . . . บางทีก็ปาก้อนอิฐใส่ ผู้ที่เคยผ่านอินเดียมาแล้วคงรู้เรื่องนี้ดีทุกคน แต่เป็นที่น่าสังเกตอยู่ว่า แขกลังกาก็ดี แขกอินเดียก็ดี ยังกลัวฝรั่งมาก ไม่กล้าดูถูกและไม่กล้ารุกรานเหมือนที่ทำกับคนเอเชียด้วยกัน

๗. เห็นผลของการเจริญสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน เมื่อตกอยู่ในภาวะคับขันแล้วสามารถช่วยเราได้จริง ๆ เคยได้เห็นผลหลายครั้งแล้ว

๘. พบสาเหตุที่เล่าลือกันว่า ลังกาและอินเดียเป็นเมืองมีอาถรรพ์

การจัดพิมพ์หนังสือเรื่องนี้

การจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง "ศรีลังกาในความทรงจำ" นี้ได้สำเร็จเป็นรูปเล่มขึ้นโดยสมบูรณ์ เพราะอาศัยความร่วมมือจากเพื่อนสหธรรมิก และจากบรรดาญาติโยมทั้งหลาย โดยได้ช่วยกันบริจาคทุนทรัพย์เป็นค่าพิมพ์คนละเล็กคนละน้อย ดังมีรายชื่อซึ่งพิมพ์อยู่ท้ายเล่มหนังสือเล่มนี้แล้ว ท่านพระครูศรีเจติยาภิรักษ์และพระมหานิกรก็กรุณาช่วยพิมพ์ปรู๊ฟต้นฉบับให้จนเสร็จเรียบร้อยดี ข้าพเจ้าจึงขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

บุญกุศลใดอันเกิดจากการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้แจกเป็นธรรมทาน ข้าพเจ้าขออุทิศให้ดวงวิญญาณของคุณพ่อดวง และคุณแม่ดอก สมมา ผู้ล่วงลับไปแล้ว และขออุทิศกุศลนี้ให้แก่บูรพาจารย์ และสรรพสัตว์ผู้มีลมปราณทั้งหลาย ขอให้เขาทั้งหลายเหล่านั้นจงอยู่เป็นสุข ๆ เถิด จงพ้นจากทุกข์เถิด จงอยู่ร่วมกันด้วยความรู้สึกเป็นญาติเป็นมิตรของกันและกันเถิด ขอให้สันติสุข สันติธรรม จงมีแก่ชาวโลกทั้งมวลเถิด.

ธรรมชีวะ

๔ มีนาคม ๒๕๑๙

ประวัติโดยสังเขปของ
เจ้าคุณพระโสภณเจติยาภิบาล
(สม สุมโน ป.ธ. ๔, น.ธ.เอก,พม., M.A., Ph.D.)
อดีตเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

****

ชาติภูมิ

นามเดิม สม นามสกุล สมนา
ชาตะ วันอังคารที่ ๑๘ เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๗
ตรงกับวันขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๑ ปี จอ
ณ บ้านเลขที่ ๑๐๗ หมู่ที่ ๗ บ้านดอนกลาง
ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
นามมารดา นางดอก สมมา นามบิดา นายดวง สมมา

มีพี่น้องร่วมบิดา มารดาเดียวกัน จำนวน ๗ คน คือ

๑. แม่ชีก้าน สมมา ถึงแก่กรรม
๒. นายหม่าน สมมา ประกอบอาชีพส่วนตัว
๓. พระโสภณเจติยาภิบาล (สม สมมา)
๔. นายสียม สมมา ประกอบอาชีพส่วนตัว
๕. นางเสวย โคตรวงศ์ ประกอบอาชีพส่วนตัว
๖.นางจรรยา ธ.น.เพชร ประกอบอาชีพส่วนตัว
๗. นางปริญดา (ตุ๊) ส่งเสริม รับราชการครู

บรรพชา

ท่านเจ้าคุณพระโสภณเจติยาภิบาล บรรพชาเมื่อวันศุกร์ที่ ๑๗ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๓ ณ พระอุโบสถวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยมีพระเดชพระคุณพระพนมเจติยานุรักษ์ (แก้ว กนโตภาสเถร น.ธ.เอก ป.ธ.๖) ภายหลังเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมราชานุวัตร อดีตเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร และเจ้าคณะจังหวัดนครพนม เป็นพระอุปัชฌาย์

อุปสมบท

ท่านเจ้าคุณพระโสภณเจติยาภิบาล อุปสมบทเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ ตรงกับวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะเมีย ณ พระอุโบสถวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร โดยมีพระเดชพระคุณพระพนมเจติยานุรักษ์ (แก้ว กนโตภาสเถร) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร และเจ้าคณะจังหวัดนครพนม เป็นพระอุปัชฌาย์

วิทยฐานะ

ท่านเจ้าคุณพระโสภณเจติยาภิบาล ได้เข้ารับการศึกษาเบื้องต้นจากโรงเรียนวัดพระธาตุพนม "พนมวิทยาคาร" ซึ่งเป็นโรงเรียนประชาบาล ในเขตตำบลธาตุพนม แต่ไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เพราะสุขภาพไม่อำนวย มีอาการป่วยเรื้อรัง จึงออกจากโรงเรียนเมื่อเรียนได้เพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ เท่านั้น

พ.ศ. ๒๕๐๑ สอบไล่ได้ น.ธ.เอก สำนักเรียนวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

พ.ศ. ๒๕๐๒ สอบไล่ได้ ป.ธ.๔ สำนักเรียนวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

พ.ศ. ๒๕๒๖ จบการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยไมซอร์ ประเทศอินเดีย

หน้าที่การงาน

งานด้านการปกครอง

พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

พ.ศ. ๒๕๑๙ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรองเจ้าคณะอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

งานด้านการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี

พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นครูสอนบาลีมัธยมวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร ให้ขออนุญาต จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม สามัญศึกษาวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครพนม วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นผู้อำนวยการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม สามัญศึกษา วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

งานด้านการเผยแผ่

พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นเผยแผ่อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะจังหวัดนครพนม ให้เป็นประธานคณะกรรมการออกอบรมศีลธรรมแก่ประชาชนทุกอำเภอในเขตจังหวัดนครพนม

พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นพระธรรมฑูตประจำวัดไทยวอชิงตัน ดี ซี ประเทศสหรัฐอเมริกา

พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นรองประธานศูนย์อบรมพัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติ ประจำจังหวัดนครพนม วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

- ได้เขียนหนังสือธรรมะออกเผยแผ่
- ปาฐกถาธรรม ทั้งในและต่างประเทศ

งานด้านสาธารณูปการ

เจ้าคุณพระโสภณเจติยาภิบาล ได้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาศาสนวัตถุต่าง ๆ ในวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร โดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างองค์พระธาตุพนมองค์ใหม่ การก่อสร้างกุฏิบุญเขตสามัคคีหลังใหม่อาคารเทพรัตน์ ศาลาการเปรียญ อาคารหอสมุด อาคารเรียนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม อาคารเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญศึกษา วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร กุฏิพระคณาจารย์ กุฏิศาลาพนม ๓/๒ ก่อตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมรัตนโมลีศรีโคตรบูร สร้างสถูปอิฐพระธาตุพนมองค์เดิมปรับปรุงภูมิทัศน์ หน้าวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร บูรณะพระวิหารคตรอบองค์พระธาตุพนม สร้างระบบประปาบาดาลเพื่อใช้สอยภายในวัด สร้างเมรุเผาศพ และอีกหลายอย่างมูลค่านับพันล้านบาท นอกจากนี้ยังมีอีกหลายอย่างที่กำลังดำเนินการอยู่

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๒๘	ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระอารามหลวงชั้นโท (ผจล.ชท.) ในราชทินนามที่ "พระครูพนมธรรมโฆสิต"
พ.ศ. ๒๕๓๖	ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก (ผจล.ชอ.) ในราชทินนามเดิม
พ.ศ. ๒๕๔๒	ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

	พระอารามหลวง ชั้นพิเศษ (ผจล.ชพ.) ในราชทินนามเดิม
พ.ศ. ๒๕๔๖	ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะ ชั้นสามัญ เปรียญ (สป.) ในราชทินนามที่ "พระโสภณเจติยาภิบาล"

อาพาธและมรณะภาพ

เจ้าคุณพระโสภณเจติยาภิบาล ได้อาพาธด้วยโรคหอบหืดมาเป็นเวลาหลายปี จนกระทั่งถึงต้นเดือน มีนาคม ๒๕๔๗ อาการของโรคกำเริบหนักขึ้น คณะศิษยานุศิษย์จึงได้นำท่านเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลขอนแก่นราม จังหวัดขอนแก่น ระยะหนึ่ง อาการของท่านไม่ดีขึ้น คณะแพทย์จึงได้นำท่านเข้ารับการรักษาที่ห้อง ไอ ซี ยู โรงพยาบาลศรีนครินทร์ จังหวัดขอนแก่น อาการของท่านก็มีแต่ทรงกับทรุดเรื่อยมา จนกระทั่งถึงวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๔๗ เวลา ๐๓.๐๓ น. ท่านเจ้าคุณพระโสภณเจติยาภิบาล ก็ได้ถึงแก่มรณภาพลงด้วยอาการอันสงบด้วยโรคหัวใจล้มเหลวและโรคติดเชื้อในกระแสเลือด ที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ จังหวัดขอนแก่น สิริรวมอายุได้ ๗๐ ปี พรรษา ๕๐ พรรษา

(พระครูโกศลพนมกิจ)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

รวบรวมและเรียบเรียง

๓ กันยายน ๒๕๔๗

ธรรมที่ฝรั่งสนใจ

โดย . . . ธรรมชีวะ

บทความนี้ได้เขียนขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ขณะที่พักอยู่ภูเพ็ก แล้วพิมพ์แจกในงานอุปสมบทของมิสเตอร์ อลัน โรท เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๑๒

ขณะที่กำลังเขียนเรื่องนี้อยู่ ดูนาฬิกาเกือบ ๔ ทุ่มแล้ว บรรยากาศบริเวณรอบ ๆ กุฏิเล็ก ๆ อันตั้งอยู่บนยอดเขาสูง เงียบสงัด ปราศจากเสียงคนและสัตว์ป่าอื่น ๆ เว้นแต่เสียงจิ้งหรีดซึ่งนาน ๆ จึงจะดังขึ้นสักครั้งหนึ่ง

ในท่ามกลางแห่งความสงัดเงียบวังเวงเช่นนั้น ก็ได้มองเห็นแสงเดือนเพ็ญแจ่มจรัสสาดส่องเข้ามาทางหน้าต่าง และมองเห็นสุมทุมพุ่มไม้ซึ่งปกคลุมด้วยแสงเดือนดาดาดอยู่ตามเชิงเขา ดูขาวผ่องเป็นนวลใยและงดงามยิ่งนัก และมองเห็นแสงไฟตะเกียง

ริบหรี่ประมาณ ๔–๕ แสง ซึ่งส่องมาจากหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่ใกล้ ๆ กับตีนเขานั่นเอง แล้วก็เกิดความคิดขึ้นว่า

"อะไรหนอ? เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มนุษย์เราอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นก้อน จนกลายเป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ โดยลำดับ จนถึงเป็นประเทศชาติในที่สุด อะไรหนอ? เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เขาเหล่านั้น ต้องจมอยู่ในโลกอันแสนที่จะวุ่นวาย และปั่นป่วนไปด้วยการแย่งอยู่แย่งกิน และอะไรหนอ? เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มนุษย์เราต้องจมอยู่ในมิจฉาทิฐิทั้งทางโลกและทางธรรมทั้ง ๆ ที่รู้อยู่แล้ว แต่ก็ไม่สามารถจะถอนตนขึ้นได้"

"ครั้นแล้ว คำตอบอันหนึ่งก็ได้ผุดขึ้นในวงของดวงจิตว่า "อุปาทาน" โอ้ อุปาทานนี่เองผูกมัดจิตใจของสัตว์ทั้งหลายให้จมอยู่ในความเห็นผิด ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ว่ามันผิด อุปาทานผูกมัดจิตใจของสัตว์ทั้งหลายให้จมอยู่ในวัฏฏะสงสารอันสลับซับซ้อน"

"ความมืดได้ปิดบังดวงตาของพวกเขาไว้ไม่ให้เห็นสัจจะธรรม คือ ความจริงตามธรรมชาติแล้วก่อให้เกิดความยึดถือขึ้นมาผูกมัดตัวเอง อันความมืดมี ๒ อย่างคือ มืดดำ, และมืดขาว, คำว่ามืดดำนั้น เป็นเรื่องเข้าใจง่าย คือ ได้แก่ความเห็นผิด แต่ส่วนมืดขาวนั้นเข้าใจยากนิดหน่อย คือได้แก่ความเข้าใจว่า "ตนเห็นถูก" นั่นเอง....

ที่นี้ เข้าสู่ประเด็นที่ว่า "ธรรมที่ฝรั่งสนใจ" กันเสียบ้าง เพื่อเป็นแนวทางแห่งการศึกษาและปฏิบัติธรรมตามสมควร

เมื่อประมาณ ๒๐ ปีมาแล้ว พวกปัญญาชนทางยุโรปและอเมริกา ได้เริ่มสนใจในพระพุทธศาสนามากขึ้นโดยลำดับ และได้เข้ามาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนามากขึ้นทุก ๆ ปี ทั้งนี้เพราะว่า ประเทศทางฝ่ายยุโรปและอเมริกานั้น เจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ ทางเทคนิค หรือทางวัตถุมากกว่าเอเชีย แต่ความเจริญเหล่านั้น **ยังไม่สามารถอำนวยความสุขให้แก่จิตใจของพวกเขาอย่างเพียงพอ ถึงแม้ว่าพวกเข้าจะสามารถประดิษฐ์ของแปลก ๆ ใหม่ ๆ ขึ้นมาในโลก เช่นสร้างดาวเทียมและสร้างจรวดไปสู่ดวงจันทร์ได้จนเป็นผลสำเร็จก็ตาม แต่ภายในดวงจิตของพวกเข้ายังร้อนระอุด้วยไฟ คือ ราคะ โทสะ และโมหะ**

เมื่อประมาณ ๔ ปีล่วงมาแล้ว ข้าพเจ้าได้ถามพระภิกษุชาวเยอรมัน ซึ่งเป็นนักปรัชญารูปหนึ่งว่า "ทำไมคนเยอรมันจึงมีความสนใจในพระพุทธศาสนา และเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนามากกว่าชนชาติอื่น ๆ ในยุโรป" ท่านตอบให้เหตุผลอย่างน่าฟังว่า **"เพราะชนชาติเยอรมันได้แสวงหาสันติสุขด้วยการทำสงครามขับเคี่ยวกับชาติอื่น ๆ มานานแล้ว แต่ก็หาสันติสุขอันใดมิได้เลย มีแต่ประสบความหายนะ ดังนั้น จึงได้หันมาแสวงหาสันติสุข**

ตามหลักการทางศาสนาดูบ้าง"

เมื่อวิทยาการต่าง ๆ ทั้งเก่าและใหม่ทุก ๆ ด้าน ที่มีอยู่ในยุโรปและอเมริกา ไม่สามารถตอบปัญหาเป็นที่พอใจแก่พวกปัญญาชนเหล่านั้นแล้ว พวกเขาจำเป็นต้องหันหน้ามาศึกษาค้นคว้าในหลักสัจจธรรมของพระพุทธเจ้ามากขึ้นเป็นธรรมดา และพวกเขาเหล่านั้น **ก็รู้สึกอัศจรรย์ใจที่สุดที่พบว่าแนวคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงไว้แล้วเมื่อประมาณ ๒๕๐๐ ปีก่อนโน้น ทำไมจึงมาตรงกันกับหลักวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ เช่นหลักที่ว่าด้วยกฎแห่งความเปลี่ยนแปลง ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ไม่มีอะไรหยุดนิ่ง ย่อมจะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีอะไรเป็นของตัวเอง** ดังนี้เป็นต้น

ศาสตราจารย์ คาร์ล กุสต๊าป ยุง แห่งนครซูริค ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาชั้นนำของโลกปัจจุบันกล่าวไว้ว่า "ในฐานะที่เป็นผู้สนใจเกี่ยวกับศาสนาเปรียบเทียบมาแล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่หาที่ติมิได้ที่สุดศาสนาเดียวในโลก ปรัชญาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทฤษฎีเกี่ยวกับการวิวัฒนาการ และกฎแห่งกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ของพระองค์ท่านสูงกว่าศาสนาอื่นใดในโลก"

ท่านทั้งหลายที่เป็นชาวพุทธ คือผู้ที่นับถือพระพุทธเจ้า,

พระธรรรม, และพระสงฆ์ เป็นที่พึ่งทางจิตใจ เมื่อถูกคนต่างชาติ ต่างศาสนาถามท่านว่า.–

"พระพุทธเจ้า ผู้เป็นศาสดาของท่านทรงสอนอย่างไร ? จึงมีคนเคารพนับถือมาก และพระศาสดาของท่านทรงสอนแนวทางปฏิบัติเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขอันแท้จริงไว้อย่างไรบ้าง..."

ท่านทั้งหลายพึงตอบเขาด้วยความมั่นใจตนเองว่า.–

"พระพุทธเจ้า ผู้เป็นบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ทรงสอนว่า "**สิ่งทั้งปวงไม่ควรเข้าไปยึดมั่นว่า เราเป็น, เป็นเขา, เป็นของ ๆ เรา อย่างจริงจัง**" ดังนี้ คำตอบเพียงเท่านี้ก็เพียงพอแล้วสำหรับปัญญาชน ผู้ที่มีกิเลสเพียงดังธุลีในดวงตาน้อยู่ พวกเขาย่อมเข้าใจ และสว่างไสวขึ้นทันที เพราะคำตอบนี้มีความหมายชัดเจนแจ่มแจ้งอยู่ในตัวมันอยู่แล้ว แต่ที่รู้สึกว่า ยังมืดมัวอยู่นั้นไม่ใช่เรื่องของคำตอบ มันเป็นเรื่องของจิตใจต่างหาก คือ จิตใจยังถูกความมืดปิดบังไว้อยู่ จึงไม่สามารถจะเข้าใจได้โดยทั่วถึง

อุปาทาน คือความยึดมั่น ถือมั่น เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นเหตุให้ทำกรรมชั่ว อันก่อความทุกข์ให้แก่ตนเอง และคนอื่นอย่างมากมาย ความทุกข์มีหลายประเภท แต่ในที่นี้หมายเอาความทุกข์ทางจิตใจเป็นส่วนใหญ่ แต่เมื่อกล่าวโดยย่อ ๆ แล้ว ได้แก่ความยึดมั่น ถือมั่น ในเบญจขันธ์ว่า เป็นเรา เป็นของเราดังพุทธ

ภาษิตว่า "สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานขนฺธาทุกฺขา" ความทุกข์ เมื่อกล่าวโดยย่อแล้วได้แก่ ความยึดมั่น ถือมั่นในขันธ์ทั้ง ๕" ดังนี้

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นบรมศาสดาของเราทั้งหลายทรงสอนเรื่องทุกข์ และแนวทางปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์แก่พวกเราทั้งหลาย ดังพุทธภาษิตในพระสุตตันตปิฎกว่า

"....ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เรากล่าวสอนนั้นคือข้อที่ว่า ความทุกข์เป็นอย่างนี้ เหตุให้เกิดทุกข์เป็นอย่างนี้ความดับสนิทของทุกข์เป็นอย่างนี้ ข้อปฏิบัติเพื่อดับสนิทแห่งทุกข์เป็นอย่างนี้...."

"....ภิกษุทั้งหลาย นับตั้งแต่ราตรีที่ตถาคตได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ จนกระทั่งถึงราตรีที่ตถาคตปรินิพพานด้วยอุปาทิเสสนิพพานธาตุ ตลอดเวลาระหว่างนั้น ตถาคตได้กล่าวสอน ได้พร่ำสอน ได้แสดงออกซึ่งถ้อยคำใด ถ้อยคำเหล่านั้นทั้งหมดย่อมเข้ากันได้โดยประการเดียวกันทั้งสิ้น ไม่ขัดแย้งกันเป็นประการอื่นเลย...."

"...ภิกษุทั้งหลาย ในกาลก่อนก็ตาม ในกาลบัดนี้ก็ตาม เราบัญญัติสอนเรื่องทุกข์และความดับสนิทไม่เหลือแห่งทุกข์เท่านั้น...." ข้อความที่ยกมากล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องทุกข์และเรื่องความดับสนิทแห่งทุกข์เป็นเรื่องใหญ่

และเรื่องเหล่านี้ก็เป็นปัญหาในปัจจุบันทั้งสิ้น

ปัญหาจึงมีอยู่ประเด็นที่ว่า เหตุแห่งทุกข์ หรือต้นตอของความทุกข์คืออะไร คำตอบนี้ได้กล่าวแล้วว่า คือ อุปาทานและตัณหา เป็นเหตุให้ทุกข์เกิด **การดับทุกข์ต้องดับที่เหตุ คือดับที่อุปาทานจึงจะเป็นการตัดรากเหง้าแห่งความทุกข์ทั้งปวงทีเดียว** เพราะเมื่อเรามีความยึดมั่น ถือมั่นในสิ่งใดมาก ความทุกข์ใจความวุ่นวายแห่งใจก็จะทวีมากขึ้น ถ้าจิตใจไม่มีความยึดมั่น ถือมั่นดังกล่าวแล้ว ความทุกข์ร้อนแห่งจิตใจ ความวุ่นวายแห่งจิตใจจะไม่มีเลย

ขอยกตัวอย่างง่าย ๆ เวลาเรากลุ้มใจหรือรู้สึกมีความวุ่นวายเกิดขึ้นในใจอันเกิดจากปัญหาภายในตัวเองก็ดี หรือภายในครอบครัวของตัวเองและของญาติก็ดี แล้วเดินเข้าไปในวัด เห็นโบสถ์วิหาร เห็นพระพุทธรูป เห็นพระเจดีย์ และสิ่งอื่น ๆ อีก ที่สวยงามก็รู้สึกสบายใจ ปลอดโปร่งใจ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเหตุไรเพราะว่าในขณะนั้นความรู้สึกยึดมั่น ถือมั่นในใจมีน้อย คือจิตไม่เข้าไปยึดถือเอาสิ่งที่เห็นนั้นว่าเป็นเรา เป็นของ ๆ เรา นอกจากนั้นสถานที่แห่งนั้นก็เป็นที่อยู่ของผู้ทรงศีล เป็นเครื่องหมายหรือเป็นตัวแทนพระอริยเจ้าผู้สิ้นกิเลสแล้ว ผู้ไม่มีอุปาทานเป็นเครื่องผูกมัดจิตใจอีกแล้ว แต่พอออกจากวัดกลับเข้าไปบ้าน ความวุ่นวาย

ต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นมาอีก เพราะมีความยึดมั่นถือมั่นว่า บ้านของเรา ที่ดินของเรา เขาบุกรุกที่ดินของเรา ลูกของเรา หลานของเรา เขาด่าลูกหลานของเรา และอะไรต่ออะไรอีกมากมาย ซึ่งล้วนแต่เอาเราออกไปรับเอาทั้งสิ้น ตัวที่หลงยึดว่า "เราเป็นของเรา" นั่นแหละ คือต้นเหตุแห่งความทุกข์ที่สำคัญที่สุด ซึ่งจะกล่าวในอันดับต่อไป

ตอนอากาศเย็น ๆ เราออกไปยืนอยู่กลางทุ่งนา มองเห็นความเวิ้งว้างของทุ่งนาอยู่เบื้องหน้าก็ดี หรือขึ้นไปยืนอยู่บนยอดเขาสูง ๆ ก็ดี มองเห็นทิวทัศน์อันสวยงามของภูเขา แล้วเกิดความสบายใจ มีความสุขอย่างประหลาด ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเหตุไร ? **เพราะว่าในขณะนั้น ไม่มีความยึดมั่น ถือมั่นว่าอะไรเป็นของตัวเองในจิตใจ** นี่เป็นตัวอย่างง่าย ๆ และเป็นตัวอย่างธรรมดา ๆ แต่ถ้าเรามีวิธีการทำให้ความยึดมั่น ถือมั่น ลดตัวลงไปมากกว่านี้แล้ว ก็ยิ่งจะมีความสุขมากขึ้นหลายร้อยเท่า มีตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่งเล่าว่า

ในอดีตกาล มีชายคนหนึ่ง มาเพ่งพิจารณาเห็นความวุ่นวายของโลก เห็นความสกปรกแห่งสังคมมนุษย์ในโลก ซึ่งเต็มไปด้วยการเอารัดเอาเปรียบ และกดขี่ขมเหงซึ่งกันและกัน แล้วเกิดความเบื่อหน่ายได้ปลีกตนออกไปอยู่ป่าอันเป็นที่สงัด แล้วอบรมจิตใจ

ของตนให้เป็นสมาธิในทางที่ชอบ เมื่ออารมณ์ของจิตสงบลงแล้ว ก็เกิดความสบายใจ เกิดความสุขใจ ยิ่งสงบเท่าไร ก็ยิ่งมีความสุขมากขึ้นเท่านั้น แล้วก็มาพิจารณาค้นหาสาเหตุแห่งความสุขสบายนั้น ก็พบด้วยตนเองว่า เพราะในขณะนั้นจิตไม่มีความผู้สึกยึดมั่นถือมั่นว่า เป็นเรา เป็นเขา เป็นคน และเป็นสัตว์ ฉะนั้น เขาจึงได้พยายามบำเพ็ญเพียรเพื่อละความยึดมั่น ถือมั่น นั้น เสียโดยเด็ดขาด เมื่อละได้ดังความมุ่งหมายแล้ว ก็ประสบความสุขอย่างแท้จริง ถาวรอนันตกาล

อุปาทานมี ๔ อย่างคือ

๑. ทิฏฐุปาทาน แปลว่า ยึดมั่น ถือมั่น ในความเห็นของตนเอง หรือในทฤษฎีของตนโดยถือว่า ตนถูกฝ่ายเดียว ตลอดจนถือมั่นในวิชาความผู้ที่ตนมีอยู่ เมื่อมีใครผู้ใดผู้หนึ่ง มีความเห็นขัดแย้งกับความเห็นของตน ก็เกิดความไม่พอใจ และเป็นทุกข์ใจ

๒. กามุปาทาน ความยึดมั่นถือมั่นในกาม ทั้งกิเลสกามและวัตถุกาม

๓. สีลัพพัตตุปาทาน ยึดมั่น ถือมั่นในศีลพรต และในพิธีรีตรองต่างๆ

๔. อัตตวาทุปาทาน ถือมั่นในวาทะของตน หรือในวาทะว่าตน

อุปาทานทั้ง ๔ ยกที่มากล่าวโดยย่อนี้เอง เป็นเครื่องผูกมัดจิตใจของสัตว์ทั้งหลาย ให้จมอยู่ในกองทุกข์ ให้ติดอยู่ในโลกอันแสนที่จะวุ่นวาย และจมดิ่งลงไปสู่ความเห็นผิดชนิดที่รู้อยู่ แต่ก็ไม่สามารถจะถอนตนขึ้นได้

พูดโดยส่วนกว้าง ๆ แล้ว ธรรมชาติภายนอกทั้งหลาย คือนอกจากตัวเรา นอกจากจิตของเราเป็นภาพไม่ดี ไม่ชั่ว ไม่ใช่บุญและไม่ใช่บาป เป็นสภาพที่เป็นอยู่อย่างนั้น คือเป็นกลาง ๆ อยู่ เช่นบ้านที่มีคนตาย และศพก็ยังอยู่ที่บ้านนั้น เขานิยมเรียกว่า "เฮือนดี หรือ เรือนดี" ที่จริงแล้วบ้านหลังนั้นก็ไม่ดี และไม่ชั่ว มันคงเป็นบ้านอยู่อย่างนั้น และอีกอย่างหนึ่ง ถ้าบ้านหลังใดทำบุญ เขาเรียกกันว่า "บ้านบุญ" ความจริงบ้านหลังนั้นก็ไม่ใช่บุญและไม่ใช่บาปทั้งสองอย่าง แม้แต่วัตถุที่เราเอามาทำบุญ เช่น ผ้าไตรจีวร และเครื่องบริขารอื่น ๆ อีก สำหรับถวายพระ ก็ไม่ใช่บุญและไม่ใช่บาป และบุญบาปก็มิได้อยู่ในสิ่งเหล่านั้น เพราะสิ่งเหล่านั้น เป็นเพียงวัตถุภายนอกเท่านั้น หาใช่บุญและบาปดังที่คนบางพวกเข้าใจไม่ ที่เราสมมติกันว่า บ้านบุญ และกองบุญนั้นก็เพื่อความสะดวกในการร้องเรียกเท่านั้น และเพื่อให้ผู้กระทำได้ดีใจ เรื่องบุญและบาปที่แท้จริงนั้น ขึ้นอยู่กับจิตที่เข้าไปยึดถือเอาต่างหาก หรืออยู่ที่จิตที่มีอุปาทานนั้นเอง ถ้าจิตดวงใดขาดจาก

ความยึดมั่น ถือมั่นแล้ว สิ่งที่เรียกว่า บุญและบาป ก็หมดสภาพไปเอง คือไม่มีสำหรับจิตดวงนั้น เช่น จิตของพระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นจิตที่บริสุทธิ์สะอาดถึงที่สุดแล้ว เพราะไม่มีอุปาทาน บุญบาปก็ไม่มีในจิตของท่าน ถึงแม้ว่าท่านจะมีเจตนาในการทำบุญกุศลก็ตาม แต่ท่านไม่ได้รับผลบุญกุศลเหล่านั้น และการกระทำนั้นก็เป็นกิริยาไป คือไม่มีผลตอบแทนในภพต่อไป เพราะเจตนาในการกระทำของท่านนั้นไปสหรคตด้วยกิเลส ไม่ประกอบด้วยอุปาทาน จริงอยู่ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า "ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่าเจตนาเป็นตัวกรรม" ดังนี้ **นั่นท่านหมายเอาเฉพาะเจตนาที่ประกอบด้วยกิเลสเท่านั้น** ถ้าเจตนาไม่ประกอบด้วยกิเลสแล้ว การกระทำนั้น ก็เป็นแต่เพียงกิริยาไปดังกล่าวแล้ว

พูดให้ลัด ๆ สั้น ๆ เข้ามาอีก เบญจขันธ์ คือ รูปเวทนา สัญญา อันจิตเข้าไปยึดว่า เป็นเรา เป็นเขา อยู่ในเวลานี้ ก็ไม่ดีไม่ชั่ว ที่ปรากฏว่ามีดีและชั่วขึ้นมานั้น มันอยู่ที่อุปาทานดังกล่าวแล้ว ถ้ามีแต่เบญจขันธ์ล้วน ๆ ไม่มีอุปาทานเข้าไปอาศัยอยู่แล้ว สิ่งที่เรียกว่า บุญและบาป ตลอดถึงความทุกข์ร้อนต่าง ๆ จะไม่มีได้เลย

จิตล้วน ๆ ตามธรรมชาติ เป็นสถานที่สะอาดผ่องใสยิ่งนัก แต่ปรากฏว่าจิตเศร้าหมองและขุ่นมัวนั้น อันนั้นไม่ใช่จิต แต่เป็นกิเลสที่จรมาอาศัยอยู่กับจิต หรือที่เรียกกันว่า "เจตสิก" นั่นเอง

เราอย่ายึดเอาสภาพเช่นนั้นว่าเป็นจิต เดี๋ยวจะเกิดความเศร้าใจเขวขึ้นมาอีก อุปมาเหมือนน้ำ ตามธรรมชาติของน้ำมัน เป็นของใสสะอาด และน้ำในที่ไหน ๆ ก็เหมือนกันหมด น้ำในขวด น้ำลำคลอง ในหนอง ในบึง ตลอดถึงน้ำในส้วมกับน้ำกลั่นในหลอดยาฉีดก็เหมือนกันหมด **เหมือนกันโดยเนื้อแท้ของมัน คือความสะอาดหมดจด** ที่มันไม่สะอาด ขุ่นมัว และมีกลิ่นต่าง ๆ นั้น นั่นมิใช่น้ำ มันเป็นสิ่งอื่นที่มาผสมกับน้ำ น้ำในลำคลอง ในหนอง ในบึง และน้ำในส้วม เมื่อเอากลั่นแล้วก็เป็นน้ำที่สะอาดได้ และใช้ผสมกับยาฉีดได้เหมือนกับน้ำกลั่นในหลอดยาฉีด ฉันนั้น

ความบริสุทธิ์หมดจดของจิตตามธรรมชาติล้วน ๆ อันปราศจากซึ่งอุปาทานนั่นแหละ คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ที่แท้จริง และคือที่พึ่งอันประเสริฐ ถาวรตลอดอนันตกาล

มีปัญหาอยู่ว่า ทำอย่างไรจึงจะพบภาวะแห่งความบริสุทธิ์สะอาดเช่นนั้น เขาทำการกลั่นน้ำให้สะอาด หรือขับไล่ความสกปรกของน้ำออก จนกลายเป็นน้ำที่สะอาด สามารถใช้ผสมกับยาแล้วฉีดรักษาโรคได้ ต้องอาศัยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ ฉันใด เราจะขับไล่ความสกปรกของจิตออกได้ ต้องอาศัยเครื่องมือเช่นเดียวกัน คือ "วิปัสสนา" ซึ่งพวกฝรั่งชั้นปัญญาชนกำลังสนใจและแสวงหาอยู่ในเวลานี้ ในขณะที่คนไทยเรากำลังเหินห่างออก

และให้ความสนใจศึกษาและปฏิบัติกันน้อยเต็มที ส่วนมากได้แก่พวกที่กำลังตื่นสมัยใหม่ ตื่นในวิทยาการใหม่ ๆ ของโลก โดยคิดว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นของครึล้าสมัย และการทำเช่นนั้น ก็ไม่เกิดผลทางเศรษฐกิจ อะไรทำนองนี้ แต่ตรงกันข้าม พวกฝรั่งกลับมาให้ความสนใจศึกษา และปฏิบัติทดลองดู เคยถามพวกฝรั่งที่สนใจในกรรมฐานว่า "ทำไมพวกคุณจึงมาสนใจในเรื่องกรรมฐานและเรื่องวิปัสสนา ซึ่งคนสมัยใหม่ส่วนมากเขาถือว่า เป็นของพ้นสมัยไปแล้ว" พวกฝรั่งเหล่านั้นได้ให้เหตุผลอย่างน่าฟังว่า การศึกษาที่นับว่าทันสมัยที่สุดนั้น ต้องมีการปฏิบัติตามด้วย ถ้าเพียงศึกษาอย่างเดียว ไม่ปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยแล้ว เป็นการศึกษาที่ไม่สมบูรณ์ และล้าสมัยที่สุดในโลก"

วิปัสสนา แปลว่า เห็นแจ้ง หมายถึงเห็นแจ้งซึ่งความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปของรูปนามในปัจจุบัน ตามที่เป็นจริงอย่างไร

กรรมฐาน แปลว่า ที่ตั้งแห่งการกระทำ หมายถึงการกระทำของสติ หรือที่ทำงานของสติ

วิปัสสนากรรมฐาน แปลรวมเข้ากันว่า สถานที่ทำงานของสติเพื่อให้เกิดความเห็นแจ้งในสภาวะที่เป็นจริงของรูปนาม คือเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปของรูปนามในปัจจุบัน

นาม–รูป คืออะไร ?

รูป แปลว่า สภาพที่แตกดับไปด้วยเย็นและร้อน ซึ่งรวมเรียกว่า ธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม

นาม คือ สภาพที่ไม่มีตัวตน แต่เป็นสิ่งมีอยู่และทำงานบงการอะไรได้อยู่ แบ่งออกเป็นหมวดใหญ่ ๆ ๔ หมวด คือ เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ

ขันธ์ แปลว่า กอง หรือแปลว่า สภาพที่ทรงไว้ซึ่งความว่างเปล่า คือไม่มีแก่นสาร มีวิเคราะห์ ศัพท์ว่า ขํ สุญฺญํ ธาเรตีติ–ขนฺธา ธรรมชาติใด ที่ทรงไว้ซึ่งความว่าง เหตุนั้นธรรมชาตินั้น จึงชื่อว่า ขันธ์ ขันธ์ทั้ง ๕ เมื่อย่นย่อลงแล้วมี ๒ อย่าง คือ รูป, นาม รูปนามทั้งสองอย่างนี้แหละเป็นกรรมฐาน เป็นที่ตั้งของสติ เป็นที่ทำงานของสติ อุปมาเหมือนกับฐานทัพ เขาจะไปรบศึก จะต้องตั้งค่ายหรือตั้งฐานทัพลงก่อน จึงออกรบฉันใด สติก็เหมือนกัน จะต่อสู้กับกิเลสหรือออกรบกับกิเลส ต้องมีที่ตั้งเสียก่อน คือตั้งลงที่รูปนามในปัจจุบัน

สติ คืออะไร?

สติ แปลว่า ความระลึกได้ คือระลึกได้ในเวลาก่อนทำ ก่อนพูด และก่อนคิด หมายความว่าจะทำอะไร ๆ ก็ให้รู้ก่อน แล้วจึงทำลงไป กล่าวโดยย่อมี ๒ อย่างคือ

๑. สติสามัญ ได้แก่สติของสามัญชนทั่ว ๆ ไป ซึ่งมีความระลึกได้ว่า เรายืน เราเดิน เรานั่ง เรานอน เราได้เห็น เราได้ยิน ตลอดถึงรู้สึกว่า เราผิด เราถูก เหล่านี้เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตอยู่ที่ว่ามีเรา เอาเราออกมาแสดง เอาเราออกไปรับทั้งสิ้น

๒. สติในวิปัสสนา หรือ สติปัฏฐาน ไม่มีคำว่าเรา คือมีความระลึกได้ว่า ยืน เดิน นั่ง นอน หรือสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา ไม่ใช่คน และไม่ใช่สัตว์ เป็นเพียงสักว่า **รูป นาม** เท่านั้น การได้เห็น การได้ยินตลอดถึงความผิดถูกต่าง ๆ ไม่ใช่เราทั้งนั้น มีความระลึกได้อย่างนี้ มีความรู้อย่างนี้ เรียกว่า "วิปัสสนา" แปลว่า เห็นแจ้งตามสภาพที่เป็นจริง

ปฏิบัติแล้วได้อะไร ?

ปฏิบัติ แปลว่า กลับตัว เป็นคำกลาง ๆ ถ้าเติมลงข้างหน้าของคำว่า วิปัสสนา ได้ความว่าปฏิบัติวิปัสสนา ก็ต้องแล้วว่าการสลับตัวไปสู่ความเห็นแจ้ง เห็นถูกตามธรรมชาติ หมายความว่าเบื้องแรก เราเข้าใจว่า เบญจขันธ์เป็นของเรา เป็นคน เป็นสัตว์ ต่อมาเมื่อเรียนรู้แล้ว ก็พยายามกลับความเห็นนั้นใหม่ โดยเห็นว่า เบญจขันธ์ ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา ดังนี้

ปฏิบัติแล้วได้อะไร ?

ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาโดยสมบูรณ์แล้ว ย่อมได้ผล คือ ได้วิปัสสนาญาณทั้ง ๙

๑. อุทยัพพยญาณ ปรีชาหยั่งรู้ซึ่งความเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปของรูปนาม

๒. ภังคญาณ ปรีชาหยั่งรู้ซึ่งความดับฝ่ายเดียวของรูปนาม

๓. ภยญาณ ปรีชาหยั่งรู้ซึ่งสังขารเป็นของน่ากลัวยิ่ง

๔. อาทีนวญาณ ปรีชาหยั่งรู้ว่าสังขารเป็นของมีโทษ

๕. นิพพิทาญาณ ปรีชาหยั่งรู้เห็นซึ่งสังขารเป็นของน่าเบื่อหน่าย

๖. มุญจิตุกัมมยตาญาณ ปรีชาคำนึงใคร่จะพ้นไปเสีย

๗. ปฏิสังขารญาณ ปรีชาคำนึงด้วยการพิจารณาหาทาง

๘. สังขารุเปกขาญาณ ปรีชาคำนึงด้วยการวางเฉย

๙. อนุโลมิกญาณ ปรีชากำหนดรู้อริยสัจจ์ ๔

ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาแล้ว ได้วิปัสสนาญาณทุกคนหรือ?

ผู้เจริญวิปัสสนา ที่สามารถยังวิปัสสนาให้เกิดขึ้นนั้นมี ๓ จำพวก คือ

๑. ผู้เคยเจริญวิปัสสนามาแล้วแต่ชาติก่อน ๆ

๒. ผู้ปฏิสนธิมาด้วยไตรเหตุ

๓. ไม่ได้ทำกรรมหนักในปัจจุบันชาติ เช่น อนันตริยกรรม ๕ เป็นต้น

บุคคลนอกนี้เจริญวิปัสสนาแล้ว ไม่สามารถยังวิปัสสนาให้เกิดขึ้นได้ เพียงแต่เป็นอุปนิสัยในชาติต่อ ๆ ไปเท่านั้น หัวใจวิปัสสนากรรมฐานมีดังนี้ :– *"นั่นไม่ใช่หรอก"*

แผนที่
ประเทศศรีลังกา
ชาฟฟะนา
มันนา
นที
อนุราธปุระ
มหินทเล
ตรินกุมาลี
ปโลนนารุวะ
สีคิริยา
แคนดี
โคลัมโบ
ศรีปาทะ
คาตะระคาม
มหาสมุทรอินเดีย

ทำไมข้าพเจ้าจึงไปลังกา

คำว่า **"ลังกาหรือลังกาทวีป"** นี้ ได้ฝังอยู่ในความทรงจำของข้าพเจ้ามานานแล้ว ตั้งแต่ยังเรียนนักธรรมชั้นตรีจนกระทั่งบัดนี้ อาจารย์มหาเคน สิริจนฺโท เป็นครูสอนวิชาพุทธประวัติในสมัยนั้น ซึ่งบัดนี้ได้สึกไปมีครอบครัวและมีหลักฐานมั่นคงแล้ว ได้สอนเกี่ยวกับเรื่องนี้ ภายหลังจากสอนพุทธประวัติจบแล้ว ต่อมาท่านเจ้าคุณพระราชปริชาญาณมุนี เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย ซึ่งในเวลานั้นยังเป็นพระอาจารย์มหานวน เขมจารี อยู่ ก็ได้สอนเรื่องนี้เหมือนกัน คือ ได้สอนพระพุทธศาสนาแผ่ไปลังกาทวีปเพิ่มเติมอีก ทั้งนี้หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ประมาณ พ.ศ. ๒๓๖ ในสังคายนาครั้งที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราชและพระ-โมคคัลลีบุตรติสสเถระ ได้ทรงส่งพระอรหันต์ไปประกาศพระ-ศาสนาในต่างประเทศ อันมีสุวรรณภูมิ และลังกาทวีปเป็นต้น

ต่อมาภายในพรรษา ปี พ.ศ. ๒๔๙๔ ทางคณะครูบาอาจารย์

สำนักวัดพระธาตุพนม ได้จัดให้มีเทศน์ปุจฉา–วิสัชนาทุกวันพระ เว้นวันพระ ๘ ค่ำ ตั้งแต่ ๓ ธรรมาสน์ขึ้นไปจนถึง ๘ ธรรมาสน์ ข้าพเจ้าชอบฟังเป็นประจำ เพราะเมื่อฟังแล้วทำให้เกิดความสบายใจ และเกิดความรู้แปลก ๆ ใหม่ ๆ อยู่เสมอ วันนั้นยังจำได้ดีอยู่ มันเป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ตามประเพณีของชาวอิสาน ซึ่งถือปฏิบัติกันโดยทั่วไป มีการห่อข้าวสลากภัต หรือ "ห่อข้าวสลาก" ทางวัดพระธาตุพนมก็ได้จัดให้มีเทศน์ ๓ ธรรมาสน์ เรื่องพระมาลัยเถระ ผู้เทศน์ได้เล่าถึงชีวประวัติของพระมาลัยว่า ได้เกิดที่ลังกาทวีป มีฤทธาศักดาเดชมาก เหาะเหินเดินอากาศได้ เมื่อเข้าสู่จตุตถฌาณอันเป็นที่ตั้งแห่งอภิญญาแล้ว ก็เหาะไปโปรดสัตว์นรก และเหาะไปโปรดเทวดาบนสวรรค์เหมือนพระโมคคัลลานะในครั้งพุทธกาล เมื่อข้าพเจ้าได้ฟังเทศน์เรื่องนี้แล้ว ทำให้เกิดความสนใจในเรื่องราวของพระมาลัยมากขึ้น และได้พยายามอ่านมาลัยสูตรและฎีกามาลัยเรื่อยมา แต่ยังแคลงใจอยู่ในเรื่องลังกาทวีปว่าจะมีจริงหรือไม่ หรือเป็นเพียงเมืองในนวนิยายเท่านั้น ถ้ามีจริงอยู่ที่ไหน ทำอย่างไรคนผู้ยากจนเช่นเราจึงจะมีโอกาสได้เห็น จินตนาการของข้าพเจ้าในเวลานั้น ลังกาทวีปคงจะเจริญรุ่งเรืองสวยงาม และเต็มไปด้วยพระอรหันต์ผู้มีฤทธาศักดาเดช เลยคิดอยากไปดูด้วยตนเองตั้งแต่กาลบัดนั้น

เมื่อพิจารณาดูโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ส่วนมากคนไทยเราในเวลานี้ก็กำลังเห่อเมืองนอกเห่อของนอก ทั้งที่เป็นเครื่องบริโภคและอุปโภค ตลอดทั้งวิชาการแผนใหม่และเห่อฝรั่ง ถ้าใครได้เดินตามหลังฝรั่งแล้ว ก็สำคัญตนเองว่าเก่ง ถือว่ามีเกียรติสูงจนลืมภาวะของตนเองและลืมจนกระทั่งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม ซึ่งเคยถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาแต่โบราณกาลเลยเกิดมีเมียเช่าของฝรั่งเดินตายในสงครามอินโดจีนมากขึ้นจำนวนแสน โดยสำคัญว่า เขาเป็นชนชาติเจริญ มีอารยธรรมที่ทันสมัยใหม่เอี่ยม มีการศึกษาดีและร่ำรวย เมื่อใครได้เป็นแฟนหรือเป็นเมียเช่า เป็นคนรับใช้คอยปรนนิบัติอย่างใกล้ชิดก็เกิดร่ำรวยขึ้นทันตาเห็น พวกญาติ ๆ ก็พลอยได้รับความสบายไปด้วย แต่ผลสุดท้ายพวกฝรั่งเดินตายเหล่านั้นก็ได้ฝากรอยร้าวด่างดำและช้ำใจไว้ในประวัติศาสตร์ของสตรีไทยจำนวนมากทีเดียว จนถึงกับหนังสือพิมพ์ต่างประเทศหลายฉบับได้ลงข่าววิจารณ์ว่า "เมืองไทยเป็นแดนคาวโลกีย์อันดับหนึ่งของโลก"

อีกประการหนึ่ง เมื่อใครได้เรียนจบจากเมืองนอก และพูดภาษาอังกฤษได้คล่องแคล่ว ก็หาการงานทำได้ง่ายได้เงินเดือนสูง ได้เลื่อนขั้นเลื่อนขีดและรวดเร็ว และสังคมก็ยอมรับ ดังนั้นจึงได้พากันอุตส่าห์บากบั่นไปเรียนเมืองนอก ถึงจะลำบากยากเย็น

สักปานใด ก็ต้องต่อสู้และอดทนเอา ทั้งนี้เพื่อให้สังคมยอมรับนั้นเอง

อนึ่ง พระภิกษุสามเณรในเมืองไทยในเวลานี้ ก็ดูเหมือนจะหันความสนใจไปเรียนวิชาที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับมากขึ้นโดยลำดับ ถึงจะถูกประณามจากพระเถระผู้ใหญ่ว่า "พวกเสือก" หรือขะโมย ซึ่งหมายถึงขะโมยเรียนขะโมยสอนก็ตาม แต่ก็ต้องอดทนเอา เพราะมีความหวังอยู่ว่า เมื่อไม่มั่นคงในสมณเพศแล้ว สึกขาลาเพศไปก็พอจะได้มีงานมีการทำและได้กินเงินเดือนกับเขาบ้าง ซึ่งดีกว่าคนที่บวชมาแล้ว ๑๐–๒๐ ปี พอสึกออกไปหางานอะไรทำก็ไม่ได้ เพราะวิชาสำหรับประกอบการอาชีพนั้นตนไม่เคยเรียนมาก่อน สุดท้ายต้องหันไปทำไร่ไถนาและทำสวนเช่นเคย ผู้ที่กู้หน้ากู้ตานักบวชไว้โดยมีบทบาทอยู่บ้างในวงราชการ เช่นได้เป็นครูเป็นอาจารย์ตามโรงเรียนและวิทยาลัยต่าง ๆ ก็คือพวกที่ถูกกล่าวหาว่า "พวกเสือก" นี่เอง ฉะนั้นจึงได้พากันสนใจเรียนและค้นคว้าวิชาทางโลกผสมกับทางธรรมมากขึ้น

เท่าที่ทราบ การเป็นอยู่ในเมืองนอกนั้นจะได้มีความสุขความสบายเหมือนอยู่ในบ้านเกิดเมืองนอนของตนเองก็หาไม่ เพราะนอกจากจะต่อสู้กับสภาพของดินฟ้าอากาศ อาหาร ที่อยู่ และขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในเมืองนั้น ตลอดจนอดทนต่อคำ

นินทาว่าร้ายดูถูกดูหมิ่นเหยียดหยามแล้ว ยังอดทนต่อคำนินทาว่าร้ายดูถูกและกลั่นแกล้งของชนในชาติเดียวกันอีกด้วย เพราะในจำนวนนักศึกษาไทยที่อยู่เมืองนอกนั้น ต้องมีคนหนึ่งซึ่งอยากเป็นใหญ่และอยากดัง คนไปทีหลังต้องไปยอมสวามิภักดิ์กับเขา ถ้าไม่ทำเช่นนั้นแล้วต้องถูกกลั่นแกล้งต่าง ๆ นานา ถึงอย่างไรก็ตามก็ต้องอดทนเอา ทั้งนี้ เพื่อให้สังคมยอมรับในวิชาที่ตนเรียนดังกล่าวแล้ว เพื่อให้มีเกียรติยศลือชาปรากฏในสังคม รวมความสั้น ๆ ก็เพื่อความอยู่ดี กินดี มีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตของตนในอนาคต

สำหรับข้าพเจ้านั้น ขอพูดอย่างจริงใจว่า ไม่เคยคิดและไม่มีโครงการสร้างตัวเองให้มีเกียรติยศชื่อเสียงลือชาปรากฏในสังคมโดยให้มียศสูง ๆ ตำแหน่งสูง และมีเงินเดือนสูงมาก่อนเลย เพราะเข้าใจว่า ความเป็นอยู่ของข้าพเจ้าในเวลานั้นก็ให้ความสงบสุขทั้งทางกายและทางใจเพียงพออยู่แล้ว ชอบอยู่ในที่สงบเงียบไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ ศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติในหลักธรรมฝ่ายเถรวาทตามที่ตนหามาได้ และตนเองก็พอใจในภาวะเช่นนั้นตลอดมา แต่ที่ได้หอบหิ้วสังขารตนเองไปลังกาครั้งนั้น ก็เพราะเกิดความอยากรู้อยากเห็นประเทศลังกาอันเป็นเมืองพระพุทธศาสนา และอยากศึกษาดูขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และวัฒนธรรมของคนเมืองนั้น อยากทราบว่า เขาเป็นอยู่อย่างไรเท่านั้นเอง

ด้วยเหตุว่า ลังกาก็ดี อินเดียก็ดี มีชื่อลือชาปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามากมายแล้ว จะได้ใช้ความรู้เหล่านั้นให้เกิดประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชนทั่ว ๆ ไป อาจเป็นเพราะเหตุที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้กว้าง ๆ เช่นนี้กระมัง เมื่อไปถึงลังกาแล้ว จึงได้ประสบปัญหายุ่งยากนานัปการ เป็นเสมือนหนึ่งคนถูกสาปไปชั่วระยะหนึ่ง แต่ไม่เป็นไร เพราะตนเองชอบอย่างนั้น

แท้จริง ข้าพเจ้าอยากไปลังกามานานแล้วด้วยเหตุผลดังกล่าว แต่หาจังหวะและโอกาสอันเหมาะสมได้ยาก เพราะมัวเมาติดอย่างโน้นบ้าง อย่างนี้บ้าง จนเวลาล่วงเลยมา ๑๘ ปีเต็ม จึงได้มีโอกาสไปดูด้วยตนเอง

ปัญหาใหญ่ ๆ ซึ่งยุ่งยากในการไปเมืองนอกนั้น เมื่อสรุปแล้วมี ๔ อย่างคือ เงินทุน ภาษา พรรคพวกหรือสาย และหนังสือเดินทาง (นี้สำหรับพระภิกษุสามเณร แต่สำหรับฆราวาสนั้น ไม่มีปัญหาเรื่องหนังสือเดินทางเพราะเขาไม่มีนโยบายกักกัน) สำหรับข้าพเจ้าคงมีปัญหายุ่งยากอย่างเดียวคือ เรื่องเงินทุน เพราะตนเองนอกจากจะยากจนแล้ว ก็ยังเกิดในตระกูลที่ไม่ร่ำรวยมหาศาลอีกด้วย คือเกิดในตระกูลชาวไร่ชาวนาธรรมดา พวกพี่ ๆ น้อง ๆ ก็มีเงินทุนเพียงแต่ซื้อกับข้าวให้ฉันในตอนเช้าและเพล เพื่อให้มีชีวิตมีเรี่ยวแรงกระทำศาสนกิจเท่านั้น ไม่มีทุนพอที่จะส่งไป

ศึกษาเมืองนอกเมืองนาเหมือนคนอื่น ๆ เขา แต่จิตใจดวงนี้มันก็แปลกอยู่เหมือนกัน คือเมื่อตั้งใจว่าจะทำอะไรลงไปแล้วต้องทำให้ได้ จะเป็นหรือตายอย่างไรไม่สนใจทั้งสิ้น ขอแต่ให้ได้ทำในสิ่งที่ตนพิจารณาตัดสินใจโดยถี่ถ้วนแล้วก็พอ ถึงจะตายก็หาเสียดายชีวิตไม่ และนอกนั้นมันยังอยากรู้อยากเห็นในสิ่งที่ถือกันว่าแปลกประหลาด ลึกลับ รู้ได้ยากอีกด้วย

วันตัดสินใจไปลังกา

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้เดินทางไปประเทศพม่าเพื่อศึกษาพระอภิธรรมปิฎก และหลักปฏิบัติตามแบบพม่า แต่ได้พักอยู่เมืองย่างกุ้ง (Rangoon) อยู่ ๔ เดือน แล้วมีอันเป็นไป คือทางรัฐบาลพม่าไม่ต่ออายุหนังสือเดินทางให้ ทั้งนี้ เนื่องมาจากนายพลเนวิล ทำการปฏิวัติรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาลอูนุ เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบประชาธิปไตยไปสู่ระบบ Socialism หรือระบบสังคมนิยม แล้วไม่อนุญาตให้คนต่างชาติอยู่ในประเทศ จะเป็นชาติใดก็ตาม เมื่อหนังสือเดินทางหมดอายุแล้วก็ให้ออกไปเลยไม่อนุญาตให้อยู่ต่อไปอีก ข้าพเจ้ามีจุดประสงค์จะเรียนพระอภิธรรมปิฎก และแนวทางปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเพิ่มเติม เพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาก็พลอยได้รับผลแห่งการปฏิวัตินี้ด้วย คือ

ได้ออกจากประเทศพม่ากลับเข้าสู่ประเทศไทยไปพำนักเข้าครองวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่ที่วัดเนินพระเนาว์ จังหวัดหนองคาย ภายใต้การอุปถัมภ์ของท่านเจ้าคุณพระราชปรีชาญาณมุนี เป็นเวลา ๔ เดือนเศษ แล้วออกเดินธุดงค์ซัดเซพเนจรไปในที่ต่าง ๆ พักนอนอยู่ตามป่าตามถ้ำและภูเขา สุดท้ายในกลางปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ก็ได้ไปจำพรรษาอยู่ยอดภูเพ็ก ซึ่งอยู่ในเขตตำบลนาหัวบ่อ อำเภอพรรณนานิคม จังหวัดสกลนคร ได้พำนักอยู่ในเขาลูกนั้นเป็นเวลา ๖ ปี ในระหว่างที่อยู่บนเขาลูกนั้น ก็ได้มีคนต่างชาติไปอาศัยอยู่ด้วย เพื่อศึกษาแนวทางปฏิบัติ มาจากยุโรปบ้างและอเมริกาบ้าง ติดต่อกันมา ๓ ปี รวม ๓ คน ส่วนมากพูดติดต่อกันเป็นภาษาอังกฤษ ในระหว่างนั้นภาษาอังกฤษของข้าพเจ้าก็ไม่ค่อยดี พูดได้งู ๆ ปลา ๆ ส่วนมากก็เป็นภาษาตลาด เมื่ออธิบายหลักวิปัสสนากัมมัฏฐาน ให้เขาฟังก็ต้องใช้ภาษาระดับปรัชญาจึงเป็นการลำบากและไม่ได้ผลเท่าที่ควร บางครั้งนึกสังเวชใจตนเอง พอนึกถึงปณิธานที่ตั้งไว้แต่ก่อน ๆ และประจวบกับเหตุการณ์ปัจจุบันจึงได้เกิดอุตสาหะอยากเรียนเพิ่มเติมอีก คือได้เคยตั้งใจไว้ว่า ในชาตินี้จะต้องสามารถอธิบายธรรมะเป็นภาษาอังกฤษให้คนต่างชาติฟังให้รู้เรื่องและเข้าใจได้

ในวันตัดสินใจตนเองไปลังกานั้น ได้นั่งพิจารณาดูชีวิต

ตนเองที่ผ่านมาแล้ว กำลังเป็นอยู่ในขณะนั้น และจะมีอีกในอนาคต ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษาโดยถี่ถ้วน คือถ้าเราอยู่ในภาวะเช่นนี้ก็คงจะเป็นอย่างนี้ก็คงจะเป็นอย่างนี้อีกนาน แต่จะอยู่ในภูเขาลูกนี้ไม่นาน เพราะทางไกลและกันดาร อนึ่งเหตุการณ์บ้านเมืองก็บีบบังคับ คือทางราชการห้ามไม่ให้คนเข้าป่า และขึ้นเขา ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้คนเหล่านั้นติดต่อกับพวกป่าหรือพวกก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ และตัวข้าพเจ้าเองก็ถูกมองไปทางนั้นด้วยเหมือนกัน

อีกประการหนึ่ง การที่เราให้ความช่วยเหลือคนอื่น ซึ่งถือว่าเป็นการทำกิจศาสนา เพื่อสนองบุญคุณของครูบาอาจารย์นั้น ก็อยู่ในขอบเขตแห่งสติปัญญาของตนเอง ถ้าเรามีสติปัญญามาก และมีความสามารถมาก ก็คงจะช่วยคนอื่นได้อย่างกว้างขวาง และมีผลดีอีกด้วย ดังนั้น จึงได้ตัดสินใจตนเองใช้ชีวิตเพื่อการศึกษาและค้นคว้าอีกวาระหนึ่ง แต่ต้องไปลังกาก่อนประเทศอื่น ๆ เพราะเห็นว่าเป็นประเทศพุทธศาสนา และใช้ภาษาอังกฤษธรรมะธัมโมกันอย่างแพร่หลาย แล้วก็จะได้ใช้ภาษาอังกฤษนี้อธิบายให้ฝรั่งฟังในโอกาสต่อไป

เตรียมตัวไปลังกา

เมื่อคิดตัดสินใจตัวเองแน่นอนแล้ว ก็ได้สะพายย่ามและเครื่อง

บริขารสำหรับเดินธุดงค์ลงจากภูเพ็ก ในวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๑๑ ในขณะนั้นมีเงินติดตัวอยู่เพียง ๕ บาทเท่านั้น และคิดว่าเงินจำนวน ๕ บาทนี่แหละจะเอาไปเป็นทุนไปศึกษาที่ประเทศลังกา เมื่อคิดดูอย่างผิวเผินแล้วก็น่าหัวเราะ เพราะมันเป็นความเพ้อฝันที่เลื่อนลอยเหลือเกิน เงินเพียง ๕ บาทเท่านั้นจะไปได้ถึงไหนเล่า แต่อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้ายังเชื่อแน่ในความตั้งใจจริงของตนเองและเชื่อในผลแห่งกุศลกรรมที่ตนได้บำเพ็ญมาทั้งที่เป็นประโยชน์ตนเอง และประโยชน์คนอื่นอย่างมั่นคง ถึงเบื้องบนจะไม่รับรู้ในการกระทำเช่นนั้น เพราะตนเองไม่มีตำแหน่งหน้าที่จะรายงานให้ทราบตามระเบียบบทบัญญัติแห่ง พ.ร.บ. ปกครองคณะสงฆ์และขาดหลักประจบประแจงก็ตาม แต่พลังแห่งเจตนาอันเป็นมหากุศลในการกระทำความดีและจิตซึ่งเคยอบรมดีแล้วในทางที่ชอบย่อมจะช่วยตัวมันเอง วันนั้นเวลา ๑๓.๐๐ น. ได้เดินจากภูเพ็กสิ้นระยะ ๔ กม. แล้วแวะฝากเครื่องบริขารเดินธุดงค์ไว้ที่บ้านนายคำพู คำเรืองศรี โยมอุปัฏฐากอย่างใกล้ชิด ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ริมอ่าง-เก็บน้ำภูเพ็ก จากนั้นก็เดินผ่าแสงแดดอันร้อนจัดไปบ้านนาหัวบ่อ และได้ยืมเงินจากเจ้าอธิการบุญกอง พุทฺธสาโร วัดโพธิ์คำ บ้าน-นาหัวบ่อจำนวน ๕๐ บาท เพื่อเป็นค่าเดินทางไปติดต่อเรื่องราวไปลังกา จากนั้นก็เดินทางไปนอนค้างคืนที่บ้านดงมะไฟ ในวันนั้น

ใช้เวลาเดินทางหลายชั่วโมง สิ้นระยะทาง ๑๕ กม.

ตอนเย็นวันนั้นได้บอกจุดประสงค์การเดินทางไปลังกาให้อาจารย์เดช วภักดิ์เพชร อาจารย์ใหญ่ ร.ร. ดงมะไฟทราบ พอรุ่งขึ้นอาจารย์เดชก็ได้เอาปัจจัยมาถวายเป็นค่าเดินทางจำนวน ๕๐๐ บาท พร้อมทั้งบอกว่านี้ช่วยค่าเดินทางวิ่งเต้นติดต่อเรื่องราวไปศึกษาที่ประเทศลังกา ต่อมาเมื่อวิ่งเต้นติดต่อเรื่องราวเสร็จแล้ว อาจารย์เดชก็ได้ถวายเพิ่มเติมอีกจำนวน ๑,๐๐๐ บาท นับว่าเป็นคนแรกที่ให้ความอุปการะแก่ข้าพเจ้าในการเดินทางไปลังกาครั้งนี้

ต่อมาจากนั้น ๑ เดือน ก็มีคณะครูบาอาจารย์และญาติโยมทางสกลนคร ธาตุพนมได้ถวายเพิ่มเติมอีกคนละเล็กละน้อยรวมเป็นเงิน ๓,๐๐๐ บาท มีรายหนึ่งที่ถวายมากกว่าคนอื่นในครั้งนั้น คือ ครอบครัวเฒ่าแก่ไก่ฮวดภัทรพงษ์พันธ์ จำนวน ๕๐๐ บาท นอกนั้นก็ลดหลั่นลงโดยลำดับจนถึง ๑ บาท รายชื่อผู้บริจาคเป็นค่าเดินทางไปลังกาครั้งแรกและครั้งที่ ๒ ได้เขียนไว้ในบัญชีทุกคน ว่าง ๆ ก็หยิบขึ้นมาอ่านดู ทำให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้งในบุญคุณของท่านผู้มีอุปการคุณเหล่านั้นเป็นอย่างมาก

เบื้องแรกตั้งใจจะเดินทางไปอย่างเงียบ ๆ โดยจะไม่บอกให้คนทราบอย่างมากมาย นอกจากคนที่คุ้นเคยกันและบุคคลที่เคารพนับถือกันจริง ๆ เท่านั้น แต่ที่ไหนได้ พอชาวธาตุพนมและชาว

ดอนกลางซึ่งเป็นพี่น้องบ้านเกิดเมืองนอนของข้าพเจ้าได้ทราบเรื่องนี้เข้าแล้ว ก็เลยกลายเป็นเรื่องปกปิดไม่ได้ พวกเขาได้บอกต่อ ๆ กันไปเอง และแห่กันมาทำพิธีบายศรีสู่ขวัญให้อย่างเอิกเกริก และกระทันหันที่ศาลาพนม ๓ วัดพระธาตุพนม ในตอนกลางคืนของวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๑๒ ในพิธีบายศรีวันนั้น มีนายสมภาพ ศรีวรขาน นายอำเภอธาตุพนม เป็นประธานฝ่ายฆราวาส ท่านพระครูพิทักษ์เจติยานุกิจ เจ้าคณะอำเภอธาตุพนม เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ พิธีเริ่มด้วยการกล่าวมอบพานบายศรีโดยอาจารย์ข่าย ไชยมนตรี พราหมณ์สวดคำบายศรีและอวยพร เสร็จแล้วข้าพเจ้าก็ได้พูดถึงความมุ่งหมายแห่งการเดินทางไปลังกาแล้วกล่าวอำลาออกเดินทางเป็นครั้งสุดท้าย

ก่อนหน้านั้นคณะญาติโยมบ้านชลประทาน ภูเพ็ก และบ้านดงมะไฟ ได้ทำพิธีบายศรีสู่ขวัญให้ที่วัดบ้านชลประทาน และชาวบ้านกลาง บ้านนาหัวบ่อได้ทำบายศรีให้ที่วัดบ้านนาหัวบ่อ

ภาพแห่งบรรยากาศของการชุมนุมบายศรีสู่ขวัญและอวยพรพร้อมทั้งพานบายศรีอันประดับตกแต่งด้วยดอกไม้ และธูปเทียนอันวิจิตรงดงาม และคำอวยพรอันไพเราะเสนาะโสต ที่พวกญาติโยมและสาธุชนได้จัดขึ้นในที่ต่าง ๆ นั้น เป็นภาพที่ประทับรัดรึงดวงใจยิ่งนักยากที่จะลืมได้ แม้กาลจะล่วงเลยมานานแล้วก็ตาม

และเป็นภาพสะท้อนให้เห็นความปรารถนาดีและเจตนาดีต่อข้าพเจ้าอย่างชัดแจ้ง เมื่อนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมที่ตนเองได้กระทำมาแล้วในอดีตก็ภูมิใจ ข้าพเจ้ายังจารึกภาพนั้นไว้ในส่วนลึกแห่งหัวใจอยู่จนกระทั่งบัดนี้ หาได้ลบเลือนและจืดจางไปไม่

ก่อนออกเดินทางจากวัดพระธาตุพนม ได้ไปกราบลาพระธาตุพนม ซึ่งเป็นแหล่งที่ตนได้ตั้งต้นชีวิตครั้งแรกและขอพรเป็นพิเศษ แล้วไปกราบลาคารวะท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนโมลี ผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ซึ่งข้าพเจ้าได้เคารพนับถือเป็นพิเศษ เพราะท่านเป็นผู้มีส่วนช่วยปลุกเศกชีวิตอันมืดมนของข้าพเจ้าให้ประสบความสว่างรุ่งเรืองเรื่อยมา ทั้งนี้ตั้งแต่เป็นสามเณรเล็ก ๆ จนกระทั่งได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ท่านได้กรุณาให้อะไรต่ออะไรหลายอย่างซึ่งไม่อาจจะพรรณาให้จบสิ้นได้ด้วยเวลาอันสั้น เช่นท่านเป็นพระอุปัชฌาย์บวชเณรให้ฟรี อุปสมบทเป็นพระภิกษุฟรี โดยท่านได้เป็นเจ้าภาพให้เอง ให้ที่อยู่ฟรี ให้การศึกษาอบรมฟรี ตั้งแต่นักธรรมชั้นตรี จนถึงชั้นเอก และเป็นมหาเปรียญ ๓–๔ ในที่สุดให้ใช้กระแสไฟฟ้าฟรี น้ำประปาฟรี บางครั้งก็ให้ผ้าสบงจีวรฟรีและขึ้นรถฟรีอีกด้วย เหล่านี้เป็นต้น ฉะนั้นจึงไม่คิดอยากจะขออะไรอีกจากท่าน แม้กระทั่งเงินทุนค่าเดินทางไปศึกษาเล่าเรียน เพราะเงินทุนอันเป็นทรัพย์ภายในนั้น ท่านได้มอบให้มากแล้ว

เอาไปใช้จากนี้จนกระทั่งตายก็ไม่หมด แต่ขอกราบลาคารวะเท่านั้น ในวันนั้นได้พูดสั้น ๆ ว่า "เออไปดี โอวาทคำสั่งสอนและคติเตือนใจก็ได้ให้ไปมากแล้วให้คิดเอาเอง ดีชั่วอย่างไรก็รู้กันแล้ว"

วันรุ่งขึ้น วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๑๒ นายสมภาพ ศรีวรขาน ได้ขับรถไปส่งถึงสนามบินเมืองนครพนม ผู้ที่ตามไปส่งในวันนั้นมี ๑๓ คน คือ พระพนมเจติยานุรักษ์ สมัยที่ยังเป็นพระครูพิทักษ์เจติยานุกิจอยู่ พระพนมคณาจารย์ พระครูใบฎีกาเต็น กตปุญโญ นายสมภาพ ศรีวรขาน นายเตือน สว่างใจ อาจารย์ทวิช เขตนคร นางก้าน สมมา นางสุยม น.ส. คำเพย แม่เชียวบ่วย ด.ญ. จารุวรรณ กับเพื่อนอีก ๑ คน ขึ้นเครื่องบินที่สนามบินนครพนม ไปลงที่หนองคาย เพื่อกราบลาท่านเจ้าคุณพระราชปรีชาญาณมุนี เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย และท่านเจ้าคุณเวทีวุฒิกร รองเจ้าคณะจังหวัด ท่านทั้ง ๒ ได้ถวายปัจจัยค่าเดินทางคนละ ๒๐๐ บาท จากนั้นก็ขึ้นรถไฟไปกรุงเทพ ฯ พักอยู่กุฏิเบอร์ ๑๑ วัดเบญจ ฯ กับพระมหากตัญญู และพระคำกอง ลำทอง

ประสบปัญหายุ่งยากก่อนออกเดินทาง

การเดินทางล่าช้ามาก คือได้พักอยู่ที่กรุงเทพตั้งเดือนกว่า ๆ ทั้งนี้เพราะติดเรื่องวีซ่า หนังสือเดินทาง ทางสถานทูตลังกาประจำ

กรุงเทพไม่ออกวีซ่าให้ โดยอ้างเหตุผลว่า รอคอยคำตอบอนุญาต จากกองตรวจคนเข้าเมืองของลังกาก่อน เมื่อได้รับคำตอบอนุญาต ให้เข้าประเทศได้แล้ว จึงจะออกวีซ่าให้ คอยอยู่ ๑ เดือนกว่า ยังไม่ได้รับคำตอบ เลยตัดสินใจเปลี่ยนวีซ่าใหม่ จากวีซ่าเป็น นักศึกษามาเป็นวีซ่าแบบเยี่ยมเยือน เพื่อแสวงบุญ แต่ต้องข้าม ไปทำวีซ่าที่สถานทูตอังกฤษที่เวียงจันทน์ คือที่เวียงจันทน์ไม่มี สถานทูตและกงสุลของลังกา สถานทูตอังกฤษทำงานแทน สบายมากเพียงวันเดียวก็เสร็จ ทูตลังกาที่กรุงเทพไม่ออกวีซ่าให้ ไปทำที่สถานทูตอังกฤษที่เวียงจันทน์ นี้มันเรื่องของคนอยากไป

เบื้องแรกตั้งใจจะไปทางเรือ โดยเดินทางผ่านมาเลเซีย และสิงคโปร์ แล้วลงเรือเดินทางไปลังกา เพราะมีทุนน้อยถึงจะลำบากอยู่บ้าง ก็ต้องอดทนเอา แต่เหตุการณ์บ้านเมืองในมาเลเซียในเวลานั้น ไม่ค่อยสงบ เกิดจลาจลวุ่นวาย รัฐบาลมาเลเซียประกาศภาวะ ฉุกเฉินทั่วประเทศ และประกาศปิดพรมแดนอีกด้วย ที่นี้ ความหวังที่จะไปทางเรือก็หมดไป ถ้าจะไปทางเครื่องบินโดย บินตรงไปลังกาเลย ก็เป็นปัญหาเรื่องเงิน คือจะมีแต่ค่าไปเที่ยว-เดียวเท่านั้น ส่วนค่าอยู่ค่ากินค่าเรียนที่ขณะอยู่ลังกาไม่มี เมื่อ ไปถึงแล้วก็คงจะลำบาก ถ้าจะขายอุดมคติตนเองก็ยังเสียดายอยู่ สุดท้ายจะเป็นด้วยเหตุใดก็ไม่ทราบ เทวดาช่วยให้ถูกสลากกินแบ่ง

รัฐบาลรางวัลที่ ๕ ซึ่งราคาในสมัยนั้นจำนวน ๒,๐๐๐ บาท เลย เลยได้ค่าเครื่องบินไปลังกา ก่อนออกเดินทางจากกรุงเทพ ๑ วัน ได้ไปกราบลาท่านเจ้าคุณพระราชวิมลเมธี เจ้าคณะจังหวัดสกลนคร ซึ่งกำลังรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลสงฆ์ ท่านได้ถวายปัจจัยค่าเดินทางจำนวน ๒๐๐ บาท ท่านเจ้าคุณพระศรีสกลกิจ และท่านพระครูพรรณนานฤมิตรได้ถวายคนละ ๑๐๐ บาท

เมื่อสรุปแล้วการเดินทางไปศึกษาที่ประเทศลังกาครั้งนี้ ไปด้วยความสมัครใจด้วยการตัดสินใจตนเอง และได้บรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ ก็เพราะอาศัยแรงศรัทธาและเมตตาธรรมของชาวพุทธ สาธุชน มิตรสหาย ครูบาอาจารย์และพวกญาติผู้มีใจบุญทั้งหลายเป็นแรงช่วยแรงหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่านเจ้าคุณพระพนมเจติยานุรักษ์ สมัยเป็นพระครูพิทักษ์เจติยานุกิจอยู่ได้ให้ความอุปถัมภ์และให้กำลังใจอยู่อย่างใกล้ชิด ตลอดถึงเทวดาฟ้าดินฝ่ายสัมมาทิฏฐิโดยแท้ เป็นสิ่งจะลืมเสียมิได้ในชีวิตนี้

บนเครื่องบิน

วันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๑๒ ได้เดินทางออกจากกรุงเทพไปลังกาโดยเครื่องบินสายการบินของบริษัท ทีดับบิว เอ ในเวลา ๑ ทุ่ม ๓๕ นาที มีพวกเพื่อน ๆ ได้ไปส่งที่สนามบินดอนเมือง

๑๒ คน พูดตามความจริงแล้ว ข้าพเจ้าไม่เคยขี่เครื่องบินไอพ่นขนาดใหญ่เช่นนี้ไปต่างประเทศมาก่อนเลย เคยขี่แต่เครื่องบินเล็กๆ ธรรมดาซึ่งบินอยู่ภายในประเทศเท่านั้น นอกนั้นก็ขี่แท๊กซี่และรถยนต์ เมื่อสมัยค่อนถนนหนทาง ๆ ภาคอิสานไม่สะดวกพอ และยังไม่มีถนนลาดยางอย่างทั่วถึงเหมือนทุกวันนี้ รถวิ่งตามถนนหินลูกรัง ซึ่งมีสภาพขรุขระมาก เวลารถวิ่งก็มีแต่ฝุ่นละอองธุลีฟุ้งตลบไปหมดจนเกือบจะลืมหูลืมตาไม่ได้ ต้องเอาผ้าเช็ดหน้าปิดหน้าปิดจมูกป้องกันฝุ่นอยู่ตลอดเวลา

อันหนึ่งคนรถในสมัยนั้นก็ใช้กิริยามารยาทไม่ค่อยสุภาพต่อคนโดยสาร ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าพอ ๆ กับสภาพของถนนนั้นเอง ภายในตัวรถยนต์นั้นนอกจากจะมีคนโดยสารนั่งแออัดยัดเยียดกันแล้ว ยังบรรทุกเครื่องสัมภาระต่าง ๆ อีกมากมาย เช่นกระสอบข้าวเปลือก ข้าวสาร ไม้คาน ตระกร้า ดูรกรุงรังไปหมด ทั้งในตัวรถและบนหลังอีกด้วย บางคนไม่เคยขี่รถยนต์มาก่อนก็เป็นลมเมารถถึงกับอาเจียนออกมาก็มี และบางคนไม่เคยสูบบุหรี่ตราพระจันทร์ และเกล็ดทองมาก่อน ก็ไปอวดอุตตริสูบบนรถนั้นเอง เขาถือว่าข้าก็แน่เหมือนกัน มีบุหรี่ทันสมัยสูบกับเขาด้วยอะไรทำนองนี้สารพัดอย่าง รถเมล์บางสายที่วิ่งในกรุงเทพก็เหมือนกันมีคนโดยสารแออัดทั้งชายและหญิงพากันห้อยโหน. บางครั้งพอ

รถเมล์หยุดกึกกทันที สีกาอีหนูหล่นตูมลงมานั่งตักหลวงพี่ก็มี และบางทีศีรษะของหลวงพี่ไปถลำชนกลางหลังอีหนูก็มีบ่อยครั้ง นี่คือสภาพของรถยนต์และรถเมล์ในเมืองไทย แต่สภาพของเครื่องบินนั้น ต่างจากรถเมล์และรถยนต์มาก สะอาดเรียบร้อยดี อากาศเย็นสบาย มีเครื่องปรับอากาศทันสมัย มีห้องน้ำห้องส้วมพร้อมเสร็จ คนโดยสารแต่งตัวสุภาพเรียบร้อย มีมารยาทผู้ดีไม่เบียดเสียดกันไม่ห้อยโหน นั่งเก้าอี้ใครเก้าอี้มันตามลำดับนัมเบอร์ไม่มีการแย่งที่นั่งกัน มีสุภาพสตรีแต่งกายเรียบร้อยและสวยงามในชุดสีฟ้า คอยบริการให้ความสะดวกต่าง ๆ แก่คนโดยสารตลอดระยะทาง มีอาหารและเครื่องดื่มบริการฟรี แต่เขาให้รับประทานเป็นเวลา คือหลังจากเครื่องบินขึ้นสู่ท้องฟ้าแล้วประมาณ ๓๐ นาทีสุภาพสตรีในชุดสีฟ้าเอาเครื่องดื่มและอาหารมาบริการคนโดยสารพร้อมทั้งใช้คำสุภาพอ่อนโยนยิ้มแย้มแจ่มใส เช่นพูดว่าคุณกรุณาให้ดิฉันช่วยรับใช้อะไรได้บ้าง เมื่อเทียบดูแล้วต่างจากคนรถสมัยหินลูกรังหลายสิบเท่า

สำหรับข้าพเจ้านั้น เขาจัดให้นั่งเก้าอี้หลังสุด เพราะมีที่ว่างอยู่ ๒–๓ ที่นั่ง ข้าพเจ้าชอบเลือกเอาที่นั่งเช่นนั้นเหมือนกันเคยไปทัศนาจรหลายแห่ง ทั้งทางภาคเหนือภาคกลางและภาคใต้ตลอดจนถึงปีนัง ก็ชอบนั่งเก้าอี้หลังสุด เพราะมันสะดวกสบาย

หลายอย่าง ขึ้นลงสบาย นั่งสบาย ว่าง ๆ ก็นอนสบายและมองเห็นคนนั่งอยู่ข้างหน้าอย่างสบายอีกด้วย

พอเครื่องบินขึ้นท้องฟ้าแล้ว เขาได้ประกาศระยะการเดินทางให้ทราบ และแจ้งกำหนดการเดินทางตลอดถึงกฎระเบียบของผู้โดยสารเป็นภาษาอังกฤษ เยอรมันและฝรั่งเศส เครื่องบิน ๆ ออกจากดอนเมืองประมาณ ๓ ชั่วโมงกว่า ก็ถึงสนามบินกัตตุนายกะ ประเทศลังกา มีพระเณรทางภาคอิสานมารอรับอยู่แล้ว คือ ส.ณ. กี่แก้ว วงสาขา พระมหาอภิเนตร พระมหาชินศรี และพระสุทนต์ เบื้องแรกคิดว่า ถ้าไม่มีใครมารับ ก็ต้องบุกโคลัมโบคนเดียวในเวลากลางคืนแน่นอน และความไม่สะดวกต่าง ๆ อาจมีขึ้น แต่พอเห็นพรรคพวกมารับก็สบายใจขึ้น พอลงจากเครื่องบินก็เห็นแขกตัวดำ ๆ ผิวคล้ำสีน้ำตาล ซึ่งทำงานอยู่ในสนามบินวิ่งมารับของไปขึ้นรถ เราขึ้นแท๊กซี่จากสนามบินไปโคลัมโบอันเป็นเมืองหลวงของประเทศลังกาด้วยระยะทาง ๒๒ ไมล์ ใช้เวลา ๔๐ นาที เนื่องจากเป็นเวลากลางคืนจึงมองไม่เห็นว่า มีอะไรบ้างตามระยะทางจากสนามบินถึงกรุงโคลัมโบ เห็นแต่สะพานและถนนแคบ ๆ คดเคี้ยวเท่านั้น การจราจรไม่ติดขัด เพราะเป็นเวลาเที่ยงคืน ผู้คนเข้านอนหมดแล้ว เหลือแต่ผู้ที่มีภาระจำเป็นที่จะต้องทำในเวลากลางคืนเท่านั้น พวกเพื่อนที่ไปรับก็ขึ้นรถแท๊กซี่ไปด้วยกัน

และได้พูดคุยถามสุขทุกข์คนโน้นคนนี้ตามประสาของผู้ที่จากบ้านไปนาน บ่นคิดถึงบ้านและอะไรต่ออะไรอีกมากมาย ในขณะนั้นก็เกิดความคิดขึ้นว่า พวกเพื่อนเหล่านี้ได้จากพ่อแม่พี่น้องเพื่อน-สนิทมิตรสหาย และบ้านเกิดเมืองนอนอันแสนสุขแสนสบายมาอยู่ในเมืองของคนอื่น ซึ่งมีชาติภาษา ผิวพรรณ วัฒนธรรม ดินฟ้าอากาศและอาหารแตกต่างกันเพื่อผลประโยชน์อะไร ? คำตอบที่ผุดขึ้นในขณะนั้นก็คือ เพื่อความเจริญรุ่งเรือง และก้าวหน้าแห่งชีวิตของตน และเพื่อเป็นศักดิ์ศรีแห่งวงศ์ตระกูล และประเทศชาติบ้านเมืองอีกด้วย แต่มันจะเป็นไปแค่ไหนเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่ที่บารมีเหมือนกัน ฟังพวกเขาพูดคุยกันไปแล้วคิดไปเรื่อย ๆ จนถึงกรุงโคลัมโบ

ที่พักครั้งแรก

คืนแรกพักที่ **ภิกขุคิลัญหะละ** อันเป็นสถานที่พักฟื้นของพระภิกษุอาพาธ ซึ่งสร้างขึ้นด้วยทุนของสมาคมสงเคราะห์พระภิกษุอาพาธสาขาสมาคมมหาโพธิ์ มีเพื่อนพระไทยและพระลาว ๕ รูป รอคอยอยู่ที่นั้น เพื่อรับของฝากของขวัญจากทางบ้าน แต่ทุกคนต้องประสพความผิดหวังหมด เพราะไม่มีใครฝากของอะไรไปให้เลยแม้แต่ชิ้นเดียว และตัวข้าพเจ้าเองก็ไม่ได้นำอะไรติดตัวไปฝากด้วย เพราะไม่รู้มาก่อนว่าจะมีพระไทยและพระลาวไปอยู่ในที่นั้น รู้จักเพียงรูปเดียวคือ สามเณรกิ่แก้ว หลานท่านเจ้าคุณพระราชปรีชาญาณมุนี เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย และได้อาศัยสามเณรรูปนี้เองช่วยพาไปโน่นไปนี่ในระยะแรก ต่อมาพอรู้จักทิศทางบ้างแล้วก็ไปเอง สนุกเดินและสนุกหลงทาง เพราะในกรุงโคลัมโบนั้นมีถนนหลายสายและมีรถประจำทางหลายนัมเบอร์ ไม่รู้ว่านัมเบอร์ที่เท่าไรไปถนนสายไหนขึ้นไปเรื่อย ๆ บางครั้งคิด

ว่ามันจะวิ่งไปทางใต้ แต่พอขึ้นนั่งเรียบร้อยแล้วกลับวิ่งไปอีกทางเหนือ ต้องลงเปลี่ยนไปขึ้นคันใหม่ เป็นเช่นนี้บ่อยครั้ง แต่พออยู่ไปนาน ๆ เข้าก็รู้จักเอง เดี๋ยวนี้คุยได้เลยว่าภายในเมืองโคลัมโบไม่หลงทางแน่นอน

ภิกขุคิลัญหะละ ซึ่งเป็นที่พักในคืนแรกนั้น ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองโคลัมโบประมาณ ๓ ไมล์ อากาศดีมาก มีลมพัดโชยอยู่ตลอดเวลา ทางทิศตะวันตกมีทุ่งนาและบึง มีคูกั้นน้ำสูงประมาณ ๓ เมตร ตัดจากชานเมืองโคลัมโบถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่งชื่อ **โกตาตุวะ** ทั้งนี้ เพื่อป้องกันแม่น้ำกรณีย์ไหลไปท่วมเมืองโคลัมโบในฤดูฝน แต่ทางทิศใต้และทิศตะวันออกแวดล้อมไปด้วยบ้านเรือนของคนจนและคนใจบาป เราพักอยู่ในที่นั้นได้รับความไม่สบายใจจากพวกนี้บ่อยครั้ง แต่ก็ต้องอดทนไปก่อน เพราะยังหาที่อยู่ใหม่ไม่ได้อาหารในตอนเช้าของวันแรกซึ่งพวกเพื่อน ๆ จัดหามาให้ฉันเพื่อบรรเทาความหิว คือขนมปัง, ปลากระป๋อง, พริก, กระเทียม และหัวหอม ตอนเพลพาพวกเพื่อน ๆ ๙ รูปไปฉันที่ **นานกิงโฮเต็ล** ซึ่งเป็นภัตตาคารจีนเป็นการเลี้ยงฉลองต้อนรับผู้มาใหม่ ซึ่งผู้มาใหม่เป็นเจ้าภาพจ่ายเอง คำว่า โฮเต็ล (Hotel) ในลังกา ได้แก่ร้านอาหารหรือภัตตาคาร ไม่ได้หมายถึงโรงแรม

วันที่ ๒ ต่อมา ก็ได้ไปฉันที่ภัตตาคารจีนอีก วันที่ ๓

ฉันอยู่ที่พัก อาหารในวันนั้นคือ ข้าวหุง ๑ ชาม แกงหัวผักกาดแดง ๓ ชิ้น แกงกล้วย, แกงมันสำปะหลัง, แกงสาเก, และแกงปลา เขาตักแกงดังกล่าวลงในจานข้าว แกงแต่ละอย่างไม่มีน้ำปลามีแต่เกลือ, พริกผงและกระทิมะพร้าว การทำกับข้าวของลังกาไม่ได้เอาผสมกัน ถ้าแกงปลาก็มีแต่ปลาอย่างเดียว ไม่มีผักและไม่มีเนื้ออย่างอื่นผสม ถ้าแกงผักก็มีแต่ผักอย่างเดียว เครื่องแกงมีพริกผง เกลือและกะทิมะพร้าว วันนั้นฉันได้นิดเดียว เพราะไม่เคยฉันอาหารเช่นนั้นมาก่อน ส่วนข้าวหุงนั้น มีกลิ่นค่อนข้างเหม็นนิดหน่อย แต่ก็ต้องทนฉันต่อไป โดยคิดถึงหลักที่ว่า "กินเพื่ออยู่ๆ เพื่อเรียน" ในวันต่อมาได้ไปพักอยู่ที่วัดพระ ดร. อนันทะ อยู่ที่นั่น ๒ อาทิตย์ แล้วย้ายไปพักอยู่สำนักกัมมัฏฐาน ในที่นี้อาหารการกินดีขึ้นนิดหน่อย เพราะคนผู้อุปถัมภ์วัดนั้นส่วนมากเป็นคนรวยมีฐานะดี และอาหารการกินก็ดีขึ้นตามฐานะของคน

หนึ่งเดือนในสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐาน

ย้ายจากวัดพระ ดร. อนันทะ ซึ่งมีชื่อว่า **อินเตอร์เนชั่นแนล บุดดิส เซ็นเตอร์** ไปอยู่สำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานโคลัมโบ๗สาเหตุที่ย้ายไปเพราะเห็นว่าที่บุดดิสเซ็นเตอร์ (Buddhist Center) นั้น มีพระเณรที่ไปจากประเทศไทยและประเทศลาวพักอยู่ก่อนมากแล้ว คืออยู่ด้วยกันถึง ๕ รูป การอยู่รวมกันมากๆ

เช่นนั้นทำให้ภาษาอังกฤษไม่ดีขึ้นเท่าที่ควร เพราะชวนพูดคุยกันเป็นภาษาของตนเองบ่อย ๆ อีกประการหนึ่งก็เกรงใจพระ ดร. อนันทะ เพราะท่านต้องเสียค่าน้ำ ค่าไฟและค่าอาหารเอง ทั้งนี้อาศัยเงินพวกพี่ ๆ น้อง ๆ บริจาคให้บ้าง และเงินเดือนท่านเองบ้าง บางวันเด็กคนทำครัวไม่อยู่ ท่านต้องทำครัวเอง หุงข้าวบ้าง ล้างถ้วยชามบ้าง ถ้าพวกเราจะช่วยทำ ท่านก็ห้ามไม่ให้ทำ ให้อยู่สบาย ๆ ให้อ่านหนังสือ พระ ดร. อนันทะ รูปนี้เคยมาเมืองไทยหลายครั้ง ปัจจุบันเป็นอาจารย์หัวหน้าคณะพุทธศาสนาและปรัชญาที่มหาวิทยาลัยวิทยาลังการะ

คำว่า **อินเตอร์เนชั่นแนล บุดดิส เซ็นเตอร์** แปลว่า **ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนานานาชาติ** เมื่อฟังดูชื่อแล้ว ใหญ่เอาการอยู่ แต่การดำเนินงานในปัจจุบันนี้ยังไม่ใหญ่สมชื่อ คนเมืองแขกนั้นแปลกปลาดอยู่อย่างหนึ่ง จะตั้งชื่ออะไรก็พิลึกกึกกือจริง ๆ เช่นที่ **ดารุกะมะ** ซึ่งอยู่ห่างจากโคลัมโบ ๕ ไมล์ ก็ตั้งชื่อวัดว่า "ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนานานาชาติ" เหมือนกัน แต่เมื่อไปดูแล้วมีพระ ๒ รูปและถ้าจะมีพระต่างประเทศไปอยู่ก็ให้เช่าเดือนละ ๑๕ รูปี สำนักกรรมฐานที่ข้าพเจ้าไปอยู่นั้นก็เหมือนกันเขาตั้งชื่อว่า "**อินเตอเนชั่นแนล เมดิเตชั่น เซ็นเตอร์**" (International Maditation center) แปลว่า **ศูนย์เจริญภาวนา**

กรรมฐานนานาชาติ ดูการก่อสร้างแข็งแรงพอสมควร มีตึกคอนกรีต ๒ ชั้น ตั้งอยู่รอบกำแพงวัดชั้นใน มีต้นโพธิ์อยู่กลางลานวัด มีห้องกรรมฐาน ๓๐ ห้อง มีพระ ๒ รูป มีเณร ๒ รูป พระผู้เป็นอาจารย์เป็นพระหลวงตา บวชเมื่อแก่และบวชในรามัญนิกาย เบื้องแรกเราเรียนกรรมฐานจากเขา เขาสอนให้กำหนดลมหายใจเข้า–ออก ตามหลัก**อานาปาณสติ** เราได้ทำตามที่เขาแนะนำให้ทุกประการ เขามีการสอบอารมณ์เกือบทุกวัน เราก็เล่าให้ฟังตามอาการที่เกิดขึ้นในเวลาภาวนาทุกอย่าง เรารู้อยู่แต่เบื้องแรกว่าอาจารย์สอนยังไม่ชำนาญในการปฏิบัติ และยังสงสัยในแนวปฏิบัติอยู่ พอเราเล่าเรื่องอารมณ์ในขณะนั่งภาวนาให้ฟัง อาจารย์รูปนั้นเลยถามว่า ท่านเคยเจริญภาวนามาก่อนหรือยัง เราตอบว่าเคยทำมานิดหน่อยและเคยใช้ชีวิตอยู่ในป่าในเขามาหลายปีก่อนออกเดินทางมาเมืองนี้ ตั้งแต่นั้นมาอาจารย์รูปนั้นเลยเลิกสอน พยายามถามเรื่องการปฏิบัติในเมืองไทยและลาว เราได้เล่าให้ฟังตามเป็นจริงทุกประการ อยู่ในสำนักกรรมฐาน ๑ เดือน แล้วย้ายไปอยู่ภิกขุคิลัญหะละอีก เหตุผลที่ย้ายคือไปเรียนหนังสือข้างนอกไม่ได้ ภายในวัดก็ไม่มีโรงเรียนให้เรียน ที่นี้มันมีปัญหาที่ **วีซ่า** ต่ออายุหนังสือเดินทาง กองตรวจคนเข้าเมืองจะออก วีซ่า หนังสือเดินทางให้ เพื่ออนุญาตให้อยู่ในเมืองเขาต่อไปได้ ต้องมีหนังสือ

รับรองจากโรงเรียนไปยืนยันว่าเราไปเรียนจริงไม่ได้ไปค้าขาย ที่นี้ทางโรงเรียนเขาจะออกใบรับรองให้เรา ก็ต่อเมื่อเราไปเรียนในโรงเรียนของเขาก่อน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องย้ายกลับไปอยู่ที่เดิมคือภิกขุคิลัญหะละ

ไปอยู่ภิกขุคิลัญหะละครั้งที่ ๒

การกลับไปอยู่ภิกขุคิลัญหะละครั้งที่ ๒ นั้น พระธีรานันทะเจ้าอาวาสวัดนั้นเก็บค่าเช่าเดือนละ ๕๐ รูปี โดยอ้างว่าวัดแห่งอื่นเขาก็ให้เช่าอยู่เหมือนกัน เช่น วัดพระธรรมทูตเก็บค่าเช่าจากพระไทยเดือนละ ๖๐ รูปี วัดสมาคมมหาโพธิ์ก็เหมือนกัน ตกลงเช่าก็เช่าเพื่อรอหาที่อยู่ใหม่ สถานที่แห่งนี้มีสภาพเป็นวัดครึ่งหนึ่ง เป็นที่พักชั่วคราวของพระภิกษุอาพาธครึ่งหนึ่ง อาหารการกินค่อนข้างแย่หน่อยและมารยาทของแขกซึ่งอาศัยอยู่ในที่นั้น และอยู่รอบ ๆ นอกกำแพงวัดก็แย่เหมือนกันพอ ๆ กับอาหาร ได้ยินเขาทะเลาะวิวาทผิดเถียงกันเกือบทุกวัน บางวันก็ข้ามกำแพงวัดเข้าไปขะโมยถ้วยชามและของใช้อื่น ๆ อีกพวกเณรและเด็กภายในวัดก็อยู่ในลักษณะมือบอน เพราะปากกา ดินสอ และเศษสตางค์ผลอไม่ได้หายทุกทีบางครั้งเราไม่อยู่ก็งัดกุญแจประตูห้องเข้าไปเอาวิทยุไปฟังเด็กบ้านในครอบครัวที่เจ้าอาวาสโปรดปรานแต่ไม่ใช่ญาติ เป็น

เพียงคนชอบพอกันเท่านั้นลงมาเล่นวัดทุกวัน เบื้องแรกขอเศษสตางค์ ปากกาและดินสอเราก็ให้ไปทีละ ๕ เซ็นต์ ๑๐ เซ็น เพื่อแก้รำคาญ แต่เมื่อขอบ่อย ๆ เราก็ไม่มีให้มันก็ด่าว่าเราตระหนี่

อยู่ที่ภิกขุคิลัญหะละ ๔ เดือน แล้วย้ายไปพักผ่อนอยู่บ้าน **อังกุละ เกตเตอะ** ห่างจากเมืองแกนดี ๑๔ ไมล์ พอโรงเรียนเปิดได้กลับมาโคลัมโบอีกและตั้งใจจะไม่อยู่ที่เดิม จะย้ายไปอยู่ที่อื่น แต่พระธีรานันทะ เจ้าอาวาสวัดภิกขุคิลัญหะละขอให้อยู่ต่อไป ให้อยู่ฟรีไม่เก็บค่าเช่าห้อง ตกลงอยู่ต่อไปอีก ๔ เดือนในระหว่าง ๔ เดือนนั้น มีเหตุการณ์เกิดขึ้นหลายอย่าง แต่ละอย่างยากที่จะลืมได้ คือ

๑) เรื่องหลอดวิทยุหาย ที่ภิกขุคิลัญหะละ นั้น มีวิทยุ ๑ เครื่อง มี ๖ หลอดตั้งอยู่นอกห้อง ต่อมาบังเอิญหลอดวิทยุเครื่องนั้นหาย เจ้าอาวาสหาว่าเราขะโมยไปขายให้ใช้เงินจำนวน ๒๕๐ รูปีเราบอกว่าไม่ได้ขะโมย จะขะโมยไปเพื่อประโยชน์อะไร ถ้าไม่มีเงินให้ขอโดยดีอย่าพูดว่าขะโมยยินดีจะให้มากกว่า ๒๕๐ รูปี เขาไม่ยอมยังหาว่าเราขะโมยต่อไปอีก เรานิ่งเฉยเสีย เพราะขี้เกียจต่อเรื่องต่อราวให้ยืดยาวพระมหาคง ทนดูเหตุการณ์นั้นไม่ไหวเลยโกรธแทนไปต่อว่าหลายเรื่องยืดยาว ต่อมาเรื่องหาว่า ขะโมยหลอด

วิทยุก็เงียบไป

๒) ต่อมาวันหนึ่งเราไปโรงเรียน บังเอิญมีโยมมาเยี่ยมพระภิกษุไข้ คือทางวัดแจ้งให้พวกญาติโยมทราบว่า มีภิกษุไข้มาจากต่างประเทศมาพักอยู่ที่นี้ ทั้งนี้เพื่อหาเงินใส่กระเป๋าตนเอง เมื่อพวกโยมมาเยี่ยมจริง ๆ แล้วไม่เจอเรา เจ้าอาวาสเลยโกรธไล่ให้ไปอยู่ที่อื่น แต่เรายังหาไม่ได้เลยอดทนอยู่ต่อไปอีก

๓) ในราว ๑ สัปดาห์ต่อมา พระสุทน ซื้อกล้องถ่ายรูปจากฝรั่ง เราได้ยืมไปถ่ายภาพเมืองโคลัมโบ และสถานที่สำคัญหลายแห่ง ตอนกลับมีครอบครัวหนึ่ง ซึ่งอยู่ใกล้กับที่พักนั่นเองต้องการถ่ายภาพ เราได้ถ่ายให้ตามที่เขาต้องการ ในระหว่างส่งฟีล์มไปล้างและอัดภาพโปสการ์ดอยู่นั้น เขาได้ไปตามเอาภาพถ่ายบังเอิญเราไม่อยู่ไปโรงเรียน เจอแต่เจ้าอาวาส ๆ เห็นโกรธเป็นฟืนเป็นไฟ พอเรากลับจากโรงเรียนแล้วก็ให้หนีไปอยู่ที่อื่น เราเลยตัดสินใจหนี ได้วิ่งเต้นหาวัดอยู่ประมาณ ๒ อาทิตย์ เจ้าอาวาสแต่ละวัดที่เราไปขออยู่จะบอกว่าไม่มีห้อง บางวัดก็บอกว่า ยังสร้างห้องไม่เสร็จและบางวัดก็ให้เช่าอยู่ คนที่ช่วยวิ่งเต้นติดต่อหาวัดอยู่ให้ในครั้งนี้ คือ พระมหาประพิศ และ สามเณรกี่แก้วสุดท้ายเลยมาได้วัด วีระโกด้าวิหาร ซึ่งตั้งอยู่นอกเมืองโคลัมโบ

ประมาณ ๒ กม. ได้อาศัยร่มเงาของวัดแห่งนี้ จึงมีความสุขสบายเรื่อยมาจนกระทั่งเวลาปัจจุบันนี้ ไม่มีคนรบกวนอยู่ห้องกุฏิชั้นบนคนเดียว

ข้าพเจ้าคิดในใจตนเองว่า ในชาติปางก่อนไม่เคยสร้างกุฏิวิหารถวายแก่พระสงฆ์สามเณร จึงได้รับความลำบากในเรื่องที่อยู่ แม้ในชาติปัจจุบันนี้ก็ยังไม่เคยสร้างถวาย จะมีบ้างก็เพียงปลูกปะรำให้คนพักชั่วคราวในเวลามีงานเท่านั้น

พระเจ้าอาวาสเมืองแขกนั้น ตรงกันข้ามกับเจ้าอาวาสเมืองไทยเรา ใครจะไปพบเราเพื่อความคุ้นเคยและเยี่ยมยามถามข่าวไม่ได้ต้องไล่หนีทันที เบื้องแรกไล่คนแขกหนีก่อน ต่อมาไล่เราหนี เป็นเช่นนี้ทุกวัดเท่าที่เห็นมาและได้ทราบมา จะว่าเขาเคร่งในวินัยก็ไม่เชิงเพราะเมื่อดู ๆ แล้วก็หย่อนกว่าพวกเราเสียอีก ข้าพเจ้าคิดว่าดีอยู่เหมือนกัน เพราะเราจะได้อยู่สบายไม่มีคนรบกวน

ที่แรกคิดว่าการอยู่ในเมืองนอกนั้น จะเป็นเมืองไหนก็ตามคงจะอุดมสมบูรณ์ทุกอย่างไม่จำเป็นต้องนำของใช้สรอยไปมาก และนอกนั้นยังคิดว่า จะไม่มียุงชุมเหมือนทางบ้านเรา คนอยู่เมืองนอกเรียนอยู่เมืองนอกคงจะพูดแต่ภาษาฝรั่งอังกฤษ แต่พอไปถึงแล้วความเข้าใจดังกล่าวก็หมดไป การอยู่ในเมืองนอกไม่ใช่

เรื่องโก้เก๋อะไรเลย และไม่ใช่เมืองสวรรค์ คนอยู่เมืองนอกและพูดภาษาฝรั่งอังกฤษได้ไม่ใช่เทวดาเป็นคนเราธรรมดานี่เอง

เวลา ๓ ปีผ่านไปที่ข้าพเจ้าได้ใช้ชีวิตอยู่ในลังกา เพื่อศึกษาเรื่องลังกา เรื่องความเป็นอยู่ของประชาชนพลเมือง ศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ซึ่งจะได้นำมาเล่าให้ท่านผู้อ่านทั้งหลายฟังตามสมควรแก่เวลาและโอกาส ดังต่อไปนี้

ลังกาอยู่ที่ไหน ? (Lanka)

ถ้าดูแผนที่โลกแล้ว จะเห็นเกาะ ๆ หนึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศอินเดีย อยู่กลางมหาสมุทรอินเดีย ห่างจากประเทศอินเดียประมาณ ๓๑ ไมล์ นั่นแหละเรียกว่า ลังกาหรือ "ลังกาทวีป"

ซีลอนกับลังกาต่างกันอย่างไร ? บางครั้งเห็นเรียกว่า **ซีลอน** แต่บางครั้งเรียกว่า **ลังกา** คำว่า **ซีลอน** เป็นชื่อที่พวกฝรั่งตั้งขึ้น แปลว่า **เกาะของชนผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของราชสีห์,** พวกอาหรับสมัยแรกเรียกว่า **"เซอแรนดิบ"** (Cerandib) ต่อมาพวกโปรตุเกสเปลี่ยนเป็น **"ไซเลียว"** (Cielio) ต่อมาพวกดัทช์เปลี่ยนเป็น **"ไซลอน"** (Cielon) แต่เมื่อเขียนจริง ๆ เป็นซีลอน (Ceylon)

คำว่า **ลังกา** เป็นชื่อที่คนทางประเทศเอเชียนิยมเรียก และคนพื้นเมืองของลังกาทั่ว ๆ ไปก็นิยมเรียกว่า ลังกา เรียกชื่อเต็มว่า **ศรีลังกา** แปลว่า รุ่งเรือง สวยงาม ออกมาจากคำว่า **ศริ–อลังกะตะ** สนธิเข้ากันเป็น ศรีลังกะตะ เมื่อเขียนจริง ๆ เพื่อความไพเราะ ตัด ตะ ออกเป็น "ศรีลังกา" หรือ เรียกสั้นๆ ว่า **ลังกา**

ลังกา เป็นประเทศเอกราช ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๑ ตอนเหนือของเกาะอยู่ห่างจากประเทศอินเดีย ๓๑ ไมล์ ตัวเกาะยาวจากใต้ถึงเหนือสุด ๒๗๐ ไมล์ กว้าง ๑๔๐ ไมล์ ตอนกลางเกาะเป็นภูเขาโดยทั่วไป ภูเขาลูกที่สูงที่สุด ๘,๒๘๑ ฟุต มีชื่อว่า **ปีตุรุตะลากาลา** พื้นที่รอบ ๆ เกาะเป็นที่ลุ่ม และราบเรียบใช้ทำนา และเพาะปลูกพืชพันธุ์ต่าง ๆ อากาศทางตอนเหนือเกาะค่อนข้างร้อนและแห้งแล้ง มีฝนตกเป็นบางฤดูกาล โดยเฉพาะในฤดูฝนเท่านั้น แต่ทางตอนกลางเกาะอากาศค่อนข้างหนาวและเรียบ ๆ และมีฝนตกชุกอยู่ตลอดปี เฉพาะในเมืองโคลัมโบอากาศเรียบ ๆ และมีฝนตกเกือบทุกฤดูกาล ต้นไม้เขียวชะอุ่มมีดอกบานสะพรั่งอยู่ตลอดเวลา มีพื้นที่ทั่วเกาะ ๒๕,๓๓๒ ตารางไมล์ เกาะลังกานี้ มีชื่อลือชาทางเพชรพลอย, ชา, ยางพาราและมะพร้าว

ชนเผ่าต่างๆ ในลังกา

ประชากรของประเทศลังกาเวลานี้มี ๑๒ ล้านคน มีคนอาศัยอยู่ ๕ เผ่า คือ เผ่าสิงหล เผ่าทมิฬ เผ่าเบอเกอร์ หรือเผ่าลูกผสม เผ่ามุสลิม หรือพวกแขกมัวร์ และเผ่าเวดาห์ คนเผ่าสิงหลมีจำนวนมากกว่าเผ่าอื่นๆ จึงได้จัดตั้งรัฐบาลปกครองประเทศตลอดมา

๑. **เผ่าสิงหล** (Sinhalese) ชนเผ่านี้ผิวสีน้ำตาล มีผิวดำแดงและขาวเหลืองปะปนอยู่บ้าง แต่ไม่มาก และส่วนมากนับถือพระพุทธศาสนา มีจิตใจเมตตากรุณาชอบช่วยเหลือคนอื่น คบง่ายไม่ถือตัว ชอบยอและไม่ค่อยตรงต่อสัญญา แบ่งออกเป็น ๒ พวกคือ พวกวรรณะต่ำและพวกวรรณะสูง ซึ่งเรียกว่า แกนเดียนหรือพวกตระกูลแกนดี (Kandy) ทั้งสองวรรณะนี้ ไม่มีอะไรแตกต่างกันมาก คือพูดภาษาเดียวกันและนับถือศาสนาเดียวกัน แต่พวกวรรณะสูงหรือพวกตระกูลสูง มีกิริยามารยาทตลอดถึงการพูดจาปราศรัยอ่อนโยนกว่าพวกวรรณะต่ำ

๒. **เผ่าทมิฬ** (Tamil) ชนเผ่านี้ส่วนมากอยู่ทางทิศตะวันออกและทิศเหนือของเกาะ ผิวดำ พูดภาษาทมิฬ นับถือศาสนาฮินดู ขยันอดทนบึกบึน ไม่เลือกงาน

๓. **เผ่ามัวร์** (Moar) หรือเผ่ามุสลิม ผิวสีน้ำตาล และ

มีผิวขาวเหลืองปะปนอยู่บ้างแต่ไม่มาก อาชีพส่วนใหญ่ค้าขาย บริษัท ห้างร้านใหญ่ๆ ประมาณ ๖๐ % เป็นของชนเผ่านี้ นับถือศาสนาอิสลาม

๔. **เผ่าเบด้าส์** (Bedas) หรือเบดาส ผิวดำ ตั้งกระท่อมเล็กๆ อยู่ตามเขาในแถบลุ่มแม่น้ำมหาวารีคงคา[๑] หรือ วิลิคงคา เรียกง่ายๆ ว่า พวกคนบ้านั่นเอง เป็นเผ่าดั้งเดิม หาล่าสัตว์เป็นอาหาร ไม่ชอบสังคมกับชาวเมือง นุ่งผ้าเล็กนิดเดียวพอปิดแต่ที่อายทางร่างกายท่อนล่างเท่านั้น นับถือภูตผีปีศาจ นิสัยดุร้าย มีภาษาพูดของพวกเขาต่างหาก

๕. **เผ่าเบอเกอร์** (Burger) หรือพวกลูกผสมคือพวกยุโรปไปมีครอบครัวกับชาวสิงหลบ้าง กับพวกมุสลิมบ้าง ลูกหลานหว่านเครือของพวกนี้ เรียกว่า เผ่าเบอเกอร์ ผิวขาวเหลือง นิสัยค่อนข้างหยิ่งชอบดูถูกคนเผ่าอื่น ส่วนมากพูดภาษาอังกฤษและนับถือศาสนาคริสต์

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว คนในลังกาใช้ภาษาพูด ๓ ภาษา คือ ภาษาสิงหล ภาษาอังกฤษ และภาษาทมิฬ ส่วนมากพูดภาษา

---

๑ คงจะออกมาจากคำว่า มหาวารี – คงคา แม่น้ำสายนี้เกิดจากเขาสิริปาทะไหลตรงไปทางทิศเหนือ และหลังจากไหลวนเวียนเป็นวงกลมอยู่ในเขตเมืองแกนดีแล้ว ก็ไหลลงไปยังที่ราบทางทิศตะวันออกลงสู่ทะเลใกล้ๆ ตรินกุมาลีทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะ มีความยาวประมาณ ๒๐๐ไมล์

สิงหล ซึ่งทางการประกาศใช้เป็นภาษาราชการ ป้ายที่ทำการและป้ายรถเมล์เขียน ๓ ภาษา คือสิงหล ภาษาอังกฤษ และภาษาทมิฬ เมื่อสมัยอังกฤษปกครองอยู่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาทางราชการ เวลานี้ภาษาอังกฤษยังมีใช้อยู่แพร่หลายในลังกา บริษัทห้างร้านใหญ่ ๆ ตลอดถึงโรงเรียนบางโรงยังใช้ภาษาอังกฤษอยู่ ข้อสอบ ม.ศ. ๓ และ ม.ศ. ๕ ตลอดถึงมหาวิทยาลัย เขียน ๓ ภาษา คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาสิงหล และภาษาทมิฬ ผู้เข้าสอบให้เลือกตอบในภาษาที่ตนชำนาญ ทางกระทรวงศึกษาธิการมีกรรมการตรวจให้ถึง ๓ ภาษา มีหลายร้อยครอบครัวในเมืองโคลัมโบยังใช้ภาษาอังกฤษอยู่ภายในครอบครัวของตน ไม่ยอมพูดภาษาสิงหล โดยเฉพาะลูกครึ่ง

อุปนิสัยใจคอโดยทั่ว ๆ ไป (General Characteristics)

คนชาวเกาะลังกาใจคอเยือกเย็น ชอบสงบเป็นอยู่อย่างง่ายๆ ไม่พิถีพิถันในเรื่องอาหารการอยู่กิน สันโดษมักน้อย ประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย เกือบจะอยู่ในขั้นที่เรียกว่า "ตระหนี่" ไม่ชอบอวดความร่ำรวยมั่งมีกลางตลาดและกลางถนนหนทาง ชอบประดับบ้านเรือนห้องรับแขก และผู้หญิงชอบแต่งตัวอยู่ในบ้าน

อาชีพการงาน (Occupation)

ส่วนใหญ่ทำนา รองลงมาทำสวน เช่น สวนมะพร้าว สวน

ยาง ไร่ชาและโกโก้ นอกจากนั้นก็ทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ และทำราชการ การสร้างบ้านเรือนส่วนมากก่อเป็นตึกติดกับพื้น ฝาเรือนทำด้วยดินเหนียว คือเอาโคลนกับดินผสมกัน หลังคามุงด้วยใบมะพร้าว ถ้าเป็นเรือนของคนรวยมีฐานะดีก็ใช้อิฐปูนก่อเป็นฝา และหลังคามุงด้วยกระเบื้องเผา ภายในเรือนอากาศมืดมีแสงสว่างน้อย มีประตูหน้าต่างเล็กๆ บางบ้านเวลาทำบุญนิมนต์พระไปฉันเพลบ้านต้องจุดตะเกียงเจ้าพายุ เวลานอนปิดประตูแล้วไม่ต้องกางมุ้งอีก เพราะยุงเข้าไม่ได้ และส่วนมากนอนกับพื้น ไม่มีเตียงนอน ถึงจะมีบ้างก็เฉพาะบ้านคนรวย มีฐานะดีเท่านั้น

อาหารการกิน (Food) พวกเขาไม่ค่อยพิถีพิถันในเรื่องการกิน จากเช้าถึงเที่ยงกินขนมปังกับน้ำชา ตอนบ่ายๆ และตอนเย็นกินข้าว ร้านอาหารเปิดขายตั้งแต่ ๑๐ โมง ๓๐ นาทีไปถึง ๓ ทุ่มแล้วปิด ชาวพุทธส่วนมากไม่ฆ่าสัตว์ ซื้อปลาแห้ง ปลาสดและเนื้อซึ่งพวกทมิฬ พวกศาสนาฮินดูนำมาขาย

ศาสนา (Religion) ประชาชนพลเมืองชาวเกาะลังกาประมาณ ๖๕ % นับถือพระพุทธศาสนา นอกนั้นนับถือศาสนาคริสเตียน ศาสนาอิสลาม และศาสนาฮินดู ศาสนิกชนในศาสนาดังกล่าวนี้ มีการแข่งขันกัน จะทำอะไรก็ขึ้นหน้าขึ้นตากันทำ เพื่อ

เอาชนะอีกฝ่ายหนึ่ง บางครั้งก็มีการทะเลาะวิวาทปะทะกันอย่างแรง เช่น ในปี ค.ศ. ๑๙๖๕ ระหว่างชาวพุทธ กับ มุสลิมจนถึงกับรัฐบาลต้องประกาศภาวะฉุกเฉิน และใช้กฎอัยการศึกทั่วประเทศ ซึ่งเรื่องเหล่านี้จะได้นำมาเล่าให้ฟังในโอกาสต่อไป

คำว่า ลังกา แปลว่า รุ่งเรือง รุ่งโรจน์ และสวยงาม นี้แปลเอาความหมายตามตัวหนังสือ แต่เมื่อข้าพเจ้าได้เห็นสภาพอันแท้จริงของประเทศลังกาแล้ว เลยอยากจะตีความหมายเอาตามภาษาบาลีโคกที่ว่า ลังกา เพราะมีกามาก (นี้คือบาลีโคก) มีมากจริง ๆ พอรุ่งขึ้นได้ยินเสียงร้องโฮกาโฮกา ตื่นก่อนคนและกลับไปนอนก่อนคน ขะโมยเก่ง แต่ไม่รวง เฉพาะในเมือยโคลัมโบซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศลังกาในปัจจุบัน มีกาจำนวนล้าน ๆ ตัว เสียงร้องว่า กา ๆ ๆ ตั้งแต่เช้ามืดจนกระทั่งพระอาทิตย์ตก ไปที่ไหนเจอะทีนั้นอยู่กันเป็นฝูง ๆ ทุกหนทุกแห่ง จับอยู่ตามหลังคาบ้านเรือนบ้าง หลังคาตึกบ้าง บนต้นไม้บ้าง และในสวนสาธารณะบ้าง ที่มากที่สุด คือ ที่เทขยะมูลฝอยของเทศบาล อนึ่ง คนในเมืองนั้นไม่ชอบทำลายชีวิตสัตว์ ภายในเมืองหลวงมีพวกนกหนูปูปีกอยู่กันเป็นฝูง ๆ มีกระรอกกระแต กระโดดโลดเต้นไปมาอย่างสบาย

กรุงโคลัมโบ (Colombo)

เมืองโคลัมโบ เป็นเมืองหลวงของประเทศลังกาในปัจจุบัน ตั้งอยู่บนฝั่งทะเลทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะ มีประชากร ๕๒๑,๐๐๐ คน เป็นทั้งเมืองหลวงและเมืองท่าที่สำคัญ สินค้าออกที่สำคัญคือ ยางพารา ชา มะพร้าว

คำว่า **โคลัมโบ** เป็นภาษาสิงหล แปลว่า ใบมะม่วง **โคละ** แปลว่า ใบ อัมบะ[๑] หรือ อัมโบ แปลว่า มะม่วง รวมเข้ากันเป็น **โคลัมโบ** ถ้าดูแผนที่ของเมืองโคลัมโบแล้ว มีรูปคล้ายใบมะม่วง แต่เท่าที่ตรวจดูในโคลัมโบแล้ว ไม่มีต้นมะม่วงมากเหมือนชื่อ ที่มีต้นมะม่วงมากไม่ใช่โคลัมโบ อยู่ที่จังหวัดชาฟนา ทางตอนเหนือของเกาะ อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าอยากจะตีความหมายเล่นตามบาลีโคก เช่นเคย ผิดถูกอย่างไรไม่รับรอง เพียงแต่เล่าให้ฟังในทำนองขำขันเท่านั้น อย่าถือเป็นจริงจังที่ว่า โคลัมโบ เพราะมีโคมาก (นี้บาลีโคก) คือเขายังใช้โคเป็นพาหนะลากล้อลากเกวียนซึ่งบรรทุกสิ่งของหนัก ๆ เข้าไปขายในเมืองหลวง เช่น พื้น ปูน-ซีเมนต์ ข้าว ผัก น้ำดื่ม และอย่างอื่นอีก นอกนั้นพวกเทศบาลยังไม่มีรถบรรทุกเพียงพอ ยังจำเป็นต้องใช้เกวียนอยู่ ภายในเมืองหลวงนั้น เกวียนยังมีสิทธิ์ใช้ถนนเท่าเทียมกับรถยนต์และ

---

๑ คงจะออกมาจากคำ อัมพะ ในภาษาบาลี

รถเมล์ประจำทาง บางครั้งจราจรติดขัด รถประจำทางจำนวนสิบ ๆ คันจอดเป็นแถว เพราะเกวียน ๒–๓ ลำขวางหน้าอยู่ โชเฟ่อร์รถใจเย็นมาก เห็นเกวียน วัว ควาย เดินเพ่นพ่านเกะกะอยู่บนถนนก็จอดรถปล่อยให้เดินไปหมดก่อนจึงขับต่อไป ไม่เห็นด่าหรือขับรถเฉียดเฉี่ยวอะไรทำนองนี้เลย ฉะนั้น อุบัติเหตุบนท้องถนนจึงไม่ค่อยมี

วัวตัวผู้ลำบากกว่าวัวตัวเมีย เพราะถูกใช้ทำงานหนัก ใช้ลากเกวียนซึ่งบรรทุกของหนักตลอดวัน เขาเอาหญ้ามัดติดท้องเกวียน เวลาวัวกินหญ้าก็ไม่ต้องหยุดกินให้เสียเวลา ให้กินไปเรื่อย ๆ และเดินไปเรื่อย ๆ สภาพของถนนและพื้นที่ไม่ค่อยราบเรียบ มีที่สูงเป็นเนินสูงและต่ำ เมื่ออยู่ในพื้นที่เรียบ ๆ ธรรมดาก็สบายหน่อย วัวไม่ต้องออกกำลังมาก แต่เวลาขึ้นเนินสูง ๆ นั้นสิลำบากมาก วัวต้องออกกำลังมาก คนขับเกวียนต้องใช้เกียร์ถึง ๔ เกียร์ บางคนอาจจะได้ยินแต่เกียร์รถยนต์เท่านั้น แต่เกียร์เกวียนคงจะไม่ได้ยิน เรื่องนี้ข้าพเจ้าตั้งชื่อเอาเอง คือเท่าที่สังเกตดูแล้วเห็นเขาใช้เกียร์ ๔ เกียร์

เกียร์ ๑ คนขับลุกขึ้นกระทืบเท้า พร้อมทั้งร้องตะโกนว่า "ยัน ๆ" แปลเป็นภาษาไทยว่า "ไป ๆ ๆ"

เกียร์ ๒ เมื่อไปหรือยันไม่ทันใจคนขับ ต้องใช้เกียร์ที่ ๒

ต่อไป คือ เอาแส้หวายกระหน่ำหลังวัวหลายครั้งติดต่อกัน พร้อมทั้งพูด "ยั่น ๆ"

เกียร์ ๓ เมื่อคนขับเห็นท่าทีของวัวอืดอาด ท้อถอยต้องใช้เกียร์ ๓ คือจับหางวัวหัก วัวทนเจ็บต่อไปไม่ไหวต้องวิ่งต่อไป ยันต่อไป จนกว่าคนขับจะเปลี่ยนเกียร์ใหม่

เกียร์ ๔ เกียร์นี้สำคัญมาก ใช้ในเวลาจำเป็น คือคนขับเห็นท่าทีของวัวจะไปไม่ไหว หรือหัวดื้อนต้องใช้เกียร์ ๔ คือเอามือล้วงเข้าไปจับหำวัวบีบเข้าให้แน่นพร้อมทั้งพูดว่า "โมรันดุวะเอเป่า" แปลว่าอย่าหัวดื้อ

วัวบางตัวล้มฟุบลงกลางถนน ท่ามกลางแสงแดดอันร้อนจัด น้ำลายฟูมปาก หายใจหอบ พอรถยนต์วิ่งมาถึงบีบแตรให้หลีกทางให้ ทีแรกไล่ให้ลุกขึ้นธรรมดา แต่ถ้าไม่ลุกยังขืนหัวดื้ออยู่ ต้องใช้เกียร์ ๔ ต่อไป นี่แหละการเป็นวัวตัวผู้ในเมืองแขกนั้นลำบากมาก ข้าพเจ้าคิดในใจว่าทำบุญอะไร ๆ ก็ขออย่าได้ไปเกิดเป็นวัวอยู่ในเมืองแขกเลย แต่วัวตัวเมียสบายหน่อย ไม่ถูกใช้ทำงานหนัก เขาให้การเคารพนับถือเป็นพิเศษ เพียงแต่ให้น้ำนมเขาเป็นวัน ๆ ไปก็พอ ไม่ต้องไปโดนเกียร์ ๓ เกียร์ ๔ เหมือนวัวตัวผู้ ผู้ชายก็ทำงานหนักพอ ๆ กับวัวตัวผู้ เพราะส่วนมากมีแต่ผู้ชายทำงานตามบริษัท ห้างร้านต่าง ๆ ตลอดถึงไถนาขุดนา ขุดสวน

ปลูกพืชผักต่าง ๆ ส่วนผู้หญิงแต่งตัวด้วยผ้าใหม่ ๆ ในชุดสาหรี่เฝ้าบ้านคอยให้ผัวหามาเลี้ยง คงจะทำงานหนักหน่อยก็เฉพาะตอนคลอดบุตรเท่านั้น ประเพณีที่ถือสืบ ๆ กันมาตั้งแต่โบราณกาลว่าหญิงสาวชาวเกาะลังกา ต้องไปสู่ขอผู้ชาย และเสียค่าสินสอดให้ฝ่ายชาย เมื่อดู ๆ แล้วคุ้มค่ากับเงินสินสอดที่เขาเสียไปจริง ๆ นี่เป็นความเห็นส่วนตัว เวลานี้เห็นผู้หญิงออกจากบ้านไปทำงาน ทำการมากขึ้นแล้ว คงจะเป็นเพราะการครองชีพรัดตัวเข้า จะให้แต่ผู้ชายหาเงินมาเลี้ยงครอบครัวผู้เดียวคงไม่พอ ผู้หญิงต้องออกไปช่วยบ้าง

ทำไมจึงเรียกเขาว่า สิงหล

สิงหล แปลว่า ชนผู้เป็นเผ่าพันธุ์ หรือ เชื้อสายแห่งราชสีห์ (ตอนนี้ไม่มีบาลีโกก) ในคัมภีร์มหาวงศ์[๑] พงศาวดารว่า "มีกษัตริย์ชาวอริยกะทรงพระนามว่า **พระเจ้าวังคราช** ครอง**วังนคร** เป็นราชธานีอยู่ทางข้างเหนือ กลิงคราษฎร์ ได้ธิดาของพระเจ้ากลิงราษฎร์เป็นอัครเหสี มีราชธิดาชื่อ **นางสุปา**ๆ นี้เป็นคนมักมากในกามกิเลส จึงต้องถูกขับไล่เที่ยวซัดเซพเนจรไปเที่ยวอาศัยอยู่ตามที่ต่าง ๆ ไปมีบุตรชื่อ **สีหพาหุกุมาร** หนังสือมหาวงศ์

---

๑. คัดมาตอนหนึ่งจากเรื่องประดิษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาทวีป ทรงเรียบเรียงโดย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗

กล่าวว่า เพราะนางสุปานั้นไปได้พระยาราชสีห์เป็นสามี สีหพาหุกุมารผู้เป็นบุตรเป็นเชื้อราชสีห์มีกำลังวังชามาก เมื่อเติบใหญ่ขึ้นจึงพานางผู้มารดาหนีพระยาราชสีห์กลับเข้ามาอยู่กับหมู่มนุษย์ ฝ่ายข้างพระยาราชสีห์มีความอาลัยออกติดตามบุตรภรรยา เที่ยวขบกัดผู้คนชาวเมืองวังนครล้มตายลงมาก จนพระเจ้าวังคราชต้องประกาศป่าวร้องหาผู้ที่จะอาสาฆ่าพระยาราชสีห์นั้น สีหพาหุกุมารเข้ารับอาสาฆ่าพระยาราชสีห์ตาย เพราะเหตุนี้จึงปรากฏนามว่า **สีหพ-กุมาร**

จำเนียรกาลต่อมา พระเจ้าวังคราชสิ้นพระชนม์ ประจวบเวลาไม่มีเชื้อพระวงศ์ ซึ่งสมควรจะได้ครอบครองราชอาณาจักร ชาววังคนครเห็นว่า สีหพกุมารเป็นผู้มีอานุภาพมาก จึงยินยอมพร้อมกันถวายราชสมบัติแก่สีหพกุมาร สิงหพกุมารเมื่อได้รับราชสมบัติแล้วไม่ปรารถนาจะตั้งอยู่ในวังคนคร จึงมอบเมืองนั้นให้แก่อำมาตย์ผู้เป็นสามีใหม่ของมารดาแล้ว ส่วนตัวก็ได้ไปสร้างราชธานีอยู่ใหม่ให้ชื่อว่า **สีหบุรี** แล้วเสวยราชสมบัติ ณ เมืองนั้น ปรากฏนามว่า **พระเจ้าสีหพพาหุ ๆ** มีราชบุตร ๓๐ องค์ องค์ใหญ่ทรงพระนามว่า วิชัยราชกุมาร รองลงมาทรงพระนามว่า สุมิตราชกุมาร พระเจ้าสีหพพาหุตั้งให้วิชัยราชกุมารเป็นที่ พระมหาอุปราช แต่วิชัยราชกุมารประพฤติเป็นพาลเกเร พอใจคบสมัครพรรคพวก

เที่ยวกดขี่ปล้นสดมภ์ราษฎรให้ได้รับความเดือดร้อน พระเจ้าสีหพาหุทรงพระพิโรธ จึงให้จับวิชัยราชกุมารกับพรรคพวกเอาลงเรือสำเภาขับไล่ไปเสียจากพระนคร

วิชัยราชกุมารเที่ยวเตร็ดเตร่ไปจนถึงเกาะลังกา เห็นเป็นชัยภูมิดีจึงพาบริวารขึ้นไปอาศัยอยู่ ไปได้นางยักษ์ชื่อ **กุเวณา** เป็นภรรยา ต่อมาได้อาศัยคำแนะนำของนางยักษ์นั้น วิชัยราชกุมารตีได้เมือง**ศิริวัตถุบุรี**ของยักษ์ชื่อ **มหากาฬเสน** จึงได้ครอบครองเมืองนั้น แล้วปราบปรามพวกยักษ์ในแว่นแคว้นที่ใกล้เคียงไว้ได้ในอำนาจ

เมื่อวิชัยราชกุมารตั้งลงเป็นหลักแหล่งในลังกาทวีปแล้ว จึงให้บริวารแยกย้ายกันไปเที่ยวตั้งภูมิลำเนาบ้านเรือน ทำเรือกสวนไร่นาประกอบอาชีพแพร่หลายออกไปโดยลำดับ ต่อมาชาวชมพูทวีปติดตามข้ามมาอยู่มากขึ้น อำมาตย์ทั้งหลายจึงพร้อมกันทูลขอให้วิชัยราชกุมารทำพิธีราชาภิเษกตั้งพระองค์ เป็นพระเจ้าแผ่นดินเอกราช วิชัยราชกุมารยังไม่ยินยอมด้วยเหตุว่า ยังไม่มีนางกษัตริย์ซึ่งสมควรจะเป็นอัครมเหสี จึงให้ไปขอนางชมพูทวีปซึ่งเป็นราชธิดาของ **พระเจ้ามทุรนคร** ในแว่นแคว้น**ปาณฑยา** มาเป็นอัครมเหสี แล้วขับไล่นางกุเวณายักษิณีกับบุตรคนหนึ่งธิดาคนหนึ่ง ซึ่งเกิดด้วยนางกุเวณายักษิณีนั้นไปเสียจากพระนคร นางยักษิณีพา

บุตรและธิดาไปยังลังกาบุรี ซึ่งเป็นราชธานีของเหล่ายักษ์ พวกยักษ์ในเมืองนั้นพากันแค้นเคืองนางกุเวณายักษิณีว่า บอกอุบายให้วิชัยราชกุมารตีเมืองยักษ์จึงฆ่านางกุเวณายักษิณีเสีย

ส่วน**ชีวหัตถกุมาร** บุตรนางกุเวณา ก็พาน้องสาวหนีจากลังกาบุรีในเวลากลางคืนไปตั้งภูมิลำเนาบ้านเรือนอยู่ที่มาลัยประเทศในหมู่เขาสุมนกูฏ ต่อมาได้น้องสาวเป็นภรรยา เป็นเหตุให้อ้างต่อมาว่า ชาวมาลัยประเทศก็เป็นเชื้อสายสืบมาแต่วิชัยราชกุมารเหมือนพวกชาวสิงหฬทั้งหลาย ซึ่งตั้งภูมิลำเนาอยู่ ณ ที่อื่น

ฝ่ายวิชัยกุมารก็ทำพิธีราชาภิเษกตั้งพระองค์เป็นพระเจ้าแผ่นดินเอกราชทรงพระนามว่า พระเจ้าวิชัย นับเป็นปฐมกษัตริย์ชาวชมพูทวีปที่ได้ครองเกาะลังกา กำหนดกาลกล่าวในหนังสือมหาวงศ์ว่า วันที่วิชัยราชกุมารไปขึ้นเกาะลังกานั้น ประจวบตรงกับวันปรินิพพานแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย"

ลังกา มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า **ตมฺพปณฺณิ** แปลว่า ฝ่ามือแดง ในคัมภีร์มหาวงศ์ได้ให้อรรถาธิบายไว้หลายนัย คือ วันที่วิชัยราชกุมารพร้อมทั้งบริวาร ๗๐๐ คนขึ้นสู่เกาะลังกานั้นตรงกับวันปรินิพพานของพระบรมศาสดา พระบรมศาสดาได้ทรงตรัสสั่งท้าวสักกเทวราชให้ไปช่วยเหลือวิชัยราชกุมารพร้อมทั้งบริวารว่า

"ดูก่อน ท้าวสักกะ ผู้เป็นจอมแห่งเทวดา กาลนานไปภายหน้า อาศัยชื่อวงศ์ของวิชัยราชกุมาร ศาสนาของเราตถาคตจะเจริญรุ่งเรืองในลังกาทวีป เพราะฉะนั้นจงได้ช่วยเหลือเขาพร้อมบริวารของเขาเถิด"

ท้าวสักกะมีเทวบัญชาให้วิษณุกรรมเทวบุตรไปช่วยเหลือ วิษณุกรรมเทวบุตรได้จำแลงแปลงกายเป็นฤาษีผ้าขาวนั่งอยู่ใต้ร่มไม้ใกล้ท่าเรือที่วิชัยราชกุมารจอดอยู่ วิชัยราชกุมารสั่งให้อำมาตย์ไปถามเรื่องราวต่าง ๆ ในเกาะลังกานั้น ฤาษีผ้าขาวบอกว่า เกาะลังกานี้เป็นที่อยู่ของเหล่ายักษ์และเหล่านาค ถ้าประสงค์จะตั้งภูมิลำเนาในเกาะนี้ จงแบมือมาจะหลั่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ให้ ฤาษีได้หลั่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ลงบนฝ่ามือทุกคน และเอาตราสีแดงประทับลงบนฝ่ามือด้วย โดยนัยนี้จึงมีชื่อปรากฏต่อมา ชนผู้มีฝ่ามือแดง ซึ่งตรงกับคำบาลีว่า ตัมพปัณณิ อีกนัยหนึ่งว่า วิชัยราชกุมารและบริวาร ๗๐๐ คน ตอนขึ้นสู่เกาะลังกา ทีแรกได้เอามือแตะดินสีแดงที่ท่าเรือ จึงได้นามว่า ตัมพปัณณิ ดังนี้

ข้าพเจ้าพยายามสังเกตตรวจดูฝ่ามือของคนในลังกามากกว่า ๑๐๐ คน แต่ยังไม่เคยเห็นใครมีฝ่ามือแดงสักคนเลย คนในเมืองนั้นส่วนมากผิวคล้ำสีน้ำตาล โดยเฉพาะพวกทมิฬผิวดำเหมือนฝรั่งนิโกร วิธีตรวจดูฝ่ามือของคนเมืองนั้นง่ายนิดเดียว พวกเขายัง

เชื่อเรื่องโชคลางของขลังอยู่มาก เราทำท่าเป็นหมดดูลายมือ คนที่ชอบดูมากที่สุดคือพวกนักเรียนนักศึกษา พวกเขารู้ว่าเราดูลายมือได้ ก็พากันไปมุงดูเป็นฝูง ๆ แต่ไม่เห็นใครมีฝ่ามือแดงสักคนเดียวเลย ได้ถามพวกเขาว่า ประเทศนี้เมื่อครั้งก่อนมีนามว่า ตัมพปัณณิ แปลว่า ฝ่ามือแดง แต่เท่าที่ตรวจดูแล้วไม่ปรากฏเห็นฝ่ามือแดงเลย พวกนักศึกษาเหล่านั้นบอกว่า พวกฝ่ามือแดงตายหมดแล้ว

ทีนี้ เราลองสันนิษฐานอีกนัยหนึ่งที่ว่า ฝ่ามือแดงนั้นเพราะทำงานหนัก โดยเฉพาะงานกรรมกร (นี้ความเห็นของผู้เขียน) คือผู้ทำการบุกเบิกครั้งแรก ต้องขยัน ต้องทำงานหนักและทำจริง ๆ ทั้งกลางวันและกลางคืน จึงจะสามารถตั้งบ้านเรือนเป็นหลักแหล่งได้ หรือทำงานชนิดมือเป็นเลือดเลยทีเดียว อาศัยเหตุนี้ จึงเรียกว่าพวก "ฝ่ามือแดง" ซึ่งต่างจากพวกเล็บมือแดงในสมัยนี้ อีกนัยหนึ่งอาจเป็นเพียงเครื่องหมายอย่างใดอย่างหนึ่งของคนพวกนั้นก็ได้ เช่นพวกจีนแดงก็ไม่เห็นว่ามีตัวแดงแจ๋เหมือนเลือด คงแดงแต่เพียงชื่อเท่านั้น คนในเมืองไทยที่มีชื่อว่าแดงก็ถมไป แต่ก็แดงเพียงแต่ชื่อเท่านั้น ตัวคนไม่แดงด้วย

[๑]ในประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในลังกาบอกว่า "ก่อนพระมหินทเถระนำพุทธศาสนาไปประดิษฐานในลังกาทวีปนั้น พวก

---

๑. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในซีลอน ซึ่งเขียนโดย ดร. ราหุล

ชาวเกาะลังกานับถือผีสางเทวดาและต้นไม้ และก่อนสมัยวิชัยราช-กุมารไปตั้งภูมิลำเนาในเกาะลังกานั้น มีเหล่ายักษ์และเหล่านาคครอบครองอยู่ก่อนแล้ว" ข้อนี้มีมูลความจริงอยู่บ้าง ทั้งนี้ เห็นหลักฐานจากรูปปั้น แกะสลักที่เจดีย์มหิยังกะนะ ซึ่งเป็นเจดีย์เก่าแก่สร้างก่อนสมัยพุทธศาสนาเข้าไปสู่ลังกาทวีป และเห็นวิธีการเคารพนับถืออ้อนวอนบวงสรวง เขาได้เอ่ยถึงชื่อยักษ์ซึ่งเคยเป็นใหญ่โตมาก่อน เช่น ชื่อว่า กาฬเวละ จิตราช เป็นต้น นอกนั้นได้เคยเห็นหลายคนซึ่งมีรูปร่างสูงใหญ่คล้าย ๆ ยักษ์มีเขี้ยว ๒ ซี่พ้นริมฝีปากออกมายาวประมาณ ๑ เซ็นติเมตรก็มี และครึ่งเซ็นติเมตรก็มี เคยเห็นนอกเมืองโคลัมโบ และทางแถบภูเขาภาคกลางของเกาะ พวกสิงหลบอกว่า คนพวกนี้ดุร้ายมาก และโกรธง่ายข้าพเจ้าได้เห็น ๕ คน เป็นหญิง ๒ คน เป็นชาย ๓ คน คงจะเป็นเหลน ๆ ของพวกยักษ์เมื่อ ๓,๐๐๐ ปีก่อนโน้นกระมัง

พระธรรมทูตของพระเจ้าอโศกมหาราช

[๒]ในประวัติศาสตร์พุทธศาสนาของลังกากล่าวว่า พระพุทธศาสนาได้แผ่เข้าไปประดิษฐานในลังกาทวีปในสังคายนาครั้งที่ ๓ ในราว พ.ศ. ๒๓๖ พระเจ้าอโศกมหาราช พระเจ้าจักรพรรดิแห่งชมพูทวีป ซึ่งตั้งเมืองหลวงอยู่ที่กรุงปาฏลีบุตร หลังจากได้เสวยราชสมบัติแล้ว ๘ ปี ได้ยกกองทัพไปปราบพวกทมิฬที่แคว้นคลิงคราษฎร์ทางอินเดียตอนใต้ เมื่อได้ชัยชนะในการทำณรงสงครามกับพวกทมิฬแล้ว ได้ทอดพระเนตรเห็นเหล่าทหารและไพร่พลล้มตายเกลื่อนกลาดในสมรภูมิ ก็เกิดสังเวชสลดพระทัยยิ่งนัก จึงตัดสินพระทัยเลิกการแผ่อำนาจแสนยานุภาพด้วยคมอาวุธหันมาสนพระทัยในพระพุทธศาสนา การสู้รบขับเคี่ยวในสมรภูมิคลิงคราษฎร์ครั้งนั้น คนจำนวนหนึ่งแสนคนถูกฆ่าตายและอีกหนึ่งแสนห้าหมื่นคนถูกจับเป็นเชลย

พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา สร้างวัดวาอารามเป็นจำนวนมาก สร้างพระเจดีย์ ๘๔,๐๐๐ องค์ ทรงอนุญาตให้ราชบุตรชื่อ มหินทอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธ-

---

๒. ประวัติศาสตร์ในพระพุทธศาสนาในซีลอน เรียบเรียงโดย พระ ดร. ราหุล หนังสือเรื่องพระพุทธศาสนาในซีลอน เขียนและเรียบเรียงโดย เอส. อาร์. เปเรร่า และหนังสือมหาวงศ์.

ศาสนา และทรงอนุญาตให้ราชธิดา ชื่อ สังฆมิตตา อุปสมบทเป็นนางภิกษุณี ทรงอุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ และทรงทำสังคายนาครั้งที่ ๓ ส่งพระอรหันต์ไปประกาศพุทธศาสนาในต่างประเทศ ในศิลาจารึกของพระเจ้าอโศก ปรากฏว่า ได้ส่งพระภิกษุไปประกาศศาสนาในเอเชีย อาฟริกา และยุโรป (จากประวัติศาสตร์อินเดียสมัยเมาฬิยะวงศ์)

รายชื่อหัวหน้าพระธรรมทูตสายต่าง ๆ ซึ่งส่งไปในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชคือ—

๑. พระมัชฌันติกเถระ ไปแคว้นแคชเมีย และแคว้นคันธาระ
๒. พระมหาเทวเถระ ไปมหิสมัณฑละ
๓. พระรักขิตเถระ ไปวนะวาสี
๔. พระโยนธัมมรักขิตเถระ ไปอปรันตกะ
๕. พระธัมมรักขิตเถระ ไปมหารัฐ
๖. พระมหารักขิตเถระ ไปโยนโลกะ
๗. พระมัชฌิมเถระ ไปหิมวันตประเทศ
๘. พระโสณเถระ และพระอุตตรเถระ ไปสุวรรณภูมิ
๙. พระมหินทเถระ ไปลังกาทวีป

พระมหินทเถระ เป็นราชโอรสของพระเจ้าอโศกมหาราช ประสูติจากครรภ์นางเทวี ธิดาของพ่อค้าผู้มั่งมีในเมืองอุชเชนี ได้อุปสมบทเมื่ออายุ ๒๐ปี เมื่ออายุ ๓๒ ปี ได้ถูกส่งไปประกาศศาสนาในลังกาทวีป อายุ ๘๑ ปี นิพพานที่ลังกาทวีปนั่นเอง

ในหนังสือมหาวงศ์กล่าวว่า พระมหินทเถระนำพุทธศาสนาไปประดิษฐานในลังกาทวีป ในรัชสมัยพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะครองเมืองอนุราธปุระ อาศัยพระวิริยะอุตสาหะของพระเจ้าเทวานัมปิยะ พระพุทธศาสนาได้ฝังรกรากอันมั่นคงลงในลังกาทวีป และแผ่ขยายไปทั่วประเทศ ชั่วระยะเวลาอันสั้นก็สามารถเอาชนะศาสนาพราหมณ์ซึ่งมีอยู่ก่อนได้ และกลายเป็นศาสนาประจำชาติของชนชาติสิงหลตั้งแต่กาลบัดนั้น เวลานี้ยังมีโบราณวัตถุทางศาสนาปรากฏเป็นพยานอยู่ที่เมืองอนุราธปุระ เช่น พระสถูปเจดีย์ และพระพุทธรูปเก่า ๆ สร้างด้วยศิลาแลงก็มี สร้างด้วยอิฐปูนก็มี

จำเดิมแต่พระมหินทเถระได้นำพระพุทธศาสนามาประดิษฐานที่ลังกาทวีปแล้ว ในเวลาต่อมาพระพุทธศาสนาก็ได้เจริญรุ่งเรืองเรื่อย ๆ มา บางครั้งบางคราวก็เสื่อมโทรม แต่บางยุคบางสมัยก็เจริญ ทั้งนี้เป็นไปตามเหตุการณ์ของบ้านเมืองแต่ละยุคแต่ละสมัย คราวใดบ้านเมืองอยู่เป็นปกติสุขไม่มีศึกสงคราม คราวนั้นศาสนาก็เจริญรุ่งเรือง เพราะประชาชนพลเมืองได้มีโอกาสเข้าวัดฟังเทศน์ ทำบุญให้ทาน และปฏิบัติศาสนกิจอื่น ๆ อีก ทางฝ่ายพระสงฆ์ก็มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนธรรมะตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า แต่คราวใดเหตุการณ์บ้านเมืองไม่สงบสุข มีศึกสงครามรบราฆ่าฟันกัน กิจการทางศาสนาก็เสื่อมโทรม ความเสื่อมและความเจริญ

แห่งกิจการทางศาสนาแต่ละยุคแต่ละสมัยนั้น จะไม่นำมาเล่าไว้ ณ ที่นี้โดยละเอียด จะเล่าแต่เฉพาะบางตอนเท่านั้น

วัดทางพุทธศาสนาและความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ในลังกา

ในปัจจุบันนี้ พระสงฆ์ในลังกามีประมาณ ๑๕๐๐๐ รูป มีวัดทางพระพุทธศาสนาประมาณ ๖๐๐๐ วัด ส่วนมากมีแต่วัดเล็ก ๆ ไม่ค่อยมีวัดใหญ่เหมือนประเทศไทย แต่ละวัดมีพระเณรอยู่ประจำวัดละ ๓–๔ รูปเท่านั้น วัดที่ใหญ่ที่สุดและมีพระเณรมากที่สุดประมาณ ๕๐ รูป หรือ ๖๐ รูปเท่านั้น ประชาชนพลเมืองลังกานับถือพุทธศาสนาประมาณ ๖๕% นอกนั้นนับถือศาสนาคริสเตียน ศาสนาอิสลามและนับถือศาสนาฮินดู

ประเภทของวัดแบ่งออกดังนี้ คือ วัดส่วนตัวบุคคล หรือส่วนนิติบุคคล วัดของสมาคม วัดของหมู่บ้าน และวัดหลวง

วัดส่วนบุคคล เป็นวัดที่สร้างด้วยทุนส่วนตัวเสียภาษีเอง สร้างเองและเป็นเจ้าอาวาสเอง เมื่อตนเองมรณภาพแล้วก็ให้ลูกหลานหรือญาติพี่น้องเป็นเจ้าอาวาสแทน มีสภาพเป็นวัดครึ่งหนึ่งก็มี อาหารเช้าและเพลได้จากญาติพี่น้องบ้าง ได้จากคนคุ้นเคยนับถือกันบ้าง ถ้าไม่มีก็ทำครัวเอง วัดทุกวัดในลังกาตั้งแต่วัดเล็ก

จนถึงวัดใหญ่มีโรงครัวและมีคนครัวประจำ ไม่ห่วงเรื่องอาหารเช้าและเพลจากคนภายนอก เขามีศรัทธานำมาถวายก็รับ ถ้าไม่มีก็ทำครัวเอง เลี้ยงตนเอง

การบิณฑบาต พระลังกานิยมออกบิณฑบาตเป็นส่วนน้อยเท่าที่เห็นเขามีบิณฑบาต ๓ เวลา คือ เวลาเช้า เวลาก่อนเที่ยงประมาณ ๑๐ โมงกว่า ๆ และเวลาเย็น บิณฑบาตตอนเช้าได้ขนมปังตอน ๑๐ โมงกว่าได้ข้าวและกับ ตอนเย็นได้กาแฟ ชาและน้ำตาล

วัดของสมาคม ได้แก่สมาคมต่าง ๆ จัดสร้างขึ้น เช่นสมาคมมหาโพธิ์ พุทธสมาคม ยุวพุทธิกสมาคม เป็นต้น เบื้องแรกใช้เป็นที่ทำงานของสมาคม ต่อมานิมนต์พระไปอยู่ประจำรักษาเป็นอยู่ด้วยทุนสมาคมบ้าง และช่วยตัวเองบ้าง มีโรงครัวและคนทำครัวประจำ วัดประเภทนี้พระไม่มีสิทธิ์อะไร เพียงแต่รักษาไว้ให้เขาเท่านั้น พูดง่าย ๆ คนภายนอกเป็นเจ้าอาวาส จะรับพระเข้ามาอยู่วัด ก็เป็นหน้าที่ของสมาคม

วัดของหมู่บ้าน วัดประเภทนี้ส่วนมากอยู่ในต่างจังหวัดหรือมีอยู่ตามชนบท ชาวพุทธในหมู่บ้านนั้น ๆ เรี่ยรายเงินกันสร้างขึ้นมีกรรมการวัด มีมรรคนายกวัด การอุปถัมภ์บำรุงวัด ถวายอาหารเช้าเพลแก่พระสงฆ์เป็นหน้าที่ของกรรมการและสมาชิกสร้างวัด ตกกันเป็นรายหลังคาเรือนไป เช่น วันนี้บ้านของนาย ก. ลง

เพลจังหัน วันต่อไปบ้านของนาย ข. ดังนี้เป็นต้น แต่ถึงกระนั้นยังหลีกการตั้งโรงครัวไม่ได้ ถ้าเผื่อขาดเงินไม่มีใครลงเพลจังหันต้องทำครัวเอง ไม่มีตีกลองเพล หรือตีระฆังสัญญาณลงเพล–จังหันเหมือนที่ทำอยู่ในประเทศไทย โดยเฉพาะทางภาคอิสาณ เขาตีระฆังสัญญาณเฉพาะเวลาก่อนพระฉันข้าวเท่านั้น คือก่อนพระจะฉัน เขาจัดขันข้าวพิเศษสำหรับบูชาพระพุทธรูปซึ่งเขาเรียกว่าพุทธบูชา พอทำพิธีเสร็จแล้วก็ตีระฆัง

วัดหลวง ส่วนมากเป็นวัดเก่าแก่ มีโบราณวัตถุเก่า ๆ มีคนเคารพนับถือมาก วัดประเภทนี้อยู่ในความอุปถัมภ์ดูแลของรัฐบาลและศาสนิกชน เขามีตู้สำหรับให้คนบริจาคเงิน พอสิ้นเดือนทางกระทรวงวัฒนธรรมให้กรรมการไปเปิดตู้เอาเงิน แล้วนำไปฝากคลังเป็นสมบัติของรัฐ วัดหลวงนี้ไม่ค่อยมีมาก มีเฉพาะในสถานที่สำคัญ ๆ เช่น วัดกรณีย์ ซึ่งห่างจากเมืองโคลัมโบประมาณ ๕ ไมล์ วัดพระเขี้ยวแก้วเมืองแกนดี วัดรุวันวาสิสายะ เมืองอนุ-ราธปุระ ฯลฯ

แต่ละวัดยกเว้นวัดหลวงขึ้นทะเบียนเป็นส่วนนิติบุคคล ไม่ได้เป็นศาสนสมบัติกลาง เพราะเนื่องจากในสมัยอังกฤษปกครองอยู่ ชาวพุทธลังกากลัวอังกฤษจะยึดเอาไปเป็นสมบัติของรัฐ และอาจจะเอาไปเป็นที่ทำการ เป็นโรงงาน หรือเอาไปทำประโยชน์อย่าง

อื่นอีก จึงพากันโยนวัดเป็นส่วนนิติบุคคล

ทุก ๆ วัดมีโรงครัวและมีคนทำครัวประจำดังกล่าวแล้ว ถ้าคนทำครัวไม่อยู่พระเณรทำครัวฉันเอง สำหรับเครื่องทำครัวนั้นพวกชาวบ้านหาส่งมาให้บ้าง พระเจ้าอาวาสออกเงินซื้อเองบ้าง บางวัดมีเงินทุนมาก มีที่ดิน มีบ้านให้คนเช่า มีนา มีสวนยาง สวนมะพร้าว แต่สำหรับวัดที่ไม่มีสมบัติดังกล่าว พระเจ้าอาวาสต้องช่วยตัวเอง มีสมรรถภาพดีเป็นพิเศษ เช่น เป็นครู เป็นอาจารย์สอนในโรงเรียน สอนในมหาวิทยาลัย เป็นนักเขียน เป็นนักเทศน์ ฯลฯ รวมความสั้น ๆ พระต้องพึ่งตัวเองมากกว่าพึ่งโยม นาน ๆ จึงจะเห็นพวกโยมลงเพลจังหันซึ่งเขาเรียกกันว่า "ดานะ"

ชาวพุทธในลังกามีศรัทธานิยมทำบุญตักบาตรพระมากอยู่เหมือนกัน แต่พระส่วนมากไม่นิยมบิณบาต เพราะถือกันว่า พระที่ออกบิณฑบาตเป็นคนยากจนที่สุด ไร้ญาติขาดมิตรอะไรทำนองนั้น เห็นพระในรามัญนิกาย และพระพม่าออกบิณฑบาตมีคนใส่บาตรมาก ได้ข้าวเต็มบาตรทุกวัน นอกนั้นก็เห็นพระเยอรมันพระญี่ปุ่นไปบิณฑบาตได้ข้าวเต็มบาตรมากทุกวันเหมือนกัน พระสยามนิกายถือว่า ตนเป็นนิกายชั้นสูง ไม่ยอมออกบิณฑบาต เพราะกลัวเขาจะดูถูกว่า เป็นคนจน มีโยมหลายคนพูดว่าอยากเห็นพระออกบิณฑบาตและเลื่อมใสในพระผู้ออกบิณฑบาต แต่ไม่ค่อยเห็น

ท่านทำเช่นนั้นเลย

สิ่งที่เคารพบูชาภายในวัด ในโบสถ์ในวิหารแต่ละวัด นอกจากจะมีพระพุทธรูป และรูปของพระสาวก เช่น รูปพระสารีบุตร รูปพระโมคคัลลานะ และรูปพระอานนท์แล้ว ยังมีรูปพระอิศวร พระนารายณ์ และรูปพระวิษณุตั้งอยู่ข้าง ๆ พระพุทธรูปนั้นด้วย และมีศาลเทวาลัยอยู่ติดกับกำแพงโบสถ์ ติดกับกำแพงวิหาร ที่ศาลเทวาลัยนั้น มีรูปอิศวร พระนารายณ์ พระวิษณุ และรูปเทวดา รูปยักษ์ซึ่งนิยมนับถือกันในเมืองนั้น ปั้นด้วยอิฐปูนบ้าง หล่อด้วยหินคอนกรีตบ้าง สำหรับศาสนิกชนผู้ประสงค์สักการะบูชาก็เลือกสักการะบูชาได้ตามปรารถนา

การหาวัดอยู่ในประเทศลังกา สำหรับพระต่างประเทศนั้นลำบากมาก โดยเฉพาะในเมืองโคลัมโบ ต้องเช่าอยู่ ต้องพึ่งตัวเองในเรื่องอาหารการฉัน ถ้าเผื่อโชคดีหน่อย เจอวัดซึ่งมีเจ้าอาวาสผู้มีอัธยาศรัยกว้างขวาง มีคนเคารพนับถือมาก ก็สบายขึ้นนิดหน่อยที่ไม่ต้องเช่าข้าวไม่ได้ซื้อ แต่วัดเช่นนั้นหาได้ยากมากในเมืองโคลัมโบ มีไม่ถึง ๓ วัด ข้าพเจ้าเคยหาวัดอยู่เองและช่วยหาให้พวกเพื่อน ๆ ด้วยมากกว่า ๑๐ วัด แต่ปรากฏว่าไม่ได้สักวัดเดียว เจ้าอาวาสในวัดนั้น ๆ จะพูดว่าไม่มีห้อง บางรูปก็พูดว่ายังสร้างไม่เสร็จ แท้จริงห้องมีอยู่มาก แต่เขาไม่อยากให้เราอยู่ บางวัดพอพูด

เรื่องอยู่วัด พูดเรื่องห้องก็ลุกเดินหนีต่อหน้าก็มี เช่น วัดวชีรราม เป็นวัดฝ่ายอมรปุระนิกาย มีชื่อเสียงมากในเมืองโคลัมโบ พระเจ้าอาวาสวัดนี้ได้ทราบว่าเคยมาจำพรรษาอยู่ในไซง่อน เวียตนามใต้ วัดที่ข้าพเจ้าอยู่ในเวลานี้เป็นวัดฝ่ายสยามนิกาย ค่าห้องไม่ได้เช่า เขาให้อยู่กุฏิพิเศษ ๒ ชั้น เราอยู่ชั้นบน วัดนี้พระมหาประพิศเป็นผู้ติดต่อให้ อากาศดีเย็นสบาย ตั้งอยู่เนินสูงกลางทุ่งนา ห่างจากโคลัมโบประมาณ ๒ ก.ม. แต่รอบ ๆ กำแพงวัดแวดล้อมไปด้วยบ้านเรือนของคนจน อาหารการกินมีสมบูรณ์เฉพาะในฤดูกาลเข้าพรรษาเท่านั้น ทั้งนี้มีญาติโยมคนรวยในเมืองโคลัมโบบ้าง และนอกเมืองโคลัมโบบ้างอุทิศถวาย แต่เมื่อออกพรรษาแล้วค่อนข้างขาดแคลน ส่วนมากข้าพเจ้าต้องพึ่งตนเองในเรื่องนี้ เพราะออกจากวัดไปเรียนหนังสือตั้งแต่ ๗ โมงเช้า กลับถึงวัดในราว ๖ โมงเย็น ฉันที่แคนตีนมหาวิทยาลัยบ้าง ที่ภัตตาคารแขกและภัตตาคารจีนบ้างตามแต่เวลาและโอกาสอันเหมาะสม ค่าอาหารวันหนึ่ง ๆ ก็ไม่แพงในราว ๖–๗ บาทก็พอ

พวกเราไปอยู่ใหม่ ๆ ยังไม่รู้จักทิศทางและยังไม่รู้อะไร อยู่ที่ไหน ขึ้นรถเมล์หาวัดอยู่นั่งคนละข้าง คนหนึ่งนั่งทางขวาและคนหนึ่งนั่งทางซ้าย มองหาวัดคนละข้าง เมื่อมองเห็นยอดเจดีย์หรือเห็นต้นโพธิ์แล้วก็พากันลงรถเดินเข้าไปยังวัดไปพบเจ้าอาวาส

หลังจากพูดคุยกันตามธรรมเนียมแล้วก็ขออยู่วัดจะได้รับคำตอบเพียงคำเดียว คือ ไม่มีห้อง ๆ ไม่ว่าง ดังนี้

เรื่องการติดต่อขอวัดอยู่สำหรับคนต่างประเทศนี้ อยากจะพูดว่าไม่มีประเทศใดในโลกจะง่ายเท่าประเทศไทย บางแห่งไม่อยากไปอยู่ก็นิมนต์ไป เมื่ออยู่แล้วก็นิมนต์ให้อยู่อีกต่อไป

ดินฟ้าอากาศที่ร่มรื่นที่สุดสำหรับคนไทย คือ ดินฟ้าอากาศบนผืนแผ่นดินไทย ความอบอุ่นอันใดเล่าจะเท่าความอบอุ่นในอ้อมอกของพ่อแม่และครูบาอาจารย์ อันธรรมดาพ่อแม่และครูบาอาจารย์นั้น ถึงแม้ลูกและลูกศิษย์จะทำผิดสักปานใดก็ตาม แต่ก็ยังรู้จักให้อภัย และมีความเอ็นดูสงสารเป็นเบื้องหน้า สำหรับคนอื่นนั้น บางครั้งถึงเราไม่ผิดก็หาว่าผิด และเมื่อทำผิดแล้วก็ไม่เคยให้อภัย

แท้จริงไม่ได้ตำหนิเขาว่าไม่ดี เพียงแต่พูดว่าหาวัดอยู่ลำบากเท่านั้น เรื่องนี้ตนเองเป็นคนก่อขึ้น เขามิได้เชิญเราไป เราไปเองคือ เราไปใหม่ ๆ ไม่รู้จักใครมีอัธยาศรัยกว้างแคบเพียงใดที่นี้ทางฝ่ายเขาก็ต้องการคนมีหลักฐานไว้เนื่อเชื่อใจกันฝากเป็นกิจลักษณะ และคนประเภทที่เขาต้องการเราก็ไม่เคยรู้จักมาก่อน คนชาวเกาะลังกานั้นจะหาว่าเขามีใจคับแคบทั้งหมดเสมอไปก็ไม่ได้ เขาเสียสละจริง และทำจริงในเมื่อเขาเห็นว่ามีผลประโยชน์มากกว่า

ผลเสีย ทั้งแก่ตนเองและแก่ชาติศาสนา มิฉะนั้นเขาจะไม่สามารถรักษาพระศาสนาให้ตลอดรอดฝั่งมาจนกระทั่งบัดนี้ได้เลย

นิกายสงฆ์ในลังกาในปัจจุบัน

ในเวลาปัจจุบันนี้ พระสงฆ์ในลังกามี ๓ นิกาย คือ สยามนิกายหรือ สยามวงศ์ อมรปุรนิกาย และรามัญนิกาย มีจุดมุ่งหมายและข้อปฏิบัติใหญ่ ๆ อย่างเดียวกัน คือ ดำเนินตามมรรคมีองค์ ๘ ประการ เพื่อบรรลุถึงพระนิพพาน แต่ข้อปฏิบัติเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นพิธีรีตรองต่าง ๆ มีแตกต่างกันบ้างเป็นธรรมดา

สยามนิกาย หรือ สยามวงศ์ นิกายนี้ไปจากประเทศไทยในสมัยพระเจ้าบรมโกฏฐ์ครองกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๒๙๕ ในสมัยนั้นสถาบันทางศาสนาในประเทศลังกาเสื่อมโทรมมากจนไม่มีพระภิกษุสงฆ์บวชในศาสนา พระเจ้ากรุงลังกาจึงได้ส่งราชทูตมานิมนต์พระสงฆ์จากกรุงศรีอยุธยาไปเป็นพระอุปัชฌายะ บรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณรในลังกา ในจดหมายเหตุสมัยกรุงศรี ฯ กล่าวว่า พระอุบาลีเถระ พร้อมคณะได้เดินทางไปลังกาโดยทางเรือ (ใบ) หรือเรือกำปั่น ซึ่งใช้เวลาเดินทางรวม ๕ เดือน กับ ๔ วัน ในจดหมายเหตุนั้นสรุปลงได้ ดังนี้

"เรือทรงพระราชสาส์นไปแต่กรุง ถึงน้ำเขียวปากน้ำ

เจ้าพระยาเป็นเวลาเดือนหนึ่งกับสิบวัน ทาง ๒,๙๐๐ เส้น แต่น้ำเขียวถึงใยกะตรา เดือน ๑ กับ ๑๕ วัน ทาง ๕๓,๐๖๐ เส้น แต่ใยกะตราถึงกุตินามะลี[๑] เดือน ๑ กับ ๒๓ วัน ทาง ๖๕,๙๖๖ เส้น รวมใช้ใยกะตรากำปั่น ทรงพระราชสาสน์ ๔ เดือน กับ ๑๘ วัน หยุดอยู่ ณ เมืองใยกะตรา ๑๖ วัน รวม ๕ เดือน กับ ๔ วัน เป็นทางชลมารค ๒๒๑,๙๒๖ เส้น"

[๒]พระอุบาลีเถระ ได้แนะนำสั่งสอนพระธรรมวินัย ตลอดถึงข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ แก่ชาวลังกาอยู่ ๓ ปี ก็ถึงมรณภาพอยู่ที่ลังกานั้นเอง ในหนังสือวรรณคดีของลังกากล่าวว่า

"๑ พระอุบาลีเถระ ได้ให้บรรพชาอุปสมบทแก่ชาวลังกาเป็นพระภิกษุสงฆ์ ๗๐๐ รูป เป็นสามเณร ๓,๐๐๐ รูป ในระหว่าง ๓ ปี

ต่อมาได้กลายเป็นนิกายสงฆ์นิกายหนึ่งขึ้นชื่อว่า สยาม

---

๑. กุตินามะลี หรือ ตรินกุมาลี เป็นเมืองท่าของลังกาแต่โบราณ อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะห่างจากเมืองโคลัมโบ โดยทางรถยนต์ ๑๖๑ ไมล์ ตรินกุมาลี แปลเป็นไทยว่า ท่าอาบน้ำสำหรับเด็กผู้หญิง ตริน–ท่า กุมาลี–เด็กผู้หญิง คงจะเอาไปจากคำว่า กุมารีในภาษาบาลี

๒. ทำพิธีอุปสมบทครั้งแรกที่วัดบุปผาราม เมืองแคนดี ห่างจากโคลัมโบ ๗๒ ไมล์ โดยทางรถยนต์

มหานิกาย หรือ เรียกสั้น ๆ ว่า "สยามนิกาย หรือ สยามวงศ์" ในเวลาปัจจุบันนี้ พระภิกษุสงฆ์ในสยามนิกายมีจำนวนหนึ่งหมื่นกว่ารูป มีวัดห้าพันวัด มีคนเคารพนับถือมากกว่าทุกนิกาย ข้อสังเกตพระสงฆ์ในนิกายนี้ เวลาโกนผมโกนคิ้วด้วย เหมือนพระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทย เวลาออกนอกวัดหรืออยู่ภายในวัดห่มผ้าจีวรพาดเฉวียงบ่า เวลาทำพิธีกรรมต่าง ๆ เช่นพิธีอุปสมบท ห่มจีวรเฉวียงบ่า ๒ ผืนซ้อนกัน ไม่ได้พับเป็นรูปสังฆาฏิพาดบ่าเหมือนที่ทำอยู่ในประเทศไทย พระอุปัชฌายะ พระอาจารย์ผู้สวดกรรมวาจาและอนุสาวนาใช้ผ้ารัดคอด้วย (เห็นที่วัดอัสคิริยะ วัดของพระมหายกฝ่ายอรัญวาสี ได้ดูพิธีการอุปสมบทตั้งแต่ต้นจนตลอดจบ)

อมรปุระนิกาย นิกายนี้เอาพิธีอุปสมบทไปจากพม่า เกิดขึ้นเมื่อ ๑๖๙ ปีล่วงแล้ว ภายหลังสยามนิกาย ๕๑ ปี พระอัมพคหะปิติยะญาณวิมาล ติสสะ ซึ่งเกิดในลังกา ต่อมาบรรพชาเป็นสามเณร แล้วเดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนาที่ประเทศพม่า และได้รับการอุปสมบทที่ประเทศพม่า เมื่อกลับลังกาแล้วได้ตั้งนิกายสงฆ์ขึ้น ชื่อว่า **อมรปุระนิกาย** พระสงฆ์ในนิกายนี้เวลาโกนผมไม่โกนคิ้ว คือ ตามแบบอย่างพม่า เวลาออกนอกวัดห่มจีวรคุมปิดไหล่ทั้ง ๒ ข้าง ถือร่มสีดำ มีวัดประมาณ ๒๐๐ วัด มีคนเคารพนับถือเป็นที่ ๒ รองจากสยามนิกาย

รามัญนิกาย เอาแบบการอุปสมบทไปจากมอญ ตั้งขึ้น พ.ศ. ๒๔๐๕ ประมาณ ๑๑๐ ปีล่วงแล้ว หลังสยามนิกาย ๑๑๐ ปี ท่านอัมพคหะวัตเตศรีสรณังคเถระ เกิดที่ลังกา ต่อมาได้เดินทางไปศึกษาพุทธศาสนาที่พม่า เมื่อกลับลังกาแล้ว ได้ตั้งนิกายสงฆ์นี้ขึ้น มีชื่อว่า รามัญนิกาย พระสงฆ์ในนิกายนี้ ชอบห่มจีวรสีกรักเป็นส่วนมาก สนใจในธุดงค์ และสนใจในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เวลาโกนผมไม่โกนคิ้ว ถือตามแบบอย่างพม่าห่มจีวรปิดไหล่ทั้ง ๒ ข้างในเวลาออกนอกวัดและถือร่มใบตาล เวลาไปฉันในกิจนิมนต์ที่บ้านถือบาตรไปด้วย และฉันในบาตร การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานในลังกายังไม่มีแพร่หลาย อาจารย์ผู้ชำนาญในวิปัสสนามีน้อย ส่วนมากเก่งแต่ทางปริยัติอย่างเดียว

พระสงฆ์ทั้ง ๓ นิกายนี้ ไม่มีการประชุมทำอุโบสถสังฆกรรมในวันพระ ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ การทำวัตรสวดมนต์เช้า–เย็น มีเป็นบางวัดเท่านั้น ส่วนมากเป็นเพียงบูชาดอกไม้และไหว้พระย่อ ๆ เป็นรายบุคคล ไม่ได้ร่วมกันทำเป็นกิจลักษณะ การบูชาดอกไม้ตอนเย็นและทำวัตรย่อ ๆ มีทุกวัน ส่วนมากเป็นพระลูกวัดและเด็กวัด

การบูชาดอกไม้ นิยมทำกันแพร่หลายในหมู่ฆราวาส มีทุกวันโดยเฉพาะยิ่งที่ปูชนียสถาน เช่นพระพุทธรูปใหญ่ พระเจดีย์

และต้นศรีมหาโพธิ์ คนชาวลังกานิยมเคารพนับถือต้นโพธิ์มากกว่าพระพุทธรูป และพระเจดีย์

การปกครองสงฆ์ทั้ง ๓ นิกาย มิได้ขึ้นแก่กันทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค พระเถระชั้นผู้นำของแต่ละนิกาย ดูแลแนะนำกันเอง พระเถระผู้นำนั้น เรียกว่า มหานายก มีอยู่ ๖ องค์ คือ มหานายกฝ่ายอมรปุระนิกาย ๑ รูป ฝ่ายรามัญนิกาย ๑ รูป และฝ่ายสยามนิกาย ๔ รูป แต่มหานายกใหญ่ ซึ่งถ้าเทียบก็เท่ากับสังฆราช ซึ่งได้รับแต่งตั้งโดยคณะรัฐบาล มีเพียงองค์เดียว คือ มหานายกแห่งสยามนิกาย ฝ่ายคามวาสีสถิตย์ ณ วัดบุปผาราม เมืองแกนดี มีชื่อว่า มะดุกอลละ ศรีสุมนสิทธาถะธัมมสิทธิ มหานายก การแต่งตั้งมหานายก ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ ฉะนั้น พระมหาเถระที่จะได้ครองตำแหน่งมหานายกต้องเป็นฝ่ายสยามนิกาย เพราะพระสงฆ์ในนิกายนี้มีมากกว่าทุกนิกายในลังกา

พระมหานายกก็ดี และมหาเถรสมาคม ซึ่งประกอบด้วยพระเถระ ๒๔ รูปก็ดี ตั้งขึ้นเพื่อติดต่อกับต่างประเทศเท่านั้น โดยพฤตินัยแล้วไม่มีอำนาจในการปกครองสงฆ์ ในการบริหาร และวินิจฉัยอธิกรณ์ใด ๆ เมื่อมีพระรูปใดรูปหนึ่งล่วงละเมิดพระวินัยอย่างร้ายแรงก็ไม่มีการฟ้องร้อง เพื่อวินิจฉัยอธิกรณ์โดยพระวินยธรปล่อยให้ตนเองวินิจฉัยตนเอง และปล่อยให้ศรัทธาของชาวพุทธ

ในถิ่นนั้น ๆ วินิจฉัยเอง แต่ถ้าล่วงละเมิดพระวินัยในข้อที่ตรงกับกฎหมายบ้านเมือง ก็ให้ทางบ้านเมืองดำเนินการเองตามระเบียบ พระบางรูปทำผิดกฎหมาย ถูกศาลตัดสินจำคุกตั้ง ๔–๕ ปีก็มี ไม่มีการจับสึก เมื่อออกจากคุกแล้วก็ไปอยู่วัดต่อไปตามปกติ พระเมืองนั้นไม่ค่อยนินทาว่าร้ายหรือฟ้องร้องกันในเรื่องวินัย ถือว่าเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลและเนื่องจากพระเมืองนั้นได้ช่วยตนเองมาก บางรูปก็รวยมีสมบัติมากเลยไม่คำนึงถึงว่า ศรัทธาของโยมจะเสื่อมหรือไม่เสื่อมก็ตาม ปล่อยให้เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ข้ามีหน้าที่ทำก็ทำเรื่อยไป

เกี่ยวกับเรื่องระเบียบวินัยของพระสงฆ์ในลังกานั้น ถ้ามองในสายตาธรรมดาของชาวพุทธทางเมืองไทยแล้วก็เห็นว่าหย่อน ความจริงเรื่องการหย่อนเรื่องวินัย หรือเคร่งวินัยนี้เป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลจะว่าเขาหย่อนหมดทุกคนก็ไม่ได้ เพราะคนที่ไม่หย่อนก็มีอยู่มาก ข้าพเจ้าเคยอยู่ร่วมกับพระสงฆ์ในลังกาทั้ง ๓ นิกาย แต่นิกายที่อยู่นานที่สุด คือ สยามนิกาย แต่ละนิกายไม่เห็นใครจะยิ่งหย่อนกว่ากันเท่าไรนัก แต่เขาทำอะไรลงไปในสิ่งที่เห็นว่าไม่งาม ไม่ค่อยให้โลกเห็นอย่างเปิดเผยเท่านั้นเอง เช่นเขาไม่สูบบุหรี่อย่างประเจิดประเจ้อต่อหน้าแขกคน ต่อหน้าโยม ไม่สูบบุหรี่ตามถนนหนทาง หรือบนรถเมล์รถยนต์ ฯลฯ แต่เขาสูบอยู่

ในห้องพวกรามัญนิกายบอกว่า ตนเคร่งในวินัยไม่สูบบุหรี่ ไม่รับเงินรับทอง เคร่งกว่าทุกนิกาย จะเดินทางไปค้างคืนที่ใดต้องถือบาตรไปด้วย และฉันข้าวในบาตร แต่เมื่อลับสายตาคนแล้วก็เข้าไปสูบบุหรี่อยู่ในห้อง บางรูปก็เข้าไปสูบอยู่ในห้องส้วม ที่ว่าไม่จับเงินจับทองนั้นก็ไม่จริง เพราะเห็นมีเงินคนละมาก ๆ ทั้งฝากอยู่ในธนาคารก็มียิ่ก พูดไปมากก็มาก ตนเองไม่จับแต่ให้คนอื่นจับก็มีค่าเท่ากัน

เวลานี้พระภิกษุสงฆ์ในทางพระพุทธศาสนาในประเทศต่างๆ ยังเข้าใจผิดต่อกันมาก ในเรื่องการปฏิบัติทางพระวินัย พระไทย พระลาว ตั้งข้อสงสัยว่าพระพม่า และพระลังกาปฏิบัติย่อหย่อนต่อพระวินัยอะไรต่าง ๆ นานา ทางพระพม่า พระลังกาก็ตั้งข้อสงสัยว่า พระไทย พระลาว และพระเขมร ปฏิบัติย่อหย่อนต่อพระวินัย ผลสุดท้ายเลยตั้งข้อรังเกลียดชังกันและกัน และพูดโจมตีกันต่าง ๆ นานา นี้คือจุดอ่อนของพระภิกษุสงฆ์ในทางพระพุทธศาสนาในประเทศดังกล่าว ข้าพเจ้าเคยไปดูมาแล้ว และคิดว่ายังจะไปดูอีกหลายประเทศที่พุทธศาสนาฝ่ายมหายานแพร่ไปถึง เคยอยู่ทั้งในวัดบ้านและป่าพอจะรู้เรื่องอยู่ว่า ใครเป็นอย่างไรเลยไม่อยากพูดว่า ใครหย่อนหรือใครเคร่งกว่ากัน อยากจะพูดว่าพอ ๆ กันนั่นแหละ

สิ่งทั้งหลายในโลกนี้ เมื่อเรายังไม่รู้ไม่เห็นยังเข้าไม่ถึงก็นึกว่าวิเศษลึกลับ แต่พอเข้าถึงจริง ๆ แล้วก็ไม่มีอะไรเป็นของแปลก เป็นเรื่องธรรมดา เรื่องเกี่ยวกับชีวิตวิญญาณของคนเราก็เหมือนกัน เมื่อเรายังรู้ไม่เท่าทันก็ดูเสมือนหนึ่งเป็นของลึกลับแปลกปลาด แต่เมื่อรู้ถึงความจริงตามธรรมชาติของมันแล้วก็ไม่เห็นมีอะไรเป็นสาระ เป็นเรื่องธรรมดาสามัญ (เป็นอนัตตา เป็นสูญธาตุ) เมื่อก่อนยังไม่เคยไปเมืองนอก ยังพูดภาษาฝรั่งอังกฤษไม่ได้ ก็นึกว่าคนไปเมืองนอกและพูดภาษาฝรั่งอังกฤษได้เป็นคนพิเศษเหมือนหนึ่งเทวดา ยิ่งคนในเมืองไทยเราในเวลานี้ บางพวกซึ่งโรคดังกล่าวกำลังขึ้นสมองอยู่ เห็นคนเดินตามหลังฝรั่งหรือเดินเคียงข้างฝรั่งพูดซี้โป้ซี้เป้ซี้ใต้ซี้เหนือเอะอะอยู่ตามถนนหนทางก็นึกว่า แหมคนนี้คงจะเก่ง คงจะเรียนจบสูง คงจะมีเงินเดือนสูงอะไรทำนองนี้ และถ้าใครได้อยู่ในสภาพเช่นนี้แล้วก็ถือกันว่ามีหน้ามีตา แต่เมื่อเราเห็นความจริงแล้ว ไม่เห็นมีอะไร เป็นเรื่องธรรมดา

เรื่องการเพ่งมองกันในแง่ผิดระหว่างพระเจ้าพระสงฆ์ และระหว่างชาวพุทธกับชาวพุทธด้วยกันนี้ เป็นเหตุให้เกิดความแตกสามัคคีและเข้ากันไม่ได้ในที่สุด และเป็นเหตุให้พวกศาสนาอื่นหัวเราะอยู่เบื้องหลัง และพยายามหาช่องทางยุแหย่ให้เกิดความเข้าใจผิดต่อกันต่อไปอีก เพื่อจะได้โอกาสเผยแพร่ลัทธิของตนต่อไป

อย่างสบาย เรื่องทำนองนี้เคยมีบ่อย ๆ เมื่อพระเถระผู้ใหญ่มรณภาพลง เช่น เจ้าอาวาสวัดพระธรรมทูตที่กรุงโคลัมโบ ถึงแก่กรรมลงเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ ก็ได้ข่าวว่า ท่านรวยมาก มีรถแท๊กซี่จำนวน ๒๙ คัน ให้คนเช่าและถูกโกงไป ๑ คัน และมีอะไรต่ออะไรอีกมากมาย พระเถระองค์นี้มีชื่อเสียงมาก เป็นพระรูปแรกของลังกาที่สอบปริญญาเอกได้ แต่เมื่อถึงแก่กรรมแล้วก็มีแต่ข่าวในทางอกุศลเกิดขึ้น และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ มีพระเถระอีกรูปหนึ่งชื่อว่าท่านปรักมะสาระ เคยเป็นประธานสภามหาวิทยาลัยวิทยาลังกาเป็นพระเถระที่สำคัญองค์หนึ่ง ในด้านการฟื้นฟูส่งเสริมการศึกษาของชาติ และศาสนา แต่เมื่อถึงมรณภาพแล้วยังไม่พ้นคำกล่าวหานินทาในทางอกุศลดังกล่าว ที่เป็นเช่นนี้มันมีเบื้องหลังอยู่ คือพวกลัทธิศาสนาตรงกันข้ามพยายามกระพือข่าวในทางอกุศลเสกสรรปั้นแต่งขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจผิดต่อกันในวงการของชาวพุทธ ในเมืองไทยเราก็เคยมีเรื่องทำนองนี้บ่อย ๆ ดังนั้นจึงควรระวัง เพราะมีอีกพวกหนึ่งคอยยุแหย่ให้ความเข้าใจผิดต่อกันระหว่างสงฆ์ไทยกับสงฆ์ไทย ระหว่างชาวพุทธกับชาวพุทธในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เวลานี้พระลังกาไปประกาศพระศาสนาในต่างประเทศหลายประเทศทั้งทางยุโรปและอเมริกา ไปด้วยทุนส่วนตัวก็มี ไปด้วยทุนของสมาคมก็มี และข่าวอกุศลก็เกิดขึ้นบ่อย ๆ

สำหรับคนหูเบาก็เชื่อตามนั้น สงครามอะไรเล่าจะยืดเยื้อยาวนานเท่าสงครามศาสนา พูดไปมากกลัวบาป ผู้ปรารถนาจะทราบรายละเอียดโปรดอ่านเรื่องสงครามครูเสดโน้นเถิด

ที่ว่าพระลังกาเล่นการเมืองนั้น ข้อนี้เป็นจริง แต่ไม่ได้เล่นหมดทุกรูป พระบางรูปเป็นทั้งพระการเมืองและเป็นทั้งเครื่องมือของนักการเมือง เห็นเมื่อคราวเลือกตั้งทั่วไปเมื่อปลายเดือนพฤษภาคม ๒๕๑๓ มีพระออกโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งยืนพูดหาเสียงในท่ามกลางประชาชนจำนวนพัน ๆ ทีเดียว พรรคการเมืองของนางสิริมาโว ได้กลับมาเป็นรัฐบาลมีอำนาจปกครองประเทศลังกาอีก เพราะอาศัยพระภิกษุนี้เองส่วนหนึ่งช่วยสู้รบตบมือหาคะแนนเสียงให้ มูลเหตุที่พระลังกาเล่นการเมืองและยังมีบทบาททางการเมืองอยู่นั้น เพราะการเมืองไปเล่นกับพระก่อน เมื่อแรกพระนั่งหลับตาภาวนาอยู่อย่างสบาย เพื่อแสวงหาทางหลุดพ้นทุกข์ แต่พอการเมืองไปเล่นกับพระ พระเลยนั่งหลับตาภาวนาต่อไปไม่ไหวจึงได้ลุกขึ้นต่อสู้ เพื่อความดำรงอยู่แห่งชีวิตของตนเอง และเพื่อดำรงอยู่แห่งศาสนา ถ้าเราเปิดอ่านดูประวัติศาสตร์ของลังกาแล้วจะเห็นว่าพระลังกามิได้เล่นการเมือง–แต่สมัยปัจจุบันนี้เท่านั้นมีมานานแล้ว ตั้งแต่ครั้งทำสงครามขับเคี่ยวกับพวกทมิฬในราว พ.ศ. ๓๕๐ เป็นต้นมา ในประวัติศาสตร์ลังกากล่าวว่า เมื่อพระ

เจ้าเทวานัมปิยะติสสะสิ้นพระชนม์แล้ว กษัตริย์องค์ต่อมาหย่อนสมรรถภาพในการปกครองบ้านเมืองจึงเกิดความปั่นป่วนขึ้นภายในประเทศ เป็นเหตุให้พวกทมิฬเดินทัพจากอินเดียตอนใต้ไปตีเมืองอนุราธะปุระทำลายวัดศาสนา พระพุทธรูป พระเจดีย์ และฆ่าพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาล้มตายเป็นอันมาก เพราะพวกทมิฬเหล่านั้นนับถือศาสนาพราหมณ์ ไม่เลื่อมใสในพระพุทธ-ศาสนา พระภิกษุสงฆ์ที่เหลือตายก็หนีเข้าป่าเข้าดงเอาตัวรอด แต่ได้ถูกตามฆ่าโดยพวกทมิฬ พระสงฆ์เหล่านั้นไม่มีทางอื่นดีไปกว่าการต่อสู้ จึงได้ร่วมมือกับพระเจ้าทุฏฐคามินีภัย เข้าตีเมืองอนุราธประคืนมาได้ ในประวัติศาสนาของลังกากล่าวว่า พระภิกษุสงฆ์ได้เข้าร่วมในกองทัพของพระเจ้าทุฏฐคามินีภัยครั้งนั้นจำนวน ๗,๐๐๐ รูป

พวกชาวสิงหลได้ทำสงครามกับพวกทมิฬเรื่อยมาอีกหลายสตวรรษ สุดท้ายพวกสิงหลเป็นฝ่ายมีชัยชนะ เมื่อหมดสมัยการณรงค์ทำสงครามกับพวกทมิฬแล้ว ก็ได้ทำสงครามกับพวกชาวตะวันตกอีก เริ่มแต่ปี ค.ศ. ๑๕๐๕ เป็นต้นมา ลังกาได้ตกเป็นเมืองขึ้นของชาวตะวันตกมาตลอดเวลา ๔๔๓ ปี คือเป็นเมืองขึ้นของโปรตุเกต ๑๕๓ ปี (โปรตุเกตครองลังกาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๐๔๘–พ.ศ. ๒๒๐๑) เป็นเมืองขึ้นของฮอลันดา หรือ วิลันดา ๑๓๘

(ฮอลันดาหรือวิลันดา ครองลังกาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๐๑–พ.ศ. ๒๓๓๙) และเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ๑๕๒ ปี (อังกฤษครองลังกาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๓๙ – พ.ศ. ๒๔๙๑) ในระหว่างเป็นเมืองขึ้นของชาติอื่นนั้น กิจการทางพระพุทธศาสนาก็เสื่อมโทรม พุทธศาสนิกชนไม่มีโอกาสปฏิบัติภารกิจทางศาสนาได้อย่างสบาย เพราะถูกกีดกั้นต่าง ๆ นานา สำหรับพระภิกษุสงฆ์ก็ไม่มีโอกาสเรียนธรรมและปฏิบัติธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างเต็มที่ มีแต่คิดสู้กับคิดหนีอย่างเดียวเท่านั้น คือถ้าสู้ไม่ไหวต้องหนี ถ้าหนีไม่พ้นต้องสู้

ดังกล่าวมา การเมืองกับพระสงฆ์ทางศาสนาในลังกาจึงแยกจากกันได้ยาก เพราะถ้าพระไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่การเมืองไปยุ่งเกี่ยวกับพระ ตัวอย่างเหตุการณ์ในเวียตนามใต้ ท่านผู้อ่านทั้งหลายคงจำได้ดี ทีแรกพระอยู่เฉย ๆ นั่งหลับตาภาวนานับลูกประคำ ๑–๒–๓ ตามลำดับ แต่ต่อมารัฐบาลโงดินเดียมออกกฎหมายห้ามอย่างโน้นบ้าง อย่างนี้บ้าง ห้ามจนกระทั่งทำพิธีสำคัญทางศาสนา สุดท้ายพระก็ทนดูอยู่ไม่ไหว จึงได้เผาตัวเองประท้วง เช่น พระติกกวงดึก รองสังฆราชเผาตัวเอง ประท้วงรัฐบาลเวียตนามใต้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ จากนั้นมาเหตุการณ์ทางการเมืองในเวียตนามใต้ก็ปั่นป่วนผันแปรยุ่งยากจนกระทั่งบัดนี้.

ไปดูงานแห่พระเขี้ยวแก้วที่เมืองแกนดี

งานแห่พระเขี้ยวแก้วของพระพุทธเจ้าที่เมืองแกนดี เป็นงานเทศกาลประจำปีของชาวเกาะลังกา และงานนี้มีแต่โบราณกาล รัฐบาลจัดขึ้นในเดือนสิงหาคม ทุกปี ข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปดู ๒ ครั้ง ครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ครั้งที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ เขาจัดให้มีพิธีแห่ ๖ คืนติดต่อกัน เริ่มแห่แต่เวลา ๓ ทุ่มเป็นต้นไป คืนที่มีคนไปดูมากที่สุด คือคืนวันที่ ๖ ของงาน ซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑๓–๑๔–๑๕ ค่ำ เดือน ๙ มีเพื่อนไปดูด้วยกันวันนั้น ๑๐ คน เหมารถแวนจากโคลัมโบไปกลับ ๕๐ รูปี ออกจากโคลัมโบเวลา ๕ โมงเย็นถึงเมืองแกนดีเวลา ๑ ทุ่มเศษ เมื่อไปถึงเมืองแกนดีแล้วได้พากันไปนมัสการพระเขี้ยวแก้วของพระพุทธเจ้าที่วัดทาฬ-ทาลิกาวะ พระเขี้ยวแก้วประดิษฐานอยู่ในพระสถูปซึ่งมีถึง ๗ ชั้นซ้อนลดหลั่นกันอยู่ภายในสถูปองค์ใหม่ ซึ่งทำด้วยทองคำทุกองค์ ประดับบูชาด้วยแก้ว แหวนเพชรนิลจินดานานาชนิด สะท้อนแสงไฟงามระยับแพรวพราว พระเขี้ยวแก้วประดิษฐานในสถูป ซึ่งเป็นองค์เล็กที่สุด เก็บรักษาไว้ในห้องชั้นบน มีการรักษาอย่างแข็งแรงเข้มงวดวันนั้นมีศาสนิกชนรอคอยนมัสการและถวายเครื่องสักการะบูชาจำนวนมาก มีทั้งหนุ่มสาวเฒ่าแก่ และเด็ก ๆ นุ่งชุดขาวซึ่งเป็นชุดประจำชาติต่างก็ยืนถือดอกไม้ธูปเทียนรอคอยอยู่

อย่างสงบเสงี่ยม เปิดให้คนเข้าสักการะบูชาในเวลา ๒ ทุ่ม ถึงเวลา ๓ ทุ่ม จึงนำออกแห่ มีพระเจ้าหน้าที่ ๒ รูป ยืนข้าง ๆ ประตูห้องที่ประดิษฐานพระเขี้ยวแก้วครองผ้าเสวียงบ่ารัดอก พวกเราไปไม่มีผ้ารัดอกเขาก็จัดไว้พร้อมเสร็จ (ถ้าเป็นพระภิกษุสามเณรจะเข้านมัสการพระเขี้ยวแก้วต้องครองผ้ารัดอกทุกรูป)

การทำพิธีอัญเชิญพระเขี้ยวแก้วออกแห่นี้ ดูเหมือนจะทำกันอย่างจริงจัง ที่จะขาดเสียมิได้มี ๓ ท่าน คือ ท่านมหานายกฝ่ายคามวาสีแห่งวัดมัลวัตเต (วัดบุปผาราม) ท่านมหานายกฝ่ายอรัญญวาสีแห่งวัดอัสคิริยะ ซึ่งเป็นวัดฝ่ายสยามนิกายทั้งสองวัด และฆราวาสอีกหนึ่งคน คือ ทิยวัฒนะ นิลาเม ซึ่งแต่งเครื่องแบบขุนนางโบราณเต็มยศหรูหรา ทั้ง ๓ ท่านนี้ ต่างก็ถือกุญแจคนละดอกสำหรับไปหอพระมณเฑียรเปิดประตูพระสถูป

ก่อนท่านมหานายกจะจับต้องพระสถูปอันเป็นที่ประดิษฐานพระเขี้ยวนั้น จะต้องล้างมือด้วยน้ำหอมอันเป็นมงคล เมื่อทำการเปิดพระสถูปอันเป็นที่บรรจุพระเขี้ยวแก้วถึงชั้นที่ ๗ แล้ว ก็ได้ยินปี่กลองเครื่องประโครมดังขึ้นจากภายนอกพร้อมทั้งเสียงสร้องสาธุการอย่างสนั่นหวั่นไหว

พวกเราเมื่อได้นมัสการพระเขี้ยวแก้วแล้วก็พากันแยกย้ายกลับไปเที่ยวดูอะไรต่าง ๆ คนละแห่งแต่ข้าพเจ้าได้หลบมุมแอบดู

อยู่คนเดียว ภายในวัดพระเขี้ยวนั้นมีที่ชมหลายอย่าง เช่น พระพุทธรูปปางต่างๆ และภาพแสดงกิจกรรมต่างๆ ทางศาสนา แต่ละแห่งมีตู้สำหรับให้คนบริจาคเงินด้วย แต่คนเมืองแขกไม่ค่อยบริจาคเงินมาก เท่าที่เห็นเขาหย่อนลงสู่คนละ ๕ เซ็น หรือ ๑๐ เซ็นเท่านั้น ไม่มีการจดรายชื่อผู้บริจาคลงในบัญชี และไม่มีการอ่านรายชื่อผู้บริจาคทางเครื่องขยายเสียงอีกด้วย

สิ่งที่ข้าพเจ้าสนใจดูที่สุดในวันนั้นคือ ขบวนแห่ และดูคนซึ่งไปดูขบวนแห่นั้นด้วย ในงานนั้นไม่มีร้านขายอาหาร ไม่มีร้านขายสุรายาเมา ไม่มีโรงมหรสพ เขาปลูกร้านที่พักสำหรับเจ้านายผู้ใหญ่ และแขกเมืองอยู่ข้างๆ ถนนที่ขบวนแห่ผ่านไป มีเครื่องขยายเสียงของวัดซึ่งติดลำโพง ๖ ตัวในจุดที่สำคัญที่คนชุมนุมมาก คนไปดูขบวนแห่ยืนแออัดกันอยู่สองฟากทาง มีเจ้าหน้าที่ตำรวจในเครื่องแบบ แต่ปราศจากอาวุธประมาณ ๑ กองร้อยคอยดูแลความสงบเรียบร้อย และให้ความสะดวกแก่ประชาชนตลอดระยะทางที่ขบวนแห่ผ่านไป

ขบวนแห่พระเขี้ยวในวันนั้น มีช้าง ๔๕ เชือก จัดเป็น ๕ ขบวน แต่ละขบวนมีช้าง ๙ เชือกประดับอย่างหรูหรา มีคนแต่งตัวแบบขุนนางโบราณขี่ช้างเชือกหนึ่ง ถือพานทองที่วางคัมภีร์หนังสือใบลานนำหน้าขบวนทั้งหมด พระสถูปที่ประดิษฐานพระ-

เขี้ยวแก้วอยู่บนหลังช้างเชือกใหญ่ที่สุดในจำนวนช้าง ๔๕ เชือก ทุก ๆ ขบวนมีคนแต่งตัวแบบขุนนางโบราณ และแต่งตัวแบบกษัตริย์โบราณเดินนำหน้า และมีคณะฟ้อนรำแบบต่าง ๆ คั่นระหว่างขบวนแห่ ตั้งแต่ขบวนแห่จากวัดพระเขี้ยวแก้ว แห่ไปตามถนนสายใหญ่ในเมืองแกนดี แล้วกลับเข้าวัดพระเขี้ยวแก้วเช่นเดิม

มีคนไปดูขบวนแห่พระเขี้ยวแก้วในวันนั้น จำนวนหลายพันคนแน่นขนัดแออัดกันไปหมดทั้งสองฟากทาง ซึ่งมีความยาวประมาณ ๓–๔ กม. ไปจากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศลังกา คนที่นั่งอยู่ห่างไกลจากต้นขบวนแห่ก็แย่หน่อย เพราะเผื่อขบวนแห่จะไปถึงเวลาย่างเข้าตีสองกว่า ๆ แล้ว บางคนคอยนานนอนหลับไปเลยก็มี พอตื่นขึ้นเขาเลิกกลับบ้านกันหมดแล้ว วันนั้นอากาศค่อนข้างหนาวนิดหน่อย เพราะตอนกลางวันมีฝนตกเกือบตลอดวัน ภายในเมืองแกนดีประดับหรูหราแวววาวด้วยไฟฟ้าสีต่าง ๆ

เรื่องการแห่ **เอสาระ เปราเฮระ** นี้ ครั้งแรกพวกศาสนาฮินดูจัดขึ้นแห่เทวดาจากเทวาลัยที่เขานับถือไปตามถนนสายต่าง ๆ รอบเมือง ต่อมาพระอุบาลีเถระได้ถวายคำแนะนำให้พระเจ้าเกียรติศรีราชสิงหะว่า เมืองเราเป็นเมืองพุทธศาสนาและมีพระเขี้ยวอันศักดิ์สิทธิ์ ควรอัญเชิญออกแห่บ้าง เพื่อเป็นพุทธบูชา มีผลานิสงส์แก่ผู้เคารพนับถือเลื่อมใสเป็นอันมาก และยังจะเป็นเกียรติประวัติ

อันดีงามสืบไปภายหน้าอีกด้วย พระเจ้าแผ่นดินลังกาก็ทรงอนุโมทนา แล้วโปรดให้จัดขบวนแห่ใหม่ มีขบวนแห่พระเขี้ยวเป็นขบวนนำ ต่อจากนั้นก็เป็นขบวนแห่ของเทวาลัยต่าง ๆ ตามลำดับ คือ ขบวนแห่นาฏะเทวาลัย ขบวนแห่พระวิษณุเทวาลัย ขบวนแห่คาตะระคามเทวาลัย และขบวนแห่พัตตินีเทวาลัย แต่ละขบวนมีช้างประดับตบแต่งสวยงาม ๖ เชือกบ้าง ๙ เชือกบ้าง มีการฟ้อนรำในจังหวะต่าง ๆ มีคนถือคบเพลิงนำหน้าขบวนบ้าง และเคียงข้างบ้าง มีคนแต่งตัวแบบพระราชาโบราณเต็มยศ แวดล้อมด้วยหมู่ทหารมหาดเล็กถือหอกดาบและโตมร มีเสียงร้องสาธุการเซ็งแซ่ตลอดทาง

พิธีแห่อย่างเอิกเกริกคึกคักเช่นนี้ เป็นภาพแสดงถึงศิลธรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวลังกาในอดีตกาลนานไกล จากการดูภาพนี้จะประทับตราตรึงใจอยู่อีกนานแสนนานเหมือนกัน อาจสรรเอาคำพูดใด ๆ มาพรรณาให้ทั่วถึงทั้งหมดได้

ขบวนแห่พระเขี้ยวแก้ว เมื่อสุดสายถนนแล้วก็กลับเข้าสู่วัดเขี้ยวแก้วเช่นเดิม สำหรับขบวนแห่เทพเจ้านั้นได้กลับเข้าสู่เทวาลัยแล้วกลับออกไปทำพิธีตักน้ำที่แม่น้ำมหาวารีคงคาในเวลาใกล้รุ่งอรุณ เบื้องแรกพิธีนี้ได้จัดขึ้นเพื่อฉลองชัยชนะในสงคราม และ

ล้างเลือดที่ติดอยู่ในอาวุธของพระเจ้าคาตะระคาม ขันรองน้ำล้างดาบและดาบอันบริสุทธิ์ของเทพเจ้าได้เก็บรักษาไว้ที่เทวาลัยจนกระทั่งถึงปีต่อไป ในระหว่างนั้นถ้าน้ำในขันแห้งก็เป็นเครื่องทำนายถึงลางร้ายของประเทศชาติบ้านเมือง

ประวัติของพระเขี้ยวแก้ว

พระเขี้ยวแก้วหรือพระทันตธาตุ ปัจจุบันประดิษฐาน ณ วัด **ทาฬทามาลิกะวะ** หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าวัดพระทันตธาตุ เมืองแกนดี ซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่าแก่ของลังกา เริ่มเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๐๒๓ พระทันตธาตุได้ถูกอันเชิญมาจากประเทศอินเดียในคริสตวรรษที่ ๔ ในรัชสมัยของพระเจ้า **เกียรติศิริเมฆวรรณ** ครองเมืองอนุราชประ

พระเขี้ยวแก้วนั้น ตาม[๑] ประวัติกล่าวไว้ว่ามี ๔ องค์ องค์แรกพระอินทร์เก็บไว้บูชา ณ พระธาตุเกษแก้วจุฬามณีบนสวรรค์ชั้น **ดาวดึงส์** องค์ที่สองอยู่ในแคว้น **คันธาระของอาฟฆานิสถาน** องค์ที่สาม **กษัตริย์แห่งนาคา** เก็บไว้บูชา **ณ นาคพิภพ**

สำหรับองค์ที่สี่นั้น **เขมะฤาษี** ได้ถวายแก่พระเจ้าพรหม-

---

๑ ประวัติพระเขี้ยวแก้วเขียนโดยเสอร์ริชาร์ด อรวิหาเร จากปากคำของคนที่พอเชื่อถือได้บอกว่าพระเขี้ยวแก้วจริง ๆ ไม่ได้นำออกแห่ คงแห่แต่เพียงพระสถูปอันเป็นที่ประดิษฐานพระเขี้ยวเท่านั้น

ทัตต์ ผู้ครองนครทันตปุระในแคว้นกาลิงคะ ทางอินเดียตอนใต้ เมื่อพระเจ้าพรหมทัตต์สิ้นชนม์แล้ว เจ้าชาย **คูหาศิวะ** ได้สืบต่อราชสมบัติ ต่อมามีข้าศึกยกกองทัพมาประชิดพระนคร เจ้าชายคูหาศิวะกลัวข้าศึกจะทำอันตรายแก่พระเขี้ยวแก้ว จึงรับสั่งให้เจ้าชายทันตะอัญเชิญพระเขี้ยวแก้วไปลังกาทวีป ถวายแก่พระเจ้า **เกียรติศิริเมฆวรรณ** เจ้าชายทันตะก็ได้ทำตามพระบรมราชโองการได้ซ่อนพระเขี้ยวแก้วไว้ในมวยพระเกษาของชายาชื่อ เจ้าหญิง **เหมมาลี** แล้วปลอมตนเป็นชีผ้าขาวหลบหนีข้าศึกได้อย่างปลอดภัย หลังจากนั้นพระทันตะธาตุก็ได้สถิตอยู่ในที่ต่าง ๆ จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๒๓๐ พระเจ้าวิมธรรมสุริยะที่ ๒ ได้อัญเอิญพระทันตธาตุจากละบุคามมาประดิษฐานไว้ ณ วัดทาฬทามาลิกะวะเมืองแกนดี

พระเจ้าเกียรติศิริเมฆวรรณ เมื่อได้รับพระเขี้ยวแก้วแล้วทรงดีพระทัยมาก จึงได้ทำการฉลองใหญ่โตมโหฬาร รับสั่งให้นำออกแห่ทุก ๆ ปี แห่รอบเมืองแล้วนำไปเก็บรักษาไว้ที่ อภัย-คีรีวิหาร พิธีการแห่และฉลองในคราวนั้นในจดหมายเหตุของจีนฟาเหียน ผู้เดินทางจากประเทศจีนเที่ยวไปแสวงหาพระไตรปิฎกในประเทศอินเดียแล้วมาแวะที่ลังกา เมื่อพันห้าร้อยปีมาแล้ว ได้บันทึกเกี่ยวกับการบูชาพระเขี้ยวไว้ว่า

"ใน[๑] กลางเดือน ๓ จะอัญเชิญพระทันตะธาตุของพระพุทธเจ้าออกมาให้เห็น แต่ก่อนจะอัญเชิญพระเขี้ยวแก้วออกมา ๑๐ วัน พระราชาได้มีบัญชาให้ตกแต่งคชาใหญ่เชือกหนึ่งด้วยผ้าปูบนหลังอย่างสวยงาม กับให้มีบุรุษคนหนึ่งแต่งกายด้วยเสื้อผ้าของหลวงขึ้นขี่ช้างตีกลองหลวงป่าวประกาศไปตามถนนด้วยเสียงดังพึ่งชัด..."

ข้อความในคำป่าวประกาศนั้น ท่านหลวงจีนฟาเหียนบันทึกไว้ในตอนหนึ่งว่า ท่านทั้งหลายโปรดทราบ ในระหว่าง ๓ อสังขัยกัลป์[๒]ที่พระบรมโพธิสัตว์ได้ทรงตั้งพระหฤทัยบำเพ็ญพระกรณียกิจให้เป็นที่ประจักษ์แจ้งแล้วอย่างไม่ถนอมพระชนม์ชีพของพระองค์ พระองค์สละราชสมบัติ พระมเหสีกับพระราชโอรสพระราชธิดา ทรงควักพระเนตรของพระองค์เองให้เป็นทานแก่คนอื่น ทรงตัดพระมังสาก้อนหนึ่งให้เป็นค่าไถ่ชีวิตนกเขาตัวหนึ่ง พระองค์ทรงตัดพระเศียรของพระองค์ให้เป็นทาน ทรงอุทิศสรีระกายให้เป็นอาหารแก่แม่เสือตัวหนึ่งที่อดอาหาร พระองค์มิได้เสียดายแม้แต่กระดูก เลือดเนื้อของพระองค์ด้วยประการต่าง ๆ เหล่านี้

---

๑ คัดมาตอนหนึ่งจากจดหมายเหตุแห่งพุทธอาณาจักร ของพระภิกษุฟาเหียน ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยโดยพระยาสุรินทร์ฤาชัย (จันทร์ ตุงคสวัสดิ์)

๒ คำว่าอสงขัยหนึ่ง ในคัมภีร์ปรมัตถโชติกะบอกว่ามี ๑๔๐ ศูนย์ กัลป์ได้แก่ระยะเวลาอันยาวนานเหลือเกิน หรือได้แก่อายุของโลก

ฉะนั้นพระองค์จึงได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วได้ทรงบำเพ็ญพระกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกตลอด ๔๕ พรรษา พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจของพระองค์อย่างครบถ้วนสมบูรณ์จนกระทั่งเสด็จดับขันธ์ปรินิพพาน

ท่านทั้งหลายจงคอยดูเถิดอีก ๑๐ วันต่อจากวันนี้เป็นต้นไป พระทันตธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น จะรับอัญเชิญออกมาให้เห็นประจักษ์แล้ว ขอให้บรรดาพระภิกษุและคฤหัสถ์ทุกหมู่เหล่าผู้ประสงค์จะสั่งสมบุญกุศลสำหรับตนเอง จงปัดกวาดถนนหนทางให้สะอาดเรียบร้อย และตระเตรียมดอกไม้ของหอมและที่สักการะบูชาให้ตลอดทั่วไปเถิด

มีแสดงภาพของพระโพธิสัตว์ในพระชาติต่าง ๆ ไว้ตามริมถนนประมาณ ๕๐๐ ภาพ เช่น ภาพเรื่องของโพธิสัตว์ครั้งเป็นสุทาน เป็นสามะ เป็นพระยาช้างสาร ครั้งเป็นกวาง เป็นม้า ภาพเหล่านี้ระบายสีอย่างสวยสดงดงาม ดูประหนึ่งมีชีวิตอยู่ พระเขี้ยวแก้วได้อัญเชิญไปตามถนนทุกแห่งและก็มีคนถวายเครื่องสักการะบูชาตลอดระยะทางผ่านไป จนกระทั่งถึงพุทธสถาน ณ [๑]อภัยคีรีวิหาร ณ ที่นั้นก็มีหมู่พระภิกษุและคฤหัสถ์รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ เผาเครื่องหอมจุดโครมประทีปปฏิบัติกันอยู่เช่นนี้ตลอด

---

๑ อภัยคีรีวิหาร อยู่ที่เมืองอนุราธปุระ ทรงสร้างโดยพระเจ้าวัฏฏคามินีอภัย ในราว พ.ศ. ๔๕๕

กลางวันและกลางคืนโดยมิได้หยุด เมื่อครบ ๙๐ วันแล้วก็อัญเชิญพระเขี้ยวแก้วเข้าสู่พระวิหารในพระนครตามเดิม นี้เป็นบันทึกเก่า ๆ โดยย่อเมื่อหนึ่งพันห้าร้อยปีล่วงแล้ว ในเวลาปัจจุบันนี้ไม่เห็นเขาขึ้นขี่ช้างแล้วป่าวประกาศกันทั่วบ้านทั่วเมืองดังที่เคยทำมาเมื่อครั้งกระโน้น ได้ยินแต่เขาประกาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งชาติ และลงหน้าหนังสือพิมพ์รายวันบอกว่าจะมีงานแหเอสาระเประเฮระที่แกนดี ขอเชิญท่านนักบุญทั้งหลายไปบำเพ็ญบุญกุศลด้วยการบูชาเถิด และแจ้งหมายกำหนดงานให้ทราบ นอกนั้นก็เห็นเขาเอาลำโพงติดบนหลังคารถประกาศรอบเมืองแกนดี เขาพูดอะไรบ้างจะเหมือนในบันทึกจดหมายเหตุของหลวงจีนฟาเหียนหรือเปล่าก็ไม่ทราบ เพราะเห็นรถโฆษณาบอกบุญไปตามถนนโฆษกก็พูดไปเรื่อย ๆ ข้าพเจ้าจำได้แต่เพียงคำว่า สัทธาวันเต้อ ... เปราเฮระ ...ลังกาทีเป ๆ เท่านั้น คงจะหมายความว่า ท่านผู้มีศรัทธาทั้งหลายโปรดทราบ งานแห่พระทันตะธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวเกาะลังกา จะมีขึ้นในวันขึ้น ๑๒ ค่ำเดือนนี้ อะไรทำนองนี้ นี่เดาเอา เพราะคำว่าสัทธาวันเต้อ แปลว่าท่านผู้มีศรัทธาทั้งหลาย เปราเฮระ แปลว่าแห่ ลังกาทีเป แปลว่า ในเกาะลังกา ความจริงเรื่องภาษาสิงหลนี้ยังเป็นอวิชชาอยู่สำหรับข้าพเจ้า ถ้าเล่าไปมากก็กลัวบาป

เมืองแกนดี

ไหน ๆ ก็ได้เล่าเรื่องงานแห่เอสาระ เปราเฮระ ที่แกนดีมามากพอสมควรแล้ว จากนี้จะได้เล่าเรื่องเมืองแกนดีโดยย่อ เมืองนี้ตั้งอยู่ระหว่างหุบเขา มีภูเขาล้อมรอบห่างจากโคลัมโบ ๗๒ ไมล์โดยทางรถยนต์ อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๖๐๒ ฟุต ตั้งอยู่ที่จุดเกือบจะเป็นใจกลางของเกาะลังกา เป็นเมืองที่สวยงามเมืองหนึ่งเก่าแก่มีโบราณวัตถุทางศาสนาหลายแห่ง

คำว่า แกนดี เป็นชื่อที่พวกฝรั่งตั้งขึ้น นายแอล เจ บีเท็นเนอร์ สมาชิกสภาเทศบาลเมืองโคลัมโบสันนิษฐานว่า คงจะออกมาจากคำว่า แกนดะ เป็นชื่อของมหาอุปราชคนหนึ่ง ซึ่งปกครองเมืองนี้อยู่ ในสมัยที่เมืองกัมโบละยังเป็นเมืองหลวงของลังกาอยู่ ต่อมาฝรั่งได้เปลี่ยนเป็นแกนดี ดร. จอร์น คาว กล่าวว่าเมืองนี้ได้ชื่อว่าแกนดี ภายหลังได้ตั้งเป็นอาณาจักรของแกนเดียนแล้ว ไทยเราสมัยเก่าเรียกเมืองนี้ว่า สิริวัฒนบุรี หรือ สิงห์ขัณฑ์-นคร เรียกตามชื่อของพราหมณ์ผู้แสดงที่สร้างเมืองนี้แก่มหาอุปราชวิกรมพาหุ พราหมณ์คนนั้นมีชื่อว่า สิงห์ขันฑะ[๑] พวกชาวสิงหลเรียก เสนกาทากะ มหานุวาระ แปลว่า เมืองใหญ่

๑, ตามประวัติศาสตร์ของลังกาสมัยตั้งเมืองแกนดี ซึ่งเขียนโดยศาสตราจารย์ เอส ซี เรย์

แกนดีเป็นเมืองหลวงเก่าของลังกา เริ่มแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๓ และถูกพระโปรตุเกสเข้ายึดครองในปี พ.ศ. ๒๐๔๘ พวกฮอลันดายึดครองใน พ.ศ. ๒๓๐๖ แต่กษัตริย์ลังกากู้คืนได้ จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๓๕๘ ได้ถูกอังกฤษยึดครอง เรื่องการต่อสู้รบราฆ่ากันในระหว่างเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งต่างชาติดังกล่าวนั้น จะไม่ได้พูดถึง

ในสมัยก่อนลังกาได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็นรัฐ คือทางหัวเมืองฝ่ายเหนือเรียก **ราชรัฐ** หรือเป็นรัฐที่มีพระราชาปกครอง รัฐที่อยู่ทางส่วนกลางในเขตที่มีภูเขาและป่าไม้เรียกมหารัฐ แกนดีตั้งอยู่รัฐกลาง คือที่มหารัฐนี่เอง เป็นเมืองใหญ่เมืองหนึ่งในรัฐนี้ หัวเมืองซึ่งตั้งอยู่ทางส่วนใต้หรือทางภาคใต้เรียกว่า **โรหณะรัฐ** สมัยเมื่อพวกทมิฬยึดครองเมืองอนุราธปุระนั้น พระเจ้าทุฏฐคามินีภัย ซึ่งเป็นราชโอรสของพระเจ้ากากวรรณติสสะ ก็อาศัยโรหณะรัฐนี้เองซ่องสุมทะแกล้วทหาร แล้วยกกองทัพขึ้นไปตีเมืองอนุราธปุระคืนมาได้

แกนดี ตั้งอยู่ในแถบภูมิประเทศอันสวยงามและแวดล้อมไปด้วยทิวทัศน์ ทิวเขาเขียวขจี มีต้นพฤษาชาตินานาพันธุ์เขียวชะอุ่ม และมีดอกไม้บานสะพรั่งอยู่ตลอดปี สีทะเลสาบอยู่กลางเมือง มีน้ำใสไหลเย็นเห็นฝูงปลานานาพันธุ์แหวกว่ายน้ำหาเหยื่อ

โดยปราศจากการระแวงภัย มีฝนตกชุกเกือบทุกฤดูกาล อากาศค่อนข้างหนาวนิดหน่อย มีคนต่างประเทศไปเที่ยวบ่อย มีคนผิวค่อนข้างขาวและเกลี้ยงเกลาจำนวนไม่น้อยปะปนอยู่กับพวกผิวดำคล้ำและสีน้ำตาล เมืองนี้อาจเรียกได้ว่า อากาศหนาว สาวสวยมวยผมดำ น้ำบ่อใสก็ได้ อัธยาศรัยของคนไม่เหย่อหยิ่งสุภาพน่าคบ รักษาวัฒนธรรมเก่าแก่ไว้ได้ดี ชอบเข้าวัดจำศีลและฟังเทศน์ในวันพระ และเดินไปบูชาดอกไม้ที่วังพระเขี้ยวแก้วเป็นฝูง ๆ ในตอนเย็น คนแกนดีใฝ่ใจในการศึกษามากและได้เป็นใหญ่เป็นโตอยู่ในคณะรัฐบาลก็มีมาก เพราะเถระผู้ใหญ่ที่มีคนนับถือมากส่วนมากเกิดในเมืองแกนดี หรือในเขตจังหวัดแกนดี ผู้เขียนได้รู้จักคุ้นเคยคนในเมืองแกนดีมากกว่าในโคลัมโบ ได้เคยไปที่เมืองแกนดีถึง ๕ ครั้ง และคิดว่ายังจะไปอีกก่อนกลับบ้าน ทั้งนี้ก็ใช่เหตุอย่างอื่น เพราะเหตุที่ชอบในอัธยาศรัยของเขานั่นเอง เท่าที่ไปเห็นมาแล้ว คนผิวขาวเหลือง ผิว ๒ สี คือดำแดงส่วนมากมีอยู่แถวจังหวัดแกนดีแห่งหนึ่ง ในจังหวัดแกกอละ และจังหวัดกุรุเนกะระ ๆ อยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองแกนดี เคยเป็นเมืองเก่าของลังกาก่อนสมัยแกนดี ฟ้าดินอากาศและภูมิประเทศ ในจังหวัดนี้คล้ายกับบางจังหวัดในทางภาคอิสานของประเทศไทย เช่น สกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ และหนองคาย อาชีพของ

พลเมืองในจังหวัดกุรุเนกะระ ส่วนใหญ่ทำนา พูดเรื่องเมืองแกนดี เลยลามปามไปถึงจังหวัดกุรุเนกะระ ผู้อ่านคงจะคิดว่า ผู้เขียนได้ไปเห็นอะไรต่ออะไรมากแล้ว แต่เปล่าเลยไม่ได้เห็นหมดทุกอย่าง เห็นเฉพาะบางอย่างเท่านั้น แต่ก็พอคุยได้ว่า พื้นที่ของเกาะลังกาไปเที่ยวดูเกือบหมดแล้ว ถ้ามีเวลามากจะคุยเรื่องไปดูเทวดา และไปดูยักษ์ให้ฟัง

ในเขตจังหวัดแกนดีมีประชากรที่สำรวจเมื่อปี พ.ศ. ๑๕๑๒ จำนวน ๘๔๓,๔๘๐ คน ส่วนใหญ่เป็นชาวสิงหล มีพื้นที่ ๙๑๔ ตารางไมล์ ส่วนใหญ่ทำไร่ชา โกโก้ ตามไหล่เขาและบนหลังเขา นอกนั้นก็ยังมีศิลปะพื้นเมืองของสำร่วยของใช้ เครื่องเขิน เครื่องเงินทอง และลวดลายแกะสลักต่าง ๆ อย่างวิจิตรงดงาม คนผู้ผลิตเป็นคนพื้นเมือง และนอกนั้นแกนดียังเป็นแดนเกิดแห่งนิยายและนวนิยายหลายเรื่อง ทั้งในสมัยอดีตและในสมัยปัจจุบัน เช่นเรื่องพาหิรวะคัณฑี และบ้านสันติสุข เป็นต้น

ไปดูเมืองอนุราธปุระ

ต่อไปจะได้นำท่านผู้อ่านทั้งหลายไปดูเมืองอนุราธปุระ ซึ่งไทยสมัยก่อนเรียกว่า อนุราชบุรี เป็นเมืองหลวงเก่าของลังกา เริ่มแรกเมื่อ พ.ศ. ๑๐๖ พระพุทธศาสนาได้แพร่เข้าไปสู่ลังกาทวีปครั้งแรกในพุทธศตวรรษที่ ๓ ก็ได้ตั้งรกรากอันมั่นคงลงในเมืองนี้ก่อน ปัจจุบันนี้ยังมีโบราณวัตถุทางศาสนามากมาย เช่นพระพุทธรูป พระเจดีย์ และวัดวาอารามเก่าๆ อันเป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์แห่งความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในนครอนุราธปุระในอดีต

อนุราธปุระ ห่างจากโคลัมโบทางทิศเหนือ ๑๒๗ ไมล์ โดยทางรถยนต์ ข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปดูครั้งหนึ่งเมื่อกลางเดือนธันวาคม ๒๕๑๒ ขึ้นรถยนต์จากเมืองโคลัมโบไปแกนดี พักอยู่กับท่านมหานายกเถระแห่งสยามนิกายฝ่ายคามวาสี ณ วัดบุปผาราม เป็นเวลาเป็นเวลา ๗ วัน ทั้งนี้เพราะฝนตกหนักไม่สะดวกในการเดินทาง ท่านมหานายกแห่งวัดบุปผาราม ได้เมตตาให้ความสะดวกหลายอย่างจัดหาที่พักให้อยู่ห้องชั้นบน เนื่องจากท่านพึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นมหานายกใหม่ กุฏิห้องพักรับรองแขกชั้นบนยังไม่ได้จัดให้เรียบร้อยดี เห็นมีเสื่อขาด หมอนขาด ตาลปัตร จีวรขาด และอาสนะขาด มีแต่สิ่งขาดทั้งนั้นทิ้งเกลื่อนกลาดอยู่ห้องชั้นบน พอ

เราขึ้นไปเห็นพวกพระเณรในกุฎิของท่านจัดทำสังคายนากับสิ่งขาด ๆ เหล่านั้นอยู่ชลมุนวุ่นวาย กุฏิชั้นบนมีห้องโถงรับแขก ๑ ห้อง และมีห้องเล็ก ๆ ๒ ห้อง เราพักนอนอยู่ห้องเล็ก ๆ ห้องหนึ่ง

ท่านพระมหานายก นอกจากจะให้ความสะดวกเกี่ยวกับที่พักและข้าวปลาอาหารแล้ว ท่านยังให้คนนำเที่ยวดูพิพิธภัณฑ์ของวัด ซึ่งเก็บของเก่าแก่ไว้มากมาย ไปดูห้องสมุด ไปดูคณะของท่านเจ้าคุณอุบาลี ได้เห็นพระราชสาส์นติดต่อกันระหว่างเมืองแกนดีกับกรุงศรีอยุธยา และของเก่าแก่อย่างอื่นอีก คนนำเที่ยวบอกว่าท่านมีโชคดีมาก เพราะตามปกติแล้วจะไม่มีโอกาสเห็นเช่นนี้เลย เพราะสถานที่สำคัญ โดยเฉพาะที่เก็บของโบราณต่าง ๆ ภายในวัดนี้ ถ้าท่านพระมหานายกไม่อนุญาตแล้วจะเปิดดูเองไม่ได้ พวกฝรั่งนักท่องเที่ยวมาก็มองเห็นแต่ข้างนอกโบสถ์เท่านั้น ข้าพเจ้าพูดว่า ฉันก็คิดเช่นนั้นเหมือนกันและคุณก็มีโชคดีได้พาฉันเที่ยวดูโน้นนี่หลายอย่าง ความจริงเป็นเช่นนั้น เพราะต่อมาในระยะหลัง ๆ ได้พาเพื่อน ๆ หลายคนจากเมืองโคลัมโบไปดู แต่ทุกคนประสพความผิดหวังหมด เพราะท่านมหานายกไม่อยู่ ขณะนั้นได้ระลึกถึงคำสอนของท่านพ่อวัดพระธาตุพนม ท่านบอกว่า

"การไปกับผู้ใหญ่ การคบค้าสมาคมกับผู้ใหญ่นั้นมีดีหลายอย่าง ได้เห็นหลายอย่าง และเมื่อไปในที่แห่งใด ให้เอานโมติด

ตัวไปด้วย รับรองไม่ตายแน่นอน ดังนี้"

คำพูดประโยคนี้ได้เห็นผลประจักษ์แจ้งขึ้นโดยลำดับ ใน วันรุ่งขึ้นฝนตกหนักตลอดวัน ท่านมหานายกบอกว่าให้พักอยู่ที่นี้ก่อนอย่าพึ่งออกเดินทาง เพราะฝนกำลังตกหนักอยู่ ตกลงเลยพักอยู่กับท่านต่อไปอีก เมื่อไปไหนไม่ได้แล้วก็นั่งเก้าอี้มองดูสายฝนผ่านประตูหน้าต่างและดูต้นไม้ดูยอดเขาซึ่งปกคลุมด้วยเมฆฝนอันตกลงมาไม่ขาดสาย ในขณะที่กำลังมองดูฝนตกอยู่นั้นก็เกิดความคิดขึ้นว่า ฝนมาจากไหน ? และสิ้นสุดลงที่ไหน ? คำตอบอันหนึ่งได้ผลุดในใจว่า

น้ำฝนมาจากท้องฟ้า และก่อนหน้านั้นมันอยู่ในมหาสมุทร ต่อมาลมมรสุมพัดขึ้นสู่ท้องฟ้ากลายเป็นฝนตกลงมาแล้วไหลลงไปสู่มหาสมุทรเช่นเดิม ต่อมากลับขึ้นไปเป็นฝนอีก กลับไป เวียนมาอยู่อย่างนี้ ไม่มีที่จบสิ้น มันเป็นอยู่ด้วยการหมุนเวียน

ใบไม้ซึ่งมองเห็นอยู่ในเวลานี้ก็เหมือนกัน เบื้องต้นของมันไม่ปรากฏมีรูปลักษณะอย่างนี้ ต่อมาลำต้นของมันผลิตดอกออกเป็นใบมีสีเขียว ต่อมามีสีเหลือง และหล่นลงมาเป็นอาหารของราก แล้วไปหล่อเลี้ยงลำต้น ๆ ผลิตเป็นใบออกมาอีก กลับไปเวียนมาอย่างนี้

แม้ร่างกายชีวิตจิตใจของคนเราก็เหมือนกัน เป็นอยู่ใน

ลักษณะหมุนเวียนเปลี่ยนแปลง ภายในร่างกายของคนเรามีเส้นโลหิตใหญ่ ๆ สำคัญ ๆ อยู่ ๒ เส้น คือเส้นโลหิตดำ และเส้นโลหิตฝอย โลหิตไหลเข้าสู่หัวใจโดยทางเส้นโลหิตดำ และเมื่อหัวใจทำการฟอกให้สะอาดแล้วก็ไหลออกไปสู่เส้นโลหิตฝอย แล้วกระจายไปทั่วทุกส่วนของร่างกาย ก๊าซออกซิเจนอันได้มาจากลมหายใจสำหรับเผาน้ำตาลที่สะสมไว้ในโลหิตแดง ๑ ส่วน ที่ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ร่างกาย แล้วที่เหลือก็ไหลกลับเข้าสู่เส้นโลหิตดำอีกเป็นอยู่โดยลักษณะอาการหมุนเวียนโดยแท้

ทางฝ่ายนามธรรม คือ จิตวิญญาณเล่าก็เหมือนกันเป็นอยู่โดยลักษณะหมุนเวียน ความรู้สึกดีชั่ว โกรธเกลียด รัก และอาลัยต่าง ๆ เกิดจากผัสสะทั้ง ๕ ซึ่งวิ่งเข้าไปสู่มันสมองสะท้อนเป็นมโนภาพ จิตก็วินิจฉัยว่า ดีชั่ว ต่อจากนั้นจิตส่วนที่เป็นมโนธรรมก็เกิดขึ้น แล้วยังผลให้เกิดการกระทำทางผัสสะอีก และเกิดความรู้สึกดีชั่วต่าง ๆ อีก เกิดดับสับเปลี่ยนกันอยู่โดยนัยนี้

ลักษณะแห่งการหมุนเวียนดังกล่าวภาษาธรรมเรียกว่าวัฏฏะสงสาร สภาพของจิตในขณะนั้นได้หยั่งลงสู่อารมณ์ของกัมมัฏฐานแล้ว นั่งปลงกัมมัฏฐานไปมา เพื่อรอให้ฝนหยุดตก แต่ไม่หยุดยังคงตกกระหน่ำลงมาไม่ขาดสาย สุดท้ายเลยเอนหลังลงนอนเจริญ

ภาวนาต่อไป พอตื่นขึ้นเป็นเวลา ๖ โมงเช้าพอดี ไม่รู้ว่าฝนหยุดตกแต่เมื่อไร

ในวันต่อมา ไปเยี่ยมสำนักพระเยอรมัน ซึ่งตั้งอยู่บนยอดเขาในเมืองแกนดีห่างจากวัดบุปผารามประมาณ ๒ กม. เศษ สถานที่แห่งนั้นสงบเงียบ อากาศเย็นสบาย มีลมพัดโชยอยู่ตลอดเวลา และมองเห็นทิวทัศน์อันสวยงามของเมืองแกนดีได้อย่างชัดเจน ท่านญาณโปนิกะ พระภิกษุชาวเมืองเยอรมันประจำอยู่ในที่นั้น ท่านองค์นี้บวชเป็นพระภิกษุเกือบ ๓๐ ปีแล้ว มีความรู้เชี่ยวชาญทางภาษาบาลีและสันสกฤต ท่านบอกว่ากำลังแปลพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาบางคัมภีร์เป็นภาษาเยอรมันอยู่ ข้าพเจ้าบอกว่ามีหนังสือเล่มหนึ่ง ซึ่งเขียนขึ้นที่ลานนาไทย เป็นคัมภีร์อรรถกถาที่น่าสนใจมาก ชื่อ **มงคลทีปนี** เขียนโดยท่าน **ศิริมังคลาจารย์** ได้ยินเพื่อนบอกว่า ได้แปลเป็นภาษาอังกฤษเสร็จแล้ว และส่งไปพิมพ์ที่ลอนดอน ท่านสนใจมากอยากได้สักเล่มหนึ่ง แต่ทำอย่างไรจึงจะได้ และแนะนำให้ท่านติดต่อไปที่ลอนดอนดู บางทีอาจจะได้ไว้ก็ได้

ในวันต่อมา ได้เดินทางไปเมืองอนุราธปุระ ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองแกนดีทางทิศเหนือ ๘๕ ไมล์ โดยทางรถยนต์ การเดินทางในวันนั้นไม่ค่อยสะดวก เพราะมีฝนตกพรำอยู่ตลอดทาง พอถึง

หมู่บ้านหนึ่งชื่อนาลันทา มีต้นไม้หักทับทาง แต่ยังไม่ถึงพื้น สูงจากพื้นถนนประมาณ ๓ เมตร โซ.ฟอร์รถคันนั้นขับรถไปด้วยความเร็วขนาดกลาง เขาจะคิดอย่างไรก็ไม่ทราบ พอรถวิ่งไปจวนจะถึงต้นไม้นั้นแล้ว แทนที่จะชลอความเร็วของรถลงแล้วหยุดแต่เปล่าเลย เห็นเขาหมอบตัวลงติดกับพวงมาลัยรถ แต่หลังคารถและตัวรถหาได้หมอบลงตามเขาไม่ เลยชนเอาต้นไม้ต้นนั้นดังปั๋งรถหยุดทันที แต่ดีหน่อยไม่คว่ำ และไม่มีใครได้รับบาดเจ็บสาหัส เราเอามือล้วงลงในย่ามเจอพระผงพระธาตุพนม แล้วคิดว่า

สาธุพระธาตุรักษา

ถึงเมืองอนุราธปุระเวลาประมาณ ๒ ทุ่ม ให้แท็กซี่ไปส่งที่วัดอิสุรมุนีตามคำแนะนำของพระมหานายกแห่งวัดบุปผารามเมืองแกนดี ท่านให้นามบัตรของท่านหนึ่งแผ่นพร้อมทั้งบอกว่า ให้แสดงนามบัตรนี้ให้เจ้าอาวาสในวัดที่ต้องการพัก จะได้รับความสะดวกและพักอยู่ได้ทุกวัดที่เป็นสยามนิกาย พักอยู่วัดอิสุระมุนี ๔ คืน แต่ไปเที่ยวดูที่ต่างๆ ไม่ค่อยสะดวก เพราะฝนยังตกอยู่ไม่ค่อยขาดเม็ด จากนั้นก็ย้ายไปพักที่วัดรุวันเวลิสายะ

ในระหว่าง ๗ วันที่พักอยู่ในเมืองอนุราธปุระนั้น ได้เที่ยวชมดูโบราณวัตถุและปูชนียสถาน ซึ่งมีอายุ ๒ พันปีล่วงแล้ว เช่นต้นพระศรีมหาโพธิ์พระมหาสถูป หรือ เจดีย์รุวันเวลิสายะ เจดีย์

วัดถูปาราม และโลหะปราสาท เป็นต้น

ภายในบริเวณเมืองเก่าซึ่งเต็มไปด้วยของโบราณเก่าแก่อายุสองพันล่วงแล้วนั้น เขารักษาสงวนไว้เป็นพิเศษ ไม่อนุญาตให้คนเข้าไปตั้งบ้านเรือนอยู่ ห่างไกลจากเมืองใหม่ประมาณ ๕ กม. ปกคลุมไปด้วยพฤกษาชาตินานาพันธุ์ แต่ที่มากที่สุดคือต้นฉำฉา มีทุ่งนาป่าดอนอยู่รอบ ๆ และซากโบราณวัตถุที่ปรักหักพังทิ้งเกลื่อนกลาดอยู่เดิม ไม่ปรากฏว่ามีคนใจบาปขุดแกะแงะงัดหรือตัดเอาเศียรพระพุทธรูปไปขายยังต่างประเทศ เนื่องจากข้าพเจ้าไม่ใช่นักโบราณคดี จึงไม่รู้ว่าศิลปะลวดลายแบบนี้เป็นของใครเอาไปจากไหน ในศตวรรษที่เท่าไรเหล่านี้เป็นต้น เพียงแต่ดูผ่าน ๆ ไปเท่านั้น จึงไม่เกิดความซาบซึ้งอะไรมาก ได้ยินแต่ครูบาอาจารย์เขาสอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับวิชาศิลปะทางพุทธศาสนา เขาบอกว่า ศิลปะลวดลายต่าง ๆ ที่เมืองอนุราธปุระก็ดี และที่ขันธกะเจดีย์มหินทเลก็ดี ลอกแบบไปจากศิลปะที่ฉานจิบ้าง และลอกแบบจากอมรวดี ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำกฤษณาทางอินเดียตอนใต้บ้าง อันฉานจิก็ดี และอมรวดีก็ดี ข้าพเจ้าก็ยังไม่เคยไปดู ได้เห็นแต่รูปภาพเท่านั้น ดังนั้นเมื่อไปเห็นศิลปกรรมต่าง ๆ ที่เมืองอนุราธปุระแล้ว จึงไม่เกิดความรู้สึกอะไรมาก คิดแต่เพียงว่านี่คือสัญลักษณ์แห่งการประดิษฐานพระพุทธศาสนาในลังกาทวีปครั้ง

แรกเท่านั้น ถ้านักโบราณคดีไปดูแล้ว คงจะใช้เวลาดูและพิสูจน์อยู่เป็นเดือน ๆ ทีเดียว ถ้านักค้นคว้าทางวิญญาณไปดูก็คงจะรู้ว่าเทพเจ้าผู้รักษาสถานที่นั้นชื่อว่าอะไร สิ่งที่ข้าพเจ้าชอบดูมากหน่อยคือ ดูฝูงลิงซึ่งมีเป็นจำนวนพัน ๆ ตัว นอกนั้นก็ดูทุ่งนา ดูคนทำนาและคอยดูฝูงคนไปนมัสการบูชาปูชนียสถานดังกล่าวแล้ว

ภายในบริเวณเมืองเก่าซึ่งเต็มไปด้วยโบราณวัตถุนั้น มีลิงอาศัยอยู่เป็นฝูง ๆ ประมาณพันกว่าตัว เที่ยวหากินตามบริเวณเมืองเก่าบ้าง ออกไปหากินตามทุ่งนาป่าดอนและเข้าไปหากินในเมืองบ้าง แต่ไม่ปรากฏว่า มันเที่ยวกัดผู้คนตามบ้านหรือกัดคนที่มาบูชาปูชนียวัตถุเลย ลิงฝูงนั้นไม่กลัวคนและคนก็ไม่กลัวลิง เห็นมันเดินพลุกพล่านอยู่ตามถนนหนทาง และอยู่ตามบ้านเรือนคน พวกชาวบ้านเห็นสงสารแบ่งอาหารให้กิน เท่าที่เห็นมา ลิง, หมา แมวในลังกาไม่ค่อยเป็นศัตรูกัน ไม่เคยเห็นมันไล่กัดกัน อาจเป็นเพราะไม่มีคนยุให้มันกัดกันก็ได้ ลิงในเมืองนั้นส่วนมากสีหมอก และมีสีดำและสีขาวปะปนอยู่บ้าง แต่ไม่มาก ตัวที่ใหญ่ที่สุดเท่าหมาฝรั่งอยู่กันเป็นฝูง ๆ แต่ละฝูงมีหัวหน้าได้ถามคนผู้อยู่ใกล้เขาบอกว่า หัวหน้าใหญ่ของมันมี ๓ ตัว ตัวหนึ่งอยู่กลางเมืองเก่าและอีก ๒ ตัวอยู่นอกเมือง พูดง่าย ๆ ก็คือหัวหน้าชั้นในและหัวหน้าชั้นนอกนั่นเอง มันมีกฎอยู่ว่า ถ้าลิงตัวใดไปหากินกลับมา

ผิดเวลาไปรังแกคน หรือมีอาหารเช่นผลไม้อย่างใดอย่างหนึ่งติดมือมาด้วย จะถูกหัวหน้าใหญ่กัดทำโทษอย่างหนัก เมื่อคิดดูแล้วก็คล้ายกับคำว่า การปกครองระบบตาบู คำว่า ตาบู เป็นภาษาอะไรก็ไม่ทราบ แต่นักจริยศาสตร์สากลคงจะรู้จักความหมายของคำนี้ดี คือการปกครองแบบจัดการอย่างเด็ดขาดโดยหัวหน้า โดยไม่มีคำโต้เถียงใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อหัวหน้าว่าผิดต้องผิด ต้องถูกทำโทษทันที โดยไม่มีคำอุทธรณ์ฎีกาใดๆ แบบนี้เรียกว่า ตาบู ลิงพวกนั้นก็เหมือนกันใช้ระบบนี้ แต่เป็นตาบูระดับลิง เหมาะสมกับลิง อาศัยมันมีหัวหน้าคอยดูแลควบคุมนั่นเอง จึงอยู่กันเป็นกลุ่มก้อนไม่แตกแยกกัน ไม่ทำอันตรายแก่คน และคนเมืองนั้นก็ไม่ค่อยทำอันตรายแก่สัตว์ ให้เสรีภาพแก่สัตว์มาก

ประวัติของเมืองอนุราธปุระ

ทำไมจึงเรียกว่าอนุราธปุระ นครนี้ได้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๐๖ ในคัมภีร์มหาวงศ์พงศาวดารลังกากล่าวไว้ว่า เมื่อวิชยราชกุมารได้ตั้งหลักแหล่งลงที่ลังกาทวีปแล้ว ได้ให้บริวารแยกย้ายกันไปตั้งภูมิลำเนาบ้านเรือน มีอำมาตย์คนหนึ่งชื่ออนุราชกรม ไปตั้งบ้านอยู่ริมฝั่งแม่น้ำตัมพนที ซึ่งบัดนี้เรียกว่า **มัลวัตถุโอยา** มีชื่อเรียกว่า อนุราธคาม ต่อมาภายหลังได้เป็นราชธานีเรียกว่าอนุราชปุรี พึ่งตั้งขึ้นเป็นเมืองหลวงของลังกาในสมัยพระเจ้าแผ่น

ดินชื่อ บัณฑุกาภัย เป็นกษัตริย์องค์ที่ ๔ และเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ในพงศาวดารลังกายังได้อรรถาธิบายถึงสาเหตุที่มีชื่อว่า อนุราธปุระ เพราะเมืองนี้ทำพิธีก่อฤกษ์หรือวางศิลาฤกษ์ภายใต้กลุ่มดาวฤกษ์ชื่ออนุราธา จึงให้ชื่อเมืองว่า อนุราธปุระ ดังนี้

พระพุทธศาสนาได้แผ่เข้าไปสู่ลังกาทวีปในรัชสมัยของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ครองนครอนุราธปุระ ในคัมภีร์มหาวงศ์กล่าวว่า เมื่อพระมหินทเถระไปถึงเมืองอนุราธปุระแล้ว ได้เทศน์สั่งสอนประชาชนพลเมือง ปรากฏว่ามีคนเลื่อมใสปฏิญาณตนนับถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะครั้งแรกจำนวนหนึ่งแสนคน ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุจำนวน ๑,๐๐๐ คน พระนางอนุลาเทวีพร้อมด้วยหญิงบริวารก็มีความประสงค์จะบวชเป็นนางภิกษุณี แต่การบวชเป็นนางภิกษุณีนั้นต้องบวชด้วยสงฆ์ ๒ ฝ่าย คือฝ่ายภิกษุณีสงฆ์และฝ่ายภิกษุสงฆ์ ดังนั้นพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะจึงให้ราชทูตไปขอนางภิกษุณีจากพระเจ้าอโศกมหาราช ๆ ได้ส่งนางสังฆมิตตาภิกษุณีมาเป็นอุปัชฌาย์บวชพระนางอนุลาเทวี และหญิงผู้เป็นบริวารเป็นภิกษุณี และนางสังฆมิตตาภิกษุณีได้นำกิ่งต้นโพธิ์ที่พุทธคยามาปลูกไว้ที่เมืองอนุราธปุระ ประเทศลังกาด้วย เวลานี้ยังมีอยู่และมีคนเคารพบูชามาก สำหรับนางภิกษุณีในเวลา

นี้หมดไปแล้ว ยังเหลือแต่แม่ชีซึ่งนุ่งเหลืองห่มเหลืองคล้ายจีวรพระ แต่ไม่ใช่นางภิกษุณี

พระเจ้าเทวานัมปิยะ ติสสะ เสวยราชสมบัติอยู่ ๔๐ ปีก็สวรรคต กษัตริย์องค์ต่อมาหย่อนสมรรถภาพในการปกครองประเทศ ดังนั้นอาณาจักรแห่งอนุราธปุระจึงตกไปอยู่ในอำนาจของพวกทมิฬชั่วระยะหนึ่ง แต่ต่อมาก็ยึดคืนมาได้ โดยพระเจ้าทุฏฐคามินีภัย พระเจ้าแผ่นดินองค์นี้ทรงมีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ทรงสร้างพระเจดีย์ขึ้นชื่อ รุวันเวลิสายะ ใน พ.ศ. ๓๘๒ สูง ๒๘๐ ฟุต วัดผ่าศูนย์กลาง ๓๐๐ ฟุต บรรจุพระสารีริกธาตุข้างในเจดีย์ แต่ไม่เสร็จในสมัยของพระองค์ ครั้นถึงรัชกาลพระเจ้าสัทธาติสสะผู้สืบราชสมบัติ ได้สร้างเสริมจนสำเร็จ พระเจ้าทุฏฐคามินีภัยได้ทรงอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองตลอดมาจนสิ้นพระชนมายุของพระองค์

ในสมัยพระเจ้าวัฏฏคามินีภัย พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นอีก ได้ทำสังคายนาจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลาน นอกนั้นพระเจ้าวัฏฏคามินีภัยยังได้ทรงสร้างวัดเพิ่มเติมขึ้นอีกชื่อว่า อภัยคีรีวิหาร และสร้างเจดีย์ขึ้นอีก ๑ องค์ชื่อ อภัยคีรีเจดีย์ อภัยคีรีวิหารเป็นจุดศูนย์กลางเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสมัยนั้น ในจดหมายเหตุของหลวงจีนฟาเหียนบันทึกไว้ว่า ในสมัยนั้นมี

พระภิกษุอยู่ในอภัยคีรีวิหารจำนวน ๕,๐๐๐ รูป

พระพุทธศาสนาในลังกาทวีปได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นโดยลำดับ และชื่อเสียงได้แพร่ขจรขจาย ไปยังประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง เป็นจุดสนใจของเหล่านักปราชญ์และพุทธศาสนิกชนทั่วไป ดังนั้น จึงปรากฏว่ามีนักปราชญ์ท่านหนึ่งชื่อพุทธโฆษาจารย์ ซึ่งเกิดอยู่ที่พุทธคยา ได้เดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนาในลังกาทวีปในราว พ.ศ. ๙๐๐ ในรัชสมัยของพระเจ้าแผ่นดินชื่อมหานามะ ได้พักอยู่ที่มหาวิหาร และได้ศึกษาธรรมวินัยและภาษาสิงหลจนแตกฉาน แล้วแปลพระไตรปิฎกจากภาษาสิงหลเป็นภาษาบาลี และนอกนั้นยังได้แต่งคัมภีร์อรรถกถาหลายเรื่อง เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค สามันตปสาทิกา อรรถกถาพระวินัย เป็นต้น นักศึกษาบาลีทั้งหลายคงจำได้ดีในตอนท้ายหนังสือธรรมบทภาค ๘ เขียนไว้ว่า ข้าพเจ้าผู้ชื่อว่า พุทธโฆษาจารย์ อาศัยอยู่ ณ โลหะปราสาท อันพระเจ้าทุฏฐคามินีภัยทรงสร้างถวายแล้ว ดังนี้ (บัดนี้โลหะปราสาทยังเหลือเพียงเสาหินเท่านั้น ส่วนอื่น ๆ กลายเป็นสูญธาตุไปสิ้นแล้ว)

ประมาณ พ.ศ. ๑๓๑๖ ลังกาได้ย้ายเมืองหลวงจากนครอนุราธปุระไปตั้งอยู่ที่นครโปโลนนารุวะ ในรัชสมัยของพระเจ้าเสนนะที่ ๑ อันสืบเนื่องมาจากนครอนุราธปุระได้เกิดศึกสงครามบ่อย ๆ พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองที่นครโปโลนนารุวะอีกวาระหนึ่ง

โดยเฉพาะในรัชสมัยของเจ้าปรักมพาหุมหาราช ปัจจุบันนี้ยังเห็นซากโบราณวัตถุทางพุทธศาสนาปรากฏอยู่มาก นี้ได้เล่าไปตามประวัติศาสตร์ทางศาสนาของลังกา ผู้อ่านคงจะเพลินไป คล้ายกับฟังนิยายท้าวกาฬเกษศิลป์ชัย แต่อย่างไรก็ตาม ก่อนจะได้นำเอาเรื่องราวเหล่านี้มาเล่าให้ฟังต้องใช้เวลาอ่านหนังสือเรื่องของลังกาเป็นเวลาแรมปี จะพยายามเล่าเฉพาะตอนที่จำเป็นที่สำคัญซึ่งควรได้รู้ไว้เท่านั้น ไม่ประสงค์จะนำเอาประวัติศาสตร์ของลังกามาเล่าทั้งดุ้น

ทีนี้พูดตามความเห็นส่วนตัวบางอย่างบ้างนิดหน่อย ในประวัติศาสตร์ของลังกาบอกว่า พระพุทธศาสนาได้แพร่เข้าไปสู่ลังกาทวีปในราว พ.ศ. ๒๓๖ ในสังคายนาครั้งที่ ๓ และประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย รวมทั้งยุโรปด้วยก็ยอมรับเช่นนั้น แต่เมื่อเรามาสันนิษฐานอีกแง่หนึ่ง พระพุทธศาสนาอาจแผ่ไปสู่ลังกาทวีปก่อน พ.ศ. ๒๓๖ ซึ่งนำไปโดยพระมหินทเถระ และก่อนสังคายนาครั้งที่ ๓ เพราะเมื่อดูในคัมภีร์มหาวงศ์แล้วควรจะพูดว่าพุทธศาสนาแผ่เข้าไปสู่ลังกาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้นำไปเผยแพร่ด้วยพระองค์เอง และแผ่เข้าไปภายหลังพุทธปรินิพพาน แต่ก่อนสมัยพระมหินทเถระ ทั้งนี้ได้นำไปโดยชนชาติอริยกะ ในหนังสือมหาวงศ์กล่าวว่า พระพุทธเจ้าเมื่อทรงยังมีพระชนมายุอยู่นั้นได้

เสด็จไปยังลังกาถึง ๓ ครั้ง

ครั้งแรก พระพุทธองค์ได้เสด็จไปที่มหิยังกนะ ซึ่งบัดนี้อยู่ทางทิศตะวันออกของเมืองแอนดี ห่างจากโคลัมโบโดยทางรถยนต์ ๑๑๖ ไมล์ เสด็จไปโปรดยักษ์ชื่อมหิยังกนะ จนเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แล้วปฏิญาณตนเป็นอุบาสก

ครั้งที่ ๒ ทรงเสด็จไปที่นาคทีป อยู่ทางตอนเหนือของเกาะลังกา ห่างจากโคลัมโบ ๒๔๙ ไมล์ เพื่อโปรดชนเผ่านาคา ซึ่งชนเผ่านี้กำลังจะทำสงครามกันเรื่องแย่งน้ำเข้านา เมื่อพระพุทธเจ้าเทศน์โปรดแสดงถึงผลได้และผลเสียในการทำสงครามแล้ว สุดท้ายพวกชนเผ่านาคาได้ตกลงประนีประนอมกันโดยดี

ครั้งที่ ๓ ทรงเสด็จไปที่ริมฝั่งแม่น้ำกรณีย์ ซึ่งอยู่ห่างจากโคลัมโบไปทางเหนือ ๕ ไมล์ เพื่อโปรดคนเผ่าหนึ่งซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่แถบนั้น จากนั้นก็เสด็จไปประทับรอยพระบาทไว้บนยอดเขาสุมนกูฏ โดยคำอาราธนาของเทวดาชื่อสุมนเทวี เวลานี้เรียกว่าเขาสิริปาทะ หรืออาดามสปีค ซึ่งอยู่ทางภาคกลางของเกาะเยื้องไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ อยู่ในเขตจังหวัดนุวะเรีย ห่างจากโคลัมโบ ๙๑ ไมล์ ในเขตจังหวัดนี้อากาศหนาวเย็น สูงจากระดับน้ำทะเล ๗,๓๖๐ ฟุต มีสวนพฤกษาชาติสวยงามมาก มีดอกไม้พันธุ์ต่างๆ รวม ๒,๐๐๐ ชนิด ในฤดูเดือน ๓-๔-๕ มีศาสนิกชน

แห่แหนกันไปนมัสการเป็นจำนวนมาก มีทั้งพวกชาวพุทธ คริสเตียน มุสลิม และพวกฮินดู เพราะต่างก็มีความเห็นและความเชื่อถือไปต่างๆกัน (เรื่องรอยพระบาทที่เขาสุมนกูฏนี้จะนำมาเล่าให้ฟังในโอกาสต่อไป)

ในการที่พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปโปรดใครต่อใครในลังกาถึง ๓ ครั้ง ๓ หนนั้น ก็ควรจะเรียกได้ว่า พระพุทธศาสนาได้แผ่เข้าไปแล้ว เพราะคนที่ได้ฟังเทศน์ของพระองค์ก็ได้ปฏิญาณตนนับถือพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ

อีกประการหนึ่งพวกอารยันซึ่งไปจากชมพูทวีปตั้งภูมิลำเนาบ้านเรือนอยู่ในลังกาทวีปนั้น บางพวกก็ได้นับถือพุทธศาสนามาก่อนแล้ว เช่น พระนางภัทรกัจจายนา ราชธิดาของพระเจ้าศากยะบัณฑุ ซึ่งเป็นหลานของพระเจ้าอมิตโตทนะแห่งศากยะวงศ์ได้ไปเป็นมเหสีของเจ้าบัณฑุวาส กษัตริย์องค์ที่ ๒ ใน พ.ศ. ๓๙ การที่พระนางภัทรกัจจายนาและหญิงบริวาร ๓๒ คนไปลังกาครั้งนั้นจะต้องเอาขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและเอาศาสนาไปด้วย เอาไปทางใจ ไปอยู่อย่างเงียบๆก่อน แต่การที่พระพุทธเจ้าและชาวอารยันนำเอาพระพุทธศาสนาไปลังกาทวีปครั้งนั้นไปเป็นส่วนตัวบุคคล มิได้ไปเป็นทางการ ไม่มีพระราชามหากษัตริย์ส่งไป จึงไม่ได้จารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในประวัติศาสตร์ซึ่งพอที่จะเป็นที่เชื่อถือและยอมรับจากโลกภายนอกอย่างกว้างขวาง

การต่อสู้แข่งขันกันระหว่าง
ชาวพุทธกับพวกคริสเตียนในลังกา

เมื่อพวกชาวตะวันตกได้ลังกาเป็นอาณานิคมของตนเองแล้ว ก็ได้นำสมบัติอันหนึ่งมาปลูกฝังไว้ด้วย นั่นคือศาสนาและวัฒนธรรม เวลานี้ถึงแม้ชาวตะวันตกจะได้ให้เอกราชแก่ลังกาและถอนกำลังทหารไปหมดแล้วก็จริง แต่สมบัติดังกล่าวยังเหลือค้างอยู่ และฝังแน่นอยู่ในส่วนลึกของหัวใจของชาวลังกาอยู่ ยากที่จะถอนออกได้ ดังนั้นจึงได้เกิดมีการต่อสู้แข่งขันกันเรื่อยมาเป็นเวลายาวนานจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ซึ่งจะได้นำเล่าไว้ในที่นี้โดยย่อ หมอสอนศาสนาคริสเตียนได้เข้าไปเผยแผ่ศาสนาของตนในลังกาตั้งแต่ชาวตะวันตกยึดครองลังกาครั้งแรกจนกระทั่งบัดนี้ พวกหมอสอนศาสนาเหล่านั้นได้ใช้วิธีการเผยแพร่ศาสนาของเขาด้วยกลอุบายต่าง ๆ ได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่เยาวชน ทั้งที่เป็นโรงเรียนวิสามัญและโรงเรียนฝึกฝนอาชีพในภาคต่าง ๆ ทั่วเกาะลังกา ทั้งนี้ภายใต้การอุปถัมภ์ของรัฐบาลอังกฤษและทุนส่วนกลางขององค์การศาสนาคริสเตียน

นักเรียนซึ่งจบจากโรงเรียนคริสเตียนแล้ว ได้การงานดี ๆ ทำ มีเงินเดือนสูง ได้เป็นข้าราชการและเป็นใหญ่เป็นโตในคณะรัฐบาลก็มีมาก นอกนั้นพวกหมอสอนศาสนาคริสเตียนเหล่านั้น

ยังไปเป็นครูสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งในเมืองหลวงและในชนบท ต่อมาพวกชาวพุทธอยากเห็นอนาคตอันแจ่มใสแห่งลูกหลานของตน จึงได้ส่งไปเรียนในโรงเรียนคริสเตียน เขามีสอนทั้งวิชาทางศาสนาและวิชาที่สังคมทั่วไปยอมรับ เมื่อเข้าเรียนแล้วต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนทุกประการ เช่น ก่อนเข้าห้องเรียนต้องสวดมนต์อ้อนวอนพระผู้เป็นเจ้า ภาคเช้าเรียนวิชาทั่วไป ตอนเย็นเรียนวิชาทางศาสนา ดังนี้เป็นต้น ต่อมาลูกหลานของชาวพุทธก็หันไปสนใจและนับถือศาสนาคริสเตียนเพิ่มขึ้นโดยลำดับ บางคนก็เป็นคริสเตียนเพราะความยากจน พ่อแม่ไม่มีหนทางไม่มีทุนส่งเสียให้เรียน แต่พวกคริสเตียนมีเงินทุนการศึกษาสำหรับคนจนไม่เก็บค่าเล่าเรียน ให้เรียนฟรี พร้อมทั้งบริการให้ความสะดวกทุกอย่าง เมื่อเรียนจบแล้วหางานให้ทำ สำหรับเด็กเรียนดีมีความประพฤติดีก็ส่งไปเรียนต่างประเทศในสาขาวิชาที่เขาชำนาญ เมื่อเรียนจบมาแล้วก็เป็นกำลังอันสำคัญของององค์การศาสนาของเขา

ในชั่วระยะเวลา ๗๑ ปี โรงเรียนคริสเตียนในลังกาก็สามารถแผ่ไปทั่วทุกตำบล ทุกอำเภอ และทุกจังหวัด จากการสำรวจจำนวนโรงเรียนราษฎร์ในปี พ.ศ. ๒๔๔๔[๑] มีถึง ๕๘๒[๒] โรง มี

---

๑. จากหนังสือพุทธศาสนาในลังกา ซึ่งเขียนโดย เอส อาร์ เปเรร่า

๒. รวมทั้งโรงเรียนของหมอสอนศาสนาโปรเตสแต้นของชาวอเมริกันด้วย และนิกายอื่น ๆ อีก ไม่ใช่ของพวกโรมันคาธอลิคอย่างเดียว

ทั้งโรงเรียนวิสามัญและโรงเรียนฝึกฝนอาชีพ ในจำนวนโรงเรียนดังกล่าวมีสอนเป็นภาษาพื้นเมือง ๔๐๐ โรง นอกนั้นสอนเป็นภาษาอังกฤษ และเนื่องจากครูของเขาไม่เพียงพอก็ได้จ้างพวกชาวพุทธไปเป็นครูสอนช่วยและให้เงินเดือนสูงเป็นพิเศษ ที่ว่าให้พิเศษนั้น คือให้โดยทางลับหรือให้หลังบ้าน ไม่ได้ลงในบัญชีจ่ายเงินเดือนครู ในเวลานั้นมีโรงเรียนราษฎร์ของชาวพุทธ ๑๒ โรง และของพวกฮินดู ๕ โรง ของพวกมุสลิม ๒๒๔ โรง

หมอสอนศาสนาเหล่านั้นได้เรียนภาษาสิงหลเรียนพระพุทธศาสนาและวรรณคดีทางพุทธศาสนาด้วย แล้วเขียนหนังสือโจมตีพุทธศาสนาอย่างหนัก เที่ยวพูดโจมตีตามโรงเรียนต่าง ๆ บ้าง ตามหมู่บ้านและในที่สาธารณะบ้าง เพื่อให้คนคลายความเลื่อมใสในพุทธศาสนาของตน ต่อมาพวกผู้เฒ่าผู้แก่โยมวัดซึ่งเคยถือศีลกินเจเข้าวัดฟังเทศก์มานาน เมื่อเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นก็ไม่พอใจ จึงได้พากันเที่ยวโต้ตอบไปบ้าง แต่ก็ไม่สามารถเอาชนะเขาได้ เหตุการณ์การขัดแย้งกันระหว่างชาวพุทธกับคริสเตียนเลยทวีแรงขึ้นโดยลำดับ

[๑]เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ มีสามเณรหนุ่มรูปหนึ่งชื่อโอโหศฐิวตเต กุนานันทะ สามเณรองค์นี้ เมื่อยังเด็กได้ศึกษาที่โรงเรียน

---

๑ ตามหนังสือพุทธศาสนาในลังกาซึ่งเขียนรวบรวมโดย เอส อาร์ เปเรร่า

คริสเตียน มีความรู้แตกฉานทั้งในศาสนาคริสเตียนและศาสนาพุทธ รู้ดีว่าพวกคริสเตียนมีแผนทำลายพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง ได้เปิดการโจมตีตอบโต้กับพวกหมอสอนศาสนาคริสเตียนเหล่านั้นขึ้น โดยพูดตามหมู่บ้านต่าง ๆ บ้างและในที่สาธารณะบ้างโดยเฉพาะในสถานที่มีพวชคริสเตียนชุมนุมมาก ประกาศท้าทายให้พวกคริสเตียนออกมาเผชิญหน้าอภิปรายโต้ตอบกันในเรื่องศาสนา ในไม่ช้าก็มีคนนิยมชมชอบเขามากขึ้น เมื่อเขาไปพูด ณ ที่ใดมีประชาชนจำนวนพัน ๆ ไปฟัง เป็นเหตุให้พวกคริสเตียนทนต่อคำท้าทายของเขาไม่ได้ เปิดการอภิปรายตอบโต้ขึ้นเหมือนกัน ปรากฏว่าได้ปะคารมกันอย่างหนัก ๓ แห่ง คือ แห่งแรกที่ อุดัมพิตะ ใน พ.ศ. ๒๔๑๑ ซึ่งอยู่จากโคลัมโบทางทิศเหนือ ๒๓ ไมล์ แห่งที่สองที่เมืองกัมโปละ[๑] ซึ่งอยู่ห่างโคลัมโบ ๗๗ ไมล์ในพ.ศ. ๒๔๑๔ และแห่งสุดท้ายที่ **ปานาดุระ**ห่างจากโคลัมโบทางทิศใต้ ๑๗ ไมล์

การอภิปรายตอบโต้ซึ่งหน้ากันที่ปานาดุระ ซึ่งเป็นแห่งสุดท้ายนี้สำคัญมากใช้เวลา ๑ สัปดาห์ รุนแรงที่สุดจนถึงกับหนังสือพิมพ์รายวันชื่อ ซีลอนไทม์ซึ่งตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ ส่งผู้สื่อข่าวไปสังเกตการณ์ และรายงานข่าวทุกวันตลอดเวลา ๑ สัปดาห์สุดท้าย ท่านกุนานันทะ เป็นฝ่ายมีชัย พวกชาวพุทธดีใจในชัย

---

๑ กัมโปละ เมืองเก่าแก่ของลังกา ระหว่าง พ.ศ. ๑๓๔๗–๑๔๑๐

ชนะครั้งนี้อย่างล้นเหลือ จึงได้ทำการฉลองและหามแห่ท่าน คุนานันทะ ไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ อย่างเอิกเกริก จากนั้นมาพวกชาวคริสเตียนก็ไม่กล้าเผชิญหน้าอภิปรายกับพระภิกษุในพุทธศาสนาอีก

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๒๓ พันเอกเฮนรี่ สตีล โอลก๊อต เป็นคนอเมริกัน ได้ทราบข่าวการขัดแย้งกันอย่างรุนแรงระหว่างพวกคริสเตียนกับชาวพุทธที่ปานาดุระจากหน้าหนังสือพิมพ์ซีลอนไทม์ และได้เห็นความสำคัญของพุทธศาสนา จึงได้ชวนมาดามมาลาวาสคี เดินทางมาลังกา หลังจากได้ศึกษาพระพุทธศาสนาในเวลาอันสั้น แล้วปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ ได้ชักชวนชาวพุทธชั้นนำหลายคนทำการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา โดยชี้ถึงจุดสำคัญในการให้การศึกษาทางศาสนาแก่เยาวชน ซึ่งเป็นวิธีการเอาชนะพวกคริสเตียนได้เป็นอย่างดี และนุ่มนวลกว่าการโต้เถียงกันในที่สาธารณะ บรรดาผู้นำของชาวพุทธในลังกาเห็นชอบด้วย จึงได้จัดตั้งสมาคมค้นคว้าทางศาสนาขึ้น และจัดตั้งพุทธสหกรณ์แรงงานขึ้นพร้อมกัน เพื่อหาการงานให้ชาวพุทธทำ จัดตั้งโรงเรียนสอนเยาวชนทั้งโรงเรียนวิสามัญและโรงเรียนฝึกฝนอาชีพขึ้น ทั้งนี้โดยความอุปถัมภ์ของสมาคม พันเอก โอลก๊อตได้เที่ยวชักชวน

---

๑ **ตามหนังสือพุทธศาสนา ๒๕๐๐ ปีหลัง จากพุทธปรินิพพานแล้ว ซึ่งเขียนและเรียบเรียงโดยศาสตราจารย์ พี.วี. บาพท**

ชาวพุทธ และพวกคนหนุ่มให้เข้าร่วมในโครงการนี้ตามสถานที่ต่าง ๆ ทั่วเกาะลังกา ต่อมามีเด็กหนุ่มคนหนึ่ง เดวิด เฮวาวิตตะ ซึ่งเกิดในโคลัมโบนั้นเอง ได้เข้าร่วมในขบวนการฟื้นฟูพระพุทธศาสนากับ พันเอกโอลก๊อตด้วย เบื้องแรกหนุ่มเดวิด ได้ศึกษาอยู่ที่โรงเรียนคริสเตียน ซึ่งทำการสอนอยู่ในโบสถ์โกตะเฮนะ ในโคลัมโบ เมื่ออายุ ๑๖ ปี ได้ออกจากโรงเรียนคริสเตียนเข้าร่วมในกลุ่มของท่านกุนานันทะ เมื่อทราบข่าวว่าพันเอกโอลก๊อต ได้ชักชวนบุคคลสำคัญทางพุทธศาสนาทำการฟื้นฟูพุทธศาสนา และจัดตั้งองค์การต่าง ๆ ขึ้น เขาได้เข้าร่วมด้วยและได้ชวนพวกหนุ่มๆ เข้าร่วมในองค์การนั้นด้วย ต่อมาได้กลายเป็นบุคคลสำคัญผู้หนึ่งในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาทั้งในลังกาและในอินเดีย และภายหลังหนุ่มเดวิดผู้นี้ ได้มีชื่อว่า ธัมมะปาละ(๑)

ภายในระยะ ๑๒ ปีพันเอกโอลก๊อตและมาดามมาลาวาสคี ก็สามารถตั้งโรงเรียนของชาวพุทธขึ้นจำนวน ๔๖ โรงคือโรงเรียนชาย ๒๕ โรง โรงเรียนหญิง ๑๑ โรง และโรงเรียนผสมคือทั้งชายและหญิงรวมกัน ๑๐ โรงทั้งหมด ๖ ปีต่อมามีโรงเรียนเพิ่มขึ้นถึง ๑๗๔ โรง มีนักเรียน ๓๐,๐๐๐ คนและ ๓๙ ปีต่อมาอีก มีโรงเรียนเพิ่มขึ้นถึง ๔๒๙ โรง ทั้งนี้โดยการอุปถัมภ์ของสมาคมค้น

---

(๑) ตามประวัติของอานาคาริกะธรรมปาละ

คว้าทางพุทธศาสนา และชาวพุทธทั่วไปในลังกา

ก่อนพันเอกโอลก๊อตเดินทางมาลังกานั้นมีโรงเรียนของพุทธซึ่งรัฐบาลรับรองวิทยฐานะเพียง ๓ โรงเท่านั้น คือ ๑ ที่ โดดันดุวะ ซึ่งอยู่ห่างจากโคลัมโบทางทิศใต้ ๖๔½ ไมล์ที่ ปานาดุระห่างจากโคลัมโบทางทิศใต้ ๑๗ ไมล์ ๓ ที่บันดาระคาม พันเอกโอลก๊อตขออนุญาตทำธงเครื่องหมายทางศาสนาขึ้น[๑] และขอวันวิสาขะเป็นวันหยุดงานพิเศษสำหรับชาวพุทธในลังกาในพ.ศ.๒๔๒๖

ทางฝ่ายหมอสอนศาสนาคริสเตียน ได้ตั้งโรงพิมพ์ขึ้นเพื่อโฆษณาโจมตีชาวพุทธให้คลายความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาขึ้นหลายแห่ง ท่านกุนานันทะ ผู้ซึ่งเคยเผชิญหน้าทำสงครามปะคารมกับพวกพระคริสเตียนมาแล้วถึง ๓ ครั้ง ก็ได้จัดตั้งโรงพิมพ์ขึ้นโฆษณาโจมตีตอบโต้เหมือนกัน โรงพิมพ์นั้นตั้งอยู่ที่ โกตะเฮนะอยู่ใกล้ ๆ กับโบสถ์คริสเตียน ต่อมาก็มีพระเถระหลายรูปร่วมกันฟื้นฟูการศึกษาทางศาสนาขึ้นตลอดถึงการจัดตั้งโรงพิมพ์เพื่อพิมพ์เอกสารทางศาสนาและพิมพ์หนังสือทางศาสนาแจกแก่ชาวพุทธและจัดตั้งโรงเรียนขึ้นที่วัดหลายแห่งให้เรียนรวมกันทั้งพระเณรและเด็ก

---

(๑) ตามหนังสือเรื่องพุทธศาสนาในลังกา ซึ่งเขียนโดยพระ ดร. ราหุลกล่าวว่าวันวิสาขบูชาเป็นวันหยุดงานพิเศษของชาวพุทธในลังกาและมีฉลองอย่างเอิกเกริกใหญ่โตตั้งแต่สมัยพระเจ้าทุฏฐคามินี ใน พ.ศ. ๓๕๐ เป็นต้นมา

ในปี พ.ศ. ๒๔๑๗ พระฮิกกาดุวะ ศรีสุมังคลเถระ ได้ตั้งวิทยาลัยวิทโยทะ ขึ้นที่ มลิกคันธะ ในเมืองโคลัมโบ และในปี พ.ศ. ๒๔๑๘ พระรัตมลาเน ศรีธัมมาโลก ตั้งวิทยาลัยวิทยาลังการะขึ้นที่เปลิยะโกด้า ในเมืองโคลัมโบ วิทยาลัยทั้ง ๒ แห่งนี้เป็นจุดศูนย์กลางการศึกษาที่สำคัญมากให้การศึกษาทั้งพระเณรและฆราวาส ในเวลาอันสั้น เกียรติศัพท์ของวิทยาลัยทั้ง ๒ แห่งนี้ได้แพร่กระจายไปยังต่างประเทศ มีนักศึกษาจากต่างประเทศทั้งยุโรป อเมริกาและกลุ่มประเทศในเอเชียไปศึกษา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ วิทยาลัยทั้ง ๒ แห่งนี้ได้ยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยของประเทศลังกา สำหรับมหาวิทยาลัยวิทยาลังการะนั้น มีหลักสูตรพิเศษ ซึ่งตั้งขึ้นสำหรับชาวต่างประเทศโดยเฉพาะ วิชาใช้เป็นหลักสูตรเรียน คือ พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและมหายาน ใช้เวลาเรียนอยู่ ๒ ปี พระเณรที่เดินทางไปจากต่างประเทศส่วนมากศึกษาในหลักสูตรนี้ เมื่อจบแล้วก็เดินไปทำปริญญาโทต่อที่ประเทศอินเดีย

ในเวลาต่อมาท่านอนาคาริกธรรมปาละ ได้ชักชวนบุคคลสำคัญ ๆ ในลังกาจัดตั้งสมาคมและองค์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาขึ้นอีก คือ ท่าน ดี.บี. ชยติลเก เอฟ อาร์ เสยนะนะยะเกวะลิสิงหะ หาริช จันทนะ และดับบิว เอดิสิลวะ ได้จัดตั้ง

พุทธสมาคมขึ้นเหมือนสมาคมค้นคว้าทางพระพุทธศาสนาของ พันเอกโอลก๊อต ได้จัดตั้งยุวพุทธสมาคมขึ้นในปี ๒๔๔๑(ค.ศ. ๑๘๙๘) จัดตั้งสมาคมมหาโพธิ์ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ (ค.ศ. ๑๘๙๑) และจัดตั้งสภาพุทธศาสนิกชนขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๑ (ค.ศ. ๑๙๑๘) หน้าที่ของสมาคมได้จัดทำคือ รวบรวมทุนจากพุทธศาสนิกในเกาะลังกาให้การศึกษาแก่เยาวชน บูรณะซ่อมแซมโบราณวัตถุที่สำคัญทางศาสนาขยายกิจการของสมาคมไปทั่วทุกอำเภอและทุกหมู่บ้าน วางพื้นฐานและส่งเสริมประเพณีอันดีงาม ศีลธรรมและวัฒนธรรมของชาติ เช่นทำบุญให้ทานเข้าวัดฟังเทศน์ รักษาศีลอุโบสถและเจริญภาวนาเป็นต้นเวลานี้เห็นมีศาสนิกชนชาวเกาะลังกาจำนวนมากเข้าวัดฟังเทศน์บูชาดอกไม้ และรักษาศีลอุโบสถตลอดปีทุกวัด มีทั้งเฒ่าแก่หนุ่มสาวและเด็ก ๆ

ยุวพุทธิกสมาคมมีทุกหมู่บ้านที่มีชาวพุทธ กรรมการยุวพุทธประกอบด้วยผู้ใหญ่และเด็กหนุ่มสาวในหมู่บ้านนั้น ๆ หน้าที่คือเรียนธรรมะ และปฏิบัติศาสนกิจในวันสำคัญทางศาสนา เช่นรักษาศีลอุโบสถ เวลานี้พวกเด็ก ๆ รวมทั้งชายและหญิงเข้าวัดจำศีลอุโบสถในวันอุโบสถ โดยเฉพาะในวันเพ็ญของทุกเดือน มีจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งของผู้ใหญ่ ถ้าเป็นวันวิสาขบูชาและวันโปสนหรือวันคล้ายวันพระมหินทเถระนำศาสนาเข้าไปสู่ลังกามีพวกเด็ก

หนุ่ม ๆ สาว ๆ ตั้งแต่อายุ ๘ ขวบ ถึง ๒๐ ขวบ เข้าจำศีลอุโบสถและฟังเทศน์มากกว่าผู้ใหญ่ ถ้าเป็นวัดใหญ่ ๆ หน่อยและมีปูชนียสถานที่สำคัญมีคนเข้าจำศีลอุโบสถฟังเทศน์ประมาณ ๓๐๐-๔๐๐ คน

โรงเรียนธรรมะในวันพระ มีเด็กเข้าเรียนเป็นจำนวนมากเกือบเท่ากับโรงเรียนของรัฐบาลในวันปกติ มีทั้งเด็กที่กำลังเรียนอยู่ในโรงเรียน และเด็กที่เรียนจบไปแล้วเข้าเรียน ผู้ทำการสอนคือกรรมการพุทธสมาคม และกรรมการยุวพุทธิกสมาคม และพระภิกษุสามเณรในวัดนั้น ๆ โรงเรียนธรรมะนี้ ตั้งอยู่เกือบทุกหมู่บ้านที่มีวัดทางพุทธศาสนา ปัจจุบันนี้มีประมาณ ๔,๐๐๐ โรง หลักสูตรที่ใช้เรียนคือหัวข้อธรรมะ คาถาธรรมบท พุทธประวัติ, ประวัติศาสนา, ศาสนพิธี, ทำวัตรสวดมนต์, มงคลสูตร ส่วนมากให้ท่องจำมากกว่า ฟังอธิบายหรือความเข้าใจ คือตอนแรกให้พักท่องจำก่อน ต่อมาครูอธิบายความหมายของหัวข้อธรรมะนั้น ๆ เท่าที่สังเกตดูแล้ว พวกเขาขึ้นหน้าขึ้นตากันเรียน และสนใจเรียนจริง ๆ ตามปกติธรรมดา คนลังกานั้นชอบเรียนหนังสือหาวิชาความรู้ใส่ตน ถึงแม้จะลำบากยากจนสักปานใดก็ตามก็ยังอุตส่าห์เรียน คนจน ๆ อยู่ในกระท่อมเล็ก ๆ นอนกับพื้นยังอุตส่าห์ส่งลูกเข้าเรียนถึงขั้นมัธยมปลายก็มีมาก วิธีการมุ่งเอาแต่ความรู้เป็นที่ตั้ง มิได้มุ่งเอาความเพลิดเพลิน และไม่มีสิ่งเร้าใจอย่างอื่น

เช่น การฟ้อนรำทำเพลงต่าง ๆ เป็นต้น

คนลังกาชอบอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน เช่นบ้านอยู่ข้างวัดของผู้เขียนในเวลานี้ เป็นกระท่อมเล็ก ๆ แล้วนำไปขายให้พวกขายขนม ขายถั่วขายงา บางครั้งก็ได้กำไรอย่างงามอีกด้วย

คนขับเกวียนบรรทุกสินค้าเข้าไปขายในเมือง เคยเห็นหลายคนนั่งอ่านหนังสือพิมพ์รายวันไปด้วยยังค้นหาสาเหตุอยู่ทำไมพวกเขาจึงชอบเรียนหนังสือ ชอบอ่านหนังสือ และชอบพึ่ง แม้แต่อยู่ในป่าในเขาก็ยังมีการเรียนหนังสือ หมู่บ้านเล็ก ๆ ๓–๔ หลังคาเรือนยังมีการเรียนและมีการสอนซึ่งมีนักเรียนเพียง ๕–๖ คนเท่านั้น ถึงเวลาสอบไปสอบสมทบกับนักเรียนในเมือง เครื่องเร้าใจให้เพลิดเพลิน เช่น ภาพยนตร์ ลิเก ละคร และการละเล่นอื่น ๆ มีน้อยมากที่สุด ในจังหวัดใหญ่ ๆ มีโรงหนังไม่เกิน ๒ โรง และมีฉายอาทิตย์ละ ๒ ครั้งเท่านั้น แม้แต่ในเมืองโคลัมโบในเวลานี้ก็เหมือนกัน อาทิตย์หนึ่งอนุญาตให้ฉายภาพยนตร์เพียง ๒ วันเท่านั้น คือวันเสาร์กับวันอาทิตย์ถ้าเป็นวันเพ็ญห้ามเด็ดขาดและห้ามขายกระทั่งสุรายาเมา คนเมืองนั้นถ้าวันหยุดงานแล้วเขาหยุดจริง ๆ ร้านโรงขายสิ่งของต่าง ๆ ทั้งใหญ่และเล็กปิดหมด เว้นแต่ร้านขายอาหาร และร้านขายกาแฟเท่านั้น สำหรับร้านขายอาหารถ้าไม่ถึงเวลา ๑๐.๓๐ น. ขึ้นไปจะไม่มีข้าวขายเลย มีเพียง

น้ำชาและกาแฟเท่านั้น ข้าพเจ้าอดนึกชมพวกเด็ก ๆ ที่เข้าเรียนธรรมะในวันพระและจำศีลอุโบสถไม่ได้เลย ถึงกับออกอุทานว่าเขาเก่งจริงพวกเด็ก ๆ นั่งฟังเทศน์เป็นเวลาตั้ง ๒ ชั่วโมงกว่า ไม่เคยลุกหนีและไม่เคยคุยกัน ตั้งใจฟังจริง ๆ อาศัยที่คนชาวลังกาชอบฟังและชอบอ่านหนังสือนี้เอง เมืองเขาจึงมีนักเทศก์และนักเขียนมาก เขาไม่เคยพูดว่า ถ้ามีงานไม่มีมหรสพไม่สนุกไม่อยากไปทำอะไรทำนองนี้เลย นี้ไม่ได้หมายความว่าเขาไม่มีมหรสพเสียเลย มีอยู่เหมือนกัน แต่ไม่มาก และไม่ให้ปะปนกับพิธีทางศาสนาคือ ถ้างานมีมหรสพก็ให้มีแต่มหรสพไม่มีพิธีทางศาสนา ถ้างานงานพิธีทางศาสนาก็มีแต่พิธีทางศาสนาอย่างเดียว ไม่มีมหรสพปะปน

สำหรับพวกศาสนาคริสเตียนก็เหมือนกัน เมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนาของเขาแล้วก็พากันหลั่งไหลไปเรียนศีลธรรมทางศาสนาของเขาแน่นโบสถ์ เขาสอนกันอย่างไรข้อนี้ยังไม่ทราบแน่นอน ได้พยายามสืบถามเขาอยู่เหมือนกัน ถ้าทราบแน่นอนแล้วจะนำมาเล่าให้ฟัง

เวลานี้พวกคริสเตียนในลังกา ได้เปลี่ยนวิธีเผยแพร่ศาสนาของเขาแบบใหม่ขึ้นแล้ว คือเขาให้สวดมนต์เป็นภาษาท้องถิ่นหรือสวดมนต์แปล และให้คริสศาสนิกชนคบค้าสมาคมทำบุญให้ทานกับชาวพุทธได้

เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ปีนี้เอง วันนั้นเป็นวันเดือน ๔ เพ็ญ พวกพุทธศาสนิกชนจำนวนพัน ๆ คนหลั่งไหลไปบูชาดอกไม้ธูปเทียนและไหว้ต้นโพธิ์ และพระเจดีย์ที่วัดกรณีย์ ข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปดูเพื่อได้รู้แน่ชัดว่า เขาทำกันอย่างไร พอดีเจอหญิงสาวคนหนึ่งชื่อ กุสุม เป็นคาธอลิคไปกับพวกเพื่อน ๆ ๒–๓ คน ซึ่งเป็นชาวพุทธ เธอบอกว่าดิฉันเป็นคาธอลิค แต่มาบูชาดอกไม้และไหว้ต้นโพธิ์กับพวกเพื่อนๆเขา เดี๋ยวนี้ทางศาสนาคริสเตียนไม่ห้ามเหมือนแต่ก่อนแล้ว ข้าพเจ้าเคยไปพักผ่อนอยู่วัดกัตตาราม ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองโคลัมโบไปทางเหนือ ๑๕ ไมล์ คนในหมู่บ้านนั้นมีทั้งชาวพุทธและชาวคริสเตียนปะปนกันอยู่ บางวันได้เห็นพวกชาวคริสเตียนลงเพลจังหัน บางคนก็ถามว่าพวกผมเข้ามาวัดทางพุทธศาสนาและพูดคุยกับท่านในเวลานี้ ผิดระเบียบวินัยของพระภิกษุหรือเปล่าได้ตอบเขาว่าไม่ผิด ทางพุทธศาสนาไม่เคยกีดกันคนในศาสนาได้เข้าวัด มีพวกคริสเตียนบางครอบครัว นิมนต์ไปฉันเพลที่บ้านแล้วถามว่า พระทางพุทธศาสนามาฉันข้าวที่บ้านคริสเตียนจะเป็นการสมควรหรือไม่ และผิดวินัยของพระสงฆ์หรือเปล่า ตอบเขาว่าสมควรอยู่และไม่ผิดวินัยสงฆ์อีกด้วย

พระพุทธศาสนาในลังกาหลังจากฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษแล้ว

ข้อความต่อไปนี้แปลมาจากหนังสือ เรื่องพระพุทธศาสนาในลังกา ซึ่งเขียนเป็นภาษาอังกฤษโดย เอช อาร์เปเรร่า

วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๐๐ อันเป็นวันเพ็ญ เดือน ๖ พระจันทร์เต็มดวง เป็นวันวิสาขบูชา บรรดาพุทธศาสนิกชนในลังกาและในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้พร้อมใจกันทำพิธีฉลองพุทธชยันตีคือการฉลองครบรอบ ๒๕๐๐ ปี จำเดิมแต่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธ์ปรินิพพานมา อันวันสำคัญพิเศษของพุทธศาสนิกชนทั่วโลกได้เกิดมีขึ้นเช่นนี้ ก็สืบเนื่องมาจากความเชื่อถือกันสืบ ๆ มาว่า กึ่งพุทธกาล และหลังจากนั้นไปพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจะเจริญรุ่งเรืองขึ้นและแพร่ขยายไปกว้างไกล

คำทำนายเหตุการณ์พระพุทธศาสนาในลังกาทวีปในศตวรรษก่อน ๆ ซึ่งยังมืดมนอยู่นั้นก็ได้กลายเป็นจริงขึ้นมา บรรดาประชาชนในส่วนต่าง ๆ ของโลกซึ่งมิใช่ชาวพุทธโดยกำเนิดก็ได้หันมาสนใจในพระพุทธศาสนามากขึ้นโดยลำดับ

คณะกรรมการดำเนินงานทั้งฝ่ายฆราวาสและฝ่ายสงฆ์ ได้อธิบายถึงความสำคัญแห่งการฉลองพุทธชยันตี และเสนอแนะให้รัฐบาลลังกาจัดทำของที่ระลึกขึ้นหลายเรื่อง เช่น แปลพระไตร-

ปิฎกเป็นภาษาสิงหล รวบรวมบรรดาหนังสือธรรมที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษและภาษาสิงหล ซึ่งยังกระจัดกระจายอยู่เข้าเป็นเล่ม และได้รวบรวมหนังสืออื่น ๆ อีก ซึ่งเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเช่น พุทธประวัติและประวัติศาสตร์ทางศาสนา บูรณะซ่อมแซมวัดทาฬาทามาลิกะวะ (วัดพระทันตะธาตุ) ที่แกนดิให้สำเร็จก่อนงานฉลองพุทธชยันตี ตลอดถึงสถูปที่มหิยังกะนะ และปูชนียสถานอื่นอีกหลายแห่ง ได้สร้างหอพักสำหรับพระภิกษุสามเณรที่มหาวิทยาลัยเปราดีนีย์ เมืองแกนดี และได้จัดตั้งองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกขึ้นในเมืองโคลัมโบในปีต่อมา

เป็นที่สังเกตได้ชัดว่า ภายหลังงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษแล้ว พุทธศาสนิกชาวลังกาได้พร้อมใจกันทำบุญให้ทานรักษาศีล และปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามากขึ้นโดยลำดับ นี้เป็นเครื่องแสดงถึงคุณค่าแห่งการฉลองพุทธชยันตี

ชาวพุทธในลังกาได้รักษาศีลอุโบสถในวันพระและพวกยุวชนได้รับการศึกษาหลักธรรมทางศาสนาก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นมาก การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเป็นงานชิ้นสำคัญและจำเป็นชิ้นหนึ่งของรัฐบาลลังกา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้ยกฐานะวิทยาลังการะและวิทยาลัยวิทโยทยะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยของประเทศลังกา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ได้ประกาศหยุดงานทางราชการในวันพระแทนวัน

เสาร์และวันอาทิตย์ เวลานี้กำลังสร้างมหาวิทยาลัยสำหรับพระภิกษุสามเณรที่เมืองอนุราธปุระ

เวลานี้ประชาชนพลเมืองในลังกาประมาณ ๖๕% นับถือพระพุทธศาสนา (นอกนั้นนับถือศาสนาคริสเตียน ศาสนาอิสลามและศาสนาฮินดู) วัดทางพุทธศาสนาทั่วประเทศลังกามีประมาณเกือบถึง ๖,๐๐๐ วัดแล้ว มีพระภิกษุสามเณรทั้ง ๓ นิกายประมาณ ๑๕,๐๐๐ รูป วัดทุกวัดมีโรงเรียนธรรมะในวันพระสำหรับให้การศึกษาในทางศาสนาแก่เยาวชน คณะกรรมการยุวพุทธิกสมาคมทำการสอนและสอบพวกเยาวชนเหล่านั้น กระทรวงวัฒนธรรมแจกหนังสือแบบเรียนให้ฟรี และออกใบประกาศนียบัตรให้แก่ผู้สอบไล่ได้และในข้อสอบนั้น ได้บรรจุคาถาธรรมบทบางตอนเข้าด้วย แต่ละปีทางสมาคมได้จ่ายเงินไม่น้อยในการให้การศึกษาทางศาสนาแก่เยาวชนเหล่านั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓–๔ มีพวกเด็กนักเรียนเข้าสอบในโรงเรียนธรรมะจำนวน ๑๖๓,๑๘๐ คน

กำหนดกาลอายุพุทธศาสนาซึ่งได้แผ่เข้าไปประดิษฐานในลังกาทวีปประมาณ ๒๐๖๐ ปีล่วงแล้ว ในระหว่างนั้นได้มีการเจริญขึ้นและเสื่อมลงตามยุคตามสมัยของมันและได้เผชิญกับมรสุมอย่างหนัก ๔ ศตวรรษครึ่ง ในระหว่างประเทศชาติเป็นเมืองขึ้นของชาติอื่น แต่พุทธศาสนาก็ได้ยืนหยัดต่อสู้เรื่อยมา

ภายหลังเมื่อลังกาได้เอกราชคืนมาแล้ว ใน พ.ศ. ๒๔๙๑ ก็ได้รีบเร่งทำการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมภายในประเทศของตนขึ้น และการฟื้นฟูครั้งใหญ่เป็นที่สังเกตได้ชัดตั้งแต่ฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา

วิสาขบูชาในลังกา

วันวิสาขบูชา เป็นวันคล้ายกับวันพระพุทธเจ้าประสูติ ตรัสรู้และปรินิพพาน ชาวพุทธทั่วโลกต่างก็พากันจัดงานฉลองขึ้นเป็นพิเศษ สำหรับงานวิสาขบูชาในลังกานั้นได้จัดขึ้นใหญ่โตมโหฬารยิ่ง บางทีทางราชการกำหนดให้มี ๗ วัน ๗ คืน และบางปีก็มี ๓ วัน ๓ คืน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจังหวะโอกาสของเหตุการณ์บ้านเมืองจะอำนวยให้ พูดถึงงานวิสาขบูชาในลังกาในปัจจุบันนี้ ซึ่งผู้เขียนได้เห็นด้วยตนเอง จึงจะได้นำมาเล่าไว้ในที่นี่โดยย่อ ในปีนั้น (พ.ศ. ๒๕๑๓) ทางการกำหนดให้มีงานวิสาขบูชา ๓ วัน ๓ คืน ทั้งนี้เพราะจวนจะถึงกำหนดวันเลือกตั้งทั่วไปในลังกาแล้วเมื่อถึงวันกำหนดงาน ทุกหมู่บ้านทุกหลังคาเรือนที่เป็นชาวพุทธ ได้พากันประดับตกแต่งบ้านเรือน เช่น ยกธงทิว ธงตราธรรมจักรและธงเครื่องหมายทางศาสนาขึ้นที่หน้าบ้านบ้าง ที่หลังคาเรือนบ้าง นอกนั้นก็มีรูปภาพของพระพุทธเจ้าปางประสูติ ตรัสรู้ และปริ-

นิพพาน ห้อยโชว์ไว้ที่หน้าบ้าน และมีโคม, ประทีปสำหรับจุดบูชา ในเวลากลางคืน การประดับตกแต่งสถานที่ดังกล่าวนั้น จัดตามฐานะของแต่ละบุคคล สำหรับคนรวยฐานะดีก็ประดับตกแต่งหรูหราขึ้น เช่น ประดับไฟสีต่าง ๆ รอบบ้าน ตลอดทั้งรั้วบ้านและสวนดอกไม้ด้วย และประดับด้วยรูปภาพของพระพุทธเจ้าด้วยและรูปภาพของพระโพธิสัตว์ในพระชาติต่าง ๆ ระบายด้วยสีอันสวยสดงดงาม ดูประหนึ่งมีชีวิตอยู่

งานนี้ได้จัดขึ้นทุกจังหวัด ทุกอำเภอ ทุกหมู่บ้านและทุกหลังคาเรือน ที่เป็นชาวพุทธทั่วประเทศ รูปงานที่เขาจัดขึ้นนั้นพอสรุปได้ว่า จัดขึ้นเป็นส่วนบุคคล รวมกลุ่มกันจัดขึ้น สมาคมต่าง ๆ จัดขึ้นและหน่วยงานในแผนกต่าง ๆ จัดขึ้น

การจัดขึ้นเป็นส่วนบุคคลนั้น ได้แก่ประดับบ้านเรือนของตนตามแต่ฐานะของบุคคลดังกล่าวแล้ว ตั้งแต่คนจนที่สุดถึงคนรวยที่สุด รถยนต์รถเมล์และแท็กซี่ ถ้าเป็นของชาวพุทธก็มีการประดับธงเครื่องหมายทางศาสนา รถยนต์รถเมล์บางสายก็บริการฟรีเป็นพุทธบูชาไม่เก็บค่าโดยสารตลอดงานก็มี และรถแท็กซี่บางคันก็บริการฟรีเป็นบางวัน บางคันก็บริการฟรีในวันสุดท้ายของงานซึ่งผู้เขียนได้เจอมาแล้วด้วยตนเอง

คนขอทานไม่มีบ้านเรือนอยู่อาศัยนอนใต้ร่มไม้ก็ประดับร่ม

ไม้นั้นด้วย ธงทิวอันเป็นธงเครื่องหมายทางศาสนา สำหรับคนมีฐานะร่ำรวยมีศรัทธา มีใจบุญก็ตั้งโรงทาน ให้ทานข้าวปลาอาหารแก่คนจน ร้านเครื่องดื่มของชาวพุทธทุกร้านเปิดบริการฟรี บางแห่งให้คนยกโต๊ะเครื่องดื่มไปตั้งไว้ริมถนน และมีพวกหนุ่ม ๆ คอยบริการแจกให้คนที่เดินผ่านมาเที่ยว ในงานนั้นตลอด ๓ วัน ๓ คืน

มีการแสดงกิจกรรมต่าง ๆ ในงานนั้นด้วย เช่น ทำรูปภาพเรื่องราวของพระพุทธเจ้า และภาพของพระโพธิสัตว์ในพระชาติต่าง ๆ จัดทำขึ้นที่สาธารณะ และที่มีคนชุมนุมมาก ซึ่งมีสถานที่กว้างขวาง ประดับไฟสีต่าง ๆ สวยงามมาก และมีคนคอยอธิบายภาพนั้นด้วย นอกนั้นก็มีภาพสวรรค์นรก และมีการแสดงละครย่อยเรื่องเกี่ยวแก่ทางศาสนา มีเวทีอภิปรายธรรมะอีกด้วย

ภายในวัดทุกวัดทั่วประเทศก็ประดับธงทิว ธงตราธรรมจักร ธงชาติ และเครื่องหมายทางศาสนา บางวัดก็จัดให้มีเทศน์และสวดปริตมงคลตลอด ๓ คืน มีคนไปฟังหนาแน่น ภาพที่ประทับตาตรึงใจของผู้เขียนมาก คือ พวกหนุ่มสาว และพวกเด็ก ๆ เข้าวัดจำศีลอุโบสถในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ มีจำนวนมากเท่ากับผู้เฒ่าผู้แก่ และในบางวัดมีมากกว่าผู้ใหญ่ ถ้าเป็นวัดใหญ่หน่อยก็มีถึง ๓๐๐-๔๐๐ คน นุ่งขาวห่มขาวถืออาสนะสีขาว แพรขาวเฉวียงบ่า จำศีลฟังเทศน์ปฏิบัติกิจทางศาสนา เช่น ทำวัตรสวด

มนต์ บูชาดอกไม้ที่พระเจดีย์ ต้นโพธิ์และพระพุทธรูปอย่างพร้อมเพรียงกัน นอกจากนั้นก็รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ ฟังคำบรรยายธรรมะจากผู้เฒ่าผู้แก่ซึ่งมีความรู้ทางศาสนาบรรยายให้ฟัง บางวัดก็มีคนร่ำรวยนำข้าวปลาอาหารและเครื่องดื่มไปแจกแก่พวกจำศีลอุโบสถนั้นด้วยอย่างน่าอนุโมทนา

เท่าที่สังเกตเห็นมา การปฏิบัติศาสนกิจของชาวพุทธในลังกาในปัจจุบันนี้ก้าวหน้าไปมาก แต่ยังขาดอยู่อย่างหนึ่งคือ เรื่องกัมมัฏฐานภาวนา เพราะยังขาดอาจารย์ผู้ชำนาญ เนื่องจากลังกาเป็นเมืองแห่งการต่อสู้แข่งขันกันทางศาสนาดังกล่าวแล้ว ทำอะไรก็ขึ้นหน้าขึ้นตากันทำ เพื่อเอาชนะอีกฝ่ายหนึ่ง พวกคริสเตียนก็พยายามชักจูงพวกคนหนุ่ม ๆ เข้าโบสถ์และตั้งสมาคมขึ้นชื่อ ยุวคริสต์สมาคม พวกอิสลามตั้งสมาคมขึ้นชื่อว่า ยุวมุสลิม และพวกฮินดูก็ตั้งสมาคมขึ้นชื่อว่า ยุวฮินดู ฯลฯ

ลังกานี้ดูเหมือนจะมากไปด้วยสมาคม และองค์การต่าง ๆ เช่น สมาคมคนหนุ่ม สมาคมคนแก่ สมาคมทหาร ตำรวจและสมาคมอะไรต่ออะไรอีกมากมาย มีจนกระทั่งสมาคมคนขอทาน

งานทำบุญในลังกา

ชาวพุทธศาสนิกชนในลังกาก็มีการทำบุญให้ทานเหมือนชาวพุทธในประเทศต่าง ๆ ทั่วไป จะมีแตกต่างกันบ้างก็เพียงพิธีรีตรองเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น งานทำบุญต่าง ๆ ของชาวเกาะลังกาแบ่งออกโดยย่อ ๆ ดังนี้ คือ ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญวันเกิด ทำบุญโกนจุก งานมงคลสมรส งานศพ งานทำบุญอุทิศถึงผู้ตาย งานบุญเทศกาลประจำปี งานเข้าพรรษา งานออกพรรษา งานบุญกฐิน และงานฉลองอื่น ๆ อีก งานแต่ละงานดังกล่าวนั้น พอสรุปลงได้ดังนี้

งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เมื่อสร้างบ้านเสร็จแล้ว ก่อนจะขึ้นไปอยู่ต้องทำพิธีทางศาสนาก่อน เช่น นิมนต์พระไปสวดปริตตมงคล ถ้าบ้านผู้มีฐานะดีหน่อย ก็สวดปริตตมงคลตลอดคืน คือการสวดพระปริตตมงคลมี ๒ อย่าง สวดปริตตมงคลธรรมดาใช้เวลาสวด ๓๐ นาที หรือ ๑ ชม. ก็จบ และอีกประเภทหนึ่งสวดตลอดคืน เริ่มจากเวลา ๓ ทุ่ม จนตลอดรุ่ง ๆ ขึ้นวันใหม่นิมนต์พระไปฉันเพลแห่แหนด้วยมโหรีปี่กลอง มีคนหนึ่งเอาสถูปพระบรมสารีริกธาตุทูลศีรษะเดินออกหน้า ต่อมาคนมโหรีและถัดจากนั้นมาพระภิกษุสามเณร พอถึงบ้านทำบุญมีโยมเอาน้ำล้างเท้าให้พระซึ่งนิมนต์ไปในงานนั้น ลาดผ้าขาวจากบันไดถึงอาสนะสำหรับ

พระนั่งซึ่งจัดไว้แล้ว เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมแล้วก็เริ่มทำพิธี เจ้าภาพเอาดอกไม้และเครื่องคาวหวานถวายเป็นพุทธบูชาเสร็จแล้วพระเถระผู้เป็นหัวหน้าเตือนให้โยมนมัสการพระรัตนตรัยว่า นมัสการะกิยันนิ จากนั้นพวกโยมพากันว่านโม ๓ จบ ไม่มีการอาราธนาศีลแล้วพระให้ศีลบอกไตรสรณคมน์ทั้ง ๓ และสิกขาบททั้ง ๕ พวกโยมว่าตาม ตอนสุดท้ายไม่มีคำว่า "สีเลน สุคตึ ยนฺติ" พระนำถวายทานว่า อิมํ สูปพยญฺชนํ สปฺปริขารํ พุทฺธปมุขสฺส เทม... เสร็จแล้วโยมยกอาหารไปถวายพระ วิธีทำบุญดูเหมือนจะง่ายนิดเดียว คือสมมติว่า จะเลี้ยงพระ ๑๐ รูป ก็ตักข้าวใส่จานไว้ ๑๐ จาน แล้วยกไปถวายรูปละจาน เอากับข้าวเช่นแกงผักปลาและเนื้อเป็นต้น ตักถวายรูปละ ๒ ช้อนอาหารอย่างมากประมาณ ๓–๔ อย่างเท่านั้น ตักลงใส่จานข้าว พระใช้มือหยิบฉันและการถวายก็ยืนถวาย เขาถือว่าเป็นการเคารพอย่างสูง เวลาพูดกับพระก็ยืนพูด เมื่อพระฉันเสร็จแล้วมีเทศน์ ๑ กัณฑ์ จากนั้นถวายเครื่องไทยทาน เช่น ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดตัวเป็นต้น แต่ไม่มีถวายปัจจัย พระให้พรเริ่มจากคำว่า อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ... ปณฺณรสี ยถา (ไม่นิยมใช้คำว่า ปณฺณรโส ยถา) เสร็จแล้วพระบอกให้โยมตรวจน้ำว่า อิทํ เม ญาตีนํ โหตุ เป็นเสร็จพิธี

สำหรับงานบุญอุทิศถึงผู้ตายก็คล้ายกัน คือ เริ่มด้วยนิมนต์

พระไปสวดมนต์บ้านฉันเพลและเทศน์ แต่เขาไม่นิยมนิมนต์พระไปฉันข้าวหน้าศพ หลังจากปลงศพแล้ว ๓ เดือน จึงทำบุญอุทิศไปถึง แต่บางแห่งไม่ถึง ๓ เดือน เพียง ๑ เดือนเท่านั้น และไม่นิยมเก็บศพไว้นาน อย่างมากเพียง ๒ คืนเท่านั้น แล้วนำไปเผาที่ป่าช้า ก่อนเผาศพทำพิธีรับศีล และเทศน์หน้าศพ ๑ กัณฑ์ จากนั้นพระชักบังสุกุล ไม่มีสวดมาติกา คนผู้ไปส่งสกการะนุ่งขาวห่มขาวทั้งหมด ไม่มีการดื่มสุรายาเมา และไม่มีการเล่นการพนันในงานศพ

งานมงคลสมรส หรืองานแต่งงาน บางบ้านนิมนต์พระไปสวดมนต์ และถวายอาหารเพล บางบ้านไม่มี แต่นำอาหารไปถวายพระที่วัด สำหรับบ้านที่นิมนต์พระไปสวดมนต์และฉันเพลนั้น ส่วนมากนิมนต์ไปเพียง ๒ รูป เท่านั้น

การแต่งงานในลังกานั้น ทางฝ่ายหญิงไปสู่ขอผู้ชาย เคยเห็นหลายแห่ง ทั้งที่ไม่ตั้งใจจะดูบางครั้งก็เห็นที่บ้านข้าง ๆ วัด เบื้องแรก เมื่อหญิงสาวรักชอบพอกับชายใดแล้ว ก็บอกให้พ่อแม่ไปสู่ขอหรือบางทีก็ทำพิธีหมั้นไว้ก่อน พ่อแม่ของหญิงสาวจะพาลูกสาวของตนซึ่งแต่งกายด้วยเสื้อผ้าใหม่ในชุดสำหรีอย่างดี และสวยงามไปบ้านของฝ่ายชาย ในขณะนั้นทางฝ่ายชายหลบตัวแอบพิงอยู่ในห้องก่อน เมื่อเฒ่าแก่ทั้ง ๒ ฝ่ายตกลงกันเรียบร้อยแล้ว ก็เรียก

ลูกชายออกมาถามความพอใจ บอกว่าเฒ่าแก่ทั้ง ๒ ฝ่ายตกลงกันแล้ว จะพอใจตามนี้หรือเปล่า ถ้าลูกชายตกลงแล้ว ฝ่ายหญิงสาวก็เอาแหวนหมั้นสวมใส่นิ้วมือของฝ่ายชาย และเอาพวงมาลัยสวมคอด้วยเป็นจบพิธีหมั้น จากนั้นก็กำหนดวันแต่งงาน

งานบุญกฐิน เมื่อออกพรรษาแล้ว มีพิธีทำบุญถวายจีวรแก่พระภิกษุสามเณรผู้อยู่จำพรรษาในอาวาสนั้น ๆ การจัดงานเป็นไปตามฐานะของวัด และฐานะของเจ้าภาพ บางวัดมีพิธีสวดมนต์ตลอดคืน และบางวัดก็สวดมนต์ฟังเทศน์ตามธรรมดา แต่พิธีแห่องค์กฐินของเขาใหญ่โตคึกคักเป็นพิเศษ แห่ในเวลากลางคืนเริ่มแต่ตี ๓ เป็นต้นไป แห่ไปตามถนนสายต่าง ๆ ในขบวนแห่นั้นมีการฟ้อนรำหลายแบบหลายจังหวะ เช่น รำเซิ้งไทย รำแบบแกนดี แต่งตัวชุดขาว บางคณะมีผ้าโพกศีรษะด้วย ต่อจากนั้นเป็นคณะฟ้อนรำ คณะมโหรีปี่กลอง และมีเสียงร้องสาธุการเซ่งแซ่ตลอดทาง ในเสียงสาธุการของเขานั้น หูของผู้เขียนได้ยินว่า สาธุ ๆ ซ่า ๆ ๆ ๆ ๆ เริ่มแห่ตั้งแต่ตี ๓ เข้าถึงวัด ๖ โมงเช้าพอดี หลังจากทำพิธีถวายกฐินแล้วก็พากันกลับบ้าน พอถึงเวลา ๑๑.๐๐ น. กลับมาทำพิธีถวายอาหารเพล เสร็จแล้วฟังเทศน์ ๑ กัณฑ์ แล้วเลิกกลับบ้าน

ผ้าสำหรับถวายเป็นผ้ากฐินนั้น ยังไม่ได้ตัดเย็บเป็นจีวร

พระต้องตัดเย็บเป็นจีวรเองเมื่อทำการตัดและเย็บเรียบร้อยแล้ว ได้จีวร ๑ ผืน และผ้าสบง ๑ ผืน เครื่องบริวารกฐินไม่มีมาก มีรองเท้า ร่มและของอื่น ๆ อีกนิดหน่อย ไม่มีบาตร ไม่มีตาลปัตร ไม่มีปัจจัย

โฉมหน้าใหม่แห่งกิจการพระพุทธศาสนาในลังกา ภายหลังกบฏ ๖ เมษายน ๒๕๑๔

การกบฏในลังกาเมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๑๔ นั้น ถึงแม้จะเป็นเรื่องของทางบ้านเมือง หรือเป็นเรื่องของโลกก็จริง แต่ก็มีผลกระทบกระเทือนถึงศาสนาไม่น้อยเหมือนกัน จนทำให้กิจการบางอย่างภายในพุทธศาสนาในลังกาเริ่มเปลี่ยนทิศทาง

ในระหว่างการกบฏในประเทศลังกาเมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๑๔ นั้น ผู้เขียนยังพักอยู่ในลังกานั้นเอง ได้เห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเองบ้าง ได้ฟังจากวิทยุบ้าง ได้อ่านจากหนังสือพิมพ์ และได้ฟังจากคนในลังกาผู้เห็นเหตุการณ์อันใกล้ชิดเล่าให้ฟังบ้าง ได้บันทึกไว้ในสมุดบันทึกประจำวัน แต่พอสรุปลงได้ดังนี้ การกบฏจลาจลในลังกาครั้งนี้ เกิดจากพรรคคนหนุ่มและนักศึกษาที่จบปริญญาไปแล้ว มากกว่าหมื่นคนหางานทำไม่ได้เลยพากันก่อความวุ่นวายขึ้น และมีนักศึกษาซึ่งกำลังศึกษาในมหา

วิทยาลัยทั้ง ๔ คือ มหาวิทยาลัยเปลาดินีย์ มหาวิทยาลัยโคลัมโบ มหาวิทยาลัยวิทโยทัย และมหาวิทยาลัยวิทยาลังการะเข้าร่วมด้วยเป็นจำนวนมาก พรรคคนหนุ่มมีสมาชิกและมีสาขาอยู่ทุกจังหวัดและทุกอำเภอทั่วประเทศ มีนายโลหนะ วิเชกวีระ เป็นหัวหน้าพรรค

เมื่อคราวเลือกตั้งทั่วไป เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๑๓ นั้น พรรคศรีลังกาอันมีนางสิริมาโว บันดาระนายะเกเป็นหัวหน้า ได้อาศัยพวกคนหนุ่มเหล่านี้เองเป็นเครื่องมือทำการณรงหาเสียงเลือกตั้ง จนสามารถเอาชนะพรรค ยู เอ็น พี ซึ่งเป็นพรรคการเมืองของรัฐบาล อันมีนายดัดเล เสนาในยะ เก เป็นหัวหน้าได้ในที่สุด และได้จัดตั้งรัฐบาลผสมต่อมา รัฐบาลของนางสิริมาโวบันดาระนายะเก อยู่ได้ ๑๐ เดือนก็เกิดกบฏจลาจลวุ่นวายขึ้นภายในประเทศ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขความขาดแคลนทางเศรษฐกิจได้ อีกประการหนึ่งคนล้นงาน ประชาชนประสบความอดอยาก ค่าครองชีพสูง คราวเมื่อออกหาเสียงเลือกตั้งนั้น พรรคการเมืองของนางสิริมาโวได้ให้คำมั่นสัญญากับประชาชนไว้ว่า เมื่อพวกฉันได้เป็นรัฐบาลแล้ว จะลดค่าครองชีพของประชาชนลง จะให้คนมีงานทำ และจะยกพระพุทธศาสนาขึ้นเป็นศาสนาประจำชาติ ทางฝ่ายคนจนก็หวังใจอยู่ว่าจะได้อยู่กินอย่างสบายเพราะค่าครองชีพ

จะไม่สูงเหมือนแต่ก่อน พวกคนหนุ่มก็ดีใจจะได้มีงานทำ จะมีอนาคตอันรุ่งเรือง และทางฝ่ายชาวพุทธก็ดีใจจะได้เห็นพระพุทธ-ศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติ เมื่อพรรคการเมืองของนางสิริมาโวได้เป็นรัฐบาลแล้วได้ประกาศตนเป็นกลางแบบเอียงซ้าย ร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญขึ้น กำลังนำเข้าสู่การพิจารณาในสภาผู้แทนราษฎรก็เลยเกิดกบฏขึ้นจนกระทั่งบัดนี้ กฎหมายฉบับนี้ยังไม่ได้ประกาศใช้ คำปฏิญาณที่ให้ไว้กับประชาชนก็ยังไม่บรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างสมบูรณ์ เบื้องหลังแห่งการกบฏยังมีอีก แต่อย่างไรก็ดีนายพีลลีม เฟอร์แนนโด ได้สรุปไว้สั้น ๆ ว่า พวกเขาต้องการหางานทำที่เป็นหลักค้ำประกันแน่นอนเท่านั้น

รัฐบาลลังกาได้ทำการปราบปรามพวกกบฏอยู่ประมาณ ๒ เดือนจึงสงบ ได้ขอความช่วยเหลือจากประเทศต่าง ๆ เช่น เครื่องบิน อาวุธ ข้าวปลาอาหาร และยารักษาโรค เป็นต้น

เนื่องจากลังกาเคยเป็นอาณานิคมของชาติอื่นมานานถึง ๔๔๓ ปี อันนิสัยหวาดระแวงคนอื่นยังฝังอยู่ในส่วนลึกแห่งหัวใจของประชาชนพลเมืองกลัวคนอื่นจะข่มเหงบ้าง กลัวจะตกเป็นเมืองแบบใหม่ของชาติอื่นบ้างอะไรทำนองนี้ จึงเป็นมิตรอันสนิทกับใครไม่ได้ สุดท้ายเลยประกาศตนเป็นกลาง แต่เนื่องจากลังกาเป็นประเทศเล็ก และยังไม่มั่งคั่งสมบูรณ์พอ ความเป็นกลางจึง

เอาตัวรอดได้ยาก

ในการกบฏเมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๑๔ นี้ นอกจากจะมีนักศึกษาเข้าไปพัวพันด้วยแล้วยังมีพระภิกษุเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเป็นจำนวนมาก ถูกจับและถูกฆ่าตายในระหว่างการต่อสู้กันก็มีมาก แต่ไม่ได้เปิดเผยจำนวนแน่นอน พระนักศึกษาซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยและที่ศึกษาจบไปแล้วปรากฏว่าสึกมากผิดปกติ เฉพาะในมหาวิทยาลัยเปลาดินีย์ แห่งเดียวมีถึง ๑๐๐ กว่ารูป ในระยะแรกที่ผู้เขียนไปถึงลังกา เขาบอกว่าพระลังกาส่วนมากไม่นิยมสึก ถ้าใครสึกก็ถือกันว่าเป็นคนเสีย เป็นคนไม่แน่นอน อะไรทำนองนี้ แต่ ๓ ปีต่อมาได้เห็นพระเณรสึกกันมากขึ้นโดยลำดับ เพื่อป้องกันหาทางไม่ให้พระสึกทางมหาเถรสมาคมแห่งเมืองแกนดีและพระเถระผู้ใหญ่หลายรูป ได้ปรึกษาตกลงกันจะห้ามพระเณรเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยปะปนกับพวกฆราวาสจะแยกเรียนเฉพาะพระภิกษุสามเณรเท่านั้น คือจะให้ไปศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยเมืองอนุราธปุระ ซึ่งรัฐบาลนายดัดเล ได้สร้างขึ้นและได้ทำพิธีเปิดเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๑๒ แต่ปรากฏว่าไม่ค่อยมีพระเณรเข้าเรียนเลย เมื่อปีกลายนี้มีพระเณรศึกษาเพียง ๒๐ กว่ารูปเท่านั้น เพราะมหาวิทยาลัยเมืองอนุราธปุระนั้น ตั้งอยู่ในที่กันดารมาก อยู่ห่างจากโคลัมโบ ๑๒๗ ไมล์ ตั้งอยู่ในบริเวณเมืองเก่า ซึ่งห่างจากตัวจังหวัด ๖ กม. และ

บรรดาครูบาอาจารย์ก็ไม่มีใครสมัครไปสอนที่นี้ ถ้าจะให้เรียนอยู่ใน เมืองโคลัมโบก็ยังไม่มีอาคารเรียน ยังไม่มีทุนงบประมาณสร้าง อาคารเรียน ตลอดถึงเงินเดือนของครูบาอาจารย์ แต่ถึงกระนั้น ก็ตาม ทางฝ่ายมหาเถระทั้งหลายหลายก็พยายามหาทางห้ามไม่ให้ พระเณรเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยให้ได้ แต่พวกพระหนุ่มไม่ชอบ ใจในวิธีการเช่นนั้น คือต้องการศึกษาวิชาทั้งทางโลกและทางธรรม ควบคู่กันไป สำหรับผู้ต้องการอยากสึก เมื่อสึกไปแล้วก็มีงานมี การทำไม่เสียชื่อนักบวชและเป็นกำลังของศาสนา เป็นพลเมืองดี ของชาติอีกด้วย สำหรับผู้ไม่อยากสึกก็มีความรู้ความสามารถเป็น ครูบาอาจารย์สอนตาม ร.ร. ต่าง ๆ สอนได้ทั้งวิชาทางโลกและ ทางธรรม และได้เงินเดือนเท่ากับครูฆราวาสทั่วไป

พระมหาเถระทั้งหลายต้องการอยากให้พระหนุ่มเณรน้อย ทั้งหลายเรียนแต่ธรรมวินัย บาลีและสันสกฤตอย่างเดียวเท่านั้น ไม่ต้องการให้เรียนวิชาทางโลก เพราะเมื่อเรียนจบแล้วส่วนมากก็ สึกออกไปแต่จะห้ามเด็ดขาดทีเดียวก็ทำได้ยาก จึงทำไปทีละขั้น คือ ก้าวแรก พระมหาเถระกับกระทรวงศึกษาธิการไม่อนุญาตให้ พระที่เรียนจบจากมหาวิทยาลัยเป็นข้าราชการครูตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เป็นต้นไป ฉะนั้นพวกพระหนุ่มทั้งหลายซึ่งกำลังศึกษาอยู่ ในมหาวิทยาลัยในเวลานี้จึงรีบพากันสึกเป็นฆราวาสเพื่อเรียนต่อไป

เป็นจำนวนมากดังกล่าวแล้ว

ต่อมาจะเป็นอุบายหรือเป็นโครงการของใครก็ไม่ทราบ ได้ทราบข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์รายวันบอกว่า รัฐบาลจะโอนวัดทั้งหมดในลังกาเป็นของรัฐเป็นศาสนสมบัติกลางไม่ให้เป็นส่วนบุคคลเหมือนแต่ก่อน เอาแบบที่ใช้อยู่ในประเทศไทย และในประเทศลาว เรื่องนี้เป็นปัญหาหนักใจสำหรับพระผู้เฒ่าซึ่งมีสมบัติมาก มีสวนยางสวนมะพร้าว มีที่ดินให้คนเช่าอยู่และมีนาหลายสิบไร่ และร่างกฎหมายฉบับนี้ได้ผ่านสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ยังเหลือแต่ขอความเห็นจากทางคณะสงฆ์เท่านั้น มีเจ้าอาวาสหลายรูปหลายนามบอกว่า ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง ๆ พวกเราต้องสู้ พระมหานายกเถระแห่งเมืองแกนดีได้เขียนจดหมายถึงรัฐบาลบอกว่า เรื่องนี้ขอบิณฑบาตไว้ก่อนเถิด เวลานี้กฎหมายเรื่องจะโอนวัดเป็นของรัฐหรือเป็นศาสนสมบัติกลางนั้นยังไม่ได้ประกาศใช้ ซึ่งเบื้องแรกบอกจะประกาศใช้ในขั้นต้นปี พ.ศ. ๒๕๑๕ และเรื่องจะห้ามพระภิกษุสามเณรเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยปะปนกับฆราวาสนั้นก็ระงับไว้ก่อน

ยกเลิกวันพระเป็นวันหยุดงานราชการ

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ ลังกาได้ประกาศใช้วันพระเป็นหยุดราชการแทนวันเสาร์และวันอาทิตย์ ต่อมาเมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๑๔ เกิจกบฎขึ้นภายในประเทศ ทางการสั่งปิดโรงเรียนทั่วประเทศเป็นเวลา ๓ เดือน เมื่อ ร.ร. เปิดเรียนตามปกติแล้วเวลาเรียนไม่พอจึงได้ยืดเวลาเรียนออกไปอีก คือ ในสัปดาห์หนึ่งใช้เวลาเรียน ๖ วัน หยุดเพียงวันเดียว ตามปกติห้ามฉายภาพยนตร์ในวันพระ บรรดาข้าราชการทั้งหลายอ้างเหตุผลว่า ไม่มีวันพักผ่อนหย่อนอารมณ์ ฉะนั้นจึงได้ประกาศยกเลิกวันพระเป็นวันหยุดงานราชการใช้วันเสาร์และวันอาทิตย์แทน และเอาวันพระขึ้น ๑๕ ค่ำของทุก ๆ เดือนเป็นวันหยุดงานพิเศษ ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๑๔ เป็นต้นไป

เทพเจ้าแห่งคาตะระคาม (Katara Kama)

บัดนี้ จะได้นำท่านผู้อ่านไปชมสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ และเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศลังกา มันเป็นสิ่งที่แปลกประหลาดมหัศจรรย์ยิ่ง ซึ่งไม่น่าจะยังเหลืออยู่ในโลกปัจจุบัน ซึ่งกำลังเจริญรุ่งเรืองอยู่ด้วยสีแสงแห่งวิทยาศาสตร์ แต่จะทำอย่างไรได้ในเมื่อมันยังมีอยู่อย่างเปิดเผย และพร้อมที่จะให้พิสูจน์ความจริงได้ทุกโอกาส สถานที่ที่มีสิ่งอัศจรรย์ดังกล่าวนั้นคือ "คาตะระคาม" เป็นเทวสถานของพวกฮินดู (พวกที่นับถือศาสนาพราหมณ์) และเป็นพุทธสถานของชาวพุทธในประเทศลังกา ในชีวิตนี้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปดูครั้งหนึ่ง บังเอิญอยู่ในระหว่างที่เขามีงานเทศกาลประจำปีพอดี แล้วได้บันทึกสิ่งที่ตนได้พบเห็นมาไว้โดยย่อดังนี้.—

คาตะระคาม อันเป็นปูชนียะสถานอันเก่าแก่ศักดิ์สิทธิ์ของ

ชาวฮินดู และชาวพุทธแห่งหนึ่งในประเทศลังกา ตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศลังกา อยู่ริมฝั่งแม่น้ำนิค (NIK) ซึ่งเกิดจากบริเวณเทือกเขาศิริปาทะทางภาคกลางของประเทศ แล้วไหลคดเลี้ยวลงสู่ทะเล บริเวณพื้นที่ของคาตะระคามนี้ กว้างยาวประมาณ ๒ ก.ม. เศษ อยู่ในป่าลึก แวดล้อมด้วยภูเขาจำนวนสิบ ๆ ลูก ห่างไกลจากกรุงโคลัมโบ โดยทางรถยนต์ ๒๕๖ ก.ม. มีเทวาลัย หรือศาลของเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ จำนวน ๙ หลัง และในบริเวณเดียวกันนั้น ก็มีวัดของพวกฮินดู และมีวัดทางพุทธศาสนารวมอยู่ด้วย ถึงจะตั้งอยู่อีกมุมหนึ่งต่างหากก็ตาม แต่ก็รวมอยู่ในบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน เมื่อพูดโดยนิตินัยแล้วเขาอาจแยกกันเป็นคนละพวก คือพวกฮินดูและพวกพุทธ พวกฮินดูนับถือผีสางเทวดา และนับถือเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์ ผู้ยิ่งใหญ่ผู้สร้างโลก ผู้คุ้มครองโลก ทุกคนต้องจงรักภักดีต่อเทพเจ้า เพื่อว่าเมื่อตายแล้วดวงวิญญาณจะได้ไปรวมอยู่กับเทพเจ้า ซึ่งเป็นชีวิตที่มีแต่สุขนิรันดร ในระหว่างที่ท่องเที่ยวอยู่ในทะเลแห่งความเกิดแก่ เจ็บ ตายนี้ ถ้ามีความจงรักภักดีในเทพเจ้าแล้ว ก็จะได้รับความเมตตากรุณาช่วยเหลือดูแล จากอำนาจเบื้องบน คือจากเทพเจ้า โดยให้ความสมบูรณ์ด้วย รูปสมบัติ เกียรติยศ และชื่อเสียงเป็นต้น อันเป็นสมบัติของมนุษย์ พวกชาวพุทธคือผู้ถือหลัง

อนัตตา และถือการกระทำของตนแต่ละคนเป็นของสำคัญยิ่ง และถือนิพพานเป็นสภาวะที่พ้นจากทุกข์ทั้งปวง เป็นจุดหมายปลายทางแห่งชีวิต แต่เมื่อมองดูในด้านพฤตินัย หรือมองในด้านการกระทำแล้ว บอกไม่ถูกว่า ใครเป็นพุทธและใครเป็นฮินดูกันแน่ อยู่ในทำนองที่ว่า "พุทธก็คือฮินดู และฮินดูก็คือพุทธ" มันเป็นแบบประยุกต์ คือบางทีคน ๆ เดียวกันนั้นเองไปประกอบพิธีกรรมทั้งสองแห่ง ตอนเช้าเห็นเขาทำบุญตักบาตร ไหว้พระสวดมนต์ และรับศีลอยู่ที่วัดทางพุทธศาสนา แต่พอถึงตอนเย็น ก็เห็นเขากำลังทำพิธีกรรมอยู่อย่างเคร่งครัดในโบสถ์ของฮินดู พวกเหล่านี้ ฉลาดมาก แปลงเพศได้หลายอย่างและรู้จักหาผลประโยชน์แบ่งกันกิน

พวกเราเดินเข้าไปในบริเวณนั้นครั้งแรก จะเห็นแม่น้ำสายหนึ่ง มีน้ำไหลอยู่ตลอดเวลา ในส่วนที่ลึกที่สุดในเวลานั้น (หมายถึงเวลาที่ข้าพเจ้าไปถึง) ประมาณ ๑.๕๐ เมตร มีหาดทรายตื้นเขินขึ้นทั้งสองฝั่ง มีสะพานข้ามทำด้วยไม้ และคอนกรีตยาวประมาณ ๑๐๐ เมตร มีคนนอนเกลื่อนอยู่ตามบริเวณหาดทรายทั้งชายและหญิง บางกลุ่มก็กำลังลงอาบน้ำอย่างสนุกสนาน และบางกลุ่มเมื่ออาบเสร็จแล้ว ก็ไปนอนพักผ่อนอยู่บนหาดทราย เขาถือว่าเป็นพิธีล้างบาป ล้างกรรมอย่างหนึ่ง บางพวกก็ถือว่าล้างซวยคล้าย ๆ กับรดน้ำมนต์ล้างซวยอะไรทำนองนี้ ปีหนึ่งจะมีคนอาบน้ำ

ในแม่น้ำอันศักดิ์สิทธิ์ และนอนกลิ้งเกลือกไปมาบนหาดทรายแห่งนั้น เพียงหนเดียวเท่านั้น

ที่นี้ ที่เขาว่าแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ สามารถอาบล้างบาปกรรมได้นั้น ก็ไม่ใช่จะใสสะอาดสะอ้านอะไรมากนัก ดู ๆ แล้วค่อนข้างขุ่นและสกปรกอีกด้วย เพราะมีคนลงอาบมาก หนักเบาก็ถ่ายลงที่นั้น เทเศษอาหาร และล้างถ้วยชามในที่นั้น เห็นปลาวิ่งแหวกว่ายไปมาวุ่ยวาย ทั้งแย่งกินเศษอาหาร และทั้งวิ่งหลบหนีคน ดีอย่างหนึ่งคือแม่น้ำนั้นมีกระแสไหลอยู่ตลอดปี จึงไม่ค่อยสกปรกเท่าไรนัก พอเราข้ามสะพานไปฝั่งโน้นแล้ว จะเห็นเทวาลัยหรือศาลของเทพ-เจ้าตั้งเรียงรายกันเป็นแถวอย่างมีระเบียบ มีจำนวน ๙ หลัง บางหลังก็ใหญ่โต สร้างด้วยคอนกรีตอย่างแข็งแรง บางหลังก็สร้างด้วยอิฐปูน และบางหลังสร้างด้วยหินซึ่งสกัดมาจากภูเขา ภายในเทวาลัยเหล่านั้น มีทั้งรูปปั้น รูปหล่อ และรูปแกะสลักเทพเจ้าที่เขาเคารพบูชา พร้อมทั้งเครื่องสักการะต่างๆ เช่นรูปพระขันธกุมารอันมีนกยูงเป็นพาหนะและรูปพระแม่เจ้าวัลลีเป็นต้น ดูแล้วน่าเกรงขามมาก ถัดจากศาลเทพเจ้าไป ก็มีวัดพุทธศาสนา มีต้นพระศรี-มหาโพธิ์ มีกุฏีที่พำนักของพระภิกษุ มีเจดีย์เล็ก ๆ ๑ องค์ ถัดจากนั้นไปอีก ก็เป็นวัดฮินดู มีกำแพงล้อมรอบอย่างแน่นหนา ข้างในมีโบสถ์ มีเทวาลัยตั้งอยู่รอบ ๆ กำแพงชั้นใน เลยวัดฮินดู

ไปอีกประมาณ ๕๐๐ เมตร เป็นวัดพุทธศาสนา ๑ วัด มีเจดีย์เก่าแก่ ๑ องค์ วัดนี้มีฐานมั่นคง มีที่พักประชาชน มีห้องน้ำห้องส้วมพร้อมเสร็จ สำหรับเจดีย์นั้น เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ประดิษฐานอยู่เนินเขาเตี้ย ๆ ลูกหนึ่ง ดูสง่างามมาก เจดีย์องค์นี้มีชื่อว่า คิรีเจดีย์ (Kiri Cetiya)

ในบริเวณสถานที่ดังกล่าวนั้น เขาจัดให้มีงานฉลองสมโภชทุกปี เป็นงานใหญ่ระดับชาติ มีประชาชนจากส่วนต่าง ๆ ของประเทศหลั่งไหลไปเที่ยวงาน และเพื่อแสวงบุญจำนวนแสน ตามปกติงานเริ่มแต่วันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๘ จนถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ รวม ๒ อาทิตย์ คือในระหว่างเดือน ๗ – ๘ พื้นที่ในส่วนภูมิภาคส่วนนั้นอากาศค่อนข้างร้อน และไม่แจ่มใส พื้นที่แห้งแล้ง เพราะเป็นฤดูร้อน มีไฟป่าลุกลามไหม้ป่าดงพงไพรและภูเขาเป็นแห่ง ๆ มีสภาพเหมือนเดือน ๔–๕ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเรา

ในงานฉลองที่คาตะระคามนั้น แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ.–

๑. เอสาละ เปราหะระ (Esala Perahara) **แปลว่าขบวนแห่ในงานเทศกาลประจำปี**

๒. พิธีลุยไฟ (The Firc Walking)

๓. พิธีตักน้ำล้างดาบ (The Water Cutting Ceremony)

งานเอสาละ เปราหะระ หรืองานแห่นี้ เท่าที่สังเกตดูแล้ว พอสรุปได้ดังนี้ การแห่ที่คาตะระคามมีอยู่ ๒ ประเภท คือ แห่ในตอนกลางวัน และแห่ในตอนกลางคืน เขาจัดให้มีการแห่ทุกวันและทุกคืนจนตลอดงาน

การแห่ในตอนกลางวัน ไม่ค่อยมีระเบียบ แห่เป็นคณะ คณะไหนมาถึงก่อนก็ทำพิธีแห่ก่อน พอแห่เสร็จก็เลิกกลับบ้าน ส่วนมากเป็นการแห่เทพเจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งแห่พระขันธกุมาร และพระแม่เจ้าวัลลี คล้าย ๆ กับแห่บ้องไฟ หรือต้นกัลปพฤกษ์ ซึ่งนิยมทำกันอยู่อย่างแพร่หลายในอีสานของเมืองไทยเรา ตั้งต้นขบวนแห่จากปรำพิธีซึ่งตั้งอยู่หาดทรายในแม่น้ำนิค เขาปลูกปรำขนาดใหญ่โต มีรูปภาพเทพเจ้ามากกว่า ๑๐ ภาพ แต่ภาพที่ใหญ่กว่าภาพอื่น ๆ คือภาพของพระขันธกุมาร มีเครื่องสักการะบูชาอย่างหรูหราและสวยงาม ก่อนทำพิธีแห่ให้ทุกคนซึ่งอยู่ในคณะนั้น ๆ แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าสีแดง ถือหอกดาบสีแดง ฆ้อง กลอง และเครื่องดนตรีอื่น ๆ ล้วนแต่สีแดงทั้งนั้น เครื่องสักการะบูชาก็สีแดง ข้าวอาหารสีแดง (ไม่มีอาหารประเภทเนื้อสัตว์ มีแต่ของหวาน) หัวหน้าสวดอ้อนวอน และลุกขึ้นรำดาบประมาณ ๓๐ นาที ก็เกิดมีการประทับทรง ประทับทรงหัวหน้าก่อน ต่อมาก็ประทับ-ทรงบริวาร เสร็จแล้วก็พากันลุกขึ้นฟ้อนรำตามจังหวะเสียงกลอง

ซึ่งดังรัวถี่ ๆ ไม่ขาดระยะในขั้นแรก เหมือนเสียงกองเชิดลิเก ต่อไปก็ดังเป็นจังหวะธรรมดา ฟังดูคล้าย ๆ กับเสียงกลองรำวงจังหวะคองก้า และแซมบ้า แห่และฟ้อนรำรอบปรำพิธี ๑ รอบ แล้วขึ้นจากแม่น้ำนิค ไปยังเทวาลัยต่าง ๆ ทุกแห่ง แล้วเข้าไปวัดฮินดูเพื่อทำพิธีบูชารูปปั้นเทพเจ้า อันมีรูปพระอิศวร พระนารายณ์ พระวิษณุเป็นต้น ออกจากนั้น ก็ไปวัดพุทธศาสนา นมัสการพระเจดีย์ แล้วแห่วกกลับไปปรำพิธีอีกวาระหนึ่งเป็นเสร็จพิธี เห็นเขาทำเช่นนี้ตั้งแต่เช้าจนเย็น วันหนึ่ง ๆ ไม่ใช่มีเพียงคณะเดียวหรือสองคณะเท่านั้น มีเป็นสิบ ๆ คณะ แต่ละคณะก็มีคนร่วมแห่จำนวนไม่ต่ำ ๓๐–๔๐ คน เมื่อคิดเฉลี่ยแล้ววันหนึ่ง ๆ มีคนแห่และฟ้อนรำประมาณ ๒๐๐ กว่าคน สำหรับวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าที่เข้าสิงในร่างกายของคนเหล่านั้น คงไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ ดวง หรืออาจมีดวงเดียว แต่เปล่งรัศมีออกไปสู่ร่างกายของคนอื่นไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ แสง ก็ได้

เท่าที่สังเกตดูในขบวนแห่อันไม่ค่อยมีระเบียบนั้น แต่ละคนฟ้อนรำอย่างเอาจริงเอาจัง ไม่ค่อยมีการยิ้มแย้มแจ่มใส อยู่ในลักษณะประทับทรงทั้งหมด (คล้าย ๆ กับฟ้อนเลี้ยงผีไท้ ซึ่งมีอยู่เกือบทุกจังหวัดในภาคอีสาน) มีบางคนเป็นลมล้มฟุบลง นอนสลบอยู่กับพื้น แทนที่จะหายาใส่ หาหมอมาพยาบาลแต่เปล่าเลย

หัวหน้าฟ้อนในขบวนแห่นั้น เอาปลายหอกมาแตะที่หน้าผากนิดเดียวเท่านั้น ก็ได้สติลุกขึ้นฟ้อนต่อไปอีก ได้สืบถามดูจากผู้ใกล้ชิดว่า พวกที่ฟ้อนกระโดดโลดเต้นเหล่านี้ ดื่มสุราหรือของมึนเมาอย่างอื่นหรือเปล่า เขาตอบว่า ไม่มีใครดื่มสุราเลย ในวันที่จะเข้าประทับทรงนั้น นอกจากจะไม่ดื่มสุราและเมรัยแล้ว ยังงดการรับประทานอาหารคาวอีกด้วย ผีเมืองนั้นแปลกมาก ไม่ดื่มเหล้าก็ฟ้อนได้เหมือนกับคนดื่มเหล้าทุกประการ มีบางคนในขณะที่ยืนดูเขาฟ้อนตามจังหวะเสียงกลองอันน่าเร้าใจเช่นนั้น ก็เกิดอาการสั่นดิก ๆ ทั้งมือทั้งเท้าและลำตัว สุดท้ายเต้นเข้าวงฟ้อนกับเขา

นอกจากมีขบวนแห่ดังกล่าวนั้นแล้ว ก็ยังมีรายการที่แปลกปลาดอีก ซึ่งพอสรุปได้ตามที่เห็นในวันนั้นคือ.-

๑. มีคนเอาเหล็กแหลม รูปลักษณะคล้ายลูกศรแทงตามตัวทั่วทั้งตัว เช่นแทงแก้มขวาทะลุด้านซ้าย แทงลิ้นข้างบนทะลุลงข้างล่าง ผูกตรึงไว้กับล้ออย่างแน่นหนา เอาเตาไฟที่จุดด้วยน้ำมันยางตั้งไว้รอบ ๆ ตัว ผิวเนื้อของคนที่ถูกแทงนั้น ดำคล้ำมีทั้งเหงื่อทั้งเลือดไหลซึมออกมาผสมผงสีขาว สีแดง และควันไฟดูคล้าย ๆ เปรต ตัวกำลังเสวยผลของบาปกรรมอย่างหนัก ซึ่งเรียกว่าโทษ ๕ ประการ ดิ้นกระสับกระส่ายไปมา ไม่ใช่เล่นมายากลแต่เห็นเขาเป็นเช่นนั้นจริง ๆ พอมีเลือดไหลซึมออกมามากแล้ว ก็

เอาผงสีขาวโรยใส่ พอห้ามเลือดได้บ้าง แต่ไม่หยุดทีเดียว เพราะเวลาคน ๆ นั้นดิ้นพริกไปมา ก็มีเลือดไหลซึมออกมาอีก และได้เห็นแผลชนิดนี้จากคนที่เคยถูกแทงมาแล้วในปีก่อน ๆ เขาเอาใส่ล้อใส่เกวียนลากไปตามถนนสายต่าง ๆ ภายในบริเวณด้านหน้าเทวาลัย แล้วมีคนบริจาคเงิน และบูชาเอาน้ำมนต์และผงสีขาว ซึ่งถือว่าเป็นมงคล คนที่ถูกแทงนั้นก็อวยพรให้เป็นภาษาทมิฬ พึมพำพร้อมทั้งเอ่ยนามเทพเจ้าว่า เฮลโหล่ล่า . . .

๒. มีอีกรายหนึ่ง เอางอเหล็กแหลมเกาะที่บ่าไหล่ทั้งสองข้าง เอาเกาะสันหลังอีก ๒ งอ แล้วเอาเชือกผูกปลายงอเหล็กอีกด้านหนึ่ง คล้ายกับเขาเอาเบ็ดเกาะหลังปลานั่นเอง มีเพื่อนสองสามคนจับเชือกดึงไว้ คน ๆ นั้นก็ฟ้อนรำไปเรื่อย ๆ ตามถนนจากสายหนึ่ง มีคนมุงดูเป็นแถว มีบางครั้ง คงจะดึงดันแรงเกินไป หนังตรงที่ถูกเหล็กแหลมเกาะนั้น ขาดหวิ่นออกมา และมีเลือดไหลรินออกมาด้วย พวกเพื่อน ๆ ก็ช่วยเอาผงสีขาวโรยใส่ที่ปากแผล เลือดหยุดออกทันที แล้วเอาเหล็กแหลมเกาะอีก ฟ้อนต่อไปเรื่อยจนรอบเทวาลัยทุกหลัง ใช้เวลา ๔–๕ ชั่วโมง เมื่อดูแล้ว คิดถึงเขาฟ้อนแห่บ้องไฟในจังหวัดทางภาคอีสานของประเทศไทยเรา โดยเอาเชือกผูกเอว มีเพื่อนจับปลายเชือกข้างหนึ่งไว้ แล้วฟ้อนไปตามถนน บางรายก็ฟ้อนอยู่ภายในบริเวณวัด หนัก ๆ เข้าเชือก

ขาด ศีรษะไปชนกับพื้น แต่ทางลังกาเขาทำได้ดีกว่าเรา คือไม่ต้องใช้เชือกผูกรัดเอว แต่เอางอเหล็กแหลมเกาะที่หนังคนเลย

๓. ยิ่งกว่านั้น มีบางรายเอางอเหล็กเกาะไหล่ทั้งสองข้าง เกาะสันหลัง และเกาะขาทั้งสองข้าง เอาเชือกผูกเอวไว้ ๑ เส้น และเอาผูกที่ปลายเหล็กแหลมด้านหนึ่ง ซึ่งเกาะอยู่ตามไหล่ สันหลัง และขา เอาไปผูกห้อยติดกับหลัก ๒ หลัก ซึ่งปักอยู่บนล้อก็มี บนเกวียนก็มี เหมือนเขาแขวนกระสอบสำหรับซ้อมหมัดซ้อมมวยนั่นเอง แล้วเห็นผูกลากไปตามถนน เห็นคนชุมนุมที่ไหนมากก็หยุด เพื่อให้คนสักการะบูชา และบริจาคเงิน ตัวอย่างที่ยกมานี้ชวนให้เกิดความรู้สึกสมเพชเวทนา ไม่รู้ว่าเขาทำเพื่ออะไร เพื่อบูชาเทพเจ้า เพื่อเงิน เพื่อเกียรติยศ ชื่อเสียง เพื่อความสุขในโลกนี้และโลกหน้ามิใช่หรือ ถ้าเพื่อประสงค์สิ่งเหล่านี้ ทำไมเล่าจึงต้องเอาชีวิตอันหาได้ยากนี้ไปเสี่ยงทำเช่นนั้น แน่นอนแล้วหรือว่าการกระทำเช่นนั้น จะได้มาซึ่งสิ่งที่เขาต้องประสงค์ ได้สืบถามต้นสายปลายเหตุแห่งการทำเช่นนั้น จากผู้ที่เขาถือว่า คงแก่เรียนก็ได้รับคำตอบว่า เพื่อบูชาเทพเจ้าแห่งสงคราม คือพระขันธกุมาร พระขันธกุมารจะได้ดีพระทัย และได้โปรดปราณพวกเขา พอเสร็จพิธีแล้ว ก็พากันไปอาบน้ำมนต์อันศักดิ์สิทธิ์ในโบสถ์ แล้วบาดแผลเหล่านั้นก็หาย แต่ก็ยังเห็นเป็นร่องรอยอยู่ มีปัญหาอยู่ว่า ทำไม

จึงไม่เกิดโรคบาดทะยัก เพราะเหล็กที่เอามาแทง และเอามาเกาะตามตัวนั้น ก็มีสนิมติดอยู่มาก ผู้ที่ถูกแทงนั้นก็ไม่รู้สึกเจ็บปวดและไม่มีความรู้สึกเจ็บปวดใด ๆ เลย เพราะในขณะนั้นวิญญาณของเทพเจ้าเข้าประทับทรงอยู่ในเรือนร่างของเขาแล้ว พวกเขาแทนที่จะคิดว่าเป็นเคราะห์ร้าย เพราะเมื่อเข้าประทับทรงแล้วก็ให้เอาเหล็กแหลมมาแทงตามตัว แต่เขากลับถือว่าเป็นโชคดีเสียอีก พวกลูกเมียและญาติพี่น้องก็ชื่นชมยินดีไปตาม ๆ กัน เพราะการประทับทรงเช่นนั้น ไม่ค่อยมีทั่ว ๆ ไป มีเฉพาะบุคคลที่เทพเจ้านึกรักและนึกชอบใจเท่านั้น

ข้าพเจ้านึกสมเพชเวทนาในตัวเอง และหวนระลึกไปถึงเทพเจ้าที่เขานับถือ โอ เทพเจ้าพระองค์นี้ ทำไมจึงต้องใช้ร่างกายของมนุษย์ให้ได้รับความลำบากตรากตรำโดยการทรมานเช่นนี้หนอ ในประเทศที่เขาเจริญแล้ว เขาทำกันแบบนี้หรือ ในกลุ่มชนที่ไม่ได้ทำแบบนี้ ทำไมเขาจึงมีอยู่มีกินอย่างสบายเล่า การบูชาต้องลงทุนลงแรงถึงขั้นเอาเลือดเนื้อสด ๆ ของตนเองออกมาเช่นนี้หรือ แล้วจะได้อะไรขึ้นมา เมื่อดูฐานะของคนเหล่านั้นแล้วก็ไม่เห็นร่ำรวย และมีความสุขเลิศลอยเกินคนอื่น ๆ ซึ่งไม่เคยทำเช่นนั้นมาก่อนเลย

ที่เล่ามานั้น เป็นพิธีแห่ตอนกลางวัน พอถึงตอนกลางคืน

ชาวฮินดู และชาวพุทธแห่งหนึ่งในประเทศลังกา ตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศลังกา อยู่ริมฝั่งแม่น้ำนิค (NIK) ซึ่งเกิดจากบริเวณเทือกเขาศิริปาทะทางภาคกลางของประเทศ แล้วไหลคดเลี้ยวลงสู่ทะเล บริเวณพื้นที่ของคาตะระคามนี้ กว้างยาวประมาณ ๒ ก.ม. เศษ อยู่ในป่าลึก แวดล้อมด้วยภูเขาจำนวนสิบ ๆ ลูก ห่างไกลจากกรุงโคลัมโบ โดยทางรถยนต์ ๒๕๖ ก.ม. มีเทวาลัย หรือศาลของเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ จำนวน ๙ หลัง และในบริเวณเดียวกันนั้น ก็มีวัดของพวกฮินดู และมีวัดทางพุทธศาสนารวมอยู่ด้วย ถึงจะตั้งอยู่อีกมุมหนึ่งต่างหากก็ตาม แต่ก็รวมอยู่ในบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน เมื่อพูดโดยนิตินัยแล้วเขาอาจแยกกันเป็นคนละพวก คือพวกฮินดูและพวกพุทธ พวกฮินดูนับถือผีสางเทวดา และนับถือเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์ ผู้ยิ่งใหญ่ผู้สร้างโลก ผู้คุ้มครองโลก ทุกคนต้องจงรักภักดีต่อเทพเจ้า เพื่อว่าเมื่อตายแล้วดวงวิญญาณจะได้ไปรวมอยู่กับเทพเจ้า ซึ่งเป็นชีวิตที่มีแต่สุขนิรันดร ในระหว่างที่ท่องเที่ยวอยู่ในทะเลแห่งความเกิด แก่ เจ็บ ตายนี้ ถ้ามีความจงรักภักดีในเทพเจ้าแล้ว ก็จะได้รับความเมตตากรุณาช่วยเหลือดูแล จากอำนาจเบื้องบน คือจากเทพเจ้า โดยให้ความสมบูรณ์ด้วย รูปสมบัติ เกียรติยศ และชื่อเสียงเป็นต้น อันเป็นสมบัติของมนุษย์ พวกชาวพุทธคือผู้ถือหลัง

ผู้ชาย นึกว่าเขานอนพักผ่อน เพราะตอนกลางวันเห็นเขาพ้อนกระโดดโลดเต้นอยู่เกือบตลอดวัน ที่ไหนได้พอเราเดินไปเหงี่ยหูฟังใกล้ ๆ ก็ได้ยินเขาสวดมนต์ ตามบทสวดมนต์ที่มีอยู่ในหนังสือเจ็ดตำนาน และสิบสองตำนานจนจบ สวดได้ปากเปล่า เออ พวกนี้มันเก่งมาก แสดงเป็นผีสางเทวดาได้ แสดงเป็นชาวพุทธก็ได้

พิธีลุยไฟ (The fire walking)

พิธีลุยไฟนี้ เริ่มทำในตอนกลางคืนเวลาตี ๓ ส่วนมากทำพิธีอยู่ในระเบียงวิหาร ในวันที่ข้าพเจ้าไปดูนั้น เห็นเขาทำพิธีอยู่ข้าง ๆ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ใกล้ระเบียงกุฏิพระภิกษุทางพุทธ-ศาสนาก่อนจะลุยไฟหรือเดินเหยียบไฟนั้น เขาได้ทำพิธีบวงสรวงพระอัคนี (เทพเจ้าแห่งไฟ) เป็นเวลาเกือบประมาณชั่วโมงจากนั้นก็ก่อไฟขึ้น ใช้ไม้ฟืนและถ่านเป็นเชื้อเพลิง ปล่อยให้เปลวไฟดับจนยังเหลือแต่ถ่าน ในระหว่างที่เปลวไฟกำลังลุกโชนอยู่นั้น เขาก็ใช้เวลาทำพิธีบวงสรวงไปพลางก่อน บริเวณกองไฟที่พวกประทับทรงจะลุยนั้น กว้าง ๒ เมตร ยาวประมาณ ๓๐ เมตร

พิธีนี้ มีคนสนใจดูมาก จนบริเวณนั้นแน่นขนัดไปหมด ข้าพเจ้าก็ได้พาสังขารไปคอยดูกับเขาเหมือนกันรอคอยดูตั้งแต่หัวค่ำจนกระทั่งตี ๓ จึงได้เห็น ทีแรกติดฝูงชนเข้าไปดูไม่ได้ เพราะ

มันแน่นแออัดกันเกินไป เลยไปขอความช่วยเหลือจากตำรวจให้ช่วยนำทางเข้าไปดู โดยบอกว่าจะไปดูใกล้ ๆ เพราะไม่เคยเห็นมาก่อน และต้องการจะเขียนสารคดีเกี่ยวกับเรื่องนี้ สุดท้ายโดยการช่วยเหลือของตำรวจ ก็ได้ไปยืนอยู่ใกล้ ๆ สมที่ได้ตั้งใจทุกประการ

เวลาตี ๓ เมื่อพวกเขาทำพิธีอ้อนวอนเสร็จแล้ว ก็เดินออกจากปรำพิธีไป เหยียบไฟทีละคนสองคน ผู้ชายนุ่งกางเกงสีแดง ไม่ใส่เสื้อ ส่วนผู้หญิงใส่เสื้อใน เอาผ้าสีแดงเฉวียงบ่า ถือดอกไม้สีแดง อยู่ในท่าประณมมือ เดินเหยียบถ่านแดง ๆ อย่างรีบด่วน คือเดินไวกว่าปกตินิดหน่อย พอเดินไปสุดบริเวณกองถ่านไฟแดง ๆ แล้ว ก็วกกลับไปปรำพิธีแล้วเดินออกไปเหยียบถ่านไฟอีก ทำเช่นนี้คนละสองสามรอบ ในคืนนั้นมีคนเดินลุยไฟ ๓๐ คน หญิงกี่คนชายกี่คน ข้าพเจ้าลืมนับ แต่ปรากฏเห็นมีผู้หญิงไปลุยไฟกับเขาเหมือนกัน

มีบางคนขณะที่ยืนดูเขาลุยไฟอยู่นั้น เกิดตื่นสั่นมือสั่น และสั่นทั้งตัว แล้วเกิดการประทับทรงขึ้นวิ่งเข้าไปเหยียบไฟขบวนลุยไฟ ในคืนวันนั้น มีคนภายนอกพิธี ๒ คน เข้าไปเหยียบไฟร่วมกับเขา คือตำรวจรักษาความสงบ ๑ นาย และฝรั่งชาติเยอรมัน ๑ คน ฝรั่งคนนี้เป็นนักข่าวอยู่ที่สถานทูตเยอรมันตะวันตก ประจำกรุงโคลัมโบ ได้เดินเข้าไปเหยียบไฟในพิธีนี้ด้วยเหมือนกัน

ท่ามกลางฝูงชนที่มุงดูอยู่จำนวนพัน ประชาชนปรบมือให้เป็นพิเศษ พอเสร็จแล้วปรากฏว่า ไม่เป็นอะไร ไม่มีอะไรเกิดขึ้น ฝ่าเท้าก็ไม่พอง ข้าพเจ้าได้เดินไปสัมภาษณ์ดู เขาบอกว่า ทำใจให้แข็งอย่างเดียวเท่านั้น ไม่มีคาถาอาคมอะไรอย่างอื่น มันขึ้นอยู่ที่กำลังใจ ถึงไม่มีการประทับทรงเหมือนคนอื่น ๆ ก็สามารถทำได้เหมือนกัน แต่พวกแขกที่ทำพิธีลุยไฟอยู่ในที่นั้นบอกว่า ที่ฝรั่งคนนั้นไม่เป็นอันตราย เพราะพระอัคนีซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งไฟได้คุ้มครองรักษาอยู่ พิธีได้ดำเนินไปประมาณ ๒ ชั่วโมงกว่า ๆ จึงเสร็จ

พิธีตัดน้ำและล้างดาบ

พิธีตัดน้ำและล้างดาบนี้ จัดทำในวันสุดท้ายของงาน เริ่มเวลา ๖.๐๐ น. จนถึง ๘.๐๐ น. เครื่องศัตราต่าง ๆ เช่นหอก ดาบง้าว เหล็กแหลม ฯลฯ ถูกนำไปที่แม่น้ำ แล้วเอาตัดกระแสน้ำข้างโน้นบ้างข้างนี้บ้าง แล้วยกเครื่องศัตราเหล่านั้นขึ้นมีหยาดน้ำหยดลงมา เอาขันไปรองรับไว้ เสร็จแล้วเอาเครื่องศัตราไปเก็บไว้ที่โบสถ์บ้าง เทวาลัยบ้าง สำหรับน้ำล้างดาบนั้นก็เอาไปเก็บไว้ที่โบสถ์ ถ้าปีใด น้ำในขันแห้งก็แสดงว่า บ้านเมืองจะไม่อยู่เย็นเป็นสุข พิธีนี้ เขาบอกว่าเป็นการฉลองชัยชนะในสงครามของ

เทพเจ้าผู้มีนามว่า ขันธกุมาร หรือพวกทมิฬเรียกว่า "พระสะขันธะ" พอพิธีต่าง ๆ เสร็จแล้วก็พากันเลิกกลับบ้านด้วยความสุขใจ โดยคิดว่าได้ทำหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นทาสผู้ซื่อสัตย์ต่อเทพเจ้าแล้ว

ในงานนี้มีประชาชนหลั่งไหลไปดู และไปนมัสการเป็นจำนวนมาก โดยคิดเฉลี่ยแล้วจำนวนแสนกว่าคน แน่นขนัดบริเวณนั้น ทั้งกลางวันและกลางคืน ที่พักไม่เพียงพอ แต่ก็ไม่เป็นปัญหาใหญ่ เพราะพวกเขาดูเหมือนจะเป็นคนว่าง่าย กินง่ายและนอนง่ายเหลือเกิน เห็นพวกเขานอนเรียงรายกันอยู่ตามร่มไม้บ้าง นอนกลางแจ้งบ้าง และนอนกลิ้งเกลือกอยู่ตามหาดทรายบ้าง อยู่ที่หน้าเทวาลัยบ้าง และหน้าโบสถ์บ้าง ไม่เคยได้ยินเขาบ่นว่าลำบากเรื่องที่พัก หรืออาจมีอยู่บ้างก็ได้ แต่เราไม่ได้ยินเพราะเดินผ่านไปเพียงชั่วคราวเท่านั้น

ภายในบริเวณงาน ไม่มีมหรสพคบงัน มีแต่หนังข่าวของเทศบาลจัดไปฉาย ๑ จอ เริ่มฉายจาก ๓ ทุ่มไปถึง ๖ ทุ่มแล้วเลิก ไม่มีสุราขาย ไม่มีอาหารประเภทเนื้อ ปลาขาย มีอาหารประเภทไม่มีเนื้อ (อาหารเจ) เช่นแกงผักแกงถั่ว ขนม โรตี เป็นต้น พวกเขามุ่งไปแสวงบุญอย่างเดียว คือตามปกติการจัดงานในประเทศนั้น เขาไม่ทำปะปนกัน ถ้าเป็นงานเกี่ยวกับพิธีสำคัญทางศาสนา

แล้ว ไม่มีมหรสพคบงัน เช่น ลิเก ละคร รำวง เป็นต้น ไม่มีการพนันทุกประเภท และไม่มีการขายสุรายาเมา แต่เขาอาจไปซื้อกินแล้วเมามาจากแห่งอื่นก็ได้ แต่ภายในบริเวณนั้นไม่มีขายเลย เป็นการห้ามอย่างเด็ดขาดอีกด้วย โดยถือว่าผิดทั้งธรรมเนียมประเพณี และผิดกฎหมายบ้านเมืองอีกด้วย แต่ถ้าเป็นงานพิธีที่ไม่เกี่ยวกับทางศาสนาแล้ว เขาก็มีมหรสพประเภทต่าง ๆ คบงันเหมือนกัน เช่น งานฉลองวันชาติ งานแต่งงานเป็นต้น

พระผงพระธาตุแสดงความศักดิ์สิทธิ์

มีพระลังกา (พระสิงหล) รูปหนึ่ง ซึ่งเป็นเพื่อนเดินร่วมทางไปในงานฉลองที่คาตะระคาม ด้วยกัน ตอนกลับได้เดินผ่านปรำพิธีสำคัญของเขา ซึ่งตั้งอยู่บนหาดทราย แม่น้ำนึครู้สึกหัวใจสั่น พอพ้นจากเขตนั้นประมาณ ๒๐ เมตร ก็เป็นลมล้มสลบลงกับพื้น หมดสติสัมปชัญญะ ขณะนั้นข้าพเจ้ากำลังเดินจะขึ้นรถกลับโคลัมโบ มีคนไปตามโดยบอกว่า มีพระที่เป็นเพื่อนของท่านป่วยโดยกระทันหัน เลยรีบเดินไปดู เห็นกำลังนอนอยู่กับพื้น มีเสื่อขาดผืนหนึ่งปูนอน คงจะเป็นแม่ค้าแถวนั้นจัดไปให้ มีคนประมาณ ๒๐ คนยืนล้อมรอบอยู่ ทีแรกเขาจะนำไปส่งอนามัย แต่พระลาวองค์หนึ่งห้ามไว้ บอกว่าให้ข้าพเจ้าตรวจดู

ก่อน จึงนำส่งอนามัย พอข้าพเจ้าไปถึงแล้ว ก็ได้ตรวจดูชีพจร แล้วรู้ว่าหัวใจยังเต้นปกติอยู่คือหัวใจเต้น ๖๐–๖๒ ต่อ ๑ นาที ดู ใบหน้าแดง ไม่มีลักษณะอาการที่แสดงว่า เป็นลม ตาทั้งสองข้าง หลับสนิท ข้าพเจ้าเปิดดูก็ไม่ปรากฏว่ามีอาการเป็นไข้ เอาปรอท วัดดูความร้อน ก็มีเพียง ๓๔–๓๕ องศาเซ็นติเกรดเท่านั้น ตรวจ ดูร่างกายทุกส่วนก็ปกติดีอยู่ แต่มีผิดปกตินิดหนึ่ง คือในนัยน์ตาดำ ไม่สดใสพร่าไปหมด ข้าพเจ้าไม่มีทาง ช่วยเหลืออย่างอื่นในขณะ นั้น นอกจากอธิฐานขอความเข็ดขลังจากพระผงพระธาตุพนม จึง ได้เอามือล้วงลงไปในย่าม แล้วจับขึ้นมาอธิษฐาน เสร็จแล้วเอาแตะ ที่หน้าผากพระรูปนั้น พร้อมทั้งพูดว่า หาย ๆ ๆ ประมาณครึ่งนาที ได้ผลตามคำอธิษฐานพระรูปนั้นลืมตาขึ้น แล้วลุกนั่ง ถามว่า ท่าน เป็นอะไรเมื่อตะกี้นี้ ตอบว่าไม่ทราบ เหมือนนอนหลับไม่ฝัน คน ที่มุงดูอยู่ในที่นั้นงงงันไปตาม ๆ กัน เราเลยบอกเขาว่า นี่แหละ คือของดีจากประเทศสยาม ข้าพเจ้าได้ท่องเที่ยวไปมาในลังกา และ อินเดียเป็นเวลา ๖ ปีเศษ เวลามีความจำเป็นและประสบปัญหา ยุ่งๆก็เคยอธิษฐานจิตขออำนาจพระผงพระธาตุช่วยหลายครั้งหลาย หนเหมือนกัน ปรากฏว่าได้ผลทุกครั้ง ข้อสำคัญของการอธิษฐาน นั้น อยู่ที่สมาธิจิตในฝ่ายที่เป็นกุศลธรรม

ประวัติคาตะระคาม

สาเหตุที่คาตะระคามได้กลายเป็นสถานที่แสวงบุญ และเป็นจุดศูนย์รวมแห่งชีวิตจิตใจอันศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งของชาวฮินดู และชาวพุทธในประเทศลังกานั้น สืบเนื่องมาจากเหตุการณ์การผจญภัยในชีวิตรักของพระขันธกุมารกับนางวัลลี

ในคัมภีร์สขันธปุราณะ (Purana Legend) ซึ่งครั้งแรกได้เขียนเป็นภาษาสันสกฤต ต่อมาได้แปลเป็นภาษาทมิฬ ภาษาสิงหล และภาษาอังกฤษในที่สุด ได้กล่าวว่าพระขันธกุมารเป็นโอรสที่สองของพระศิวะ พระขันธกุมารได้นามว่า เป็นเทพเจ้าแห่งสงคราม เพราะสามารถปราบอสูรชื่อว่า ตาระกะล่งได้ แล้วยกบัลลังก์ที่ยึดคืนได้จากอสูรนั้นให้แก่พระอินทร์ ต่อมาได้ทราบข่าวความดี และความงามของนางวัลลี จากนารทะดาบสว่า นางวัลลี ผู้มีรูปโฉมอันเลอเลิศ เป็นธิดาบุญธรรมของหัวหน้าชนเผ่าเบคะ ชื่อว่า เวทะ อยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศลังกา คือบริเวณคาตะ-ระคามเดี๋ยวนี้ แล้วได้รีบเดินทางจากเขาไกลาศตรงไปยังที่อยู่ของนางวัลลีทันที ขณะนั้นนายเวทะผู้เป็นบิดาเลี้ยงของนางวัลลีไม่อยู่ไปล่าเนื้อ และหาอาหารในป่ากับภรรยาเหลือแต่นางวัลลีอยู่เฝ้าถ้ำคนเดียว พระขันธกุมารได้จำแลงแปลงเพศเป็นคนชราเข้าไปขอพักอยู่ในถ้ำชั่วคราวกับนางวัลลี และพร้อมกันนั้นก็ได้ขอข้าวปลา

อาหารกินสักมื้อหนึ่ง นางวัลลีก็ได้จัดหาให้ด้วยอัธยาศัยอันดี เมื่อชายชราคนนั้นรับประทานอาหารกลางวันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ประสงค์จะอาบน้ำ จึงขอร้องนางวัลลีให้พาไปที่ลำธารในระหว่างทางชายชราคนนั้นได้พูดเกี้ยวพาราศรีกับนางวัลลี และขอแต่งงานด้วย ฝ่ายนางวัลลีสงสัยในพฤติการณ์ของชายคนนั้นมาก พร้อมทั้งมีความกลัวเกิดขึ้น จึงได้รีบวิ่งหนีเข้าป่าไปคนเดียว บังเอิญไปเจอช้างพังเข้าหนึ่งเชือก วิ่งมาหมายจะปลิดชีวิตของนาง ๆ กลัวตายเลยขอความช่วยเหลือจากชายชราคนนั้นโดยรีบด่วน ชายชราเห็นได้ทีจึงพูดว่า ถ้ายอมแต่งงานกับฉันแล้ว จะช่วยเหลือให้พ้นจากอันตราย นางไม่มีทางเลือกดีไปกว่านั้น จึงได้ยินยอมตกลงแต่งงานด้วย ฝ่ายชายชราก็ได้เดินตรงไปยังช้างหมายจะสู้รบ พอดีถูกช้างตีที่ศีรษะด้วยงวง ล้มฟุบลงแล้วกลายเป็นพระขันธกุมาร มีรูปโฉมสง่างามเหมือนเดิม ฝ่ายช้างพังเชือกนั้นก็หายวับไปในขณะนั้นนั่นเอง นางวัลลีได้เห็นเหตุการณ์เช่นนั้นแล้ว ก็เกิดความรักและความนับถือในพระขันธกุมารนั้นทันที แล้วเข้าไปกราบแทบเท้าขอโทษและขอเป็นภรรยาตลอดไป เรื่องราวของความรัก กลงเอยกันด้วยการยินยอมพร้อมใจกันทั้งสองฝ่าย ในสถานที่อันเปล่าเปลี่ยวเช่นนั้น ความรักระหว่างคนทั้งสองก็ได้ทำหน้าที่ของมันโดยสมบูรณ์ถึงอย่างไรก็ดี มันก็หาได้ราบรื่นเสมอไปไม่ มันอยู่ใน

ทำนองที่ว่า ดอกกุหลาบมีหนาม กล่าวคือ เมื่อบิดาเลี้ยงของนางวัลลีกลับมาถึงแล้ว ไม่เห็นลูกสาว ได้สืบถามจากชาวบ้าน ทราบว่า ได้ติดตามชายชราคนหนึ่งไปในป่า มุ่งหน้าไปที่ลำธาร เลยพาชาวบ้านออกติดตาม ไปเจอนางวัลลีกับพระขันธกุมาร ซึ่งกำลังนั่งเคียงคู่กันอยู่ที่โคนต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง มันเป็นภาพบาดใจของนายเวทะยิ่งนัก เลยเกิดการต่อสู้ รบกันขึ้น ในที่สุดนายเวทะพร้อมทั้งชาวบ้านจำนวนพันคนก็ถูกฆ่าตายหมด ฝ่ายนางวัลลีเกิดความกลัวขึ้นมาอีก โดยคิดว่าคน ๆ นี้ต้องเป็นยักษ์จำแลงแปลงเพศมาแน่นอน เลยเตรียมตัวจะวิ่งหนี พระขันธกุมารฉุดมือไว้พร้อมทั้งพูดว่า ฉันไม่ใช่ยักษ์ และพวกที่ตายลงไปในครั้งนั้นก็ถูกชุบชีวิตให้กลับคืนทั้งหมดพอพูดจบพระขันธกุมาร ก็ได้ชุบชีวิตของคนเหล่านั้นกลับคืนเหมือนเดิม เมื่อพวกเขาได้ฟื้นคืนชีพแล้วก็ไปกราบคารวะพระขันธกุมาร และยอมยกนางวัลลีให้เป็นภรรยาตั้งแต่บัดนั้น

ต่อมานางวัลลีถูกกีดกันกลั่นแกล้งหลายอย่างจากภรรยาคนแรกของพระขันธกุมาร เมื่อสิ้นชีพแล้ว พวกชาวบ้านได้พากันสร้างศาลเทพรักษ์ขึ้น ชื่อว่า ศาลพระแม่เจ้าวัลลี ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่บริเวณพระขันธกุมารทำสงครามกับชนเผ่าเบดะ คือบริเวณที่เรียกว่า คาตะระคามเดียวนี้ ซึ่งมีทั้งเทวาลัย วัดฮินดู และวัด

พุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ พระขันธกุมารและนางวัลลี จึงได้กลายเป็นเทพเจ้าแห่งคาตะระคามจนตราบเท่าทุกวันนี้

ที่แรก เมื่อประมาณ ๓๐๐๐ พันปีก่อน ในบริเวณคาตะ-ระคามนั้น มีเพียงศาลของนางวัลลีและพระขันธกุมาร ๑ หลังเท่านั้น ต่อมาเมื่อคนมากขึ้นก็ได้สร้างศาลเทพเจ้าเพิ่มขึ้นอีกจาก ๑ เป็น ๒ และ ๓ โดยลำดับ มีคนเคารพนับถือมากขึ้น ความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ก็มีมากขึ้น ชนชั้นนักปกครองและนักเผยแผ่ศาสนาได้มองเห็นความสำคัญของสถานที่แห่งนี้มากขึ้น เลยให้การสนับสนุนและส่งเสริมปรับปรุงให้ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น ต่อมาจึงปรากฏว่า มีพระฮินดูไปตั้งวัดขึ้น ๑ วัด ในราว พ.ศ. ๕๐๐ พระภิกษุทางพุทธศาสนาก็ไปตั้งวัดขึ้นโดยคนสนับสนุนและอุปถัมภ์ของพระเจ้าทุฏฐคามินีภัย ก็ได้สร้างเจดีย์ทางพุทธศาสนาสำหรับบรรจุพระบรมสารีกธาตุของพระพุทธเจ้าขึ้น ๑ องค์ มีชื่อว่าคีรีเจดีย์ (Kiri Cetiya) ปัจจุบันเลยกลายเป็นสถานที่แสวงบุญของชาวฮินดูและชาวพุทธอย่างกว้างขวาง มีรายได้ปีหนึ่งๆ ไม่ต่ำกว่า สามสี่หมื่นรูปี รัฐบาลทนต่อความอยากไม่ไหวเลยลุอำนาจแห่งความโลภ ได้ยื่นมือยื่นเท้าเข้าไปเกี่ยวข้องโดยขอแบ่งเอารายได้ไปเป็นรัฐสองส่วนเหลือไว้ให้วัดหนึ่งส่วน นานไปคงจะยึดเอาทั้งหมด เพราะเวลานี้ประเทศลังกาได้ปกครองด้วยระบบประชาธิปไตย แบบสังคมนิยม

แล้ว ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๑๕ เป็นต้นมา ไม่มีสภาสูงและสภาต่ำเหมือนแต่ก่อน มีเพียงสภาเดียว คือรัฐสภา ไม่มีสมาชิกสภาประเภทสอง มีแต่สมาชิกประเภทหนึ่งซึ่งเลือกมาจากประชาชนอย่างเดียว นโยบายการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศและนโยบายเศรษฐกิจ ฯลฯ เอียงซ้ายมาก

เป็นที่น่าสังเกตว่า พระพุทธศาสนาในลังกากับศาสนาฮินดูนั้นแยกกันได้ยากมาก ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากศาสนาฮินดูได้แผ่เข้าไปและฝังรากลึกอยู่ในความรู้สึกของประชาชนพลเมืองมานานก่อนพุทธศาสนาหลายร้อยปี ส่วนพุทธศาสนานั้นได้แผ่เข้าไปทีหลัง จึงจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับศาสนาฮินดูอยู่ในทำนองที่ว่า "ตีตัวสนิท" คือถ้าจะถือแต่พุทธล้วนๆ อย่างเดียวก็คงจะเอาตัวรอดได้ยาก เท่าทราบจากประวัติศาสตร์ศาสนา ฮินดูและพุทธ ได้เจริญเคียงบ่าเคียงไหล่กันมาโดยลำดับ ทั้งทางด้านปรัชญา วัฒนธรรม พิธีกรรม และสถาปัตยกรรม ฉะนั้นจึงไม่ต้องสงสัยว่าพระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐที่เราเคารพนับถืออยู่ในขณะนี้ จะไม่ถูกเจือปนด้วยแนวความคิดของฮินดู

เท่าที่เห็นมา วัดทางพุทธศาสนาในลังกา นอกจากจะมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ในโบสถ์และวิหาร เพื่อสักการะบูชาแล้วก็ยังมีรูปปั้นและรูปหล่อของเทพเจ้าตามคติความเชื่อถือของพวก

ฮินดูอีกด้วย เช่นรูปพระอิศวร พระนารายณ์ พระวิษณุ และพระขันธกุมาร เป็นต้น บางแห่งก็ตั้งอยู่ในโบสถ์ข้าง ๆ พระประธาน บางแห่งก็สร้างห้องพิเศษให้อยู่ข้าง ๆ โบสถ์และวิหารนั่นเอง และบางแห่งก็สร้างศาลพิเศษให้อยู่ต่างหาก แต่อยู่ในบริเวณวัดเดียวกัน ดูคล้าย ๆ กับศาลพระภูมิในเมืองไทย แต่มีฐานะดีกว่าศาลพระภูมิหลายเท่า เขาถือว่าเทพเจ้าเหล่านี้เป็นศิษย์สาวกของพระพุทธเจ้าทั้งหมด มีหน้าที่คอยพิทักษ์รักษาศาสนาและพระสงฆ์สาวกของพระองค์ ตลอดทั้งทรัพย์สินของวัดอย่างใกล้ชิด เรื่องนี้มีเค้าความจริงอยู่บ้าง คือได้ยินพวกเพื่อนที่อยู่ในประเทศลังกามาก่อน เขาเล่าให้ฟังว่า เมื่อ ๕–๖ ปีล่วงแล้ว มีกลุ่มโจรทมิฬไปลักขุดเอาโบราณวัตถุอันมีค่าที่ฐานพระเจดีย์เมืองโปโลนนารุวะในเวลากลางคืน ถูกช้างแทงตาย ๓ คน ถูกผีหักคอตาย ๑ คน โจรมี ๖ คน ตาย ๔ เหลือกลับบ้านด้วยมือเปล่า ๒ คน ต่อมาถูกตำรวจจับได้ เรื่องเลยแดงขึ้นมา ของมีค่าดังกล่าวอาจมีเทวดารักษาอยู่ เจดีย์ที่เมืองอนุราธปุระ ก็เคยถูกพวกโจรขุดเหมือนกัน แต่ก็ประสบอุบัติเหตุโดยตายปัจจุบันทันด่วนในขณะที่กำลังขุดอยู่นั่นเอง ฉะนั้นพวกชาวพุทธในลังกาจึงกลัวเรื่องนี้มาก จนไม่มีใครกล้าขุด แกะ แงะงัดโบราณวัตถุที่โบสถ์วิหาร และที่พระเจดีย์ ข้าพเจ้าเคยคิดว่า เมื่อไรหนอพวกเทวดาอารักษ์ที่รักษาปูชนียวัตถุ

อันเก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์ในเมืองไทย จึงจะแสดงฤทธิ์เดชจัดการกับพวกอธรรมซึ่งคอยจ้องขโมยเอาโบราณวัตถุอันมีค่าไปขายเพื่อประโยชน์ส่วนตัวสักที หรือพวกเทวดาเหล่านั้น ได้มาเกิดเป็นคนหมดแล้ว ถ้าเทวดาเหล่านั้นมาเกิดเป็นคนหมดแล้ว ในเวลานี้จึงมากไปด้วยคนพาล ซึ่งอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ กัน บางทีคนที่นุ่งเหลืองก็ถูกสังคมประนามว่าเป็นมหาโจรก็มี ดูมันจะลุกลามไปทุกหนทุกแห่งแล้ว

พูดถึงประเทศลังกาต่อไปอีก คือประชาชนที่เข้าไปวัดนั้นก็เลือกกราบไหว้อะไรได้ตามชอบใจทีแรกไหว้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ต่อมาก็ไหว้พระเจดีย์ พระพุทธรูป และเทวรูปโดยลำดับ เครื่องสักการะบูชาที่เขานำไปถวายบูชาเทพเจ้านั้น ก็ได้ถูกแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือถวายเจ้าอาวาส หรือพระที่เฝ้ารักษาโบสถ์ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็ถวายเทพเจ้า ถ้าเป็นวัดใหญ่หน่อย และเก่าแก่ เขามีคนทำหน้าที่บนบาน แก้บนและสะเดาะเคราะห์ประจำ คน ๆ นี้บางทีก็เป็นไวยาวัจกร และมรรคทายกวัด บางแห่งก็เป็นคนทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะ ไม่ใช่ไวยาวัจกร ไม่ใช่มรรคทายก ซึ่งทางภาคอิสานเราเรียกว่า "กวนจ้ำ" ผู้เป็นทูตติดต่อระหว่างเทพเจ้ากับมนุษย์ ยกตัวอย่าง นาย ก. ไม่สบาย ต้องการอยากบนบานเทพเจ้าก็ต้องไปขอร้องให้กวนจ้ำทำพิธีบนบานให้ เมื่อหายจากป่วยไข้

แล้ว ก็ให้กวนจ้ำไปแก้บนให้ กวนจ้ำเมืองนั้นไม่ต้องทำงานอย่างอื่นก็ได้ เพียงแต่คอยทำพิธีแก้บน สะเดาะเคราะห์ ก็มีเงินทองพอเลี้ยงครอบครัวได้ เพราะมีคนได้รับความเดือดร้อนไปขอความช่วยเหลือให้แกทำพิธีบนบาน และสะเดาะเคราะห์ให้บ่อย ๆ เกือบทุกวัน

ทีนี้หันไปมองดูด้านวัดของพวกฮินดูบ้าง เขาก็มีพระพุทธรูปปางต่าง ๆ จำนวนมากตั้งอยู่ในโบสถ์ของเขาเหมือนกัน ส่วนมากตั้งเรียงไว้แถวสุดท้าย เพราะเขาถือว่าพระพุทธเจ้าเป็นอวตารครั้งที่ ๙ ของพระนารายณ์ ซึ่งได้อวตารลงสู่โลกนี้ เพื่อสอนธรรมแก่ชาวโลก แล้วพระนารายณ์ยังจะอวตารลง ฉะนั้น จึงพอสรุปได้ว่าในประเทศลังกานั้นพุทธศาสนามีอยู่ที่ไหน ศาสนาฮินดูก็มีอยู่ที่นั้น แต่ชาวพุทธมีมากกว่าพวกฮินดู จึงดูประหนึ่งว่า ฮินดูถูกพุทธกลืนทีละเล็กละน้อย จนเกือบจะหมดไปในที่สุด เวลานี้มีคนนับถือฮินดูประมาณ ๑๕ เปอร์เซ็นต์เท่านั้น แต่ถ้ามองให้ลึกซึ้งลงแล้วพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ชาวพุทธทำกันอยู่ในเวลานี้ทั้งในประเทศลังกา พม่า ไทย ลาว เป็นต้น ไม่ใช่มาจากพุทธศาสนาโดยตรง เป็นพิธีกรรมของพวกฮินดูที่เขาเคยทำมาก่อนแล้ว พวกเราดีอกดีใจว่า เราได้ทำพิธีกรรมอย่างถูกต้องตามพุทธประสงค์แล้ว แท้จริงแล้วมันเป็นพิธีกรรมพวกฮินดูทั้งสิ้น

ยิ่งกว่านั้นพวกที่เรียกตนเองว่า ชาวพุทธนุ่งห่มผ้าอันเป็นเครื่องหมายของพระอรหันต์ แล้วสละเวลาไปประกอบกิจทางศาสนาฮินดู เผยแผ่คำสอนของฮินดูโดยไม่รู้สึกตัวก็มีถมไป อย่างไรก็ดีเพื่อความสบายใจ ควรยึดหลักความดีความงาม ความถูกต้อง และความสงบสุขของตนเองและความสุขของสังคมเป็นที่ตั้งให้มากกว่าการติดอยู่ในบุคคลและสถาบัน จะเป็นหลักคำสอนของใครก็ได้ ถ้าเป็นไปเพื่อความดีความงามความถูกต้อง และความสงบสุขอันสูงสุดแล้วใช้ได้ทั้งนั้น

บทส่งท้าย

ท่านภราดรทั้งหลาย เมื่อท่านได้อ่านเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศลังกา โดยเฉพาะเรื่องกิจการพระศาสนาและสังคมแล้ว ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง สำหรับข้าพเจ้ามีความเห็นว่า พวกเขาได้มีการดิ้นรนต่อสู้เพื่อความคงอยู่แห่งสถาบันทางศาสนาอันเป็นสถาบันศักดิ์สิทธิ์พอสมควร ขนาดเป็นเมืองขึ้นของชาติอื่น ซึ่งมีภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมแตกต่างกันมานาน โดยติดต่อกันถึง ๔ ศตวรรษครึ่งก็ตาม แต่ศาสนา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของเขายังไม่สูญหายไป ยังคงเหลือไว้ให้เป็นมรดกของคนรุ่นหลังอยู่อย่างครบถ้วน ยิ่งกว่านั้น เขายังสามารถทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้เข้าไปสู่มันสมองของนักปราชญ์ชาวตะวันตกได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย

เหมือนประเทศญี่ปุ่น หลังจากแพ้สงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้วก็ตกอยู่ในฐานะเป็นเมืองขึ้นของอเมริกา แต่ญี่ปุ่นก็ยังสามารถผลิตเครื่องยนต์ไปขายให้อเมริกาได้อย่างสบาย

การเห่อฝรั่งต่างชาติของแขกลังกานั้น ดูเหมือนจะมีน้อยมาก ในช่วงระยะเวลาที่ข้าพเจ้าอยู่ในลังกาจำนวน ๔ ปี เศษนั้นยังไม่เคยเห็นผู้หญิงสาว ๆ เดินตามหลังฝรั่งในฐานะเป็นเมียเช่าหรือว่าเป็นไกด์ ชี้ใต้ชี้เหนือ ดังที่ปรากฏอยู่ในเมืองไทย ในระยะ

ที่แล้ว ๆ มาเลย เขาคงได้รับบทเรียนดีมาแล้วเกี่ยวกับเรื่องนี้

ทีนี้ เรามาพูดถึงสถาบันทางศาสนา สังคม และศีลธรรม ในบ้านเมืองเราบ้างนิดหน่อย เพื่อเป็นแนวกระตุ้นเตือนใจให้สังวร ระวังไว้ เรื่องนี้ ก็ไม่อยากพูดวิพากย์วิจารณ์อะไรให้มาก ทั้งที่ รู้เต็มอกอยู่แล้ว เพราะมันจะอยู่ในทำนองที่ "สาวไส้ให้กากิน" แต่ถ้าไม่พูดเสียเลยก็ไม่ค่อยดีเหมือนกัน เพราะถ้าปล่อยทิ้งไว้ก็จะยิ่งเลวร้ายลงไปอีก ถึงอย่างไรก็ตาม ให้ท่านภราดรทั้งหลาย ถือว่าเป็นการเล่าให้กันฟัง เพื่อแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้นเท่านั้นก็พอ

พูดถึงสถาบันทางศาสนา เวลานี้ การศึกษาเล่าเรียนและการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร ทั้งผู้ใหญ่และผู้น้อย ทั้งในเมืองหลวงและชนบท รู้สึกจะเฉื่อยชาอยู่มาก ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร และมิได้เป็นเนื้อนาบุญอันอุดมสมบูรณ์ของโลกเหมือนแต่ก่อนแล้ว ยิ่งกว่านั้นบางแห่งก็ดูเหมือนจะกลายเป็นเนื้อนาบาปของโลกไปเสียแล้ว เพราะเมื่อมองดูให้ลึกลงไปแล้ว มันตกอยู่ในสภาพที่ควรเรียกว่า "อบายมุข" อย่างไรก็ดี เมื่อกล่าวโดยทั่วไปแล้ว ก็ตกอยู่ในสภาพทรงอยู่ และเสื่อมลงเท่านั้น ทั้งนี้ อาศัยความดี ความงาม และความจริงอันเป็นหลักธรรมสากลของทางศาสนาเป็นเครื่องตัดสิน การกระทำ การประพฤติปฏิบัติบางส่วนของพระภิกษุสามเณร ก็กลายเป็นพระฮินดู และกลายเป็นประเภท

ครึ่งคนครึ่งพระไปมากแล้ว มิใช่หรือ แต่การเป็นอยู่ดูเหมือนจะฟุ่มเฟือยมาก บางรูปก็ร่ำรวยมั่งมี และยิ่งกว่านั้นยังมีบางอย่างเหมือนกับฆราวาสที่เขามีกันอีกด้วย

ท่านภราดรทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง เวลานี้ ความเห็นขัดแย้งกันระหว่างพระหนุ่มกับพระเถระดูเหมือนจะทวีความรุนแรงขึ้นโดยลำดับ มีการพิมพ์แถลงการณ์ ใบปลิว และบัตรสนเท่ห์ด่าโจมตีกันอย่างกว้างขวางเป็นจำนวนหลายฉบับแล้ว ขุดค้นเอาความไม่ดีไม่งามของคนอื่นตามทรรศนะของตนเองขึ้นมาเปิดเผยให้โลกทราบ เบื้องแรกเพียงแต่ใช้ปากพูดกันเท่านั้น ต่อมาก็ใช้มือเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร นานไปเมื่อพูดกันไม่รู้เรื่องแล้ว ก็จะใช้กำลังและอาวุธในที่สุด แท้จริงแล้ว ทั้งสองฝ่ายก็ไม่มีอะไรแตกต่างกันมากนัก เพราะตกอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า "ภิกษุสงฆ์" เหมือนกัน ที่นี้คำว่า ภิกษุสงฆ์นั้น ถ้าจะแปลเป็นไทยอย่างง่าย ๆ ก็ได้ความว่า "พวกขอ . . ." นั่นเอง แต่อาศัยได้สร้างระเบียบวินัยขึ้นมาประพฤติปฏิบัติ จึงเป็นเหตุจูงใจให้คนอื่นมาเคารพนับถือและอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุกตลอดมา พอมีคนเคารพนับถือมากลาภสักการะก็เกิดขึ้นมาก และความสุขสบายต่าง ๆ ก็ติดตามมาด้วยเลยทำให้พวกที่เรียกว่า "ภิกษุสงฆ์" บางพวกลืมตัว สำคัญตนว่าเป็นคนวิเศษ ประเสริฐกว่าคนอื่น ทิฐิมานะอันเกิดจากความสำคัญ

เช่นนั้นก็พอกพูนมากขึ้น จนเป็นสิ่งที่ลดลงได้ยาก ถือเราถือเขา และถือพรรคถือพวกมากขึ้นโดยลำดับ แต่เมื่อมองดูให้ซึ้งลงไปแล้ว เขามิได้เคารพนับถือเป็นส่วนบุคคลโดยตรง แต่เขาเคารพนับถือพระรัตนตรัย ตลอดทั้งระเบียบวินัยข้อวัตรปฏิบัติเป็นของสำคัญ เขายกมือไหว้พระ ก็เพราะคน ๆ นั้น นับถือและเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ถ้าเขาไม่นับถือพระรัตนตรัยแล้ว การไหว้พระสวดมนต์ และการทำบุญอย่างอื่นในพุทธศาสนาจะไม่มีเลย ถ้าหมู่แห่งภิกษุ (ภิกษุสงฆ์) ขาดระเบียบวินัยและขาดการประพฤติธรรมแล้ว ก็ไม่แปลกอะไรกับคนขอทานข้างถนน

ท่านภราดรทั้งหลาย สิ่งที่เราพึงทำในเวลานี้ คือ อย่าเห่อสมัยใหม่ และวิทยาการแผนใหม่จนเกินไป ให้นึกดูภาวะของตนเอง และสภาพความเป็นอยู่ การศึกษา และสิ่งแวดล้อมภายในบ้านเมืองของเราก่อน เพราะถ้าเราทำตนเป็นคนทันสมัยเกินไปแล้ว มันจะเป็นเสมือน เอาเครื่องจักรเครื่องยนต์ไปลากเกวียน มันจะทำให้พังทั้งเครื่องยนต์และเกวียน และอย่าเก่าแก่คร่ำครึล้าสมัยเกินไป ให้รู้จักปรับตัวเองให้เข้ากับเหตุการณ์ สิ่งแวดล้อมทางสังคม การเมือง และทางเศรษฐกิจบ้าง อย่าให้อยู่ในลักษณะเอาเครือเถาวัลล์ไปต่อกับสายไฟฟ้า เพื่อให้เกิดแสงสว่าง

พูดถึงด้านสังคม และศีลธรรม ก็รู้สึกว่าเสื่อมโทรมลงมาก

เหมือนกัน ข่าวการปล้นจี้ฉ้อโกงและหลอกลวงกันไม่เว้นแต่ละวัน ฝิ่น กัญชา และเฮโรอีนก็มีระบาดอยู่ทั่วไป ฯลฯ ระเบียบวินัยและกฎหมายบางมาตราก็คลายความศักดิ์สิทธิ์ลงอย่างน่าอนาถ

ท่านภราดรที่รัก เราไม่ได้ตำหนิว่า สถาบันไม่ดี และไม่ตำหนิว่า "คนไม่ดี" แต่เราชี้ให้เห็นความชั่วร้าย คืออวิชชา ซึ่งกำลังแสดงตัวเป็นนายเหนือจิตใจของคนในสถาบันนั้น ๆ จนบังคับให้คนทำความชั่วช้าเลวทรามต่าง ๆ ยังผลความทุกข์ร้อนให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง และคนอื่นอย่างมาก จนอยู่ในขั้นที่เรียกว่าอบาย

ท่านภราดรที่รัก อบายภูมิในนี้ เราใคร่อยากพูดถึงโลกนี้มากกว่าปรโลก เรามิได้ปฏิเสธว่า ปรโลกไม่มี มันมีอยู่เหมือนกัน แต่มันยังห่างไกลอยู่ และเรามองเห็นได้ยาก เราอยากพูดในสิ่งที่มองเห็นได้ง่าย เพราะไม่ต้องเสียเวลามาก

จิตใจ ความรู้สึกนึกคิดของคนตกอยู่ในระดับต่ำ ถูกอำนาจฝ่ายต่ำ คือความโลภ ความโกรธ และความหลงครอบงำ โดยใจความสั้น ๆ ถูกอวิชชา (ความโง่เขลา) ครอบงำ ก็เรียกว่า "จิตใจตกอบายภูมิ" อันเป็นดินแดนแห่งความเสื่อม

อบายภูมินี้แบ่งประเภทออกดังนี้ นรก คือความเดือดร้อนกระวนกระวาย ซึ่งแผดเผาจิตใจของคน เหมือนไฟเผา ใครทำความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นแก่ตนเองในลักษณะเหมือนไฟเผา ก็

เรียกว่าตกนรกแล้ว คือตกนรกทั้งเป็น เปรต แปลว่า ผู้หิวกระหาย ไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้จักพอดี จนเป็นเหตุให้กระทำความชั่วต่าง ๆ ทั้งที่รู้ว่ามันไม่ดี ทั้งนี้ เพื่อสนองความต้องการของตนเอง อสุรกาย ได้แก่ ความขี้ขลาด หรือความกลัวอันมีในจิตใจของคน จนไม่กล้าตัดสินใจกระทำแม้กระทั่งความดี เพราะกลัวว่า ไปนิพพานแล้ว จะไม่มีความสนุกสนาน เดียรัจฉาน ได้แก่ความโง่ ซึ่งมีอยู่ในสันดานของคน ทำให้เป็นคนหูเบา เชื่อง่าย และเชื่อในสิ่งที่เหลวไหลไร้สาระ เชื่อไม่มีเหตุผลอะไรทำนองนี้เป็นต้น สภาพความเสื่อมทั้ง ๔ ประการนี้เอง กำลังคุกคามสังคมมนุษย์อยู่ทุกวันนี้ ทั้งสถาบันทางโลก และทางศาสนา

ท่านภราดรที่รักทั้งหลาย มีอีกเรื่องหนึ่งจะเล่าให้ฟัง คือ เมื่อองค์พระธาตุพนมได้พังทลายลงแล้ว ซึ่งใคร ๆ ก็ทราบดีอยู่แล้ว การพังลงขององค์พระธาตุนั้น นอกจากจะเปิดเผยความจริงที่มีอยู่ในองค์พระธาตุ เช่น พระบรมสารีริกธาตุ พระอรังคธาตุ และวัตถุสิ่งของอันมีค่ามหาศาลอื่น ๆ อีกมากมายแล้ว ยังเปิดเผยให้เห็นทั้งนรก และสวรรค์อีกด้วย นรก เปรต อสุรกาย และเดียรัจฉาน ซึ่งมันฝังอยู่ในจิตใจของคนบางกลุ่มบางพวก ก็โผล่ออกมาให้เห็นทันที ถึงจะพยายามจำแลงแปลงร่างให้เหมือนมนุษย์ หรือให้เหมือนเทวดาสักเท่าไรก็ตาม แต่มันก็ยังคงเป็นนรก เปรต

อสุรกาย และเดียรัจฉานอยู่นั่นเอง แต่ในขณะเดียวกันนั้น ความเป็นสวรรค์และเทวดาในดวงจิตของคนบางพวกก็แสดงตัวออกมาเหมือนกัน รวมความแล้ว หลังจากองค์พระธาตุพนมพัง ได้เห็นทั้งของอันมีค่า เห็นมนุษย์ เห็นเทวดา และเห็นทั้งเปรตอีกด้วย

เราไปอยู่ที่กุฏีสวนกล้วยอันเป็นสำนักวิปัสสนากรรมฐาน เพราะไม่ต้องการเห็นความเสื่อมโทรมของสังคม ซึ่งเราเรียกว่า "อบายภูมิ" แต่มันก็ไปปรากฏให้เห็นอยู่ทุกวัน นั่นคือ การสูบฝิ่น กัญชา เฮโรอีน การพนัน ขโมยของวัดไปกิน ไล่ตีสุนัขเพื่อเอาไปเป็นอาหาร ฯลฯ บางครั้งก็เห็นความเป็นอบายภูมิปรากฏขึ้นในหมู่พระเณรและเด็กวัดอีกด้วย

ท่านภราดรที่รัก เนื่องจากสภาพแห่งอบายภูมิได้ปรากฏให้เราเห็นบ่อย ๆ เช่นนี้ จึงชวนให้คิดว่า การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในสังคมไทย อาจจะเกิดขึ้นในไม่ช้านี้แน่นอน เพราะจุดหมายปลายทางแห่งสังคมมนุษย์นั้น ก็คือความสงบสุข ในเมื่อมันไม่มีความสงบสุขแล้วมันต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งนั้น

รายชื่อผู้บริจาคค่าพิมพ์หนังสือ
เรื่อง "ศรีลังกาในความทรงจำ"

*

๑.	พระมหาวิวัฒน์ วฑฺฒนวาที วัดพระธาตุพนม		๑,๐๐๐ บาท
๒.	พระมหาสมลักษณ์ สีหเตโช	,,	๔๐๐ บาท
๓.	พระครูศรีเจติยาภิรักษ์	,,	๓๐๐ บาท
๔.	พระครูวินัยธรอ่อนสี	,,	๑๐๐ บาท
๕.	นายเจิม ทามนตรี	,,	๑๐๐ บาท
๖.	แม่ฟอง สุภารัตน์	,,	๑๐๐ บาท
๗.	แม่บาน แสงเพชร	,,	๕๐ บาท
๘.	พ่อหน่อ บุญชัย	,,	๕๐ บาท
๙.	ร้านกิมต่วนโอสถ	,,	๕๐ บาท
๑๐.	แม่จำปา คำลุน	,,	๒๐ บาท
๑๑.	แม่ศรีแก้ว หนูห่วง	,,	๒๐ บาท
๑๒.	แม่ดอกแก้ว เหล่าไพฑูรย์	,,	๒๐ บาท
๑๓.	แม่จันทร์ พันธุรัตน์	,,	๒๐ บาท
๑๔.	แม่หม่อม ปุบผาชาติ	,,	๑๐ บาท

๑๕.	พ่อกิ พรหมอารักษ์	ธาตุพนม	๑๐ บาท
๑๖.	แม่พร คำบ้อง	,,	๑๐ บาท
๑๗.	แม่บง ทศศะ	,,	๑๐ บาท
๑๘.	แม่บานเย็น	,,	๑๐ บาท
๑๙.	แม่ใส สมบัติ	,,	๑๐ บาท
๒๐.	แม่โจม เพชรอินทร์	,,	๑๐ บาท
๒๑.	แม่เหลื่อม รามางกูร	,,	๑๐ บาท
๒๒.	นางผ่องสี่ แสงเพชร	,,	๑๐ บาท
๒๓.	แม่เรียน คำพรม	,,	๑๐ บาท
๒๔.	แม่เกี่ยน ทามนตรี	,,	๑๐ บาท
๒๕.	แม่สังกา จันทรสาขา	สระพังทอง	๑๐ บาท
๒๖.	แม่หนูกร คำพรหม	ธาตุพนม	๕ บาท
๒๗.	แม่จันทร์ดี คำบ้อง	,,	๕ บาท
๒๘.	แม่สุข เหง้างาม	,,	๕ บาท
๒๙.	นางยุพิน ไชยสูร	,,	๕ บาท
๓๐.	แม่เหยี่ยว รัตนพล	,,	๓ บาท
๓๑.	น.ส. ไพริน		๒๐ บาท

รวม ๒,๔๓๐ บาท

หมายเหตุท้ายเล่ม

เรื่องที่นำมาตีพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้ ได้รวบรวมจากบันทึกประจำวัน ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๑๑ ถึงวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๑๕ รวม ๓ ปี ๓ เดือน ๔ วัน ส่วนบันทึกหลังจากวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๑๕ จนถึงวันเดินทางจากประเทศลังกาไปประเทศอินเดีย คือในวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๑๖ ซึ่งรวมเป็น ๑ ปี ๔ เดือนนั้น ไม่สามารถนำลงตีพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้ได้ ทั้งนี้เนื่องจากเงินทุนค่าจัดพิมพ์มีจำนวนน้อย เพราะถ้านำลงตีพิมพ์ทั้งหมดจนตลอดเรื่องแล้ว ก็ต้องใช้หน้ากระดาษมากขึ้นและต้องเพิ่มทุนพิมพ์มากขึ้นอีก ถึงอย่างไรก็ดี จะพยายามหาทุนพิมพ์ให้ได้ เพื่อแจกจ่ายเป็นธรรมทานแก่อนุชนคนรุ่นหลังให้ได้อ่านโดยทั่วถึงกัน เท่าที่จะทำได้ เพื่อประดับความรู้ และเป็นคติเตือนใจตามสมควร แต่จะเป็นไปแค่ไหนและเพียงใดนั้น ก็ขึ้นอยู่ที่จังหวะและโอกาสเหมือนกัน

เท่าที่ทราบ เหตุการณ์บ้านเมือง และกิจการพุทธศาสนาในประเทศลังกา ภายหลังวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๑๕ อันเป็นวันสถาปนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยสังคมนิยมแล้ว ได้เปลี่ยนแปลงไปมากทีเดียว ทั้งทางด้านนโยบายการเมือง ภายในและภายนอกประเทศ เศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรมเป็นต้น เป็นที่น่าสนใจอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน

วันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๑๖ ข้าพเจ้าได้เดินทางออกจากประเทศศรีลังกา ไปสู่ประเทศอินเดียโดยทางรถไฟ ไปคนเดียว ขึ้นรถที่โคลัมโบ เวลา ๑๙.๐๐ น. มีพวกเพื่อน ๆ ซึ่งไปส่งที่สถานีรถไฟในวันนั้น คือ พระธรรมโลก (พระสิงหล), เจ้าอาวาสวัดวีรโกด้า, พระครูปลัดบุญมี, พระมหาสุพจน์, พระมหาสมพร, พระมหาสมบูรณ์ (พระลาว), พระพงษ์ศักดิ์, หญิงสาวนักศึกษาลังกา ๓–๔ คน ถึงท่าเรือตะลัยมานา เวลา ๖ โมงเช้า (ใช้เวลาเดินทาง ๑๑ ชั่วโมง) จากนั้น ก็ขนสิ่งของลงเรือ แต่กว่าเรือจะออกจากฝั่งได้ต้องเสียเวลาไปตั้ง ๖ ชั่วโมง เพราะด่านตรวจคนเข้าเมือง ตรวจหนังสือเดินทางและสิ่งของ ๆ คนโดยสารอย่างละเอียดถี่ถ้วน

ในขบวนรถไฟ ในวันนั้น มีพวกทมิฬได้เดินทางร่วมไปด้วยจำนวน ๓๐๐ คน ทมิฬพวกนี้ เมื่อก่อนอยู่ที่อินเดียใต้ ได้ไปทำมาหากินอยู่ในลังกาในสมัยอังกฤษปกครองอยู่ ไปในฐานะเป็นลูกจ้าง ต่อมาได้เกิดลูกเกิดหลานขึ้นเป็นจำนวนมาก สร้างความหนักใจให้แก่รัฐบาลลังกามานาน รัฐบาลลังกาได้ตกลงกับรัฐบาลอินเดียให้พวกทมิฬเหล่านั้นกลับภูมิลำเนาเดิม รัฐบาลอินเดียยอมรับโดยดี เท่าที่ทราบ พวกทมิฬที่รัฐบาลลังกาจะส่งกลับอินเดียนั้น มีจำนวนประมาณสองหมื่นกว่าคน

ในวันนั้นเห็นพวกญาติพี่น้องของเขาตามส่งมากมาย พอ

เรือกำลังจะออกจากฝั่งเห็นเขาร้องไห้อาลัยถึงกันและกันอื้ออึงเสมือนหนึ่งเขาร้องไห้คิดถึงคนที่ตายไปแล้ว

เวลา ๑๓.๐๐ น. เรือออกจากท่าเรือตะลัยมานา ถึงท่าเรือสะวัมปุรัมเวลา ๑๗.๐๐ น. (ใช้เวลา ๕ ชั่วโมง) จากนั้นก็ขึ้นรถไฟไปเมืองมัทราสใช้เวลาเดินทาง ๑ วันกับ ๑ คืน พักนอนอยู่ที่สมาคมมหาโพธิ์ ๑ คืน แล้วเดินทางต่อไปถึงเมืองไมซอร์ ได้ทำปริญญาโทสาขาปรัชญา อยู่มหาวิทยาลัยไมซอร์ ๒ ปี เป็นพระไทยรูปแรกที่จบปริญญาโทสาขาปรัชญาจากมหาวิทยาลัยนี้

เรื่องราวเกี่ยวกับไมซอร์ และประสบการณ์ต่างๆ ในระหว่างที่ศึกษาอยู่ในไมซอร์นั้น ได้บันทึกไว้แล้ว จะนำมาเสนอท่านผู้อ่านในภายหลัง

* * *

คนนอนหลับย่อมไม่รู้ว่าตนเองหลับ เขาจะรู้ว่าเขาหลับในเมื่อตื่นแล้วฉันใด

คนเดินทางผิดย่อมไม่รู้ว่าตนผิด เขาจะรู้ว่าเขาผิดต่อเมื่อเขารู้จักถูกแล้วฉันนั้น

ฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสว่า "คนพาลที่รู้ตัวว่าเป็นพาล เขามีทางเป็นบัณฑิตได้"

อภินันทนาการจาก

จาก

พลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ

ผู้บัญชาการทหารบก

ธรรมชีวะ

จะนำเรื่องใหม่ แนวใหม่มาเสนอท่านผู้อ่านในโอกาสต่อไปอีก คือ

- ๏ *ประมวลเหตุการณ์เมื่อองค์พระธาตุพนมพัง ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมใหม่ จากวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๑๘ ถึงวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๑๙*
- ๏ *แผ่นทองจารึกที่องค์พระธาตุพนม*
- ๏ *อภินิหารพระธาตุพนม*
- ๏ *ชุมนุมเรื่องสั้นของพระเทพรัตนโมลี*
- ๏ *วิธีฝึกโยคะสำหรับคนทั่วไป*
- ๏ *พุทธญาณวิทยา*

ศรีลังกาในความทรงจำ ● ธรรมชีวะ